

Somogyi Dénes

SZOMOLYÁN – HAJDANÁN

Somogyi Dénes

SZOMOLYÁN – HAJDANÁN

A kiadvány a Garamond Kft gondozásában készült

A grafikákat Lelesziné Tarnai Irén készítette

2002. május

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó

Gyermekkorunk karácsonya	5. oldal
Kivégzések Szomolyán.....	14. oldal
Gyereksínyek.....	19. oldal
Szüleink kálváriája.....	71. oldal
Pestre mentem	89. oldal
Nagyapákról unokákra	102. oldal
Járj szerencsével.....	106. oldal
Disznótor Szomolyán.....	115. oldal
Lagzi Szomolyán	138. oldal
Aratás-cséplés	197. oldal
Hőforrás a falu szélén	214. oldal
Ködben.....	229. oldal
Ötvenhat ősze.....	236. oldal
A szerelem bilincsében	240. oldal

ELŐSZÓ

Az itt közölt történetek valóságok. Azonban a nevek bárki nevével történő azonosítása csupán a véletlen műve.

Tisztelt Olvasóm!

El kell áruljam, nekem még nem volt gyerekszobám. Persze ez még abban az időben – ezen a tájon – nem is volt divat. Ez meg is látszik a mondat szerkesztéseimen és írásaimból is kiderül. Ha ezek után mégis úgy döntenél, hogy végig olvasod régi firkálmányaimat, némelyiknél ne kezdjél el könnyezni azon, hogy az előtted megjelenő emberek milyen primitív életet éltek hajdanán. Ne könnyezz azon sem, hogy ők még nem ismerhették korodnak nemes technikai vívmányait és enélkül voltak kénytelenek életüket élni. És ne lepődj meg azon sem, hogy ezeknek a technikai vívmányoknak hiányában is mosoly derült az arcukon, egyszerű dolgoknak is őszintén örülve. A mai emberek legtöbbszörének, a fényesebbnél fényesebb technikai vívmányokért folytatott nemes küzdelemben lehervad arcáról a mosoly. Kivétel az, akinek lopásra lehetősége és lelke van. Mert bizony a ma embere fényes műtyürrék birtokában is alig bír egy kis mosolyt csalni arcára, amely úgy néz ki, mintha túlságosan savanyú lett volna az az ecetes uborka, amelybe még az elmúlt héten harapott.

GYERMEKKORUNK KARÁCSONYA

A háborúnak már nemcsak a híre, hanem a dőreje is hallatszott a falu fölötti dombok tetején. A távoli ágyúdörgések, félelmetes hangon adták tudtul Szomolya község lakóinak, hogy napok kérdése és megjelennek a katonák pusztító fegyverekkel. A levegőben nehéz bombázó repülőgépek repültek át a falu felett, éjjel és nappal egyaránt.

– Jönnek az oroszok! – hozta hírül egy ember Miskolc felől érkezve.

Aztán jöttek mások is, akik megerősítették, hogy a falu számára is megérkezik a második világháború minden keservével és borzalmával. Valójában már korábban megérkezett. Talán már akkor, amikor jóval korábban a sasos behívó parancsokkal kopogtatott a postás, a katonakorú férfiak lakásán. Nem maradtak a faluban csak a nők, a gyerekek, a beteg idős férfiak. A háború gyors özeledésének hírére megmozdult a falu, mint a felbolygatott méhkas. A hírt hozó emberek tanácsokat is hoztak, hogy más helyeken – falvakban, városokban – miképpen készültek fel a háború közeledésére.

– Először is legfontosabb, hogy az élelmet mind el kell dugni, vagy elásni. A háziállatokat leölni és a húsát felfüstölni, eldugni, mert az oroszok mindent elvisznek ami ehető, és ami fényes, meg ami nem. A fiatalasszonyok cseréljenek ruhát az öregasszonyokkal, és kenjék be arcukat korommal, piszokkal, és ne fészülködjenek, hogy minél csúnyábbak legyenek. Ha nem így csinálják, akkor ami történik köszönjék maguknak! – mondta a hírhozó ember.

Én – hatévesen – nemigen értettem a tanácsokat osztogató embert, azonban az őt hallgató emberek arcán megjelenő aggodalomból éreztem, hogy valami ismeretlen baj közeledik hozzánk. Még aznap lázas készülődésbe kezdett a környékünk. A falu környéki pincét - kitűnő óvóhelyül kínálkoztak fel, a háború elől menekülő helybelieknek, de még nagyon sok alföldi menekülőnek is. A megőrzésre szánt értékeket Zemámék pincéjébe hordtuk. Ezek között volt kevés termés, sok ruhanemű, órák, edények, kisebb bútorok, és még ki tudja mi minden, amit értéknek nevezünk. Ami-

kor a környékbeliek értékeivel tele lett a pince, a tufakő feletti földréteget becsákányolták a pince bejáratára. Ezáltal az ajtó – a kíváncsi szemek elől – el lett rejtve olyan tökéletesen, mintha soha nem is létezett volna ott semmilyen pince. Ez hihetőnek is tűnt, mert a legközelebbi szomszédos pincék is igen omladozó állapotban voltak.

– No ezzel is megvolnánk! – mondták az emberek a munka végeztével.

A faluban mindenki más-más módon próbálta menteni a számára értéknek ítélt tárgyakat és állatokat. Volt olyan, aki lovát, tehenét eladta, hogy az érte kapott pénzt mégiscsak jobban el lehet dugni, a háború rabló lovagjai elől, mert az kis helyen is elfér, és még enni sem kér. Persze mindenfajta bölcselkedés csak később derül ki, hogy bölcs volt-e, vagy sem. Most is igaznak tűnt az a mondás, hogy: ami veszni készül, az el is vész. A lovat, a tehenet ugyan nem tudták elvinni az oroszok, de háború után a ló árért egy pipadohányt sem lehetett venni, mert az jobban elromlott, mint kánikulai napon a disznósajt. Egy-egy pincében négy-öt család is megfelelő óvóhelyre talált. A pince vastag tufakő teteje viszonylagos biztonságot adott a lakásokhoz képest, amelyeket egy gránát, vagy repeszdarab is végzetesen elpusztíthatott a lakóikkal együtt. Igaz, fűteni nemigen fűtötték, de hőmérséklete télen is alkalmassá tette arra, hogy óvóhelynek használják. A fűtés egyébként is veszélyes lett volna a felszálló füst miatt, amit a Gyűr-tetőn és más dombokon megbúvó aknavetők észre vettek volna. Bent a pincében, a legszükségesebb élelmiszereket raktuk be, az átvonuló harcok idejére. Szalonna, zsír, ha volt kolbász, liszt, só, cukor, krumpli, étolaj és még más egyéb ehető dolgokat, mint pl. gyümölcsök. Amikor minden bent volt, egyre nyugtalanabban éreztük magunkat, az egyre közelebbről hallatszó robbanások, dörejek miatt.

– Jönnek az oroszok! Már Mezőkövesden vannak! – hozták izgatottan a híreket a faluba érkező újabb menekülők.

Mondták, hogy az idős embereket és a fiatal fiúkat is viszik magukkal robotra, lövészárkokat ásni. A fiatalabb asszonyokat, lányokat pedig krumplit pucolni. Persze, nem annyira a krumlipucolás volt az, amitől féltek a nők. Sokkal inkább féltek attól, ami azután következett. Nem csoda, ha bekenték magukat a fiatal nők, hogy minél csúnyábbnak lássanak. De az oroszok erre is rájöttek, mert ősz haját és ráncot nem tudtak csinálni maguknak. Mamámnak – a hetvenhárom évével – nem kellett a krumlipucolási elhurcolástól tartania, ezért összpontosította a figyelmét a pincében kényszerűségből összezárt gyerekekre, akik pár nap elmúltával már kicsinek éreztük a pincét.

– Ha nem viselkedtek rendesen, elvitetlek az oroszokkal! – hívta fel figyelmünket zajtalanabb viselkedésre, mert sokszor olyan zajt csaptunk, mintha máris az oroszok érkeztek volna meg.

Ezekre az intelmekre mindig csendesebbek lettünk. Kezes bárányokká váltunk egy félórányi időre, majd újra kezdtük a rohangászást a pincében. Talán nem is igen hittük, hogy egyszer valóban eljönnek, ha nem is éppen értünk, de másért sem. Mamám, és mások is újra kezdték az ijesztgetést, hogy elvisznek az oroszok. Addig emlegették a kertek alatt járó farkast, míg valóban meg is érkezett.

– Davaj, davaj sztari! (gyerünk, gyerünk öreg) – hallatszott a kemény felszólítás oda-kintről, és kettő orosz katona jelent meg az ajtóban, papómat lökdösve maguk előtt.

Mindkettőnél géppisztoly és a derekukat szorító derékszíjon kézigránatok lógtak. Bent a pincében egy pillanat alatt néma csend lett. A halvány gyertyafény miatt homályos és áttekinthetetlen volt a pince. Ezt a homályt használtam ki arra, hogy egy szempillantás alatt az egyik ágy alá becsusszanjak.

– Engem ugyan nem visztek el! – mondtam magamban, és éreztem, hogy egyre jobban remegek.

Az oroszok eközben papómat lökdösve bejöttek a pincébe. Egyikük kiabálni kezdett, miközben mindketten a bentlévőkre szegezték a géppisztolyukat.

– Partizán jeszt?! Partizán, partizán! – kiabálták mindketten, és minden zezzugot megnéztek, míg végül az alá az ágy alá nézett be egyikük, ahol én egyre jobban remegtem.

Közben a család is észre vette, hogy hiányzok. Éppen idejében, mert az oroszok is észrevettek, és félő volt, hogy partizánnak nézve belőnek az ágy alá. Végül is az oroszok szemeláttára, papómék húztak ki teljes remegéssel együtt. Az oroszok megnyugodtak, de én csak féltem és remegtem. Látták, hogy egy hatéves gyerek még sem lehet partizán és barátságosabb hangon szóltak a bent lévő, félő emberekhez:

– Drasztutyi mamuska! – fordult az egyikük mamám felé.

Ő bizony elérte a köszönést, és az ő nyers modorával válaszolt neki:

– Még hogy rossz tutyi! Ez az egy rossz tutyim van, ami a lábamon van, és még ezt is lehúznád a lábamról, te szégyentelen?! Nem elég, hogy ezt a gyereket halálra ijesztettétek! Jó, hogy nem viszel el azonnal krumplit pucolni! – kiáltotta nekik dühösen, és engem még jobban magához szorított.

Mamám haragos arca láttán, még sokáig töprenghettek, hogy az öregasszony miért lett olyan dühös a köszönésükre. Mindenesetre Mamámnak nem kellett tartania attól, hogy „krumlipucolásra” elviszik. A 73 év alatt összegyűjtött ráncai megóvták ettől. A két orosz katona – partizán elfogása nélkül –, távozott a pincéből, hogy egy újabb pincében próbálkozzanak a partizánok elfogásával. Nem sokkal ezután érkezett meg édesanyám, aki a lakásunkat nézte meg, hogy a becsapódó gránátok nem tettek-e kárt a házunkban. Az óvóhelyhez közel volt a lakásunk, hiszen a Berecz Laci pincéjében húztuk meg magunkat a faluban lezajló harcok idejére.

– Mi lett ezzel a gyerekekkel? – kérdezte magmámat ijedtségem és remegésem láttán, majd kétségbeesetten szorított magához, miközben sírva fakadt.

– Megijedt az oroszoktól, és az ágy alá bújt. Úgy kellett onnan kihúzni, mielőtt az oroszok partizán helyett meg nem lőtték, – sorolta mamám az előző eseményeket.

Édesanyám erre még jobban szorított magához és vigasztalt, de én remegtem tovább. Őt pedig a többiek vigasztalták azzal, hogy majd meg nyugszok, de az még messze járt.

A pince lakói, az első orosz katonák látogatását – úgymond – megúszták. Ennek örömére Gizi nene – Berecz Laci anyja – egy krumplibogácsával ajándékozott meg mindenkit. Józsival csokoládé gyanánt szopogattuk az egy-egy krumplibogácsát, de

az így is hamar elfogyott. Ahogyan néztem Gizi nene kezében a bogácsás tálat, tudtam, hogy képes lennék mindet megenni, de hát mindenkinek kellett egy kis kóstoló. Talán azért, hogy tudjuk milyen is lehetne az élet háború és óvóhely nélkül. Így aztán folyton korgó gyomrunknak annyival kellett beérni, amennyi jutott.

– Ne féljete, sütök egy egész kemencével, csak legyen vége a háborúnak és hazamehessünk! – mondta édesanyám kívánsó, éhes tekintetünk láttán.

Megígérte, hogy jó kukoricamálét, és görhét is bőven ehetünk. Ehhez főleg volt remény, mivel a disznót, és a malacokat, az oroszok érkezése előtt levágtuk. A kukoricát pedig a beszakított pincébe dugtuk. Megígértük mi is, hogy addig is jók leszünk, és közben türelmetlenül vártuk, hogy végre-valahára eljöjjön az a nap, amikor annyit ehetünk, amennyi jól esik. De mamám nem tudta megígérni, hogy türelmesebben viseli a bezártságot, mert egyre nehezebben viselte a pince szűk terét. Nem bírta elviselni, hogy alapvető emberi szükségleteit bent végezze el, a folyton robbanó gránátok miatt.

– Hová megyen Marcsó nene! – kiáltottak rá a többiek, amikor a pince ajtót nyitogatta, hogy ismét kimenjen.

– Hova mennék? Hát a dolgomra! – mondta makacsul, és már lépett volna is ki az ajtón, de visszarántották.

Ebben a pillanatban hatalmas robbanás rázta meg a környéket, és a Bene család házának teteje elszállt. A maradék szarufák, lécek ijesztő kuszaságban meredeztek az ég felé. Gránátzilánkok repültek a pince ajtajához is. Mamám egy pillanatra megszepepett, mert ő is közelnek érezte a halált, aztán szitkait szórta a gránátkilövők felé:

– Hogy a nyavalya állna belétek, meg a fajtátokba is!! De a nyavalya nem állt beléjük, mert a gránátok még egy ideig röpködtek, és csak ezután borult csend a falura és környékére. Ezt a csöndet használták ki az emberek, hogy otthonaikat gyorsan fölkeresve számbavegyék, mi pusztul el, és mi nem. Papóm, mamám és édesanyám is szemlét tartottak az alig száz méterre lévő házunknál újra. Gránátok, lövedékek nem tettek kárt a házunkban, de az orosz kommandó betelepedett a helyiségekbe és a kapuban fegyveres őr (patroj) állt őrseget. Ez akár jó hírként is szolgált, mert a továbbiakban a ház, és lakóinak biztonsága viszonylagos garanciát élvezett. Nem beszélve arról, hogy a katonák között még egy doktornő is volt. Édesanyám rögtön rám gondolt, amikor a doktornőről tudomást szerzett. A pincében lezajló események után a remegésem nem akart szűnni, sőt olykor az ideg, vagy a hideg rázott. Így hát bevittek hozzá, hogy adjon valami csodaszert az ijedségem okozta bajomra. Amikor megláttam, ismét a rémület fogott el.

– Nyet szoldát (nem katona)! – próbált simogatással bizalmamba férközni, a félelmemet tapasztaló egyenruhás doktornő, de nem engedtem közelembé mindaddig, míg civil ruhát nem öltött magára.

Ezután már hajlandó voltam a vizsgálatra. Aggodalmasan magyarázkodott a szüleimnek egy tolmács segítségével, a vizit befejezése után. A magyarázkodás lényege az volt, hogy majd az idő, a megnyugvás idővel meggyógyít és akkor talán minden

rendbe jön. A lakásunkban állomásozó orosz katonák megengedték, hogy az istállóban lakjunk a továbbiakban. Mégiscsak jobb volt, mint a pincében több családdal összezárva szűk helyen. Mi is, és a lakásunk is jobban biztonságban volt a hazaköltözéssel.

A sáros alvégen több házról is leszedték a cserepet, hogy a katonai járművek közlekedni tudjanak az alvég vendégmarasztaló sarában. A zabráló (zsiványkodó) orosz katonák elkerülték a parancsnoki helyeket, így a házunkat is. A faluban magányosan portyáztak a részeg orosz katonák, akik képesek voltak mindenre. Egy nagy darab vörös arcú katona különösen hírhedtté vált a faluban. Sorra erőszakolta meg a krumplipucolás címén elhajtott fiatal nőszemélyeket. Rettegtek tőle a falu asszonyai, lányai, de a fegyveres embertől mindenki félt. – „Addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik” – szokták mondani. Az ő esetében is igaza lett a közmondásnak. Történt, hogy a vörös képű orosz ugyancsak felöntött a garatra, és elindult a nők utáni hajtóvadászatra a felvég tájékára. Az egyik asszony kétségbeesetten rohant be az egyik udvarra, a nagy darab orosz pedig a nyomába.

– Lajos bátyám segítsen, mert el akar vinni az orosz! – kiáltotta és nézett könyörgően a ház urára, aki valamiért megúsza a háborút és nem vitték be katonának.

A menekülő után már be is rohant a részeg orosz katona – „bárizsnya, bárizsnya!” – kiáltásokkal, hogy vágyait minél előbb kielégítse. A segítség kérő kiáltásokra rohant ki a házból a ház ura, egyik bakancs a lábán, a másik a kezében, mivel éppen annak felhúzásával volt elfoglalva az adott pillanatban. Először a puskát csavarta ki a részeg orosz kezéből, aztán egy hatalmasat sújtott a fejére a kezében lévő erősen megpatkolt, vasalt súlyos bakancssal. Az imént még harcias, szerelemtől gerjedő orosz elterült a földön eszméletlenül. K. Lajos ennek ellenére nem tétlenkedett, hanem a bakancssal tovább ütlegelte, míg csak nem tért ősei szelleméhez. Nem lehetett félbe hagyni, mert ha éltre tért volna, kiirtották volna még az ártatlanokat is. De a halott ember nem beszél, és találja ki bárki is, hogy mi történt a katonájával. Az esti sötétben felcipelték a pince tetejére, és a fejére ejtették, hogy ez legyen az utolsó ütődés a fején, lent a mélyben. Másnap aztán az oroszok serénykedtek az élettelenül fekvő ember körül, de nem igen jöttek rá, hogy mi is történt valójában. Tudták ők is, hogy bajtársuk többet volt részeg, mint nem, és így hihetőnek tűnt, hogy az esti sötétségben beballagott a pince tetején és a fejére esett. Bajtársai nem siratták meg. A falu lakói még kevésbé. Beszélték a faluban, hogy némely fiatalasszonynak nem volt ellenére az ilyenféle krumpli pucolás. Háború alatt még az ez is előfordulhatott.

A falu feletti kettő magaslatot a harcoló ellenfelek beásott aknavetői és golyószórói foglalták el. A Gyürtetőről az orosz katonák, a Nagyvölgy-tetőről a németek lőtték egymás harcálláspontjait. A németek már ritkábban lövöldöztek. Már a menekülés – a visszavonulás – volt a fő gondjuk, a faluban már nem lehetett látni őket. Az egymásra lőtt, minden célt tévesztett golyó és gránát a falu házaiban és lakóiban okozott kárt. Nem bántuk volna már bárki is győz, csak vége legyen az iszonyú pufogtatásnak, és persze a koplalásnak. Soha nem az volt a kérdés, hogy mit eszünk, hanem hogy mennyit. A kapuban álló orosz katonák kezében a csajka, paradicsomos

káposztától gőzölgött. Ő ette a káposztát, én meg addig bámultam és nyaltam a számat, amíg megsajnál. Nem kellett kétszer mutatni a káposztát, mert kaptam is utána. Úgy gondolom, hogy olyan jóízű paradicsomos káposztát sem előtte, sem azóta sem ettem. Mikor jó laktam, még a játékhoz is kedvem lett. Hosszú köpenyének szélét fogtam meg, és úgy szaladgáltam körbe-körbe rajta, miközben ő forgott a tengelye körül. Nagyon élvezte a helyzetet, én meg főleg azt, hogy tele volt a hasam, miután a folyton korgó gyomrom is elcsendesült. Úgy látszott, hogy a hosszú szünet után ez a nap az öröm napja, mert papóm is ajándékkal lepette meg. A tehenek által korábban lerágott kukoricaszárból hegedűt csinált nekünk. A nyekergő hegedű többet ért egy sztradirári hegedűnél, és ezért igen boldogok voltunk testvéreimmal. Mert a boldogsághoz ez akkor bőven elég volt.

A harcok csendesültek a faluban, és a környékén. A front elhagyta a falut, maga mögött hagyva a rombolást és a szegénységet. De élve maradtunk és viszonylag egészségesen. Naponta érkeztek hírek, hogy a lakók közül ki sebesült meg, és kik azok, akik már soha nem jönnek haza a távoli frontokról. Ők a hősi halottak, akiknek életüket kellett áldozni a semmiért. Egyre több család kapott értesítést, hogy a családfő vagy a családtag többé már nem jön haza. Egyre több gyerekkel tudatták, hogy árva lett. Türelmetlenül vártuk mi is az édesapámról érkező híreket, de sem jó, sem rossz hír nem érkezett. Egyszer aztán – a háború befejezése után – valaki látni vélte hadifogságban, aztán egy darabig semmi hír nem érkezett. Eltelt egy év, amikor valaki beszaladt az utcáról és izgatottan hadarta:

– Jön apátok! Már a kövesdi szőlők között hagytam el a biciklivel!

Nem akartuk elhinni, mert annyian becsapódtak már a kósza hírek miatt. Aztán mégis – alig egy óra múltán – egy sovány, szőrös ember jött a kert felől, akiben az apámat kellett volna megismernem, de nem ismertem meg. Az örömkönnyeit hullatta a viszontlátás örömeinek könnyeit, és ez az elérzékenyülés átragadt miránk is. Idő kellett ahhoz, hogy képes legyen érthető hangon szólni hozzánk és mi hozzá. Aztán megeredt a nyelve, és mondta miképpen telt ideje amióta a katonai, sasos behívó kiszakította őt a családból. Érkezésének híre futótűzként terjedt a faluban, és jöttek az ismerősök, rokonok, hogy hosszú távolléte után ismét láthassák. Jöttek olyanok is, akik a távollévő szeretteik után érdeklődtek, hogy nem találkozott-e velük. És ilyenkor szomorúan kellett távozniuk, mert semmi jó hírt nem tudott mondani az érdeklődőknek. Mi persze boldogok voltunk, és csüngtünk rajta, mint alma a fán. Hogy ő megérkezett, édesanyámnak is kevesebb lett a munkája, mert édesapám távolléte alatt neki kellett a családfői teendőket is ellátni, és a családnak enni adni. A háború utáni hónapokban, ez bizony nem volt könnyű dolog. Falubeli asszonyokkal Balmazújvárosra vitték a megmaradt bort, hogy ott olajra becseréljék és a sok éhes gyereknek tudjon mit enni adni. Ha olajat nem kaptak, akkor egy zsák napraforgót hoztak, hogy abból olajat préseltessenek. Az utazás a zsúfolt vonatok miatt csak a vonat lépcsőjén volt lehetséges. Egyik kezükkel a korlátba kapaszkodva, másik kezükkel a telezsákot fogva. A kékhasú, pirosasú millió és billió pengőért már semmit nem adtak. Csak cserébe lehetett kapni mindent. De az

élet mégiscsak elindult a falunkban is. Szántottak, vetettek az emberek egy lóval, vagy egy tehénnel az eke elé befogva.

Így telt el a nyár, az ős, és jött a tél a szegény, de boldog karácsonnyal. Egyik délután édesapám szólt, hogy testvéreimmel együtt szépen tisztítsuk meg a csizmát, mert a Mikulás csak a tiszta csizmába tesz ajándékot. Lázasan buzgalommal takarítottuk a csizmáinkat, majd boksszal fényesre suvickoltuk, nehogy a Mikulás hibát találjon annak tisztaságában. A csizmákat sorba egymás mellé raktuk az ámbitusra, és nagy izgalommal tértünk nyugovóra. Reggel korábban ébredtünk a szokottnál, és első dolgunk a csizma ellenőrzése volt. Boldogan kotortam ki a csizmám mélyéből az almákat, körtéket, diókat, de még mogoró is volt benne bőven. A Mikulás meghálálta a csizma tisztításával töltött fáradozást. Persze nem láttunk hozzá az ajándék lakmározásához, mert szüleink mondták, hogy még a Jézuska is hoz majd karácsonyfát, és ezeket szépen rákötözzük. Két hét sem kellett neki, hogy édesapám egy kisebb karácsonyfával a hóna alatt, a kert felől lopakodott a házunk felé. Bármennyire is szeretne volna észrevétlen belopni azt a lakásba, nem sikerült.

– Hát maga honnan hozza azt a karácsonyfát? – tettük fel neki a kellemetlen kérdést, amely annyira meglepte őt, mint minket a nála felfedezett karácsonyfa.

– Honnan?! Honnan?! Hát a kis Jézuska adta át, amikor találkoztam vele – mondta némi habozás után.

Ezt már nem hittük el mindannyian, de nem is magyarázkodott tovább, hanem bevitte a lakásba, és a korábban elkészített talpfájába helyezte. A karácsonyfa ott ragyogott az asztal közepén és talán arra várt, hogy a korábban kapott ajándékokkal tovább szépítségessük. Ezzel nem is vártunk sokáig. Előszedték az összes kapott és saját magunk által készített tárgyakat, hogy minden, ami kedves számunkra a karácsonyfán, vagy annak közelében lehessen. Így aztán előkerültek a csizmákban talált korábbi ajándékok: a dió, körte, alma, mogoró, de még a kukorica szárából – papóm készítette hegedű –, a magunk által faragott sakkfigurák, és szaloncukorkák –, amelyek szintén otthon készültek. Persze igazában csak minden tizedik szaloncukorban volt kockacukor, mert a többiben csak kenyérhéja volt csavarva, a tavalyról eltett díszes papírban. Ezt azonban csak mi tudtuk. A vendégeknek nem árultuk el azért, hogy had irigykedjenek ránk ennyi bőség láttán. A karácsonyba teljes díszében ragyogott. Az ezüstözött és aranyozott dió, a háború után úton-útfélen található sztaniol lemezek a gyertya fénye meg-megvillant, amitől a karácsonyfa – akár az égbolt milliárd csillaga – fényárban tündökölt. Körbe álltunk a karácsonyfán és énekeltünk:

*„Menyből az angyal
Lejött hozzátok
Pásztorok, pásztorok...”
aztán
„Pásztorok keljünk fel,
Hogy Betlehembe menjünk el...”*

és énekeltük egymásután a karácsonyi énekeket egyfolytában. Leheletünkől imbolygó gyertyalángok, és a tisztaszoba mennyezetét tartó mestergerendáról alácsüngő petróleumlámpaa pislogó fénye, kísértetiesen világította meg a tisztaszoba mennyezetét. Hol árnyék, hol fény borította be a gerendák által tartott deszka mennyezetet, a tisztaszoba ünnepélyes perceiben. Ebben a kísérteties megvilágításban úgy tűnt, mintha őseink – a hajdani időkből – most eljöttek volna közénk, hogy késői leszármazottaik hogyan ünnepelnek, hogyan élnek, amit mindenképpen látni akartak. Szellemük, lelkük ott lebegett felettünk, hogy még onnan túlról is vigyázzanak leszármazottaikra. Éreztük, hogy nem csak mi vagyunk a karácsonyfa körül, hogy ők is itt vannak. Hiszen nem tűnhettek el csak úgy nyomtalanul! Nem születettek csak azért a Földre, hogy csak küzdelem és szenvedés jusson nekik. Ez nem lehetett a Teremtő célja.

Az udvar sarkában megbúvó kemencében pattogott a tűz, aminek folyamatos lángjáról apám gondoskodott. A tehenek által már korábban lerágott kukoricaszár maradványaival táplálta a kemence lángját, ami lobogó fényével bevilágította az udvarunk nagy részét. A kemence kéménye is vidámabban pőfékelt, mint máskor, annak ellenére, hogy az udvart és a kertet már húsz centiméteres hó borította. Hideg volt! Az orrunk lyukába beszívott levegő úgy szúrt, mintha tűvel szúrták volna. A tüdönkből kifűjt levegő párafelhőt takart arcunk elé. Ez a hideg azonban nem akadályozhatta meg a kemencét abban, hogy fel melegedjen. Amikor aztán felmelegedett, édesanyám berakta a tepsiket, amik telis-tele voltak kukoricamálával, görhével. Még azt is mondhatnánk, hogy a malacok időelőtti leölésével mi jártunk jól, mert a táplálékuk nekünk megmaradt. A háború után idő kellett ahhoz, hogy az állatállomány ismét felszaporodjon, így a kukoricát is mi ehettük meg, amit a leomlasztott pincében dugtunk el a háború rablólovagjai elől.

Izgatottan kukkantottunk be a kemencébe, ahol már szépen pirulgatott, sülögetett a kukoricából készült görhe és málé, amire már olyan régóta vártunk. Természetesen búzalisztból készült igazi kalácsra még gondolni sem mertünk, mert az még nagyon kevés volt, ezért csak a módosabbak gondolhattak rá. Amikor aztán a kemencéből édesanyám kiszedte a forró tepsiben párolgó meleg „sütemény”-t, – ismerve türelmetlenségünket –, lerakta valamennyi tepsit a hóra, hogy gyorsabban hűljön. A tepsik pillanatok alatt besüppedtek a hóba nagy sistergés és sercegés kíséretében. Természetesen a tepsiben kellemes illatot árasztó, frissen sült „sütemény” is gyorsan hűlni kezdett. Nekünk már azonban nem volt türelmünk, hogy megvárjuk azt, hogy langyosra hűljön, ezért egy-egy darabot törve belőle, egyik kezünkéből a másikba rakva fűjkálni kezdtük. Ezután mikor már ehető lett, neki láttunk a fejedelmi lakomának, és úgy istenigazából tele ehettük magunkat anélkül, hogy valaki ránk szólt volna.

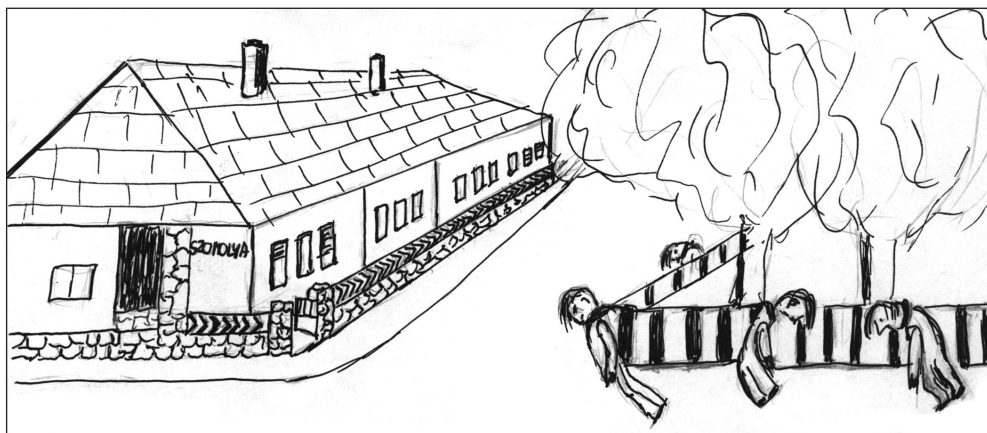
– Elég lesz-e már?! A többire is gondolj!

Miután így jól laktunk, ismét körbe álltuk a karácsonyfát, amely tele hassal még szebbnek látszott, mint azelőtt. Együtt volt a család. Szüleink arcán a boldogság volt, jól lakott gyerekeik láttán, mert bizony a közelmúltban nem igen lakhattunk jól, mert

nem volt miből. A feldíszített karácsonyfa körül ott álltak: Édesanyám, Édesapám, Mamám, Papóm és mi a négy jó étvágyú gyerek. Minden biztonnal ott voltak hajdani őseink lelkei, szellemei és ők is boldogok voltak, hogy késői utódaikat boldogoknak látták. Csak a tisztaszoba mennyezetének fény- és árnyjátékát kellett figyelni elmélyülten a csendben, hogy képzeletünkben őket is megidézzük. Együtt hallgattuk a csendet, amelyben valahol messze – egy betlehemi pásztor istállójában – eljött a kis Jézuska is, hogy többé ne engedje a fegyverek robbanását, emberek értelmetlen halálát. Kint nagy pelyhekben hulltak alá a hópelyhecskék, hogy fehér lepellel borítsák azt a tájat, ahol nem olyan rég még a fegyverek dörögtek. De most már béke van és csend, és együtt a család. És ez most már mindig is így marad, mert a jóban reménykedni kell, hisz élni csak így érdemes.

KIVÉGZÉSEK SZOMOLYÁN

1944 őszének már a vége felé jár az idő. Amilyen szép, és kellemes tud lenni az őszi időjárása, olyakor éppen úgy lehet csúnya és kellemetlen is. Ez az ősz – bármilyen az időjárás – semmiképpen sem hagy majd emlékezetünkben szép emlékeket, mert még mindig tart a háború, még akkor is, ha döreje már nem hallatszik Szomolyán. A tábori csendőrség osztaga érkezik a háborút elszenvedő falunkba. Vezetőjük egy mindenre elszánt, szadista ezredes, aki szenvedélyesen vadászik a katonaszökevényekre, azaz dezertőrökre, akik előtt már régen világossá vált, hogy a háborút elvesztették. Minden további harc felesleges áldozat, aminek eredménye a sok halott, a sok nyomorék, és a sok-sok árva. Az is igaz, hogy ez a háború nekik csak a bajt hozhatta, mert az egyszerű embereknek mindig a mások érdekeiért kellett a szenvedést vállalni. Ha béke van, dolgozni kell keményen, hogy a sok naplopó jólétben élhessen, ha háború van, akkor a golyófogó szerepét kell vállalni, nehogy a naplopókat érje a baj vérük elfolyásával. Ezredes úr hetykén lépdél osztaga élén, amelynek tagjai éppen úgy unják már ezt az egész háborúsdit, mint a katonaszökevények. Azonban nem mernek tenni semmit, mert a szökésért halál jár. Ők csak egy magasabb rangú parancsot végrehajtó gépezet alkatrészei. A katonaszökevényekre hozott azonnali halálos ítéletet végre kell hajtaniuk, mert ellenkező esetben az ezredes golyói végeznek az osztag tagjaival. A parancs, az parancs! Az ezredes úr csak az ilyenfajta hátországi „hősiességet” kedveli, ahol vissza nem lőnek, és a szadizmusát büntetlenül kiélheti. Testére szabott tisztí egyenruháján ragyognak rangjelzésének csillagai, amikre a harctér – frontvonal – porszemcséi eddig még nem rakódtak le, mivel azt messzire elkerülte. Pedig bátorságát ott lehetett volna igazán bebizonyítani, nem a hátországból bujkáló katonák között. Neki már kellett volna annyi előrelátással rendelkezni, hogy a háború végét felismerje, amiért több áldozatot hozni már nem érdemes. Jobb lett volna, ha futni engedte volna a szerencsétlen, sokat szenvedő embereket, mint ahogyan hasonló feladattal megbízott tisztársai tették. Ő azonban a megbízatását nem hogy mérsékel-

tebben csinálta, hanem egyfajta vadászszenvedéllyel még inkább fokozta. Szimatolt, nyomozott a faluban, hogy láttak-e ismeretlen – nem a faluban élő – embereket, az ő kifejezése szerint „gyanús egyéneket”. Ha valaki sok embert kérdez meg, bizony akaratlanul – tudatlanul – is elszólhatja magát ilyenformán a megkérdezett:

– Most estefelé, amikor a szőlőből jöttem hazafelé, láttam, hogy hat ember a Vén-hegy sűrű bokor kerítése mögött ácsorgott, leskelődött. Köszöntem nekik illedelmesen, mire ők visszaköszöntek –, válaszolt önkéntelenül a hátán száraz gallyakat cipelő idős ember.

Nem sejtette, hogy az egyforma egyenruhát viselő katonák – ebben az esetben – üldözöttek, és az üldözők pedig előtte állnak hasonló egyenruhában. E szavak hallatán, a lassan leszálló este szürkületében, az ezredes úr szeme szikrákat szórt, majd a szeme sarkából induló idegrángások elindultak a jobb keze felé. Kézfejjével a pisztolytáskában nyugvó pisztolyát szorongatta olyan görcsösen, mintha máris dezertőrök állnának előtte, nem pedig a gallyakat cipelő idős ember. A ködös őszi estén még korábban jött a sötétség, amely egy-kettőre átláthatatlan lepelt borított a falura, és a két oldalán föléje magasodó dombokra. Bármennyire is izzott az ezredes úr vadászszenvedélye, be kellett látnia, hogy ezt a vadászatot el kell halasztania a másnapi virradatig. Az alvóg egyik házának ablakán kopogott be, hogy elszállásolja magát a büntetőosztagával együtt. A kopogásra kijött a ház ura, aki meglepődött az érkező vendégei láttán, akinek élén a magas rangú tiszt szolt az éjjeli szállásfoglalásról. Háború van, ezért a ház urának nincs mérlegelési joga, hogy a vendégeit beengedje-e vagy sem, mert ez kötelessége is. D. I.-nek kötelessége lett volna a szállásadás még akkor is, ha a jövőbe lát, és a következő nap eseményeit előre látja, amelyen hat magyar katonának értelmetlenül kell meghalnia a háború végén, és a kivégzőosztagot most ő szállásolja el. Szerencsére ekkor még erről nem tudott. Így aztán amikor az ezredes közölte vele jövetelének szándékát, csak ennyit mondott:

– Tessenek bejönni, mindjárt csinálunk egy kis vacsorát, amihez még egy kis bort is tudunk adni!

– No, az jó lesz, mert szeretnénk egy jót pihenni a holnapi nagy nap előtt –, mondta szűkszavúan a magas rangú tiszt.

Azt természetesen nem mondta, hogy hat magyar katona kivégzéséhez kell a jó pihenés, és ezt az ítéletet ő fogja meghozni, rögtön az elfogásuk után.

A bujkáló hat magyar katona minderről semmit sem tudott. Legfeljebb csak rossz sejtelmek lehettek a jövőt illetően, amikor fázza, és éhezve, fel-fel riadtak rossz álmaikból a Vén-hegy kaptár rétre néző, tufába vágott egyik kunyhójában. Időt szerettek volna nyerni, ami az ő helyzetükben igen nagy kincsnek számított, mert a háború vége jött vele közelebb, amely egyben a rettegés és bujkálás végét is jelentette. Nem lenne helyes, ha azt gondolnánk, hogy akkoriban az ország területén bujkáló katonák mind szökevények voltak. Az akkori körülmények között, még a szökevények sem elítélendők, mert mindenki úgy mentette életét, ahogyan csak tudta. Mégis, ezeknek a bujkáló katonáknak legnagyobb része az ellenség által szétvert ala-

kulatok maradványai voltak, akik ide-oda sodródtak akaratlanul a zűrzavaros országban. Ezek után egyáltalán nem biztos, hogy a Vén-hegy pincekunyhóiban bujkáló katonák valójában dezertőrök voltak. A ködös, őszi reggelen a sötétség még alig akart oszlani, de a statáriális különítmény már elindult a Vén-hegy irányába. Szuronnyal felvértezett fegyverüket csőre töltve akasztották a vállukra, míg a vezetőjük pisztolytászkáját kipattintva, pihentette kezét pisztolyán, hogy bármely pillanatban lövésre készen álljon. Eközben a bujdosók is elindultak az éjszakai gyötrelmes pihenő után a falu irányába, bár tudták, hogy veszélyes lehet, de az éhség hajtotta őket a falu felé. Ilyen késő őszyidőben nem lehetett élelmet találni a levelét elhullajtó gyümölcsös-szőlős dombokon, ezért élelmet csak a faluban remélhettek. Óvatosan lépkedtek egymás után, mint akik lopni mennek, de erre természetesen nem gondoltak, hiszen a falu lakói anélkül is adtak, még ha az élelemnek szűkében voltak is ezekben a háborús időkben. A piactéri iskola mellett kiértek a partra a kivégző osztag katonái is, akik puskájukat vállról leakasztva, csendben lopakodtak a Vén-hegy irányába, szemben a semmit sem sejtő, éhes bujkálókkaal, akik lassan közeledtek a falu felé. A Vén-hegy fölött lassan világosodó égbolt kitűnő háttérrel nyújtott ahhoz, hogy az üldözők leguggolva még meg is számolhatták a gyanútlanul, lopakodva közeledő, éhes szökevényeket.

– Pszt! Csend! – intette figyelemre az üldözők parancsnoka az embereit, akik csőre töltött fegyvereikkel eddig a parancsnokuk nyomában lépkedve araszoltak a parton felfelé.

Parancsnokuk intésére szétváltak jobbra és balra, hogy két oldalról bekerítve, észrevétlen közelítsék meg az üldözötteket, akiknek a falu sötét háttére nem adott lehetőséget arra, hogy üldözőiket még időben észrevehették volna. A következő percben két oldalról is kiáltásokat hallottak az üldözöttek:

– Állj! Ki vagy?! – hallották jobbról is, balról is, és az ijedségtől dermedten álltak meg, az üldözők harapófogós gyűrűjében, akiknek egyike még egy figyelmeztető lövést is leadott annak bizonyosságául, hogy nem csak levegőbe tud lőni fegyverével.

Teljesen értelmetlen lett volna a menekülés, ezért nem is próbálkoztak, hiszen a sötétség leplét sem használhatták, mert időközben teljesen megvirradt. A piactéri iskola udvarára kísérték őket, ahol az igazoltatásuk csupán formaság volt, mert áldozatokra volt szükség, hogy elrettentő példát statuáljanak azok számára, akik a maguk részéről befejezettnek tekintették a második világháborút. Az iskola kertjében volt egy kis görbepfa. A fa mellé sorakoztatták fel őket, majd szemüket – egyikük kivételével – bekötözték. Ez az egy – egy bajszos katona – kérte, hogy ne kötözzék be a szemét, mert látni akarja, hogyan közeledik a halál. Az eseménynek sokan voltak a tanúi a falu lakói közül. Ezt így is akarták, hogy ők vigyék hírről mindenfelé, hogy rettegjen mindenki, aki értelmetlennnek tartja a további harcot. Eldördültek a közélről fejre célzott lövések, és a „szökevények” egy-két pillanat múlva már mozdulatlanul feküdtek a földön. A helyszínen tartózkodó falubeli lakókon a döbbenet csendje ült. Nem mert szólni senki, csak fogaik közül sziszegték hangtalan átkaikat a kivégzőkre. Ezután a községháza előtti első világháborús emlékmű kerítésköveihez kötözték a

tetemeket, hogy elrettentő példát statuáljanak mindenki számára. A kisbíró járta a falu utcáit. Remegő kézzel fogta a dobverőt, amikor verte dobját, hogy a házak lakóit kicsalja az utcára. A lakók már enélkül is tudtak mindenről, hiszen a lövések dőrejét hallották, és hallották azt is, hogy hat magyar katona életét oltották ki ezek a lövések. Nem is ezért kellett a kisbírónak kicsalni őket házaikból, hanem azért, hogy a reszkető kezében tartott papírlapot felolvassa nekik:

– „Közhírré tétetik! Közhírré tétetik! Így jár minden dezertőr, és így járnak azok is, akik segítenek a bujkáló szökevényeknek. Továbbá! Így járnak azok a 18 és 60 év közötti férfiak is, akik azonnal nem jelentkeznek hadi szolgálatra –”, tram-tara-tram.. – vert rá dobverőjével dobjára a kisbíró, és tovább állt egy utcasarokkal.

Teljes volt a pánik a faluban. A hősi emlékmű kerítésköveihez kötözött tetemek, véresen lógó fejei dermesztő látványt nyújtottak.

Így aztán nem lehet csodálkozni azon, hogy a kisbíró dobolása után a falu minden tája felől indultak a férfiak, hogy a tábori csendőrség felhívásának eleget tegyenek. Még olyanok is jelentkeztek, akiknek felmentésük volt a hadkötelezettség alól, vagy engedéllyel voltak itthon. Ilyen volt K. G. János harckocsivezető is, akinek egységét szétverte az ellenség, és Bogácsról, a parancsnoka engedte haza, hogy aztán a család meglátogatása után harckocsijával együtt majd Egerben találkozzanak.

– Biztos, ami biztos! – gondolta a harckocsivezető, és harckocsiját a Gyűr-tető alatti utca (szomolyaiasan Gyűrfenek) legvégén egy vízmosásban gallyakkal álcázta –, betakarta.

Valószínű, hogy a frontvonal mögött – messze a hátszágban – tevékenykedő tábori csendőrökre gondolhatott, mivel egy-két nap eltöltésével számolt. A faluban való tartózkodásra csak szóbeli engedélye volt. Nem gondolhatta azt, hogy pontosan azon a napon jönnek a fejtűdörmögők, amikor ő erre a rövid időre megérkezik. Amikor a kisbíró felolvasta a hirdetményt, abban a pillanatban nem is gondolt arra, hogy ő is jelentkezzen. Azonban a család – a rokonság – úgy látta helyesnek, ha jelentkezik a község házában. Ezért indult ő is arrafelé. Rossz sejtelmek lehettek, de a jövőbe ő sem láthatott. A község háza bejáratánál, a csendőrség egyik katonája állt őrséget, akivel közölte, hogy milyen oknál fogva akar ő most jelentkezni.

– Menjen el innen azonnal! Tűnjön el amilyen gyorsan csak tud, mert kivégzik magát is! – hadarta idegesen az őrt álló katona, aki átlátta a veszélyt, és volt benne annyi becsület, hogy nem akarta a további kivégzést, az értelmetlen halált.

K. G. János e szavak hallatán megszeppent, hiszen nem is akart ő idejönni, mint aki megérezte már a bajt előre. Az őrt álló katona ijedt – aggódó – tekintetét látva, megfordult gyorsan, hogy minél előbb, minél távolabb kerüljön ettől a helytől, ahol az élete egy garast sem ér. Ebben a pillanatban lépett ki a község háza ajtaján az ezredes, aki talán az előbbi beszéd hangfoszlányaira figyelt fel.

– Mi van itt?! – kiáltott artikulátlan hangján, és már nyúlt is a pisztolyához, mert K. G. János már ugrott is a kőkerítésen át, válasz helyett.

Rögtön eldőrdült egy lövés, kettő lövés, és a menekülő katona összerogyott, és

nem mozdult többé. A kikötözött, lógófejű hat katonához egy újabb áldozat érkezett. Így most már heten voltak, hogy még borzasztóbb látványban legyen részük a falu lakóinak. A lövések időpontjában érkezett újabb kettő magyar katona, hogy jelentkezzenek a felhívás parancsára, ezért tanúi voltak ez utóbbi eseménynek. Tanúi voltak annak, miképpen végzi a felhívásnak eleget tevő katona bajtársuk. Ezért aztán gyorsan hátat fordítottak a dühöngő ezredesnek, és menekültek. A. Aladár a legközelebbi kapun rontott be egy portára, onnan tovább rohant a felső part felé, a kerten keresztül. Társa, B. József egy másik ház becsukott kapuját törte be, és bújt el egy kukoricaszár-csomóban a kertben. Menekülésük közben röpködtek a golyók utánuk, de szerencséjükre nem találtak célba. Így ők megmenekültek – életben maradtak.

A leszálló estével mélységes, dermesztő csendbe borult a falu. A máskor ugató-csaholó kutyák is csendben szűkültek a portákon, mert a fegyverek ropogása őket is megfélemlítette. Az emberek házaikban rettegetve várták a másnapot, amelyben bíztak, hogy nem követel több áldozatot. Olyan áldozatot, amely magyar katona élete – magyar katonák által kerül kiontásra. Így jött el a reggel, amely a kivégzetteket ott találta a hősi emlékmű kerítésköveihez kötözve, és rájuk fegyveres őr vigyázott, nehogy valakik leoldozzák onnan földi maradványaikat. A délelőtti folyamán a tábori csendőrség engedélyt adott a hat ismeretlen és az egy ismert katona elhantolására. A hat ismeretlen katonát a temető templom felőli oldalába temették, a nagykeresztől kifelé – a kereszt mögött úgy 10-15 méternyire, jeltelen sírba. K. G. Jánost pedig a mai ravatalozó mögötti részen temették el. Egy ideig sírkereszt jelölte meg elhantolásának helyét. Idővel azonban eltűnt ez a kereszt is nevével együtt, a sírhelyfoglalók ügyeskedése nyomán. Így ma már az ő feliratát is hiába keressük.

Az ismeretlen katonák neve sohasem vált ismertté a faluban. Ez köszönhető a falu akkori plébánosának is, aki nemigen állt hivatásának magaslatán, mert ellenkező esetben a tábori csendőröktől elkérte volna személyi adataikat, és a halotti bizonyítvány kiállításában közreműködött volna. De a falu lakói ismeretlenül is kötelességüknek érezték a közös sír gondozását, és díszítését. A háború után hosszú évekig id. D. József gondoskodott arról, hogy a kivégzettek nevük ismerete nélkül is gondozott sírban nyugodjanak. Hozzá tartozóik soha nem teheték ezt meg, mert a nevük hiányában őket nem lehetett értesíteni. Id. D. József elhunytával megszűnt a közös sír gondozása. Most Cs. Pál Szomolyáról Mezőkövesdre elköltözött – hajdani szomolyai lakos – állíttatott kőkeresztet a sírhoz, amelyen márványtábla emlékeztet az 1944-es szomorú eseményre. Emlékeztet arra, hogy a falu lakóinak nem szabad őket elfelejteni, és egy szál virágot, egy szál gyertyát időnként helyezzenek el a síron. Én is ültettem két gesztenyefát a Nagyvölgy-tető cigánypart felőli részére. Erről a helyről jól látszik az elfogásuk helye, kivégzésük helye, és a végső nyughelyük a temetőben, vagyis az ő kálváriájuk teljes útvonala. Ezen a helyen – a fa helyén – sok katona vesztette életét ismeretlenül. Az ő emlékükre is éljen-virágozzon ez a fa. Ez az a hely, ahonnan a zegzugosan megbúvó faluból is a legtöbbet látni. Emlékezzünk rájuk, mert addig élnek ők, míg emlékeinkben megmaradnak.

GYEREKCSÍNYEK

Guba úr, mester úr

Guba úr, ez a pöffeszkedő hólyag – matyóföldi asztalos mester – egy pár napja már nálunk tartózkodott. A sérült, hibás bútorainkat – úgymond – megjavítani érkezett hozzánk. Szüleink hívták meg a „nagy tudású szakembert”, hogy a „büdös kölykök” (én és a testvéreim) által idő előtt tönkretett (elkácsingózott) bútorainkat ismét használhatóvá varázsolja. Szó se róla, már igencsak rájuk fért a tatarozás, aminek természetesen a folytonosan kácsongó gyerekek voltak az okozói. Mást se hallottunk csak: – Hogy ülsz már azon a széken! – Már a lábát töröd ki a székek is, meg az asztalnak is, te бүдös kölykök! – hallottam én is és testvéreim is gyakorta a nevelő szavakat. Az bizony igaz, hogy a hetven év feletti papómnak, mamámnak, a még meglévő egy-két foguk nem lógott úgy, mint bármelyik asztalnak, vagy székeknek a lába. De hát a bútoroknak mindenhol az a sorsuk, hogy a lábuk kilóduljon. Mert előbb-utóbb úgyis kilódul. Vagy azért, mert a „bүдös kölykök” kinyihelik annak csapolását, vagy egyszerűen csak a szű rájga el. És ez utóbbi még rosszabb volt a rossz gyerekeknél, mert annak a székeknek, asztalnak a lábát még Guba úr sem tudta volna megcsinálni, csak új lábbal a régit kicserélni. Az meg még drágább lett volna. Annyi bizonyos, hogy amit mi használtunk bútorokat, abba vagy bele sem költözött volna a szű, vagy ha már ezt korábban meg is tette volna, akkor a gyerekek birtokba vétele után igen gyorsan elköltözött volna egy nyugalmasabb helyre. Guba úr a tisztaszobában lett elszállásolva, és külön étkeztetésben volt része, amiért én még jobban haragudtam rá. Alakját dicsőhimnuszok zengték körül.

– Úgy senki sem tud dolgozni, mint Guba úr!

– Úgy senki sem tudja megélezni a szerszámot, mint Guba úr! – hangoztatta apám, ha a pöffeszkedő mester szóba került.

– A franc álljon ebbe a Gubába, ami sok az sok, még a dicséretből is! – hallgattam unottan a dicsőhimnuszokat, és azon törtem a fejem, hogy miképpen kellene a párját ritkító mester tekintélyét megnyirbálni, és a fellegekben járó mestert újra földönjáróvá változtatni.

Este, amikor végzett az aznapra szánt reperálásokkal, a szerszámai élezéséhez kezdett, hogy a következő napi javításokhoz éles szerszámokkal kezdjen.

– Nézze csak gazduram! – szólt apámhoz. Így kell ezeket a szerszámokat karbantartani, megélezni! Olyan lesz az éle, mint a borotvának.

Apám sandán nézett rám, amikor Guba úr a borotvát hozta fel példának. A borotvája jutott eszébe, amit füleim hallatára volt szíves megemlíteni anyámnak, hogy már éleztetni kellene. Kíváncsiságomat felcsigázta az életlen borotva említésével. Amikor magamra hagytak a szobában, előkerestem borotváját, hogy az élet megvizsgáljam. Kinyitottam és az élén az ujjamat többször is óvatosan végighúztam. Semmi hibát nem találtam, de azért tovább vizsgáltam. Erre legalkalmasabbnak a

karosszék lábát találtam, ami keményfából készült hajdanán. Az első vágás egy centi méternyire süllyedt a fába. – Ez az életlen borotva!? – méltatlankodtam apám előző kijelentésén. Egy kicsit megfeszegtettem a székláában, amiből egy darabkát ki is emeltem vele. Igaz, egy kissé a borotva éle is kitörött, de elég hosszú volt ahhoz, hogy tovább faragjam vele a széklábat. Amikor végighaladtam a faragással a székláában, már a lombfűrészhez hasonlított inkább, mint a borotvához. Lehet van olyan, aki úgy gondolja, hogy ezek után meg kellett volna ijednem, de nem ijedtem meg.

– Apám úgy is viszi holnap éleztetni Mezőkövesdre! – nyugtattam meg a már-már feltámadó lelkiismeretemet.

Így aztán fogtam a borotvát és úgy ahogyan a bicskát összecsucsják mások, én is összecsucstam, és a legteljesebb nyugalommal a dobozába tettem. Apám minden újabb vizsgálat nélkül vitte másnap reggel az élezőhöz. Az élmester apám jelenlétében kinyitotta, majd egyik pillanatban a borotvát, a másik pillanatban apám egészségi állapotát vizsgálta tüzetesen.

– Jó ember, mit csinált ezzel a borotvával? Tán a drótkefét borotválta? Mit gondol, mi vagyok én, Isten, hogy ennek is élet tudok csinálni? – mondta haragosan az élmester apámnak, aki ennyi gyors kérdés közül egyre sem tudott válaszolni.

A válasz helyett minden színt játszva, gyorsan kisomfordált az élmester műhelyéből anélkül, hogy egy „Isten álgát” is rebegett volna szégyenében. Hazaérve természetesen „elbeszélgetett” velem... Visszatérve Guba úrhoz, – ez a pöffeszkedő hólyag – , nagy buzgalommal élezte szerszámaikat, rendíthetetlenül bízva abban, hogy másnap reggel már olyan éles szerszámokkal kezdi a javítást, amik az ő fizikai erejét is nélkülözi majd. Amikor elkészült velük, huzigálta ujjait az éleiken és arca nagy meglepettséget tükrözött. Majd óvatosan visszarakta a szerszámos ládikájába, és nyugovóra tért. Egy félóra múltán hangos horkolás jelezte, hogy a mester mély álomba szenderült. Időnként a horkolás hangszínét egy-egy mélyebb dörögés-dörgés tette változatosabbá. Ilyenkor a tisztaszoba falán függő szentképek megrezdültek, mert nem tudták elképzelni, hogy miféle földi halandó költözött be oda, ahol máskor senki nem háborgatta őket. Erre vártam én. Bekukkantottam az üvegajtón, láttam, hogy a mester hanyattfekvő teste a takaró alatt, a nagy kilégzések és belégzések miatt tangóharmonikázik, a szájából kitóduló levegő akár egy szélmalmot is elhajtana. Állapota megnyugvással töltött el, és tette serkentett. A szerszámos ládjából előkotorásztam frissen élezett szerszámaikat, és a betonlépcsőhöz dörzsölgettem valamennyit, de finoman. Természetesen tanultam a borotvából, és tudtam, hogy az ilyen „munkát” nyom nélkül kell elvégezni. Amikor elkészültem, visszaraktam valamennyit a ládába.

Másnap reggel a Gyűrtető mögül bekukkantott a nap a faluba, majd a tisztaszoba ablakán keresztül Guba úr hasára. Az aranyló napsugár végigpásztázta a mester teljes életnagyságú alakját, amelyet már hajnalban a tisztaszoba előtt elvonuló tehéncsorda, juhnyáj, kecskenyáj és a disznónyáj erősödő zaja visszahozott az álomvilágból. Bizony, ott-hon ő ezt még nem tapasztalta, mert egy mesterember nem paraszt, így nem is kel fel olyan korában. Most is csak felébredt, de fekve maradt, annak ellenére, hogy a Nap

korongja egyre feljebb kúszott az égen. Tovább sütötte a hasát, és közben fáradtan nyújtózkodott, olyan ásítások közepette, hogy a sült galamb akadálytalanul berepülhetett volna a száján, ha éppen arra felé röpködött volna.

– A fene a lusta kontárját, nem akar felkelni! – figyeltem az ajtó üvegén keresztül a nyújtózkodó mestert egyre türelmetlenebbül.

Nagyon irigykedtem rá, mert nekem a kakas már régen ébresztőt kukorékol. Azóta már a Daru tehenet és a Szegfű tehenet is megettem, és kitakarítottam a helyüket is gyerek létemre. Türelmetlenül kiáltottam be, hiszen szerettem volna látni, hogy miként tud az „élezett” szerszámaival boldogulni.

– Keljen már fel Guba úr, a hasára süttött a Nap, ha még nem vette volna észre!

Nevének hallatán gyorsan felült az ágyban, és bambán lesett az ajtó irányába, ahonnan a becses személyéhez szóló szavak elhangzottak. Nem akart hinni a fülének, hogy „híres mester” léte, őt a reggeli felkelésre ösztökélje egy gyerek. A feje amúgy is sajgott a hajnali csorda vonulása miatti kényszerű ébredéstől. Ebben a pillanatban hallottam meg, hogy apám az ámbitus rácsos ajtaját becsapva, ijedt arccal mögöttem termett.

– Nem hallgatsz el azonnal te bűdös kölyök! Hogy a „rossz” törné ki a nyakadat, majd adok én neked, csak kerülj a kezem közé! – ordította utánam, amint a kert felé rohantam.

De a „rossz” nem törte ki a nyakamat, mert valószínűleg apám sem kívánta igazán. Úgy látszott, ő is unta már, hogy Guba úr nem haladt eléggé a javításokkal. Csak a tojásrántottához felhasznált szalonna és kolbász fogyott a megszokottnál gyorsabban, amit aggódva tapasztaltam én is, amikor a kamrában felakasztott füstölt kolbászok megfogyatkoztak. Amikor észrevettem, hogy apám már nem foglalkozik velem, a kertből visszalopakodtam az udvarra. Onnan hallgattam, amint Guba úrtól elnézést kér nevetlen viselkedésem miatt. De a mester elhárította bocsánatkérését és panaszkolta korai ébredésének szörnyűségeit:

– Alig pirkadt, amikor kolomppal nyakukban tehéncsorda vonult el az ablak alatt. Nem volt elég a kolompolás, még a csordás is úgy fújta a kürtöt, mintha ki akarná azt egyenesíteni. Az ostorával meg akkorát pattintott, hogy a fülem még most is zúg, mint a szél fújta erdő. Aztán egy tehén terpeszbe állva beböngött az ablakon. Ez alig, hogy elvonult, a disznónyáj sívított, majd a kecskék mekegtek sokkal jobban, mint a tegnapi és azt megelőző hajnalon.

Apám nagy részvét mutatásával hallgatta a panaszkodó mestert, majd magyarázkodni kezdett:

– Biztosan csúnya szeles idő lesz, azért idegesebbek az állatok.

– No meg az alvégen gyűlik össze az egész falu állata, és a bikaólnál hagyják el a falut, hogy a legelőre kimenjenek.

A korán ébredő mesternek ettől még a fejfájása nem szűnt meg, de mégis felkelt és úgy tűnt, hogy nekem is méltóztatott megbocsátani nevetlenségemért. Kiadós reggeli után a mester előszedte az előző este élezett szerszámaikat és nekilátott a repe-

rálásnak. De a mai napon a szerszám nem állt jól a kezében. A véső csak tördelte az anyagot, a fűrész fájdalmas síró hangot hallatott, a gyalu pedig végképpen kicsalta homlokára a verejtékcseppekett. A munka nem akart haladni. Egy ideig még vizsgálgatta életlen szerszámain, amik megkeserítették munkavégzését, majd magyarázkodni kezdett apámnak.

– Hát gazduram, mindennek van valami tanulsága. Ennek az, hogy a szerszámokat élezni csak napvilágnál szabad! – mutatott a szerszámaira e bölcs kijelentés után.

Apám valami „igen” felét mormolt, miközben felém sandított folyton gyanakvó tekintetével. Guba úr ismételten élezni kezdte szerszámain. Alig tudtam leplezni boldogságomat, amit az én kezem által életlenített szerszámok okoztak. A kert felé lopakodva visszapillantottam, és az apám gyanakvó tekintetével találkoztam, amiből azt olvastam ki:

– Te бүдös кőlyők, ebben is a te kezed van’

Guba úr pedig a megélezett szerszámaival újra munkához látott, és estére sikeresen befejezte bútoraink reperálását. Este már otthon hajthatta álomra fejét, és nem kellett hajnalban tehénbögésre, disznósívításra, kecskemekegésre, és ostorpatogásra ébrednie. Mi pedig kimondottan örültünk ennek az elválásnak, mert a kamrában csüngő szalonna és kolbász ugyancsak megcsappant. Pedig ha én próbáltam megdézsmálni a rúdról lecsüngő kolbászokat, apám ekképpen figyelmeztetett:

– Fiam! Több nap, mint kolbász!

De hát erről Guba úr – a mesterember – semmit sem tudott. Ő úgy faldosta mindennap a kolbászunkat, mintha Szomolyán annyi lenne belőle, hogy ezután már a kerítéseket is csak ebből fonják.

Dűhös vagyok

Ébredni több féle képen lehet. Az ébredés körülményei legtöbbször nem rajtunk múlnak, hanem mások akaratától nagyban függnék. Lehet úgy is ébredni, mint Guba úr. A késő reggeli nap fényében fűroszteni hasunkat. Had peregjenek a nap percei, mert a munka megvárja az embert. Ha meg mégsem várná meg, akkor legyen boldog az, aki elvégezte helyettünk. De ilyenfajta boldogságra kevesen vágnak, éppen ezért ritkán végzik el helyettünk a munkát. Lehet ébredni a kakas eszeveszett kukorékolására. Joga van hozzá, ha egyszer ő találta meg a legnagyobb kukacot. Ezt világgá kell kiabálni, rikácsolni, már csak azért is, hogy ugyan azt a kukacot már ne keresse. De lehet úgy is ébredni, mint én – a rögtönítélő bíróság jelenlétében. Ennek a bíróságnak a tagjai apám és Szőke Rézi nene. Ez utóbbi egyben a vádló is. Kora reggel, nadrágszíjütésekree ébredtem. Rézi néniбől дőltek a vádló szavak, amelyek a következők: almalopás, farongálás, kerítés kidöntés, ablak betörés. Mindezekért előzetes vizsgálat nélküli felnégyelésemet kérte, de azonnal. Apám nem habozott. A lecsatolt nadrágszíjával szaporán méregetni kezdte hátsófeletem. Nem kételkedett bűnösségemben. Ő is úgy volt vele, hogy ha valaki „sáros” szokott lenni, miért ne

lenne sáros most is. Pedig elhihetik, most az egyszer nem voltam „sáros”. Ennek bizonyítása ebben a helyzetben hiába való erőlködés lett volna, ezért meg sem kíséreltem. A nadrágszj-akció végén azért mégis Rézi nene hamisvádakat lövellő szemei közé néztem és bátorkodtam kérdést intézni hozzá:

– Látott maga engem, hogy én voltam a tettes?

– Én nem láttalak, de Viktor cimborád – aki mellesleg az ő szomszédja – megmondta, hogy Te voltál –, és ezt olyan meggyőződéssel mondta, mintha Viktor egy apostol lenne, az igazság rendíthetetlen bajnoka.

– No megállj rusnya banyája, ezért még lakolni fogtok Te is, meg Viktor is! – fogadtam magamban bosszút a keserű ébredésem miatt.

Rendíthetetlenül bíztam abban, hogy ha egy nap rosszul kezdődik, az jól fog befejeződni. Délutánra már az ütések helyei nem sajogtak, *ezért* elindultam, hogy tanulmányozzam a helyszínt, ahol állítólag a szörnyű bűnököt elkövettem. A bikaistálló után felmásztam a kőbánya tetejére. Innen csodálatos kilátás nyílt a Viktor és Rézi nene portájukra. Az idő is kellemes volt, ezért egy köre leülve, a délutáni órákig várva, csendben szemléltem a tájat, hiszen a házak feletti magasságból jó kilátás nyílt a falu alsó részére. A bánya tetőn túl a pásztorok a csordát hajtották az itatástól. Egyik-másik tehénen szólt a kolomp, és a pásztorok a kutyáikat uszítgatták a csordától némelyik eltekergő tehén visszaterelésére. Némelyik tehén olyan keservesen bőgött, mintha ő kapott volna verést az „almalopásért”, nem én.

– Onnan nem estél még le! Mit keresel ott? – hallottam az egyik pásztor számonkérő hangját, amellyel csak felbosszantott az érdeklődésével.

– Nem keresek én semmit! A bányában nem szoktak keresni semmit, mert ott csak kő van. Az meg van bőven keresés nélkül is. Tán nem fér el a csordájával tőlem? – tettem még hozzá az előbbi magyarázatomhoz.

– De csípős szád van hallod-e, mindjárt rád uszítom a kutyákat.

– Hát ha nincsen már rájuk szüksége, uszítsa – mondtam neki és szedegettem a félkilós nagyságú köveket, a pásztort meg faképnél hagytam.

Amikor felszedtem vagy tíz darabot, elindultam lefelé a Viktorék kapujához. Felkapaszkodtam a kerítésre és bekémleltem az udvarukra. Az udvar hátsórésze felől a malacok rőfögése hallatszott, mert érezték, hogy közeleg az etetésük ideje. A kiskonyha ajtaján ki-be járkált a Viktor nagymamája, kezében a moslékos vödörrel. A párolgó moslékra egy zsákból korpát szórt, majd egy bottal kavargatta. Ez a kavargatás már nagyon ismerősen hangzott a disznóól csürhe hadának, ezért aztán elszabadították a poklot. Egymás hegyén-hátán taposva próbáltak utat törni az etetővályú beöntő csatornájához, amelyen a következő másodpercekben a mama jóvoltából befolyt a moslák a vályúba. Azaz csak befolyt volna, ha a türelmetlen csürhe nem állt volna a vályú és a csatorna között. Így azonban a jó része a hátukra folyt és onnan a földre.

– No, hogy a nyavalya törne ki benneteket, hát ezért főztem én nektek a finom moslékot! – kiabált rájuk a mama, és a kezében lévő moslékkavaró bottal próbálta jobb belátásra bírni a nevetlen csürhét.

Ezek után, az ütések hatására még jobban sivítóztak. A következő pillanatban a macska nyávogta el magát olyan hirtelen és keservesen, amikor a mama a lábára lépett.

– Hogy a nyavalya törne ki már tégedet is, nem elég a bajom, még te is a lábam alatt téblábolasz?! – ordított ijedtében a váratlanul felnyávogó macskára, amelyik már a heted határon is túl volt, mivel azt hitte, hogy az életére törnek.

Ez a hangzavar nekem kedvezett a tervem végrehajtásában. Amikor először bekémleltem a kapun, a tejcsfazéktartó ágas-bogas oszlopa hívta fel magára a figyelmet. A régen elszáradt almafa törzse, ágaktól csonkoltan a többi csonka ággal meredezett az ég felé. Az ágakon egy-egy virágos mintájú cserépfazék csurgóra téve száradt az ágak végein. A kimosott tejcsfazékok már az esti fejéshez száradtak. Ezek a bányatetőről is láthatóak voltak, de ilyen közelségből meg is számolhattam. Kilenc darab tejcsfazék várta rajta a teljes megszáradást.

– Megsemmisítem az egészet! – tapogattam meg az ingderékban, dobásra váró köveket.

Úgy terveztem, hogy Viktorra terelődik a gyanú, mivel egy pár nappal előtte már céltáblának használta az egyik tejcsfazékokat.

Sajnálataira nem volt szerencséje, mert az apja akkor lépett be a kapun, amikor Viktor lendülő kezéből a kődarab a tejcsfazékokat összeroggyantotta. Apja nem is késlekedett és aranyos fiacskája „nótáját elhúzta.”

A malacok etetésével járó hangzavar a csúcspontra hágott. Itt volt az ideje a cselekvésemnek. Lendült a kezem és repült belőle a kő. Első dobásra két fazék megadta magát. Hat dobásom után mind a kilenc fazék a földön hevert darabokban. A maradék köveket Rézi nene háztetejének cserép aprítására használtam fel. A dobások után egy négyzetméternyi lyuk tátongott a tetőn. Olyan sikeres volt a dobálási akció, hogy még magam is meglepődtem sikereimen, ezért milyen gyorsan csak tudtam, visszamentem a bányatetőre, hogy onnan szemléljem az ezutáni fejleményeket. Nagyon reméltem, hogy ezek kellemes érzéssel töltenek majd el engem, ami valamicskét kárpótol a keserű ébredésem miatt. Mert ha erre az ébredésre gondoltam, máris dühös lettem. Még azért a verésért is dühös voltam, amire rászolgáltam, nem még azért, amit meg ártatlanul kaptam. Számomra nem is lehetett elfogadhatóbb elégtétel annál, mint ha a Viktor is ártatlanul kap kiadós fenytést. A bányatetőről nézve, a Nap sugara már elsiklott a falu felett, csak a magasabb helyen lévő házak tetejét sütötte még. Majd ahogyan ment lefelé a Nagyvölgy-tető mögött, ezek a házak ablakai sem tükrözték vissza sugarait, majd rá pár perc múltán a Gyűr-tető teteje is árnyékba borult Nagyvölgy-tető felől engedték be a csordát, kecskenyáját, disznónyáját a pásztorok. A határból is kapával vállukon, hátyival a hátukon indultak hazafelé napi munkájukat elvégezve a fáradt emberek. Ez már a közelben járó estének csallhatatlan jele volt. Ilyenkor egy darabig ismét mozgalmassabb lett a falu, amit az éjszakára hazatérő állatok, emberek sokasága okozott. Egy pillanatra sem lankadó tekintetem Viktorék háztetőjét pásztázta, amikor Viktor jelent meg kapujuk előtt, majd bement rajta. Alig egy perc múltán a mamája sikító hangja érkezett fel hozzám a bányatetőre.

– Mit csináltál már megint, Te szégyentelen?! – kiáltott rá nagymamája, és a tejesfazék-tartó felé vonszolta, amely alatt a tejesfazekak apró darabokban a nagytakarításra vártak.

Csak egy-két fazék füle csüngött még árván a tejesfazék-tartó ágain, mintha soha semmi közülük nem lett volna a földön heverő fazéktörmelékhez.

– Én nem.... én nem.... csináltam semmit! – tiltakozott kétségbeesetten Viktor, nagy dadogás kíséretében.

De mamáját nem hatotta meg unokája hihetetlennek tűnő dadogása, ezért a kezében lévő moslékkavaró bottal a fenekét náspágolta. De hogyan is hihetett volna neki, amikor az előző napokban a kellemetlen pillanatban belépő apja előtt rogyott össze az egyik virágos cserépfazék, a Viktor kezéből kirepülő kötől. A moslékkavaróbot által a levegőben kavargó por még el sem oszlott a levegőben, amikor apja lépett be idegesen a kapun.

– Mi van? Mi történt? – kérdezte izgatottan az öreg mamától, akinek kezében a moslékkavaró botnak már csak a csonka maradványa volt, mivel hogy azt már felaprította Viktor fenekén.

A mama a veréstől kifulladásra csak annyit mondott:

– Nézd! – és az üresen álló tejesfazéktartó alatti cseréptörmelékre mutatott.

Apja először nem akart hinni a szemének, és kidülledt szemekkel bámulta a romhalmazt. Azután eszelősen felröhögött, majd ugrándozásba kezdett, és a kalapját a földhöz vagdosta.

– Ez nem igaz! Ez nem lehet igaz! Elevenen nyúzlak meg! – kiabálta és elindult Viktor irányába, aki eközben a kapukijárat felé lopakodott.

De mielőtt még sikerült volna kiugrania az utcára, apja elkapta. Nem keresett már ő botot sem, hogy azzal verje meg fiacskáját. Lehet, hogy azért, nehogy a nadrágot szétverje rajta, mert aztán úgyis neki kell venni másikat. Lehet, hogy azért, nehogy a düh elszálljon belőle, mire botot talál. Azon nyomban, pusztá kezével látott hozzá fiacskája neveléséhez, mire az olyan jajgatásba kezdett, mintha elevenen nyúznák. Legvégén a füleit csavargatta, hol jobbra, hol balra. Nem lett volna csoda, ha valamelyik füle a kezében marad. De hát azt jól odaragasztották valamikor. Így csak kivörösödött mind a kettő, mintha csak bőr nélküli porcogóvá vált volna. Egy óvatlan pillanatban mégiscsak kiugrott apja karmai közül, és úgy rugaszkodott ki az utcára, mintha most és mindörökké világga ment volna. Porzott utána az alvégi utca úgy, hogy a frissen hazatérő nyájak és csorda után fele annyira nem porzott. Teljes megnyugvással indultam el hazafelé a bánya-tetői figyelő helyemről, de a lakásukat messze elkerülve, nehogy még valakinek eszébe jusson megkérdezni, hogy van-e közöm az eseményekhez. A kertünk felől érkeztem udvarunkra, olyan békével, hogy végre törleszthettem az adósságomat Viktor részére. Másnap találkoztam vele. Fülei még mindig vörösek voltak, és mintha még széjjelebb álltak volna, mint eddig, talán meg is nőttek.

– Nem láttalak tegnap! Merre jártál? – intéztem hozzá érdeklődő szavaim abban a reményben, hogy majd csak mesélni kezd az elmúlt nap eseményeiről, de hallgatott.

Úgy gondoltam, mégis csak tudtára kell adnom, hogy ez az esemény az én törlesztésem volt, ezért így szóltam hozzá:

– Mondd már meg apádnak, hogy szép tejesfazekat lehet kapni a boltban! Szép virágos mintákkal!

Egy rövid ideig még a szája is tátva maradt döbbenetében. Csak most döbbsen rá, hogy így törlesztettem neki a Szőke Rézi nenének mondott hazugsága miatt. De ezt az ügyet soha nem árulta el senkinek. Hallgatott róla. Annyit azonban sikerült elérnem, hogy soha többé nem fogott rám semmi általa elkövetett dolgot.

Szőke Rézi nene elégedetten ballagott hazafelé a piactér irányából. Hátára kötött hátyijában egy kevés cseresznye zötykölődött, amit a felvásárlóhelyen nem vettek át tőle, mivel már akkor is meg lehetett rothadva, amikor a fáról leszedte. A fekete cseresznye levét eresztett a jobbra-balra zötykölődéstől, amely aztán a bőszenyájára csurgott, s így az nem különbözött a vizes felmosó rongytól. Viktor házuk elé érve, tekintetét házának tetejére emelte. Aztán újra más irányba nézett, – hátha rosszul lát, – majd ismét a tetőt figyelte. Ezt még többször is megismételte, de a tetőn tátongó lyuk továbbra is valóság volt, nem pedig beteg képzeletének szüleménye. – Jaj Istenem! Jaj Istenem! Mi történt a házam tetejével? – kiabálta jajveszékelve az utcán járó-kelő embereknek. De azok sem tudtak semmi okos magyarázattal szolgálni, mivel nemcsak, hogy vihar nem volt mostanában, de még csak szél sem fűjt. Így hát érthetetlenül nézegették a lyukat, amelyen keresztül jó látható volt a nyári pihenőjét tartó eszváta, tiló, gereben és a különböző guzsalyok. Majd egyikük megszólalt:

– Hát Rézi nene, soha nem lehet tudni, mi baj éri az embert. Ez a jó Isten akarata volt. Nem lehet mást csinálni, mint újra befedni, mielőtt még a nyári zápor be nem áztatja a lakást.

Rézi nene, megbékélve Isten akaratában, bement az udvarára, hogy hátáról a hátyit letéve elgondolkodjon, hogy hol is vétkezhetett ő. Remélem, azóta már rájött!

Betlehemesek

Nem szerettem a telet. Azon a kevés, jó szánkózáson kívül semmi jót nem adott. Meg aztán, ilyenkor iskolába kellett járni, nyáron meg nem. Lassan már a kertünkben történő szánkózásról is le kellett mondanom, mert a kisfák – amiket tavasszal apám ültetett – mind elpusztultak a szánkóval történő ütközés miatt. Ezek után nem csoda, hogy a nyár folyamán, – amikor gyümölcsre éheztem –, a más kertjét kellett felkeresnem. Ez bizony nem mindig volt veszélytelen, mert nem csak Panni nenétől kellett tartanom, hanem tőle fürgébb üldözőktől is. Szánkózástól a bőrlábbelim mindig elázott. Este aztán a csizma vizitnél apám a fejét csóválta:

– Megint csuromvizes a csizmád! Hát ezért veszem én neked drága pénzért, hogy Te egy hét alatt elszánkózd? – mondta és nézett rám olyan reménytelenül, mint aki már a nadrágszíjas nevelésben sem bízik igazán.

Hogy ilyen esetekben a kesergésének végére járjak, kitaláltam, hogy fahamuval

dörzsöljem be a csizmámat. A száraz, szürke fahamu olyan száraz színt adott a lábbelimnek, hogy az a legszigorúbb viziten is kiállta a próbát. A továbbiakban apám mindig száraznak találta a csizmámat. Ez fölöttébb gyanús volt neki, mert abban semmiképpen nem akart hinni, hogy én már nem szánkózom. Főleg az volt gyanús a számára, hogy amióta száraznak találta csizmámat, még hamarabb tönkre ment, mint amikor vizes volt. Ugyanis a hamuval kezelt bőr, vízzel érintkezve lúgzott le. De ezt már én nem bántam, csak a nadrágszíjat így már el tudtam kerülni. A hamuzás módszerére sohasem jött rá. Gyakran csóválta a fejét, és tehetetlen keserőséggel kérdezte:

- Mi az istent tudsz csinálni ezzel a csizmáddal, hogy ilyen hamar tönkre megy?
- Rossz a minősége! – hártottam el magamról a felelősséget.

Ilyenkor gyanakvóan nézett rám, mint aki biztos benne, hogy ezzel a csizmával kapcsolatban nagy titkot rejtegetek. De ezt a titkot nem tudta meg soha. Az afeletti töprengésem, hogy az időmet mivel kellene már elütnöm, mindig az utca oldotta meg. Éppen ezért kimentem az utcára, hogy az alvégi „Rohanó banda” tagjai közül valakivel majd csak találkozok. Ez a találkozás igen könnyen megvalósult, mivel a bandának ugyancsak szép számmal voltak tagjai. Íme a „javából” egy pár név: Daragó Imre, Daragó Laci, Szalóki Laci, Szalóki Józsi, Füge Viktor, Asztalos Pista, Rázi Laci, Rázi Gyuri, Rázi Pityu, Józsi öcsém, Berec Laci, M. Pityu és jó magam. Ilyen szépszámú virgonc gyerek mellett mindig történt valami az alvégben, vagy még azon túl is, ha az alvég kicsinek bizonyult. Az utca alsó végéről indulva, a felső vége felé már szép számmal jeleskedett a banda. Az öregasszonyok ablakaikon kikukucskálva, aggódva figyelték a nem éppen jóhírű gyerekek gyülekezését. Meg voltak győződve, hogy ennek a „vonulásnak” még hírért fogják hallani. Viktor vonult elől, utána mint vezérünk után sorakoztunk mindannyian. Az iskolánál a betlehemeseket pillantottuk meg, amint éppen a Varga családhoz vonultak befelé, kezükben a köszöntés kellékeivel: Jászol a kisjézuskával, szőrével kifelé fordított bunda, és kucsmasapkában öltözöttek, és természetesen kezükben mindannyian csörgősbottal adtak zenei kíséretet köszöntő éneküknek. Énekelték a „Fel nagy örömré” kezdetű karácsonyi éneket, és vonultak befelé az udvari nyári konyha ajtaján. Mivel ennél érdekesebb eseményt hirtelenjében nem láttunk, ezért Viktor intézett kérdést a bandához:

- Be menjünk utánuk?

– Menjünk – mondtuk mindannyian és ballagtunk befelé a betlehemesek után, de a konyha előterében megrekedtünk, mert nemigen fértünk volna be a kicsinyke konyhába.

Ez a helyiség, a nagy épülettől külön épült nyári konyha, a bejárati kaputól jobbra található. Viktor, a nyári konyha homályos előterében szimatolni kezdett.

- Mi van? – kérdeztem rá, amint láttam, hogy teljesen elmerül a kutatásban.

– Kis karácsony, nagy karácsony, kisült-e már a kalácsom” – idézte fel az ismert éneket, amelyből megérthettük, hogy kutatásai igen hasznos irányba terelődtek, mivelhogy a hasunkat mindannyian szeretttük.

Mivel a karácsonyi rétes illatát nem éreztük, így reményünk sem lehetett arra,

hogyan az ünnepi kalácsot sikerüljön megdézsmálni. Rövid, de eredménytelen kalácskeresésünk után D. Imre pissegett felénk:

– Ne keressétek, még biztos, hogy nem sült ki! – és ennek bizonyosságául leemelte a fedőt egy nagy tálról, amelyben még a savóban elmerülve érlelődött a túró.

Belenyúltam a tálba és csíptem egy kicsit belőle és megízleltem.

– Hű de finom! – állapítottam meg az ízeletet követően és máris két marokkal nyúltam a tálba, hogy a savóban érlelődő túróból egy hógolyó nagyságú túrócsomót mielőbb kigyúrjak.

Ezután olyan habzsolásba kezdtem, hogy a levegőt is alig tudtam szívni.

– Én is had vegyek! Én is! Én is! – tolakodtak a többiek is a tál körül, magukról teljesen megfélemlkezve.

Még szerencse, hogy a háziak mindebből a tolakodásból nem hallottak meg semmit, hiszen bent a konyhán a betlehemesek műsora eléggé nagy zajjal járt. Amikor végre mindenki túl volt a kóstoláson, még egy bő maréknyi maradt a nagy tál alján.

– No ezt a keveset már nem hagyom itt! – mondta Viktor eltökélten, és gyúrt még egy hógolyó nagyságú csomót és úgy ahogy volt, a nadrágzsebébe csúsztatta.

– Majd jó lesz, ha megéhezem! – gondolt az éhesebb órákra is.

Bent a kiskonyhán a betlehemesek befejezték a köszöntőt és jöttek kifelé. Fürgén kapkodtuk a lábunkat, és igyekeztünk kimenni az utcára a sikeres túrókóstoló után, ahol ezután kitört a röhej. Mindenkinek túros volt mindene. Sz. Lacinak szájától a füleig húzódott egy túros sáv. Vikornak a zsebébe csúsztatott túrócsomóból szivárgott a savó, amely rövidesen a zsebtől a sliccéig húzódó nedves sávot alkotott. Gyánúsán néztünk rá.

– Azt ne gondoljátok már, hogy..., csak nem hiszitek rólam?! – mondta sértődő hangon, amiért körbe állva nevtük.

Nem is volt rá időnk, hogy higgyünk valamit, mert a betlehemesek kijöttek és kérdezték, hol laknak még gazdagok, ahová érdemes köszönteni bemenni. Ők ugyanis a szomszéd falu cigányai voltak mindannyian.

– Hát hová? Hová? – töprengtünk –, legalábbis színleltük, mert valójában régen eldöntöttük, hogy L.-bácsiékhoz valami kéregetőket odairányítunk.

Közismert volt, hogy saját magával sem volt kibékülve, hiszen többször lehetett tanúja az ember, amint a saját fejét verve kiabálta: – Én hülye! Én hülye! De még közismertebb volt fösvenysége, fukarsága, mert semmilyen kéregetőt nem tűrt meg a portáján, de még annak előtte sem. Ezért aztán még erősebben támasztotta be belülről a kapuját, amint észlelte, hogy az utcában kéregetők jelentek meg. Mi már előzőleg próbáltunk benyitni a nagykapuján, de a szőlőkaróval kitámasztva nem engedett a nyitási szándékunknak. Az öreg a kapun belül szöszmötölt, amikor észlelte a kapunyitási szándékunkat és onnan kiabált ránk:

– Mit akartok itt, bűdös kölykei? – hallatszott hangjából ingen erős felindultsága.

– Nem akarunk semmit, csak nem támassza be a kaput, mert erre felé járnak a betlehemesek! – kiabálta be Viktor.

– Nem mentek innen azonnal bűdös kölykei, mert rögtön kitekerem a nyakatokat nektek is, meg a betlehemeseknek is! – kiáltotta ki a ki-be látást is megakadályozó nagykapu mögül, és még egy karóval betámasztotta kapuját, utána bement a házba, hogy ne is halljon semmiféle kéregetőről.

Persze a szomszéd falu cigányai nem ismerték L.-bá „vendégszeretét”, ezért amikor háza elé irányítottuk őket, mély hajlongásokkal köszönték meg, hogy egy igazi, adakozó, gazdag házhoz irányítottuk gyülekezetüket.

– A Jézuska áldjon meg benneteket! Legyen kolbászból a kerítéstek. A tehenetek úgy adja a tejet, mintha kútból húznátok. A hizótók meg nőjön olyan nagyra, hogy ne férjen ki az óljából – hálálkodtak kissé korán.

Ennyi jókívánság után odaálltak L.-bá nagykapujához és a csörgősbotokkal finoman zörgettek.

– Hangosabban, mert az öreg nagyot hall! – mondtam nekik, és biztosítottam őket arról, hogy a ház ura szereti a betlehemeseket, ráadásul bőkezű az adakozásban.

Erre a biztatásomra erőteljesebb zörgetésbe kezdtek, majd a csörgősbot vastagabb végével a kapu deszkáit ütemesen verték olyan hangosan, hogy már a távolabbi házak kutyái és erőteljes ugatásba kezdtek. A házból mégsem jött ki senki fogadni a köszöntőket. Viktor intett felém:

– Emeljük ki a kaput a sarkából – mondta és a többiek is ezt látták legcélszerűbbnek ahhoz, hogy a betlehemesek végre-valahára betudjanak jutni L.-bá portájára.

A banda annyi tagja állt a kapu mellé, amennyi csak hozzá fért és próbáltuk emelni, de a nehéz, kemény fából készült kapu ellenállt. Az újabb próbálkozásunkra a kapu kiemelkedett a helyéről és anélkül, hogy esését képesek lettünk volna egy kicsit is fékezni – nagy csattanás kíséretében bezuhant az udvarra.

Amilyen nagy zajjal járt a kapu kidöntése, olyan csend következett ezután néhány másodpercig. Nem is késlekedtek a betlehemesek, hanem vonultak befelé az udvarra és a „Pásztorok keljünk fel” köszöntő énekbe kezdtek. Amikor a kapu bezuhant, egy pillanatra megijedtünk a nagy durranástól és főleg annak esetleges következményeitől, ezért mindenre felkészülve félre álltunk. Lélegzetünket visszafojtva vártuk a következő percek történéseit, amelyről hittük, hogy gyorsan bekövetkezik. A ház felől, emberi fül számára lefordíthatatlan sipító-visító hang hallatszott, amit talán az őserdő némely majom fajtája tudna csak némileg utánozni. A lakás kijáratában egy eltorzult arcú embertől származtak ezek a hangok, akinek a kezében a disznóölő kés villogott és vészesen közeledett a köszöntők felé. Azoknak nem is volt szükségük arra, hogy az előbbi artikulátlan hangból bármit is megértsenek. Hiszen L.-bá eltorzult arca és a kezében döfésre álló kés az ő vendégszeretetről bőségesen tanúskodott. A felbőszült emberi alak rohant a betlehemesek felé, akik még időben felismerték a ház gazdájának „vendégszeretét” és sarkon fordulva menekülni kezdtek. A menekülés érdekében igyekeztek mindenüktől megszabadulni. A menekülésben szegény kis Jézus a földre esett és darabokra hullt. Alig született meg, máris a feltámadás várt rá. Futottunk ahogy csak bírtunk. A betlehemesek a mi nyomunkban, az ő nyomukban pedig L.-bá döfésre

készen álló késsel. Isten irgalmazzon annak akit elér. Soha nem hittük volna, hogy ennyire bír futni, hiszen már az alvág alsó részén jártunk, de ő még töretlen erővel üldözte a népes menekülőket. De ha már ő nem üldözött volna is, nekünk még menekülnünk kellett volna akkor is, mert a betlehemesek üldöztek volna bennünket tovább, amiért ilyen vendégszerető házat ajánlottunk nekik, amilyen a L.-bá háza volt. L.-bá végül is kifulladt és már csak a szitkait küldte a menekülők után. A „rohanó banda” tagjai is elfogytak, hiszen a házukat elérve, a menekülőkből kiválva, beugrottak a kapun. Végül már csak a betlehemesek futottak még egy rövid ideig, de amikor észlelték, hogy sem előttük, sem mögöttük nincs már senki, akkor ők megálltak. Majd kellékek hiányában nem folytatták a köszöntést, hanem hazaindultak falujukba, hogy másnap majd új felszereléssel és nagyobb körültekintéssel kopogtassanak be a házakhoz köszönteni.

Barack lopás

A kaputámasztó karó nagy koppanással jelezte, hogy Viktor jár a közelben. Senki más nem tudta úgy kinyitni a nagykaput, hogy azt még a hetedik szomszédban is hallják.

– Hogy a rossz törje ki a nyakatat te cudar kölyök! – kiáltott ilyenkor édesapám, a minden óvatosságot nélkülöző Viktorra, aki úgy rontott be a nagykapun, mintha éppenséggel a bika szabadult volna el ismét, és az elől menekülne.

Természetesen most sem a bika zavarta, mint legtöbbször, most is valamiben sántikált. Mivel a kaputámasztó nagy durranására semmilyen kioktatásban nem részesült, tovább csörtetett az udvarra befelé. Két keze zsebretevé, sercintett egyet a földönfekvő kaputámasztó mellé. Mint egy koraérett jampec himbálta magát járasközben, és közben nyakát behúzta a vállai közé. Azért biztos ami biztos, az udvaron szétteltekintve halkán szólt hozzám:

– Magad vagy?

– Persze, hogy magam. A többiek kapálni mentek –, feleltem aggódó kérdésére.

Válaszomra szeme felragyogott, s fürkésző tekintetével a mögöttünk lévő kert fájnak lombkoronáját vizsgálta.

– Széjjel nézhetnénk már a kertekben, hogy nem érik-e már valami gyümölcs – bökött fejével a zöld lombok irányába, ami természetesen a mások kertjét is jelezte.

– Tudod, hogy most a tanulókörbe kell menni? Hiszen ezért hagytak itthon kapálás helyett.

– De komolyan veszed azt a tanulókört, tán tudós akarsz lenni?

– Akar a franc! Petőfi is azt mondta, hogy a tudósok mind szegények, én meg nem akarok szegény lenni –, feleltem neki kíváncsi kérdésére.

– Akkor egyetértünk mindenben, vagyis irány a kertek! – adta ki a vezényszót, és óvatosan lépkedtünk a kert felé.

A trágyadomb mellett megálltunk egy pillanatra, hogy itt kémleljünk át a szomszédba, mert a kőkerítés itt volt a legalacsonyabb. Panni nene a malacokat terelte befelé a karámba, hogy megetesse őket, amelyek érezvén az etetés közelségét, még nagyobb visításba kezdtek attól félve, hogy valamelyiküknek nem jut a moslékból. Panni nene kezében suhogott a bot, amivel próbálta jobb belátásra bírni a visítózó, éhes hadat. A másik kezével igyekezett minél magasabbra emelni a moslékkal teli vedret, amelynek cefre illatú savanyú szaga a szomszédokba is áterjedt. Erre aztán a szomszédok malacai is nagy visítózással követelték maguknak a vacsorára járó moslékot. Teljes zűr-zavar és hangkáosz uralta a környéket. Intettünk egymásnak, hogy ezt a zűr-zavart kell most kihasználni, és akkor az eredmény nem marad el. Nem szerettük volna, ha Panni nene észrevesz bennünket, mert az ő kertjükben ért most a finom sárgabarack, ezért abba az irányba lopakodtunk egyre óvatosabban. Igaz, többen is mondták, hogy az öregasszony már alig lát, és alig hall valamit. Én azért azt tapasztaltam, hogy a kelleténél még mindig többet lát és hall. Éppen ezért helyén valónak tartottam az óvatosságot. A mi fáink alatt felnyúló sűrű kukoricaszárak között lopakodtunk a kerítésük irányába. Itt mégegyszer körültekintve átvettük magunkat Panni nenének kőkerítésén. Ott álltunk a barackfa alatt megigézve. A zöld lombok közül csábítóan sárgállottak az érett barackok. Ezt a fát nagyon irigyeltem a szomszédoktól, mert minden évben szép számban sárgállottak rajta a finom barackok. Egyik évben több, a másik évben kevesebb, de mindig termett valamennyi. A mi kertünkben nem maradt meg a sárgabarackfa. Apám szerint azért, mert ha valamelyik az ültetés után tavasszal megfakadt, én azt télen kiszánkóztam. Még egyszer bekémleltünk az udvarba, a visítózó malacok irányába – ahol Panni nene akrobatikus mutatványt csinálva – öntözte ki a vályúba a párolgó eledelüket.

– Most önti ki a moslékot. Ezt az időt ki kell használni –, súgta felém Viktor, és már mászott is a lombok közé.

Amikor felért, belekapaszkodott a fába és teljes erejéből rázni kezdte mint a hurrikán. A barackok záporosít megsgégyenítve hulltak a fa alá alá éretten, vagy éretlenül.

– Atya úristen! – ámultam el a földet takaró barackok láttán, és tudtam, hogy ezt a mennyiséget az ingünk derekában képtelenek leszünk elvinni.

– Pszt! – piszegettem felé, mert úgy tűnt, mintha az öregasszony megneszelt volna valamit a kertjét ért „természeti katasztrófából”.

De egy rövidke perc után úgy láttuk, hogy nem vett észre semmit, mert tovább téblábolt a malacai között. Viktor leugrott a fáról és mind a ketten nekiláttunk a barackok felszedéséhez. Persze arról szó sem lehetett, hogy minden felszedjük. Ugyanis a nadrágunkba bújtatott ingünk dereka csak töredékét volt képes befogadni. A többi ott hagytuk a fa alatt, s már ugrottunk is át a kőkerítésen, a veszélyes területről hozzánk, a mindent eltakaró kukorica ültetvényünkbe. Ott leültünk a földre, kiöntöttük az érett-zöld barackokat és válogatás után újra az ingünk derekába raktuk. Természetesen a válogatás közben telezabáltuk magunkat, majd erre a fenséges lakomára pihentünk egy keveset a kukorica rejtekében.

– Hallod-e, ez tényleg finom barack! – állapította meg Viktor a hasát simogatva, és jó nagyokat bőfőgött eközben.

Körbe tapogatta a barackkal tele ingderekát, amelyben némelyik barack már levedzett, és átította az inget is. Ahogy elnéztem, olyan murisnak találtam egyébként sovány testalkatát, amely közepén ugyancsak kiterébélyesedett, mint valami alultáplált afrikai gyereknek. Röhögni kezdtem.

– Mit röhögsz? – kérdezte a barackot csámcsogó sárgás szájával.

– Semmit, csak úgy rám jött –, mondtam neki és közben mutatóujjam beleszúrtam egy érett barackba, majd felmutattam.

– Panni nenének ilyen kerek, és sárga lenne a feje dühében, ha megtudná a lopást.

Erre ő is röhögni kezdett. Pár pillanaton belül magunkról teljesen megfeledkezve, térdünket csapdosva hahotáztunk. A nevetéstől mindkettőnknek csurgott a könny a szeméből, miközben ő tele szájából fröcskölte a frissen rágott barackot. Valószínű, hogy még ma is ott röhögnénk, ha egy árnyalak fölénk nem hajolt volna. Ez az árnyalak megragadta csuklóimat és rángatni kezdett:

– Gyere csak szépséges madárkám! Most viszlek a rendőrhöz.

Viktor ebben a pillanatban rugó módjára pattant fel a földről, és úgy rugaszkodott el a helyszínről, mint egy gazella, amelyet az oroszlán üldöz. Egy-két ugrás után minden barack kipotyogott az inge derékjából, mutatva menekülésének útját. Panni nene bütykös ujjai bilincsként szorították csuklóimat, és én eszeveszetten próbáltam volna menekülni. A nagy dulakodásban fekete fejkendője félre csúszott és haja ziláltnan lógott ki alóla, mint a madárijesztő. Szemüvege orra hegyén állt meg, szája síron túli kacajba kezdett, aminek a hatására mind az összes egy foga láthatóvá vált, akár egy vámpírnak. Az volt az érzésem, hogy nem a rendőrhöz, hanem egyenesen a pokolba visz, csak találjon egy megfelelő seprőt, amire rápattan. Megrémültem. Már cselekedtem is. Fogaimat a csuklómat szorító bütykös ujjaimba mélyítettem. Még ma sem értem, hogy kemény bütyköiben fogaim miért nem töredezték ki, s ebből a kemény, száraz bütyköből miként serkent ki a vér. Abban a pillanatban fájdalmas ordítást hallatott, mintha a maradék egy fogát valami kovácsmester húzná, hatalmas lópatkoló fogójával. A csuklómat szorító bütykös ujjak elengedtek és a következő

pillanatban Viktor után rugaszkodtam, de őt már nem tudtam utolérni. Az első tíz méter után egy barack sem volt az ingem derekában nekem sem.

– Állj meg te bitan...g! – hallottam ordítását, amit már nem tudott befejezni, mert egy-két sárgabarackon elcsúszva egy nagyot nyekkent, és tarolta földdel egyenlővé azt a pár szál kukorica szárat, amit még Viktor épen hagyott.

Rohantam, ahogyan csak bírtam a kert kijárata felé, mögöttem hagyva a földön szitkozódó öregasszonyt dühével együtt. Egyetlen „szusszal” futottam ki a cigánypartra, hogy ott egy rövid időre megpihenjek. A szívem dübörgött, és teljesen kitért a számon keresztül igyekeztem pótolni a levegőt, amelynek ilyen futás után ugyancsak hiányában voltam. Amikor pótoltam a hiányzó levegőt, Viktort kerestem riadt tekintetemmel, de semerre nem láttam. A bokrok takarásában Zemám pincéjük tetejére lopakodtam és onnan pillantottam be udvarunkra. Ott már meglehetősen zajlott az élet. Panni nene kezét valamivel kötöztették nagy buzgalommal, a sikoltozására előrohanó szüleim és a szomszédok. A sebkötözés közben is tovább sikoltzott úgy, mintha a keze helyett a nyakát haraptam volna meg.

– Ez a Dénes, ez a Dénes, ez a cudar külyök, ez az akasztófára való, mondjátok meg mit csinált velem.

– Jaj, jaj! Nem lesz már nekem jó kezem soha! Majd meglátjátok. Bizonyisten mondom nektek. A másik kezével – amelyet már bekötöztek – a menekülési irányomba mutatott.

– Türtöztesse már magát Panni nene, majd csak begyógyul! – hallottam apámat alig ötven méternyire levő rejtékhelyemről, a pince tetejéről. De ő tovább ordított:

– Higgyétek el, szét harapta ez még a csontot is! – mutogatta bütykös ujjait az öt szánakozással hallgató közönségének.

– Te jószágos Isten, ha ez így van, akkor ezért még akasztófa is jár! – riadtam meg az engemet eltakaró bokorban és már kapkodtam is mezítlábas talpamat a felsőpart irányába, hogy minél távolabb legyek bűnbeesésem színhelyétől.

A felsőparton a tehéncsordát legeltette a tehénpásztor, tőle száz méternyire a kecskecsodát a kecskepásztor. Igyekeztem kettőjük között, a Deber nevű akácoserdőt elérni. Az őrzést segítő kutyák megugattak, majd a csordától elszédelő teheneket vették üldözőbe. Én is úgy éreztem magam, mint az elszédelő tehenek, csak az én üldözőm jóval messzebb járt. Igyekeztem távolabb kerülni a kecskenyájtól, mert a kecskebak sandán figyelt mozgásomra. Legelészését abba hagyva kapart első lábaival, és szarvait a földnek hegyezte. Ezt akár a támadás előjelének is vélhettem, hiszen én sem voltam ismeretlen számára, mint ahogy ő sem számomra. Mivel közel laktam a bika istállóhoz – ahol az ő szállása is volt –, gyakran megkeserítettem az esti pihenőit, mint a többi gyerek is. A karám melletti magaslatról dobáltunk köveket a heverésző kecskebakhoz, amely dühösen rontott a karám korhadó fáinak. Isten irgalmazzon annak, akit egy ilyen feldühített állat, mint a „Berci” nevű jószág fellök és megtapos. Márpedig ő olyan dühös volt, hogy akkorákat ugrált dühében, hogy a karám felső fáját is majdnem átugrotta. Ilyenkor

még közelebb mentünk hozzá, és kezünkéből szarvat formálva magunknak, legugoltunk eléje és kiáltottuk:

– Berci tukk! Berci tukk!

Szegény állatnak ilyenkor már a szája is habzott, a szeme pedig vörösen izzott és keresztben állt. Ilyen előzetes ismeretségünk után az volt a legésszerűbb, ha minél előbb és minél távolabb tudom magamtól Bercit a háremével együtt. Lassú és hosszú lépésekkel hagytam magam mögött, mert a futás még jobban felingerelte volna a gyanakvó tekintetű bakkecskét. Öt perc multán már elrejtettek az akácerdői fái, ahová csak a tehéncsorda némely tehenének nyakában csüngő-lógó kolomp hangja hallatszott be. Annak mélabús hangja is ritkábban kondult meg, amely talán szintén olyan fáradt volt már, mint az őt hordozó tehen. Hiszen közeledett az este. A vörösen izzó napkorong is elköszönni készült a Nyárias és A métyi-hegy gyümölcsöseinek irányában. Aki csak tehette hazafelé indult a faluba, hogy pihenőre térjen. Én azonban jobbnak láttam, ha itt az erdőben hajtom fejemet álomra, ahol számomra biztonságosabbnak ígérkezett az alvás, mint otthon. Panni nene banyás arca fel-fel rémlett előttem, és ilyenkor csak azt kívántam, hogy az éjszakai álomban elkerüljön ez a rémkép. A vadgalambok turbékoltak még egy ideig, aztán ők is elhallgattak, hiszen a nap már mögöttük volt, amikor turbékolhattak eleget. A fényesebb csillagok már megjelentek az égbolton, amelyen még egy felhőfosztlány sem látszott. A Gyürtető mögül a Hold is bekukkantott a faluba. Aztán megállás nélkül egyre magasabbra került, majdnem azon a pályán, ahol nappal a Nap elhaladt, mintha utol akarná érni mindenképpen.

Nem féltem. A falu házai mindössze száz méternyire álltak tőlem. Minden zaj kihallatszott a faluból. Még egy ideig néztem a csillagos égboltot, amelyen már a legapróbb csillagok is elfoglalták helyüket. Aztán egy nagy csipkebokor alatt én is álomra hajtottam fejemet, abban a nyugalomban, hogy engem itt semmi baj nem érhet. Azt álmodtam, hogy sokan keresnek. Édesanyám, édesapám, rokonok és még mások is. Panni nenéről nem álmodtam – hála Istennek. Keresztapámék kicsinyke kaszálójukról hozott széna kényelmes fekhelyet biztosított számomra. Ez a kaszáló alig húsz méterre volt hozzám, így hát nem kellett messziről cipelni a szénát a fölém-hajló csipkebokor alá.

Reggel korán ébredtem. A falu udvaraiból kihallatszott a kakasok kukorékolása, tehenek bőgése, disznók visítozása és a kutyák ugatása. Felébredt a falu is. Az erdő is felébredt. Ahogy pirkadt, madarak zengték éneküket, és talán ezzel köszöntötték a Napot, amely bármely pillanatban bekukkanthatott a faluba a Gyürtető mögül. A Gyürtető fölötti égbolt halvány pírja már ezt jelezte. Elindultam hazafelé, mert bántott a lelkiismeretem, hogy hozzátartozóimnak okoztam nyugtalan éjszakát. Az álom nem hazudott. Valóban kerestek minden felé. A Vitéz kutyánk már a kertünk végén nagy ugatásba kezdett nagy örömeiben, amikor meglátott. Ezt hallották meg szüleim, és indultak felém örömkben, hogy tékozló fiuk végre megkerült. Nem bántottak, ahogyan én elgondoltam félelmemben. Sőt, még Panni nenét szídták meg, amiért a

nyamvadt barackja miatt úgy megijesztett, hogy elbujdosam az erdőbe. Én megígértem, hogy soha többé nem fogok úgy elbujdosni, hogy éjszakára is távol maradjak. Hűséges kutyánk, Vitéz, erre aztán nagyokat ugrált örömeiben. Valószínű ő is helytelenítette, hogy nem otthon aludtam, és persze az esti órákban nem vele játszottam.

A futás

A nadrágszój utéseinek a helye még enyhén viszketett ugyan, de már fájni nem fájt. A tenyerem viszont bizserget, ami nálam a tenniakarás jele volt. Már olyan unalmasnak éreztem mindent, hiszen napok óta semmi olyan nem történt, ami változatosságával egyik napot a másiktól megkülönböztette volna. Aggódni kezdtem, hogy ilyen tétlenségben kell napjaimat eltöltenem, s talán így kell majd megöregednem is. Ezt bizony semmiképpen sem akartam, ezért kiálltam házunk elé az utcára, hátha valami csoda történik, aminek én is részese lehetek. De csoda az nem akart történni. Egy-két pletykás asszony mondta csak egymásnak a legújabb híreket, egymás hangját túlszárnyalva, mert szavaik igazságát annak hangerejével próbálták bizonyítani. Persze, az utcaporában fürdő libák sokaságának erős gágogását is túl kellett nekik kiabálni, ha magukat megakarták értetni. Ezek a pletykák nemigen kötötték le figyelmem, annak ellenére, hogy Panni nene jobb lábával, majd a ballal is dobantott egyet, szavai igazságának bizonyosságul és kiabálta:

– Ne menjek el innen, ha nem igaz! Csak a jó Isten látja a lelkemet, hogy ez minden így történt! – kiabálta, miközben két kezével az ég felé kapadozott, hogy onnan nyerjen bizonyítást szavainak. De onnan egyenlőre semmilyen bizonyítás nem akart érkezni.

– No, ebből nekem elég –, néztem a gágogó öregasszonyokra és az utca porában szintén gágogó libák hadára.

Ezért aztán leültem a házunk előtti kőlépcsőre és a legyek sokaságának irtásába kezdtem. De azok nem akartak fogyni annak ellenére, hogy egy csapásra kettőt-hármat is elpusztítottam közülük. Majd ezt is meguntam, meg aztán szegény legyeket sem akartam teljesen kipusztítani. Ezért elindultam az utcán felfelé abban a reményben, hogy majd mondok valakinek egy-két „kedves” szót, amiért megkerget. A futást nem lehet eléggé gyakorolni, ezért folyton edzésbe kell lenni, legalább is egy ilyen magamfajta fakó gyereknek. A futás gyakorlásához nekem annyi is elég volt, hogy R. Miklós bátyám háza előtt megállva, bekémleltem az udvarra. Az öreg ott téblábolt az udvaron és a macskát kereste igen dühösen, merthogy az valami neki nem tetsző dolgot művelhetett. Biztosan a kolbászt vámolhatta meg, mert a füstölő körül folyt annak előkerítése. A füstölő melletti farakás alját kotorta egy pózna darabbal, miközben gyanúsán hízelgő szavakat suttogott be a farakás alá:

– Cicukám, cicukám! Gyere csak ki onnan. Adok én neked finom tejecskét, csak gyere ki!

De a macskát nem hatották meg az öreg „hízelgő” szavai, mert amikor az olda-

lában érezte az öreg kezében tartott pózna másik végét – a farakás alól – a kert irányába iramodott.

– Tyű, a mindenségit ennek a torkos macskának! – kiáltotta a kert felé iramodó macska után, és a zsebéből kikapva pipáját úgy hajította a menekülő négy lábú után, hogy a pipa szára levált a pipáról.

Amikor megpillantotta a törött pipáját, még sokallta dühösebb lett a macskára, hiszen már nemcsak a kolbász volt annak rovásán, hanem a pipájának pusztulása is. A kolbásszal a szájában kertfelé menekülő macska már nem sokat törődött az ő dühével, sokkal inkább a megkaparintott kolbásszal volt elfoglalva, amelyet már a ribizli bokorban jóízűen marcangolt. Az öreg olyan ideges lett, hogy a kezében lévő pózna – azaz bottal – a pitvar ajtót verdeste. Úgy éreztem, elérkezett a legalkalmasabb pillanat, amikor a varázs szavamat bekiallthatom. Ez a szó: „MUMÓ”. Belerúgtam a kapuba, hogy figyelmét teljes egészében magamra irányítsam, aztán a bűvös szót bekiallítottam: MUMÓ. Ez volt neki a csúfoldó neve. Az öreg megdörzsölte a szemét és fülét, hátha nem jól látja, hallja ami most vele történik. De én már ez idő alatt a kiskapura másztam és megismételtem: MUMÓ, MUMÓ. No, erre aztán elszabadult a pokol. Korát meghazudtoló fürgeséggel rohant a kapu felé, de a kezében tartott botot már menetközben eldobta, olyan erővel, hogy az a nagy csattanás-durránás kíséretében egy lécet kitörött a kiskapuból. Mikor a kiskapuból kiesett a lécsaradványa, már ugrottam is le a földre, hálát adva a fölöttünk levőnek, hogy nem engem talált el a bot. Ahogyan csak bírtam, futottam az utcán felfelé, az öreg meg kissé lemaradva, utánam. Az olajútó elé érve hátrapillantottam, hogy köztem és üldözőm közötti távolságot felmérjem. Ebben a pillanatban botlottam meg egy kőbe, és hasra vágódtam. A térdemen és tenyeremen éles fájdalmat érezve sejtettem, hogy ezeken a helyeken hamarosan új bőrt növesztenek. Üldözőm lihegését már hallani véltem, ezért gyorsan talpra ugrottam és próbáltam tovább rohanni. Talpra szökkenésem pillanatában lépett ki az olajútó kapuján D. Róza nene. Kezében egy findzsa, tele párolgó olajjal, finom illatot árasztva úgy tartotta, nehogy egy cseppenet is kifoljon belőle. Nem figyeltem rám. Nekem pedig a kisebb gondom is nagyobb volt annál, hogy őt figyeljem.

Szomorú találkozásunk elkerülhetetlen volt, aminek hatására a findzsa felrepült a levegőbe és tartalma az utolsó cseppjeig ránk ömlött. Valami kellemes, langyos ízt éreztem, amikor arcomról a számon keresztül a ruhámra folyt. Nem volt időm, hogy sokáig ízlelgessem a frissen préselt olaj ízét, mert az üldözőm hangját hallottam:

– No, most meg vagy te bitang külyök! – kiáltott rám üldözőm, aki az ütközés okozta lemaradásom miatt már a kezem után kapadozott.

Boros, bagós lehetétét lövellte felém, ziháló, fűjtató tüdejéből és szemei vörösen izzottak, mint a feldühített bakkecskének.

Róza nene – akinek ezen rövid idő alatt teljes tudatáig hatolt az előbbi ütközésünk eredménye – csatlakozott „MUMÓ” papóhoz, miközben eszeveszetten ordított:

– Jaj nekem! Jaj nekem! Tönkre ment a legszebb proszlikom, meg a rásás, rakott szoknyám is.

Ordított és rohant utánam ő is és közben az őseimet emlegette visszamenőleg több generációig. Kétségbe esetten kapkodtam a lábaimat, mert éreztem, hogy ennek fele sem tréfa. Ha elkapnak, ezek engem ízekre szednek. Az utcán járó-kelő emberek nem tudták elképzelni, hogy mi történt, amikor a rohanó hármas „fogatot” szemléltek. Az utca porában lustálkodó libák is ijedten robbantak széjjel, de amelyiknek nem sikerült időben elugrania, annak ez a nap a lesántulás időpontját jelentette. Üldözőim és köztem alig-alig növekedett a távolság, pedig a félelem megnövelte lábaimban az erőt. Őket pedig a düh sarkallta még gyorsabb futásra, de mégsem értek utol. Sőt, egyre növekedett közöttünk a távolság. Ziháló tüdejüket hallva kissé megnyugodtam, mert sejtettem, hogy nem bírják már szusszal sokáig a futást. Hamarosan kiabáltak utánam:

– Állj meg te külyök! Állj meg! Nem bántunk, csak állj meg!

Ha én most megálltam volna, én lettem volna a világ legbutább gyereke. De mivel nem voltam az, így futottam tovább, időnként vissza-vissza nézve, csúfos grimaszokat vágtam. Róza nenét a sírógörcs keringette tehetetlen dühében, miközben bőszenyájából az olaj csepegése elállt, mert nagy része felszívódott annak megszámlálhatatlan ránciaiban. Az alatta lévő ingek-rásák is bőségesen kaphattak az egyre növekvő olajfoltokból, amelyek egymással versenyezve terültek el annak ránciaiban. Üldözőimnek lábuk dobogását, sem ziháló tüdejük hangját nem hallottam, mert nem bírtak már tovább üldözni. Így én sem futottam már tovább. Lassan botorkáltam a felsőpart irányába, hogy onnan a Nagyvölgytetőn át az Angolajban lévő búvóhelyemre jussak. Jobbnak láttam a falu utcáit elkerülni, ha a testi épségemre gondoltam. A búvóhelyemen átgondoltam ezt a túlságosan is jól sikerült futást, mert ez a kelleténél is jobban megfuttatott.

A nap már a vége felé járt. Az őszi eleje kellemes időt hozott, igazi vénasszonyok nyarát, de a nappalok rövidülése már csalhatatlan jele volt az igazi őszi közeledtének. A kis bunkerom előtt elvonuló fogoly család tagjai már anyányivá cseperedtek, számukra már jöhetett akár a tél is. Fölöttem a parton a tehéncsorda kolompja szólalt meg a hazafelé igyekvő tehenek egyikének nyakában. Utána a kecskenyáját engedte pásztora a falu irányába. Közeledett az este. Elindultam hát én is hazafelé, nem kis aggodalommal. Bántott a ruhámon teljesen elterülő olajfolt is, amely nemhogy megszáradt volna, hanem inkább terebélyesedett. Bántott az is, hogy otthon mi lesz, ha hazaérek. Biztos voltam abban, hogy üldözőim nem érik be azzal, hogy megfuttattak. Ezért fokozottabb óvatossággal közelítem meg házunkat. Beosontam a nagykapun és a tisztaszoba felé igyekeztem. Itt, a kabátomat levetve magamról, az ágy párnái közé dugtam, hogy ott majd csak lesz ideje az olajfolttól kiszáradni. Hiszen azt az ágyat csak néha-napján használta némelyik ritka vendég. Amikor befejeztem a kabátom elrejtését, indultam az udvarra kifelé. Az utca felől ideges veszekedést hallottam.

– Nézzétek, mit csinált ez a piszkos külyök a ruhámmal! – ismertem fel Róza nene visító hangját, amint szüleimnek panaszkodott.

Az esti szürkületet kihasználva a fal mellé húzódtam abban a reményben, hogy majd csak nem vesznek észre. A lélegzetem visszafojtva vártam a fal mellett, hogy

amint elmennek mellettem, kiosonok a nagykapun a legbiztonságosabb helyre, az utcára. Róza nene kiáltott fel:

– Ott van! Ott van! Ott lapul a fal mellett! – mutatta szüleimnek az irányt, ahol én rejtőzködtem.

Erre aztán mindenki odafigyelt. Az elmenekülésről már szó sem lehetett.

– Gyere csak ide édes kisfiam! – hízelt szavakkal szólított apám, miközben a nadrágszíjával bíbelődött. Akarva-akaratlan indultam hívó szavára. Négy-öt nadrágszík suhintás után, az utcán járó-kelők hallhatták a neveléssel járó jajkiáltásaimat, ami ismét felhangzott, nem is olyan soká az előző verés után.

– Hát a kabátod hol van?

Mivel nem igyekeztem a válasszal, rám kiáltott:

– Nem hallottad?

– Ott van... ott van... a párnák között, mutattam a tisztaszoba irányába, nagy dadogás mellett.

A fületem csavargatva vezetett a tisztaszoba felé.

– Atya úristen! – kiáltott fel, amint a párnák közül a kabátomat kihúzta.

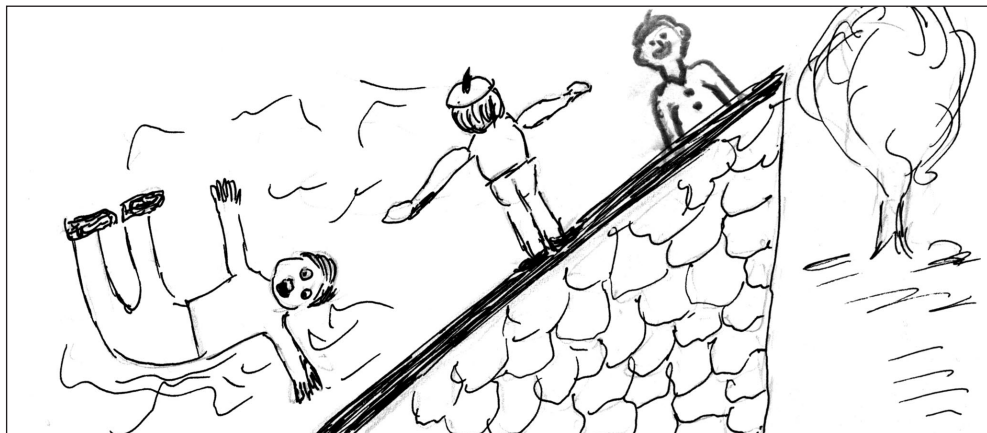
Amint a párnákra pillantottam, már éreztem, hogy nagy baj van. A fehérpárnák átvették kabátomtól az olajfoltot, amitől az eddigi hófehérségük jelentősen megváltozott. Pillanatnyi megdöbbenése után toporzékolni kezdett.

– Mit csináltál már megint? Nem elég, hogy a kabátod tönkre tetted, még a párnákat sem kímélted.

Tehetetlenül toporzékol, mert agyonverni mégsem akart.

Róza nene láthatóan meg volt elégedve fenyítésemmel, meg az otthoni kártétellemmel, mert egy kis idő múltán csendben eltávozott. Már csak azon imádkoztam, hogy „MUMÓ” papó ne jöjjön, mert a verésből már éppen elegendem volt erre a napra. De ő nem jött. Neki más módszere volt. Ő maga szeretett elégtételt venni sérelmei miatt. Például úgy, hogy amikor már feledni kezdtem, egy óvatlan pillanatban kiugrott a kapuján és egy pálcával elverte a fenekem, mielőtt észbe kaptam volna. Ezen az estén már nem volt más dolgom, mint fenekemet tapogatva ígéretet tenni: ezután már én nagyon jó leszek, és ezt valakinek el kellett volna hinnie.

Távolugrás

Óvatosan közelítettem meg udvarunk bejáratának nyíló nagykapuját. Ez az óvatosság egy ideje már a véremmé vált. Hiszen már jó ideje sokasodtak körülöttem a gondok, amelyek az „eredménytelen” neveléssel voltak kapcsolatban. Óvatosságom nem volt hiábavaló, ez hamarosan be is bizonyosodott.

– No megállj csak „büdös külyök”!!! – hallottam az én személyemet érintő megszólítást, amelyre már egy ideje jobban figyeltem, mint a keresztelőmn kapott nevemre.

– No, megállj csak, majd adok én neked, csak gyere haza! – hallottam apám hangját, és szinte látni véltem, amint a szavak kíséretében már a nadrágszíját is lecsatolta, ami nevelésem elengedhetetlen kelléke volt.

Amint „nevemet” hallottam, riadtan húzódtam vissza a bejárat nagykaputól, nehogy észre vegyék a közelségem, mert akkor aztán lesz „nemulass” – azaz kiadás fenyítés. Az utolsó pillanatban hallottam meg egy dühös asszony – Marcsó nene – visító hangját, amely hosszú, mély csákánytorkából tört elő, és engemet kezdett el szapulni:

– Nem tudom, mi lehet a baja az én Janikámmal, hogy így bolondnak teszi?

– Most mit csinálnak a ruhájával, a vadonat új ruhájával, amit Panni lányom most varrt neki.

– No, nézd meg csak Imre! – dugta volna apám orra alá a kulimászos rongydarabot, amit ez idáig még nadrágnak neveztek.

Apám ijedten kapta el a fejét attól a rongydarabtól, amit Marcsó nene – Jani mamája – próbált az orra alá dugni, miközben rákiáltott Marcsó nenére:

– Vigye már el az orrom alól ezt a vacakot! Még jó, hogy nem egyből a számba dugja! Rögtön kihányom a belem, olyan бүdös! – mondta sértődötten Jani mamájának.

Marcsó nene ezután bővebben magyarázta apámnak, az unokája új nadrágjának történetét. Ezt már én nem óhajtottam végig hallgatni, még a biztonságosnak mond-

ható kapu mögötti helyen sem, ezért gyorsan elpárologtam onnan, mielőtt még észrevették volna, hogy valójában milyen közel vagyok. Csak apám hangját hallottam ismét, amint kilátásba helyezte ismételten a nevelésemet.

– No megállj csak „büdös kölyök”, csak gyere haza!

Ekkor döntöttem el, hogy egy pár órára el kell tűnnöm, amíg a személyem körül kialakult vihar el nem csendesedik. Különbözően sem volt szükségem arra, hogy Marcsó nene elbeszélését végig hallgassam, hiszen azt a történetet én ismertem a legjobban. Mielőtt távoztam volna, a gyomrom egyet kordúlt, jelezve, hogy így éhesen még pár órára sem tanácsos az Angolajban lévő búvóhelyemre elmennem. Ezért kapóra jött, amikor Marcsó nene a бүдös, kulimászos nadrágot az ámbitus (tornác) lépcsőjén hagyva – apám hívó szavára – belépett a lakásba, hogy panaszait még bővebben elmagyarázza. Ezt az alkalmat használtam ki arra, hogy a kapu melletti nyári konyhából az ebéd maradványait megdézsmáljam. Kapkodva töltöttem magamba az ebédből maradt krumpli lángost, és már ugrottam is a kapu felé, ahol bánatomra, a kaput támasztó karó nagy csattanással eldőlve jelezte, hogy valaki jár a portán. Erre a zajra apám, macskát meghazudtoló ügyességgel ugrott ki a lakásból, és lágy hangon – nehogy gyanút fogjak –, szólított meg:

– Gyere csak egy kicsit közelebb édes kis fiam! – szólt és láttam, hogy a háta mögött rejteget valamit.

Afelől nem lehetett kétségem, hogy mi az a valami, mert a nadrágszík hiányzott a derekáról.

– No azért ott még nem tartok, hogy az oroszlan ketrecébe csak úgy besétáljak! – figyeltem fel apám különösen szokatlan, lágy hívó szavára.

Egyetlen mozdulattal – szinte feltéptem a nagy kaput – és rohantam ki az utcára olyan gyorsan, hogy az éppen arra felé csoszogó Toter mamát majdnem az árok fenekére löktem.

– No te bolond, hát nem látol! – ordított utánam méltatlankodva, de én már a harmadik szomszédnál rúgtam az utca porát, kisebb fajta tájfun kavarva magam mögött.

Nem volt felesleges az ilyenféle iparkodásom, mert hátra pillantva, apámat láttam szófogatatlan gyermeke nyomába eredni.

Szerencsémre jókora előnyre tettem szert, amíg ő Toter mamát az árok széléről felsegítette. A bikaistálló után már csendesebbre fogtam a futásomat. Lassúbb tempóban futottam az Angolaj legelő bokros része felé, ahol a „vihar” elcsitulásának idejére a búvóhelyem, a hegy ormán lévő kis barlang várt rám. Apám nem követett. Jól tudott futni, de úgy látszott, hogy tovább már nem bírta szuflával – vagy nem is akarta. Valószínű úgy gondolta, ha megéhezek, haza megyek úgy is, és akkor megkapom ami nekem jár. A búvóhelyemen volt időm átgondolni a történeteket. Azon gondolkodtam, hogy tulajdonképpen apám is hibás abban, ami történt: Reggel, ébredés után a kert felé indultam. A trágyadomb előtt a szokásosnál is бүдösebbet éreztem. A kakas pedig még buzgóbban kapirgált.

– Mi ez az éktelen бүдös? – kérdeztem az ott foglalatostkodó apámat.

– Mi lenne, mulya gyerek? – tisztelt meg kíváncsiságomért, hát a végét tisztítottam ki.
 – Oszt hova tette? – néztem rá kérdőn és a végé tartalmára gondoltam.
 – De kíváncsi természeted van. Vigyázz, hamar megöregszel.
 – Kíváncsi a rosseb! – feleltem, miközben arra gondoltam, hogy a fene sem akar még megöregedni.

– Oda ástam be a trágyadombba, a kőfal mellé. Bele ne essél! – figyelmeztetett, ismerve az ugrándozó természetemet.

Ezzel tulajdonképpen be is fejeztük a kellemes társalgásunkat. Ő még a munkáját végezte, én meg azt figyeltem, hogy mivel lehetne egy jót játszani. Természetesen az ő munkája még továbbra is a trágyadomb körül tartott. Nagy becsben tartotta és gondozta, mert az volt a mondása, hogy a trágya aranyat ér.

– Attól jó a búza termés, a kukorica, krumpli, szőlő és minden, amit a föld terem! – mondta.

Ezek után még a kertünk végében lakó Rozi nenére sem haragudott, annak ellenére, hogy nagy dolgát a kertünk végén végezte el ismételten. Az egymázsa negyven kiló körüli asszony esetenként akkora csomót hagyott a kertünk végében, hogy egy elefántnak is kisebbségi érzése lett volna, azt megpillantva. De apám nem haragudott érte. Amint mondta, minden csomó egy vödör szilvát jelent a többlet termésben. Igaz, volt idő, amikor ugyancsak elszörnyülködött annak nagysága láttán. Ilyenkor azt mondta, hogy az a csomó is megérdemelné, hogy a szomolyai rezesbanda köré állva, egy pár nótát elfújjon a tiszteletére. Mert hát a szomolyai rézfúvós zenekarnak már ilyesmiben volt része. Egy bogácsi lagziból hazafelé jövet, álmosan bandukoltak hazafelé, amikor az alig felkelő napnál az egyikük – az elől gyalogló zenész – felkiáltott.

– Kedves Barátaim! Nézzetek ide! Láttatok már ekkora csomót?

Azok elszörnyülködtek annak szokatlan nagysága láttán. Gyanították, hogy az előttük Szomolyára hazafelé tartó valamelyik belpoklos vendég helyezte oda abban a reményben, hogy a hajnali szürkületben valamelyikük felbukik benne. Ők azonban már napvilágánál indultak haza, a keskeny, erdei ösvényen. Egy darabig még bámulták a csomó nagyságát, majd úgy döntöttek, hogy körben állva a zenekar egy pár nótával megtiszteli annak nagyságát.

Apám, miután mégiscsak befejezte a trágyadomb körüli munkát, más munka után nézett, de előtte még ismét figyelmeztetett.

– Ne ugrándozz itt, mert még bele esel! – mutatott a nagy büzt árasztó végé tartalma felé, amelyet már a szalmás trágya teljesen eltakart.

Ezzel ő el is távozott az újabb munkáját végezni. Alig távozott, Józsi öcsém érkezett meg a mi utcánkban lakó játszópajtásával. Jani, két évvel volt fiatalabb nálam, az az nyolc éves volt. Egyes gyerek volt, testvérek nélkül. Így aztán neki nem kellett nélkülözni a háború utáni években sem, míg nekünk annál inkább, hiszen négyen voltunk testvérek. Jutott neki a szép ruhákból és a finom falatokból egyaránt. Engemet nagyon bosszantott ez a nagy különbség. Nem beszélve róla, ha ezt érezte is velünk dicsekvé-

seivel. Ezért én aztán ugyancsak irigykedtem rá annak ellenére, hogy többször is mondták, milyen csúnya dolog az, ha valaki a másakra irigykedik. A jó nevelés szerint örülnöm kellett volna annak, ha másnak van, annak ellenére is, hogy nekem nincs. Úgy látszik, nem voltam jól nevelt, mert szerettem volna ha nekem is jut valami. Jani, most is dicsekvéssel kezdte, amint hozzám érkezett.

– No, nézd csak, milyen szép nadrágom van!

Oda pillantva az új nadrágjára, máris tapasztalnom kellett, hogy bizony az enyém csak ócska rongy az övé mellett. De hát nekünk – és a hozzánk hasonló több gyerekes családban – ez majdnem természetes volt. Hiszen az idősebb testvértől örököltük sokszor azt a ruhát, cipőt, amit már ő kinőtt. Ezek a holmik általában már megviseltek voltak, az az, hogy az újhoz már egyáltalán nem hasonlítottak. Néztam a Józsi nadrágját, aztán a magamét, és utána a pöffeszkedő Janiét, aki ráadásul kezében egy torta szeletet tartott, amit mi csak hallásból ismertünk.

– Cserélhetünk, ha akard?! – mondtam neki nem kis gúnnyal.

– Azt a kopott nadrágot fel sem venném! – válaszolt. Miközben a tortaszeletet immel-ámmal majszolta, mintha már jó módjában abba is beleunt volna.

– Pedig ezzel a nadrággal sokkal messzebb lehet ugrani! – mondtam neki, de nem minden hátsó gondolat nélkül.

Ugyanis a csevegésünk egész ideje alatt a trágyadomb frissen átrakott része felé pislogtam, ahol a vécé tartalma szalmás trágyával letakarva, türelmesen várt az őszi nagytrágyázásra. Mert hát apám szerint akkorára „érik” össze a többi szalmás trágyával, és azután érdemes szekérral a termőföldre kiszállítani. A téli hóval a talajba kerülve, a következő évben jobb termésre lehet számítani.

– Elugrok én ezzel a nadrággal olyan messze, mint Te! – mondta sértődött hangon, amiért az ő nadrágját lebecsültem.

– Próbáljuk ki, akkor majd megláthatod, hogy az én nadrágomban tovább lehet ugrani! – fogtam szaván, mielőtt még meggondolná magát.

– Gyerünk, próbáljuk, de biztosan én győzök! – mondta magabiztosan.

Ahhoz, hogy minél távolabb lehessen ugrani, a trágyadomb melletti kőfal tetejére kellett felkapaszkodnunk, amely egyben a porták közti telekhatárt is jelentette. Ez a kőfal az egyméter magas trágya dombot legalább egy méterrel megtetőzte. Elég magas volt ahhoz, hogy a két udvarra való átlátást megakadályozza. Legalábbis mi gyerekek nem láttunk át rajta. Egyik alacsonyabb részén felkapaszkodtunk a kőfal tetejére, és libasorban vonultunk az ugráshoz, az általunk legalkalmasabbnak vélt helyre, a „startvonalra”.

– No, hogy onnan nem estetek még le! Gyöttök le onnan bűdös külykei! – kiáltott ránk Marcsó nene, amint vonultunk a startvonal felé, miközben tekintetéből a szokásos gyanakvást olvastam ki.

Ha meglátott bennünket, rossz érzései támadtak a közeljövőt illetően, és főleg azért, hogy nem igen tudja megakadályozni ezeket a kellemetlen történeteket. Egy darabig még ott károgott, de mivel csak a kőfalon maradtunk, nagy morgással távozott, amiből azt érthettük, hogy nem bánná, ha a nyakunk kitörne. De hát nekünk eszünk ágában

sem volt, hogy a nyakunkat kitörjük, mert nem a köves udvarra szándékoztunk ugrálni, hanem a jó puha trágyadombra. Ennek ellenére a Jani mamájának borús volt a tekintete, amint a lakás felé csoszogva vissza-vissza pillantott felénk. Egy fél perc múlva már egy bottal a kezében csoszogott vissza.

– Gyöttök le onnan! Hát kinek beszélek én? – kiabálta, és csak úgy vaktában csapdosott a botjával a három fakó gyerek felé, így nevezett bennünket.

Jani pityeregni kezdett:

– Ilyen rossz nagymamája nincsen senkinek –, szipogta neki, aki már botjával célzott ütésre készült, és az első célpontja én voltam.

Ez a kijelentés mintha használt volna, a bot mozdulatlanul állt meg a levegőben, majd kezével együtt lehanyatlott. De azért még egy utolsó szitkot küldött felém:

– Csináljatok, amit akartok, hogy a nyavalya törne már ki benneteket, mert veletek már az Isten sem bír. Bezzeg az én gyerekkoromban az ilyen neveletlen gyerekeket úgy elfenekelték, hogy arról koldult.

Rántott egyet a fejkendőjén, és a botot a kerítés mellé dobva, egyfolytában szitkozódva elvonult.

– No végre, már azt hittem, hogy meghíúsul a távolugró verseny – mondtam.

Jani is megkönnyebbült nagymamája elvonulásának láttán, majd így szólt:

– Mi ez a bűdös?

– Ugyan mi lenne? A trágyadomb! Azért nevezik trágyadombnak, mert bűdös. Csak egyszer bűdösebb, mint máskor. Nem lehet olyan finom illat, mint egy rózsakertben! – nyugtattam meg feltámadó gyanakvását, amely talán a nagymamájáról ragadt rá.

Erre a kijelentésemre gyanakvása alább hagyott, és jelezte, hogy készen áll a távolugró versenyben való részvételhez. Józsit egy picit megérintettem, majd amikor odafigyelt rám, oda sűgtam neki:

– Csak addig ugorj, mint én, ne tovább –, mondtam és beálltam a „startvonalra”, hogy mielőbb elrugaszkodjak a kőfalról, hogy aztán a trágyadombon fejezzem be az ugrást.

Előtte egy pár másodpercig összpontosítottam, hogy lássa, én mindent beleadok a siker érdekében. A titokzatos helyet figyeltem, ameddig semmiképpen sem szabad elugranom.

– Ugorj már! Ugorj! – nógatott Jani, mert szerette volna már bebizonyítani, hogy ő lesz a győztes.

Tekintetem végig hordoztam a környéken, hogy teljes bizonyossággal meggyőződjek arról, hogy a szüleink közül senki nem figyeli az eseményeket. Aztán az égre pillantottam, hogy megfelelő képen van-e rögzítve, mert az volt az érzésem, hogy a következő percekben le fog szakadni. Ezután izmaimat megfeszítve – nagy kiáltás mellett –, hogy az ugrás úgy látsszon, mintha teljes erőbedobással ugrok – elrugaszkodtam a kőfal tetejéről. Janiból kitört a röhögés.

– Csak eddig?!

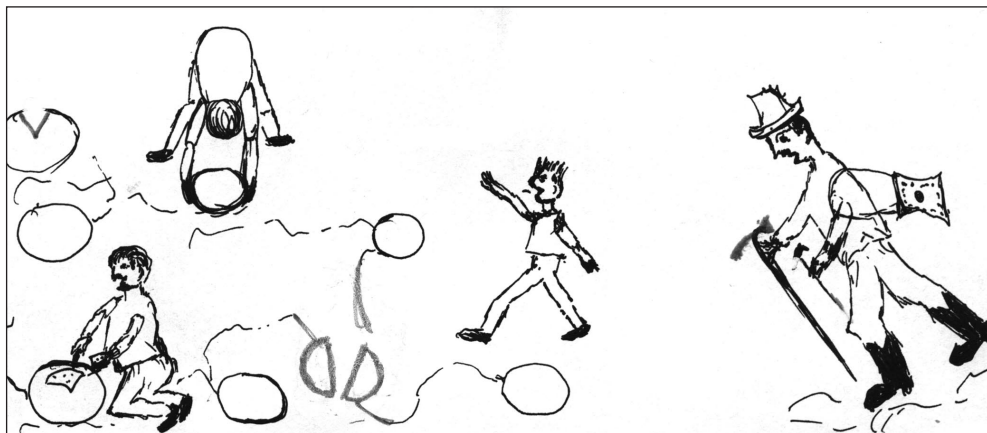
– Sajnos csak eddig! – feleltem színlelt bánattal és a trágyadombról lelépve félre álltam a további eseményeket figyelni.

Aztán Józsi következett. Csodák-csodája, ő sem bírt messzebb ugrani, mint én. Janinak sugárzott az arca, ekkora sikertelen ugrások láttán. Oda állt a „startvonalra” és ugráshoz készülődött. Nagymamája árgus szemekkel, az ámbitus oszlopának takarásából titokban figyelte az eseményeket. Folytonos bizalmatlansága éberségre intette. Ha a „három fakó gyerek” valamibe kezdett, az eleve gyanús volt számára. De nem törődött már vele unokája, a dédelgetett gyerek, – akit még a széltől is óvtak –, hogy nagymamája árgus szemekkel figyel a ámbitus oszlopa mögül. Számára már csak a közeli győzelem létezett, ami sem előtte, sem mi előttünk nem volt kétséges, hogy távolabb ugrik mint mi ugrottunk. A következő pillanatban egy nagyot dobbanva elrugaszkodott a kőfaltól, és nagy huppanás kíséretében derékig süllyedt a förtelmes kuli-mászba. Az a megbojgatás után jobban ontotta magából a bűzt, mind eddig bármikor.

– Nagymamám! Nagymamám! Gyere gyorsan! – kiabált az ez idáig még új nadrágjával dicsekvő Jani.

Marcso nene, korát meghazudtoló fürgeséggel sietett a helyszínre, de mi már ezt nem vártuk be. Nem volt kétséges, hogy én vagyok a főbűnös, ezért kellett az Angolajban lévő búvóhelyemre igen gyorsan eltávoznom. Apám jól számított. Megéheztem, és a búvóhelyemről akarva-akaratlan hazaindultam. Az éhség nagy úr. Óvatosan kukkantottam be a kapun. Mégis valaki hirtelen elkapta a csuklóm, és nadrágszíjjal méregette hátsófeletem. Az ismerős ütések közben jajgatva ígértem meg, hogy én ezután már jó kisfiú leszek.

Dinnye lékelés

Már nem volt harag bennem Viktor iránt. Végére is a tejcsfazekak elpusztulása miatt ártatlanul kapta a verést, és ezzel számomra elégségesnek bizonyult bűnhődése. Nagyon bíztam abban, hogy ezután már ártatlanul nem kapok verést az ő hamis vádjai miatt. Amikor újra megjelent nálunk, nem említettem az almalopást – amiért én kaptam a verést –, és a tejcsfazekak általam történő pusztulását, amiért meg őt

verték meg. Nem akartam sokáig haragudni, ezért inkább újabb kellemes időtöltésen törtem a fejem.

– Nem kellene megnézni, hogy érik-e már a dinnyétek? – kérdeztem tőle, aminek hatására láthatóan vidámabb lett.

Persze, az bizony a mi balszerencsénk, hogy ami nekünk kellemes időtöltésnek számított, annak a vége a megfenyítésünkkel végződött. De hát más elfoglaltságot csinálni olyan unalmasnak éreztük, hogy inkább vállaltuk a fenyítést. Apukája bepalántált dinnyével egy félholdnyi területet a csereszlyuki határrészen. Nagy reményeket fűzött a várandó terméshez, hiszen Szomolyán nem foglalkoztak ennek termesztésével, annál is inkább, mert termett itt gyümölcs sokféle, ha nem is dinnye. Éppen ezért gondolhatta úgy, hogy ezen a tájon kelendő lesz majd az ő földjének gyümölcse.

– Ha sikerül a termés –, jegyezte meg óvatosan –, veszek egy lovat az árából, le cserélem ezt a gebét, mert nem jó ez már semmire – mondta reménykedve földszomszédjának.

Viktor a dinnyeföld látogatására tett javaslatomat örömmel fogadta.

– No látod, erre nem is gondoltam. Már biztosan érik azóta! – csapott a térdére javaslatomra.

Pár perc múltán Viktor, Józsi öcsém és én egy késsel és két bugyli bicskával ellátva indultunk a dinnyeföld irányába. A nyári napsugár bőséges meleggel párosulva kísérte a három fakó gyerek útját. Cudar meleg volt. Aki csak tehetett árnyékba vonult a hőség elől, de mi nem tehattuk, mert fel kellett derítenünk, hogy a dinnyeföldön érik-e már a termés. A cigányparton kapaszkodtunk ki a faluból, hogy a Nagy völgy-tetőn át eljussunk az utunk céljához. A házőrző kutyák az árnyékban heverték. Lusták voltak arra is, hogy minket megugassanak, pedig máskor nemcsak megugattak, de meg is kergettek. Egyik-másik morgásba kezdett, de tovább nem erőltette magát, fel-emelt fejét újra két első lába közé helyezve, tovább szundikált. Remélhetőleg sokkal nagyobb csontokról – mint amikben eddig része volt – tovább álmodott. A dombtetőre felhallatszott a faluból egy-egy szomjas tehén bőgése, és a tyúkok kotkodálása, mellyel jelezték, hogy ismét megtojtak. Mikor átértünk a domb másik oldalára, távolabb kerültünk a falutól, s ezért az előbb hallható zajok sem hallatszottak. Már kezdtem bánni, hogy kimozdultunk az árnyéket adó faluból. Egy lelket sem láttunk a határban. Nem találkoztunk senkivel. Még a madarak éneke sem hallatszott, ők is „hőség” szünetet tartottak a fák lombjai között.

– Nem kellene visszafordulnunk? – intéztem Viktorék felé a kérdést, mert láttam, hogy a hőség hatására ők is olyan lankadásba kezdtek, mint az általunk frissen letaposott dudvák.

– Nem! Nem! Gyerünk csak tovább! – makacsolta meg magát Viktor az előbbi kérdésemmre.

Így hát tovább mentünk a dinnyeföld irányába, mely már nem volt túl messze. Fele útján már túl voltunk, amikor egy bokor mögül váratlanul ránk szólt valaki:

– Megtudnátok-e mondani, hogy hová igyekeztek ebben a hőségben?

A hang irányába kaptuk fejünket, ahol a pásztor lapított az árnyékot adó nagy bokorban. Fokosát elszántan markolászgatta egyik kezével, a másik kezével pedig a pásztor-táskáján lévő rézveretes címert veregette jelentőség teljesen. Úgy, mintha mi nem vetünk volna észre, hogy a földkerekség e kicsinyke darabjának ő az ura, és parancsolója.

– Megyünk apukámnak bekapálni a földet! – válaszolt Viktor a sebtében kiagyalt hazugságával, és a kést –, amelyet a dinnye lékeléséhez hozott – beljebb engedte a nadrágja szárába. A pásztor nem vette észre késbújtató akcióját.

– Nem látom nálatok a kapát, vagy anélkül is tudtok kapálni? – nézett fürkésző tekintetével Viktorra, és nekünk is a szemünk közé, hátha megrebben a kapálási hazugságra. De nem rebbent meg szemünk, és álltuk az ő vizsla tekintetét.

– Még reggel elvitte a mi kapánkat is –, bizonygatta Viktor, de úgy látszott nem tudta teljesen meggyőzni a mi tisztességes kapálási szándékunkról. Mindenestre tovább engedett utunkon gyanakvó szemeinek kíséretében.

E rövid és váratlan izgalom után, szinte egyik percről a másikra, a dinnyeföld közelében találtuk magunkat, amely egy földterület mélyedéséből (lápából) bukkant elő ígéretesen. Az emberfej nagyságú, vagy még annál is nagyobb hamvas görög-dinnye fejek mosolyogtak ránk a szikrázóan sütő nap fényénél. Egy-egy pillanatra megálltunk és néztük a dinnyék sokaságát, amelyek úgy éreztük, hogy csak miránk várnak. Neki láttunk a dinnyék lékelésének a bugyli bicskákkal és késsel nagy-nagy buzgalommal. Minél többet lékeltünk meg, annál inkább vált bizonyosabbá a gyanúm, hogy hamarabb jöttünk a kelleténél erre a szüretre. Viktor ijedten szemlélte a magunk mögött hagyott meglékelt dinnyék sokaságát, amelyek lendületesen szaporodtak.

– Biztos vagy benne, hogy a visszahelyezett lék újra összeforr a dinnyével? – kérdezte tőlem aggodalmaskodva.

– Persze, hogy biztos! – feleltem neki magabiztosan.

Ugyanis a lékelés előtt én tettem javaslatot a dinnye érettségének ilyenfajta megálapítására, és ami az összeforrást illeti, el is hitte, hiszen én is hittem benne. Miért is ne hittem volna. Hiszen annyiszor hallottam már, hogy ha Isten akarja, még a kapanyele is elsül. Abban meg nem kételkedtem, hogy ő akarja az összeforrást is. Viktor megnyugodott és folytattuk tovább a lékelést. Nem felejtettem el figyelmeztetést újra felhívni a lékek pontos eredeti helyükre való visszahelyezésére. Józsi kiáltott fel:

– Érett dinnyét találtam! Röviddel utána Viktor is felkiáltott: – Én is!

Már éppen ideje volt. Mert mindent lehet mondani, csak azt nem, hogy korán jött a sikerélmény. De minél később jött, annál jobban értékeltük. A két hamvas dinnyével bevonultunk az árnyékot adó bokrok közé, és mohón falatozni kezdtünk. Az érett gyümölcs leve a szánkából csorgott le, az ingünkre és fekete rövid alsó nadrágunkra. Hirtelen jókedvünk támadt, hiszen már a szomszágunk is csillapodott, és nem kínzott tovább bennünket.

– Utoljára a Toter mama kertjéből ettünk ilyen finomat, de ez talán még annál is finomabb – dicsekedett Viktor a saját termésű dinnyéjünkkel.

Erre az emlékezésre széles jó kedvünk támadt, mert ott a dinnyékkal felpakolva

menekülni kellett. Menekülés közben a patakon akartunk átugrani, de beleestünk a vízbe. A dinnyéket görgette a víz, és mi menekülés közben kapkodtuk ki a vízből, amire volt időnk. Felhőtlenül kacarásztunk, vihogtunk az akkori eseményen, amikor hirtelen arra gondoltam, hogy lesz e kedvünk nevetni akkor is, ha a jelenlegi kártevésünket a Viktor apja meglátja. Erre a gondolatra derűlségem alább hagyott. Kértem a többieket is, hogy senkinek se árulják el ezt a dinnye kóstolót. Derűtség közben a hetedik érzékszervem működésbe lépett. Az volt az érzésem, hogy közelről figyelnek bennünket.

– Pszt! – piszegetem, csendre intve társaim.

Egy ág reccsent, majd a bokrok közül óvatos lépések nesztét hallottam.

– Hallottátok? – súgtam.

Ebben a pillanatban a pásztor ugrott közénk dühösen.

– Az anyátok mindenségét, mit csináltatok? Tönkre tettétek az egész termést! – ordította toporzékolva és fokosát forgatta dühében.

Talpra ugrottunk, és ugrottunk is be a bokrok sűrűjébe a dühös pásztorral ellentétes irányba. A következő pillanatban már dobta is utánunk fényes fokosát, lábunkat célozva. Viktornak a lába közé akadt a fokos nyele és elvágódott, de máris talpra ugrott. Annyi esze volt, hogy még a fokost is felkapta a földről és úgy rohant utánunk. Mint később elmondta, ezt azért tette, hogy a pásztornak még egyszer ne legyen alkalma azt utánunk dobni. Futottunk ahogyan csak bírtunk. Az üldözőnknek már a nyelve is lógott, ezért fuldokolva kiabálta:

– Álljatok meg, álljatok meg!

Ezt az örömet eszünk ágában sem volt megadni számára. Néha közelebb engedték magunkhoz – egy kis reményt táplálva belé – majd újra nagyobb tempóra kapcsoltunk. Hátra pillantva azt láttam, hogy minden terhéstől igyekszik megszabadulni az elfogásunk reményében. Ledobta válláról a rézveretes, címeres táskáját, majd a kalapját is, fokosát már Viktor birtokolta. Ennek ellenére nem bírta erővel és megállt levegőt venni. Éreztem, ezt a pillanatot kell kihasználni és intettem társaimnak.

– Most nem lát, álljunk be ide a sűrű bozótba! – súgtam nekik és már lopakodtam is a bozótos felé.

Vigyorogva néztük, amint a pásztor – magát kifújva – rohant el mellettünk, az általa feltételezett menekülési utunkon, a falu irányába. Megkönnyebbülve lélegeztünk fel. Tudtuk, hogy a faluig üldöz, ha nem is lát bennünket. Előbújtam a bozótosból és a dinnyeföld felé tekintettem.

– Csak nem akarsz visszamenni? – kérdezték mind a ketten.

– Miért? Talán tudtok okosabbat mondani, vagy annál biztonságosabb helyet? Ott nem igen keres a pásztor, mert úgy gondolja, hogy még a környékét is elkerüljük.

– No ebben igazad lehet –, helyeselte Józsi és Viktor is.

Elindultunk visszafelé. Először a kalapot, majd a rézveretes bőrtáskát is megtaláltuk. A címer úgy ragyogott rajta, mint egy óriás aranytallér. A napsugár táncot járt rajta. Viktor látta meg először, de én kaptam fel a földről. A pásztor szurkos kalapját

Józsi tette fel. Olyan volt a fekete, szurkos kalapban, mint egy koraérett vénember. De az árnyékot adó kalap most jó szolgálatot tett az egyre elviselhetlenebb napsugárzás ellen. Amint visszaértünk Viktor a hasát simogatta.

– Ti nem vagytok éhesek? Az én gyomrom már korog, mondta, miközben a kezemből lévő táskát szuggerálta, aminek mélyén feltehetőleg egy kis elemózsia is lapult.

Kicsatoltam a táskát, amelyben egy darab kenyér, és a hozzá való kolbász egy abroszba volt becsavarva, egy bicska társaságában. Három felé törtem a kenyeret és a kolbászt, majd oda nyújtottam a többieknek a nekik szánt részét. Pár nyeléssel eltűntették üldözőnk ebédjét, amitől éhségünk alig csillapodott. Ami nem is csoda, hiszen a dinnyeevés csak az éhséget fokozta. Víz helyett a korábban félbe hagyott dinnyét ettük meg. Viktor az üres táskát nézte, majd kikapta a kezemből:

– A táska az enyém, mert én láttam meg! – mondta.

– Én meg fölvettem a földről! – mondtam a magam igazát.

– Az lesz a legjobb, ha eldobjuk, mert még bajt hoz ránk –, mondta Józsi a magáét.

Néztem a táskát, amely jó minőségű bőrből készült. Pillanatnyilag nem tudtam mit kezdjek vele, de azt igen, hogy nem dobjuk el.

– Eldobni azért is nagy kár lenne, mert legalább harminc darab csúzli lenne belőle – mondtam.

– Csak nem akarok feldarabolni? – kérdezte Józsi aggódva.

– Szerintem ez a legjobb megoldás. Háromfelé kell vágni.

– A fokok meg teljes egészében engem illet, mert én estem fel benne, és én kaptam fel a földről! – fogta meg szorosabban a fokok nyelét Viktor.

A táskában talált bicskával a táskát fejteni kezdtük azon a varrás mentén, amit hajdanán a táskát készítő mester nagy gonddal varrt meg igen erős cérnájával. Az oldalzsebéből egy bűdös füstös pipa csúszott ki. Ott lapult még a zsebben egy félig tömött dohányos zacskó, melyet feltehetően egy birka húgyhólyagjából készíthetett a táska gazdája. Már jó megpuhult a használatból, ebből gondolni lehetett arra, hogy régebben készült. Majd a kovakő, csiholóvas, és a száraz tapló is előkerült. Fogtam a pipát, kikotortam belőle az előző pipálás maradványait és megtömtem dohánnyal. Így láttam én ezt papómtól is, amikor nagy gondossággal látott neki a pipálás szenvedélyének. Persze, a pipából kitisztított végterméket – a bagót – én nem tettem a számba, hogy meg is rágjam. Majd a tűzcsiholásba kezdtem. A kovakőhöz (tűzkő) szoritottam a taplót, és a csiholóvassal a kovakőből szikrát csaltam a száraz tapló darabra, amely így tüzet fogott. Ezt a pipába tömött dohány tetejére helyeztem, és addig szívtam a pipát, míg az bodor füstöt kezdett eregetni.

– Add ide nekem is! – kérték tőlem társaim a füstkarikáimat látva, amitől köhögésbe és krákogásba kezdtem.

Át is nyújtottam hamarjában, hogy ők is had köhögjenek. Nem sokáig élvezték ők se, mert nagy köhögés, prüszkölés után hamarjában félredobták a füstölgő szerkentyűt.

– Ha ezt az apám meglátná, valószínű a pipa vastagabb végét dugná a számba – gondoltam magamban, amikor csikket talált a zsebemben és az orromon dörzsölte porrá.

Erre a gondolatomra, mintha a turbékoló vadgalamb is szomorú turbékolásba kezdett volna. Majd gondolataimból visszaérkezve a jelenbe, javaslattal álltam elő.

– Én azt mondom, indulni kellene –, mutattam a falu irányába.

Erre a javaslatomra borúsabb lett a hangulatuk nekik is. Pedig gyönyörű tiszta idő volt. Az égbolton esőfelhőnek még csak nyomát sem lehetett látni. A bárányszerű felhők úsztak csak lassan, méltóságteljesen az égbolton, alakjukat folyton változtatva. Egy-egy röpke pillanatra eltakarták a Napot, amitől már is elviselhetőbbé vált a rekkenő hőség, arra a röpke pillanatra. Az egyenlő arányban elosztott táska darabjaival ballagtunk a falu irányába, de a sok csúszlinak való bőr sem okozott már örömet, mert sejtettük, hogy a fenyítésünk ideje vésszesen közeledik. Mielőtt a dombtetejéről leereszkedtünk a faluba, gyönyörködünk a körülöttünk elterülő panorámában. Viktor az erdő felé figyelt mélabúsan, amely a falu felső részétől indulva, az Eged hegyig egyváltéban, sőt még azon túl is, lombkoronáival betakarta a dombokat, völgyeket.

– Milyen jó lenne Rózsa Sándornak, vagy Bogár Imrének lenni. Nekik nem kellett iskolába járni, házi feladatot készíteni, meg otthon az ellenőrző vizsgáló tekintetektől rettegni – mondta lehangoltan. Minden oka meg volt arra, hogy borúsan lássa a faluba érkezésünk utáni órákat, amik a fenyítésünk órái lesznek.

– Menjünk el betyárnak! – élénkült fel a betyárok szabad életére gondolva.

– Nem divat már manapság az erdőben betyárkodni. Az én apám azt vallja, hogy manapság már nem a zölderdőben élnek a betyárok, hanem a zöldasztalnál. Ezek tudják csak igazán meglopni a szegény embert, amit a betyárok soha nem tettek. Ők csak a gazdagokat zsigerelték, míg ezek a szegény embert nyúzzák. Be kell szolgáltatni, helyükbe vinni, mert Rákosi elvtárs így rendelte –, magyarázkodtam Viktornak apám meggyőzését a jelenlegi betyárokról.

Ezután az eszmecsere után mégis jobbnak láttuk, ha nem megyünk az erdőbe betyárkodni, hanem haza megyünk, lesz ami lesz. Leereszkedtünk a faluba, és nagy óvatossággal közelítettük meg a kertünkbe nyíló kiskaput, majd a kerten át az udvarra mentünk. Bent a lakásból, a nyitott ajtón és ablakon át erőteljes hangok hallatszottak, köztük a pásztor hangja is. Olyan éhesek voltunk, hogy nem gondoltunk elfutásra, és az esti szürkület is arra intett, hogy itthon kell maradni. Jobbnak láttuk, ha minél előbb túl leszünk az elkerülhetetlen dorgáláson. A lakásban észrevettük érkezésünket, ezért rögtön kijöttek fogadásunkra.

– Szépséges madárkám, hazarepültetek? Haza hozott a hasatok? – intézték kérdéseiket hozzánk, nem igazán barátságos hangsúllyal.

– Add csak ide a fokosom! – rivallt rá Viktorra a korábban eszközeitől megfosztott dühös pásztor.

Viktor apja, aki szintén tagja volt a vendégeket fogadó társaságnak, egy bokán rúgással ösztökélte kedves fiát a mielőbbi fokos átadására. A fájdalom okozta feljajdulás után átnyújtotta a fokost.

– A táskám hol van? – kérdezte türelmetlenül, mert nem látta nálunk.

Nem mertünk szólni semmit.

– No, mi lesz már? Nyögjétek már ki végre, hová tettétek? – ismételte meg még dühösebben, mert valószínűleg rosszat sejtett.

Ekkor egymásra néztünk úgy, hogy abban a nézésben egy világot megégető katasztrófát véltek felfedezni buzgó kérdezőink. Nem volt mit tenni. Mindhárman kihúztuk indünk derekát az alsónadrág derekából, és ekkor sok-sok bőr darabka hullott a földre, a még nem is olyan régen, a rézveretes címerrel díszített elemózsias táska darabjai. Köztük a tűzkő, tapló, dohányos zacskó, csiholóvas, bicska és az abrosz. A pipa ott maradt, ahol azt a köhögésünk közben eldobtuk. A leeső címer pengése az udvar kövén tette érthetőbbé, hogy a táskája már nincsen többé. Pillanatszerű ámulat után, hirtelen haraggal, eszelősen forgatni kezdte fokosát, úgy mint aki azonnal leszámol ezzel a világgal, csak éppen a három fakó gyerekkel kezdi. Viktor apja, és a mi apánk vette el tőle a fokosát, mert biztosnak látszott, hogy a fejünket azonban nyomban meglékeli. Ha meg is akartak verni, elpusztítani azért nem akartak. Így aztán annak nyelével, és egy-egy seprő nyéllel buzgón méregették hátsó felünket. Perceken belül olyan jajgatásba kezdtünk, hogy a szomszédok ijedten és aggódva tekingettek be az udvarra, ahol nevelésünk elkerülhetetlenül folytatódott. Az már bizonyossá vált, hogy a Viktor apja ez évben nem tudja lecserélni a gebe lovát, mert a dinnye lékek nem forrtak össze, és a termés tönkrement. Így aztán jobb kosztra fogta a gebét, mire az pendülni kezdett és annyira kikupálódott, hogy még az erő is visszatért belé úgy, hogy ősszel már szántani is tudott vele. Minden rosszban van valami jó. A gebének mindenestre jól jött a dinnyelékélés. Mi pedig a verés után „bizonyistenre” megígértük, hogy a továbbiakban jó fiúk leszünk.

Egy meleg vasárnap

A nyári napsugár olyan melegen ontotta áldását, hogy Vitéz kutyánk is elhagyta a kapuoszlop tetején lévő őrhelyét és hűvösebb helyet keresett magának a lugasok rejtékében. Vasárnap délelőtt lévén, a szokásosnál is csendesebb volt a falu. Aki csak tehette

csendes, és főleg hűvös helyet keresett magának valami árnyékon helyen. A libák sokasága is a patak hűsítő vizében gágogott, és szárnyaival a vizet csapdosta és fröcskölte szerteszét. Zoli, – az iskolai pajtásom – ügyet sem vetve a nagy melegre, kerékpárjával bravúrosan fékezett a kapunk előtt, egyhosszú csíkot hagyva maga után az utca porában, amely földút lévén, száraz időben csak poros lehetet.

– Gyere hozd a bicajod! Megyünk bicajozni! – kiabált be az udvarra nagy lelkesedéssel nekem.

– Halkabban már! Meghallja apám! – szinte súgtam feléje és mutattam az istálló irányába, ahol apám tevékenykedett a tehenek körül.

– Jó, jó – halkította le szavát és úgy mondta:

– Négy óra után meg mozi is lesz.

Ennek már ugyancsak megörültem én is, hiszen nagy újdonság volt ez a mi falunkban. A falvakat járó vándormozi ritkán fordult meg a falunkban. Ilyenkor aztán zsúfolásig megtelt a kultúrház kíváncsi nézőkkel. Nem csoda, ha ilyen hír hallatán megdobbant a szívünk, még a mozi szó pusztja hallatára is. A Zolinak szánt intőszavam elkésett. A következő pillanatban az istálló ajtaján apám dugta ki a fejét, Zolival történt diskurálásunkra.

– Hova család ezt a gyereket már megint? – nézett Zolira gyanakvoán.

Dadogva felelt apám kérdésére:

– Hát... hát... úgy gondoltam kerékpározni, meg... meg a moziba.

– Majd adok én nektek ellőgni, amikor a sok munka meg itt van. Kerékpározni mennétek, elnyúzni az új gumiját?! A moziba is mennétek, azt a sok mocsokságot nézni, a tehenek meg dögöljenek éhen?!

Eközben olyan tekintettel nézett ránk, hogy Zoli gyorsan a hátát mutatta a házunknak, mielőtt még tetteleges nevelésben is nem részesül. Irigykedve néztem utána, amint a biciklijét egyre gyorsabban tekerte, és nekem bizony maradnom kellett. Nekik nem volt sem tehenük, sem földjük és így a vasárnapja szabad volt. Apám viszont a napszámos munkabéréből négy hold földet vásárolt, hogy valamije legyen a négy gyerekének. Ezért aztán Rákos elvtárs kuláknak nyilvánította. Ha már egyszer kulákok lettünk, úgy kellett adózni is. Apám sokszor keseregve mondta:

– Mi az istenből teljesítem a tejbeszolgáltatást? A tehenekkel szántom a földet, így nem várhatom, hogy tejük is legyen.

Így aztán nagy becsülete volt a tejnek minálunk. Az a kevés tej nekünk is kellett volna, meg Rákosi pajtásnak is. Viszont ő volt az erősebb, ezért aztán főleg neki adtuk. Mi meg pénzért vettünk magunknak, ha már nagyon kellett.

A Nap az égbolt legmagasabb pontjáról nézett bennünket, amikor Józsi öcsémmel elindultunk tehenes szekérrel a határba. A feladatunk az volt, hogy a teheneket meg kell legeltetni. Míg a tehenek legelnek, addig mi szedünk a szekérre annyi füvet, amennyivel a tehenek legalább kétszer még jól laknak.

– Ha ezt a parancsamat időben megcsináljátok, felőlem még a moziba is elmehettek! – csillant meg egy reménysugár apám szájából.

– No hallottad? Rajtunk is múlik, hogy eljutunk-e a moziba –, böktém oldalba Józsi és már pattintottam is egyet szíjostorommal a tehenek fölé.

– Gyerünk Daru! Gyerünk Szegfű! – szólítottam szaporán a teheneket, mert nem volt szabad megütni őket.

Józsi is mintha derűsebb lett volna arra a gondolatra, hogy ha igyekszünk, esetleg még a moziba is eljutunk. De a nyári napsugár nem akart kegyes lenni hozzánk. Az útszéli növények levelei fonnyadozni kezdtek a rendkívüli meleg hatására. Az út mentén bivalyos fogattal találkoztunk. A bivalyok egy-két négyzetméternyi pocso lyában feküdtek, és gazdájuk erélyes tiltakozására sem voltak hajlandók elhagyni a hűsítő pocsolját.

– Mozduljatok már meg Ráró, Betyár! – kiáltott rájuk, miközben szíjostorával – majd amikor ez nem használt –, vasvillával próbált meg érvényt szerezni biztató-nó-gató szavainak.

De azok még így sem mozdultak. Mintha eltökélték volna, hogy inkább a halál, mint a hűsítő pocso lyája elhagyása. A Daru és a Szegfű tehenek is olyan hintázó járásba kezdtek, mintha jobbra-balra szívesebben lötyögnének, mint előre haladjanak. Az volt az érzésünk, mintha kimondottan minket akarnának bosszantani a lusta mozgásukkal.

– No, ezektől nem jutunk el a moziba, mert még estére sem érünk ki a legelőre –, jegyezte meg Józsi teljes joggal és ő is, én is a kezemben tartott szíjostorra gondoltam.

A levegőbe emeltem az ostort, s megjegyeztem:

– Nem árt nekik egy kis biztatás, meg aztán ide már nem látnak el otthonról –, gondoltam a tiltott verésre.

Lesújtottam a Darura, majd a Szegfűre, de a haladás tempója nem változott, sőt úgy viselkedtek, mintha nem is éreznék az ostor csapásait. Ezért – az eredménytelen-ség láttán – szaporáztam az ostorom ütéseit, a szekér ülődeszkájáról, de azok csak cammogtak tovább egykedvűen. Őket bizony nemigen érdekelte a mozi, ezért teljesen mindegy volt, hogy csak a mozielőadás után érünk-e haza. Megfeszítettem a gyeplőt, és megálltunk.

– Mit akarsz? – kérdezte Józsi kíváncsian, de ezt még magam sem igazán tudtam.

– Beszélek már a fejükkel, hátha az öntudatukra tudnék hatni – válaszoltam.

A szekérről lelépve, a Darú tehén fejéhez álltam. Megsimogattam a fejét, majd elkezdtem hozzá beszélni, mert úgy éreztem, őt kell megnyernem a gyorsabb haladás ügyének, a Szegfű úgyis azt csinálja, amit a Darú diktál.

– No idefigyelj, az Istennek legjámborabb és legravaszabb marhája! Ne rontsuk el a jó viszonyt, amiből még egy kevés talán van közöttünk.

– Mi vállaltuk, hogy jól lakatunk, ti pedig időben visszaértek a mozikezdésre!

M-M-M bögte vissza a Darú, amiből érthettem azt is, hogy megértett, meg azt is, hogy meleg van. Mégegyszer megsimogattam őket, és elfoglaltam helyemet a szekér ülődeszkáján. Józsi szólalt meg:

– Gondolod mértették? Elég öntudatosak?

– Majd meglátjuk! – csaptam közjük az ostorral, de ők ezután is csak cammogtak tovább.

– Úgy látszik a Darú mégis azt válaszolta M... M... meleg van, nem pedig azt, hogy megértett – mondtam Józsinak.

Bele kellett törödnünk a lassú haladás megváltozhatatlanságába. Szótlanul ültünk a lassan gördülő szekér ülésdeszkáján. Figyeltük a mozdulatlan tájat, amely most – vasárnap lévén – még mozdulatlanabb volt, és még csendesebb. Egy-egy pacsirta akart mindenáron fölébe kerülni az égbolton szétszórtan úszó bárányfelhőknek, miközben zengte énekét. A sárguló gabonaföldek felett egy-egy enyhe szellő suhant át, amitől a telekalászok meghajoltak, majd újra kiegyenesedtek, és hullámozott, mint a tenger. A nadrágszíz szélességű kukorica, krumpli és búza földek, vetemények váltogatták egymást az utunk mentén. Hol egy nyúl, hol egy fogolycsapat, fácán szaladt át az úton a lassan botorkáló tehenek előtt. Az ostort csüngtettem a kezemből, amelynek szíja úgy kúszott az út menti gyomnövények között, mint egy lopakodó sikló, amelynek eltökélt szándéka, hogy a szekeret útján kövesse. Aztán egyszer csak megakadt egy bogáncsban úgy, hogy majdnem kirántotta az ostort a kezemből. Erősebben markoltam meg a nyelét és a bogáncs teteje leszakadva az ostorommal kúszott tovább. Suhintottam egyet-kettőt, de a bogáncs nem esett le ostoromról. Mégegyszer felemeltem és a Darú tehén hátsó felére sújtottam. A Darún ideges rángás futott végig. Rúgott egyet a levegőbe, miközben orrcimpái kitágultak és a hátán a szőr égnek állt. Elbódította magát. Ez az idegesség gyorsan áterjedt a Szegfüre is. A járom megfeszült a nyakukon és megrántották a szekeret úgy, hogy az ülésről majdnem beestünk a szekér belsejébe. Az előbb még cammogó tehenek pehelyként ragadták magukkal a nyikorgó szekeret.

– Ez kellett volna már előbb is, akkor biztosan elérnénk a mozielőadást! – lelkenedett Józsi, amikor a tehenek vágába kezdtek.

– Várjuk ki a végét! – válaszoltam óvatosan, mert a Darú már máskor is tartogatott egy-két meglepetést.

A rohanó tehenes szekér után olyan porfelhő kerekedett, hogy visszapillantva a falu felé, már abból még a templom tornya sem látszott. Megfeszítettem a gyeplőt, ami az orrcimpáikba volt beakasztva, hogy mérsékeljem őket a vágában. Azonban ők nem csillapodtak. Sőt, hátsó felüket dobálták a levegőbe úgy, hogy látnunk kellett, ennek fele sem tréfa. Erősen kapaszkodtunk a szekér oldalába, löcsbe, meg mindenhova, csakhogy le ne repüljünk a szekérről. Kanyar következett, de nem a megvadult teheneinknek! Ők már nem figyeltek semmire és senkire, hanem az első adandó alkalommal kiegyenesítették a kanyart attól függetlenül, hogy a továbbiakban paradicsom, paprikák vagy bármi más ültetvényen keresztül gázolnak át.

– Jaj nektek kukoricák, dinnyék, tökök, uborkák, paradicsomok, meg minden, ami a következő percekben a lábak és a kerekek elé kerültök, mert ütött az utolsó órátok! – sóhajtottam és figyeltem a szörnyű pusztítást.

Minden egyes másodpercre egy hatalmas bakkanás esett. A „nadrágszíz” széles-

ségű földek barázdáiban akkorát zakkant a szekér, hogy az volt az érzésem, rögvest darabjaira hull.

– Hej Rákosi elvtárs, miért nem tagosítottál már felénk is! Most nem zakkanna a szekér lépten-nyomon akkorát a sok-sok barázda miatt – gondoltam a sok felé már beindult termelőlövözet tagosításaira, amit azonban valójában nem kívántam.

Ebben a pillanatban ezt csak gondolni lehetett, kimondani nem, ha csak a nyelve-met nem akartam elharapni a barázdákon ugráló szekéren. A robogó szekéren először az ülésdeszka reccsent egy nagyot. Ennek következményeképpen Józsi és én a szekér rakterébe zuhantunk.

– Kapaszkodj! – kiáltottam Józsinak, amikor a hátsó saroglya is kiakadt, és magunk mögött hagytuk a legázolt vetemények, ültetvények sűrűjében.

Ezután a szekéroldalát támasztó löcsök következtek sorban egymás után. Mivel az oldalakat már semmi nem tartotta, így azok is lemaradtak a valaha szekérnek nevezett robogó szerkezetéről. A kötelek, sarlók, villák úgy peregték le a letarolt vetemények közé, mintha azokat soha nem is vittük volna magunkkal. A baj mellett ezer szerencse, hogy vasárnap volt, mert ellenkező esetben egy-két gyomlálógató anyókat is eltapostunk volna, de így talán, a délutáni litánián nem csak üdvösséget, hanem életet is nyertek. A teheneknek már habzott a hátuk a szűnni nem akaró vágásban. Félelemtől riadt arccal néztünk egymásra. Kétszer-háromszor keresztet vettem jobb kezemmel, míg a másikkal kapaszkodva, esedező tekintetem a báránylehők fölé emeltem:

– Ha vagy az égben, akkor segíts rajtunk! – könyörögtem a lehők fölötti lényhez, mert itt már más nem segíthet.

De a lehők fölötti mindenható nem akarta esedező kérésemet meghallgatni, mert a tehenek tovább robogtak. Már azon voltunk, hogy leugrálunk egymás után, mielőtt még a szekér felborulva „betakar” bennünket. Szerencsére a tehenek teljesen kifutlaktak, és széles terpeszállásban megálltak egy vöröshagymás földdarabka kellős közepében. Ziháló tüdőikkel szívták magukba a levegőt, amelynek ugyancsak hiányában voltak az iménti vágózás miatt. Megmenekülésünk után döbbenet néztünk vissza a magunk mögött hagyott pusztításra. Mögöttünk minden letarolva úgy, hogy azt már csak egy új tavasz, új ültetésekkel képes helyrehozni.

– Mit csinálunk? – kérdezte Józsi tőlem, mintha nekem ilyenféle katasztrófák esetére valamiféle megoldásom lenne.

– Most én is szeretném tudni! De talán legjobb lesz, ha a teheneket megkötözzük a szekér maradványaihoz, és megyünk gyalogosan visszafelé azon az úton, ahol mindent széjjel szórtunk, és mindent összeszedünk –, ennél jobbat nem tudtam mondani.

– Nem lesz nehéz dolgunk ugyanazt az utat megtalálni –, mondta, miközben szemünkkel a pusztítás útját pásztáztuk.

Ballagtunk visszafelé az „úton”. Lábunk előtt a kerekek által kétéhasított káposzta fejek feküdtek a földön úgy, mint amikor a téli savanyításhoz készítik elő szüleink. A nótára gondoltam: „Káposzta, káposzta, téli-nyári káposzta!” Ezek bizony már nem voltak sem nyáriak, sem téliek. Ezek már hasznavehetetlen letiport káposzta leve-

lek voltak, melyet a nyulak és a kecskék ették volna meg csak szívesen. Nem volt időnk, hogy tovább nézegessük őket, hiszen azoknak már úgyis „annyi”. Szép sorjában minden szekér alkatrészt megtaláltunk. Egy órányi idő elmúltával minden a helyére került, de így is sok időt veszítettünk az események miatt, ami kétségesse tette a délutáni mozizást. Gyors haditanácsot ültünk, aminek az lett az eredménye, hogy egy igen rövid legeltetési idő alatt teleszedjük fűvel a szekeret és már indulunk is hazafelé, és akkor talán nem késsük le a mozikezdest. A Darú csak immel-ámmal legelgetett, mint akinek nem ízlik a fű.

– Hé! Mi lesz? Szabotálod a legelést is meg a tejbeszolgáltatást is? – szóltam hozzá, hogy jobb belátásra bírjam, mert ha valakire ez idő tájt rábizonyították – vagy ráfogták –, hogy szabotál, akkor árnyékosabb helyet adtak neki egy időre.

Hangomra arrébb botorkált és ravaszul nézegetett a kukoricás felé, ahol a kukoricaszárak már szép csöveket növesztettek, de még zsengek és éretlenek voltak. A kukorica csövek apró zsenge szemekkel most voltak a leg élvezetesebbek, ilyen legelésző barmok számára, mint a Darú. Tudta ezt a Darú tehén is, hiszen nagyon sokszor kijátszotta már éberségünket, hogy finomabb falatokhoz jusson. Már egy órányi idő is eltelt, de a tehének olyan laposak voltak, mint a deszka. Aggódva néztük domborodni nem akaró hasukat, amelyek ebben a percen még nagyon üresek voltak.

– No ezek még egyhamar nem laknak jól –, állapította meg Józsi olyan hangon, amiből kiérződött, hogy a délutáni mozilátogatásban egy cseppet sem bízik.

– Én tudnék egy tippet mondani, hogy miképpen lehetne gyorsabban jól lakatni –, mondtam és figyeltem, hogy csökken a távolság a tehének és a kukoricás között.

Józsi megértette, hogy a kukorica csövekre gondolok.

– Még meglát valaki –, figyelmeztetett a tettenérésre gondolva.

– Vasárnap van és meleg! Nem jár errefelé most senki sem! – válaszoltam.

– És ha megfulladnak a kukoricacső nyelésében?

– Ne aggódj! Ha nem zavarjuk evésükben, nem idegesítjük ezeket a félig nőtt kukorica csöveket biztonságosan lenyelik.

Ebben a pillanatban harapta le az első csövet a Darú. A Szegfű is követte példáját. Terpeszbe állva nyelték a finom falatokat, sehogyan sem értve, hogy ebben nem akarjuk meggátolni. Öröm volt nézni, mint gömbölyödni és egy félóra múltán már szépen belaktak. Mi addigra sarlóztunk annyi fűvet, hogy a szekér megtelt annyi élelemmel, amennyi kétszeri jóllaktatásukhoz is bőven elegendőnek bizonyult. Talán mégis hazaérünk időben –, bizakodott Józsi és az eget szemlélte, amelyen a Nap már több órányira is volt a delelőponttól.

– Talán –, mondtam bizonytalanul, mivel három kilométernyi út még előttünk volt, a tehének meg hazafelé is lassan ballagnak.

A kigömbölyödött hasuk neki-neki verődött a szekér rúdjának, amely vissza-vissza lökte őket, s talán lassabban haladtak, mint bármikor. A Nap sugarai már nem melegítettek olyan elviselhetetlenül. Egy kis szellő is megrezegtette a növények leveleit, ezért a hőség már szűnőben volt. Nyugat felől, a domb mögül esőfelhők tornyosultak. Első per-

cekben úgy látszott, hogy a napsugárzás feloszlatja anélkül, hogy egy pár cseppenet eső is lenne belőle. De a felhők nem oszlottak széjjel, sőt inkább egyesültek. Majd a sötét és fehér felhők mögül egy-egy halvány villanás is látszott, amelynek hangja még nem jutott el a fülünkig. Mégis valami nyomasztó érzést tapasztaltunk magunkon és a teheneken is. A böglyök hada támadta őket, melyek csípéseit lompos farkuk csapdosásaival sem tudták kivédeni. Egyre nagyobb felhők alakultak ki, melyeknek fekete színe ijesztően hatott ránk. A villámlások száma szaporodott, és mind fényesebben cikázott át az égbolton. Az már bizonyos volt, hogy a vihar az úton ér el bennünket. Erre nem számítottunk, és így nem is voltunk rá felkészülve. Nem volt nálunk semmi olyan, ami az esőtől megvédett volna, mégis titkon kívántam a vihart. A félelem ott bujkált bennem a magunk mögött hagyott letarolt ültetvények miatt. Tudtam, hogy a nyomokat csak egy hatalmas zápor képes valamelyest eltüntetni. A zápor nagy szélvihar kíséretében meg is érkezett. A fák lombjába belekapaszkodott úgy, hogy azok erősen meghajoltak. Hasonlóképpen a mezőgazdasági ültetvények is. Egy pokróc alatt bújtunk össze, ami pillanatok alatt átázott, és csurom vizesek lettünk alatta. A tehenek rá se hederítettek a zuhogó víztömegre. Egykedvűen nyalták a szájuk széléről lecsurgó vizet, és dagasztották lábukkal a frissen ázott talajt. A kétoldali dombról – ami az utunkat szegélyezte –, sebes folyású, rögtönzött patakocskák rohantak a völgyben folyó, egyre nagyobbra duzzadó patak vizébe, amely már-már kilépni készült a medréből. Nyugati irányban – amely felől jött a vihar – világosodni kezdett az ég alja. De a több irányból patakba folyó vízmennyiség hatására most duzzadt meg igazán annak a vize, folyóvá alakítva azt. A zavaros színű folyócska, különböző tárgyakat hömpölygetett a falu irányából. Fodros, habos hullámai libákat, kacsákat sodortak sebesen, amelyek kellő időben nem hagyták el a patak hűsítő vizét. Amilyen gyorsan jött a vihar, olyan gyorsan el is távozott a villámlásaival, dörgéseivel együtt. A délutáni nap teljes fényével ragyogott. A növények levelein csillogtak a kristálytisza vízcseppecskék, mint a gyöngyszemek. A levegő is megtisztult, és a hőmérséklet is kellemesebb lett. Jól eső nyugalom szállt meg bennünket és a teheneket is, amelyek egyhangúan húzták a szekeret a hazafelé vivő sáros úton. Otthon már aggódva vártak minket, félve attól, hogy valami bajunk esett. Szerencsére „minden baj nélkül” tértünk haza és minden problémánk megoldódott. A vihar elmosta károkozásunk nyomának legnagyobb részét. Amit meg nem mosott el, az úgy is kevés volt ahhoz, hogy bárki is rájölessen, mi történt valójában. Így nem is említettük szüleinknek sem.

– Hány óra van? – kérdeztem a kapuban várakozó apámat.

– Öt óra már elmúlt – felelte.

– Akkor lekértük a mozielőadást – mondtam Józsinnak, aki egykedvűen hallgatott. A nap eseményei után már nem is igen várt más élményre, talán még a mozira sem.

A teheneket megszabadítottuk a járomtól, a jászolhoz kötöttük. Apám arcán elégedett mosoly jelent meg, amint a jászolhoz kötött, jól lakott teheneket szemlélte. Azoknak kigömbölyödött hasunk a gondos legeltetésről tanúskodott.

– Látom, jó helyen legeltettétek – mondta felénk fordulva, hogy elégedettségének kifejezést adjon, miközben a tehenek nagy kérődzéshez láttak.

– Találtunk jó legelőt, ahol degeszre ehették magukat – mondtam neki.

– Remélem nem csináltatok kárt senkinek? – nézett ránk fürkésző tekintettel. Mert előtte csak két dolog volt gyanús: az egyik ha nem laktak jól, a másik ha túlságosan is jól laktak.

– Ugyan hova gondol édesapám? – feleltem sértődöttséget színelve, és Józsiira kacsintottam, nehogy valamit bevalljon a határban történekről.

– Meg ne sértődjön már ifi úr! – gúnyolódott mesterkélt sértődöttségem láttán.

– Ha megvacsoráztatok, megfejitek a teheneket. Te a Darút, Józsi mg a Szegfűt –, osztotta el közöttünk a teheneket, amelyek jámborul kérődztek a jászolnál.

Vacsora után – zsétárral a kezemben – közelítettem meg a Darut, aki az edény zörögésére gyanúsán fordult hátra, tudva, hogy meg akarom lopni. Oda mentem a fejéhez, megsimogattam és beszélni kezdtem hozzá:

– Ha nem szabotáld a fejést, akkor gyorsan befejezem és nem kínozlak sokáig.

– Ha nem akarsz leadni a tejet, az a Te bajod, mert annál tovább foglak kínozni. Legalább annyi tejet adjál, hogy a beszoigáltatás mellett nekünk is jusson egy pár korty. Mert ha nekünk nem jut, akkor nem lesz többé kukoricacső törés! – fenyegettem meg ő marhaságát halkan.

A Józsi zsétárjába már csörgedezett a tej. Én is fogtam a kisszéket és a Darú mellé tettem és ráültem. Megmostam a tögyét és fejni kezdtem. A frissen fejt tej különös zenélő hangot adott, amint az üres zsétárba csörgedezett. Jóleső érzéssel állapítottam meg, hogy nem szabotálja a fejést és a zsétárban szépen szaporodott a tej, amelyet a fehér hab beborított. Már büszke voltam rá, hogy az előbbi nevelő szavaim jó talajra hullottak, amikor ő marhasága a jobb hátsó lábát megemelte és a zsétárba tette. A frissen kifejt tej úgy ömlött a nadrágomra az utolsó cseppig, mintha a zsétár mindig is üres lett volna. Pillanatnyi ámulatomból eszmélve – amelyet a kiömlő tej okozott – elöntött a harag.

– Nem szégyenled magad? Mit csináltál? – kiáltottam az idegesen mocorgó tehenre, akin a nyugtalanság láthatóan erőt vett, mintha megbánta volna tettét.

De nem hatott meg jámbor tekintetével, és egy vessző darabbal a hátát vertem.

– Mit csinálsz már? – kiáltott rám apám az ól ajtaján váratlanul belépve.

– Kirúgta a térdem közül... a tejjel együtt... – akadozott magyarázkodó szavam.

– Kirúgta, mert ügyetlen vagy! Mindig a játékon jár az eszed! Most aztán magyarázd meg Rákosi elvtársnak, hogy hová lett a tej. Se a beszoigáltatásra nem jut, sem nektek!

Főleg az utóbbi fáj jobban, mert a beszoigáltatás mellett alig jutott nekünk valamicske. Az a kevés is csak azért jutott, hogy az ízét nehogy elfelejtsük és jobban kívánjuk. A másik tehen – a Szegfű – nem rúgta fel az edényt, így az ő teje megmaradt. Ez is kevés volt a beadásba, így nekünk nem jutott. Apám dühösen ment ki az istállóból. Józsiival szomorúan néztük az ól földjén széjjel folyó fehér tócsát, amit már a macska sem kívánt felnyalni.

– Rá se hederíts! – löktem meg könyökét Józsinak. Ha tej nincsen, majd iszunk tejfőlt! Jó nekünk az is.

Már indultam is a hátsó szoba irányába, amelynek egyik sarkában – a lóca alatt – letakarva volt eldugva egy három literes fazék tejföl. Apám és anyám kint foglaltoskodott a baromfi udvarban. Úgy éreztem, ezt az időt kell gyorsan kihasználni, hogy jól belakjunk belőle.

– Nézd csak mit találtam itt! – emeltem le a takaró kendőt a tejfölről.

Józsi megörült! – Várj csak, mindjárt hozok egy darab kenyeret! – s már rohant is a kenyérért, mert minden perc számított. Szüleink bármelyik percben beléphettek a szobába, akkor aztán vége lett volna a mohó kóstolónak. Amikor visszajött a kenyérrel, mohó falatozásba kezdtünk. Először csak mártogattuk a kenyeret, majd haladósabbnak találtuk a tejföl pusztítását, ha ittuk azt a kenyérhez. Az esti szürkületben nem gyújtottuk meg a lámpát sem, nehogy szüleink az ablakon bekukkantva észre vegyeneek. Talán éppen ez lett a vesztünk, mert nagy falatozásban felborult a tejfölös fazék a homályos helyiségben. Tartalma végig nyúlt a lóca alatt, majd elindult az asztal lábainak irányába. Onnan tovább folyt a szoba közepe felé, ahol egyetlen nagy fehér foltta változott, amelyek terjedelmét lámpa nélkül is jól láthattuk. Kétségbe esve szemléltük a terjedelmes fehér foltot, amelyet legszívesebben felnyaltunk volna, úgy sajnáltunk.

– Most mi lesz? – kérdezte Józsi az első döbbenet után.

– Nem tudom! – válaszoltam teljesen tanácstalanul, mert erre aztán igazán nem gondolhattam.

Mikor a szobába bejöttünk, úgy gondoltam, hogy jut is-marad is. Egy kicsit leeszegettünk a fazék tetejéből és talán észre sem veszik, hogy hozzá nyúltunk. De most teljesen új helyzet állt elő, mert a fazék teljesen kiürült. Kint az udvaron mozgolódás hallatszott. Ezért mielőbb cselekedni kellett, mert bármelyik pillanatban bejöhettek. A szoba falán lévő fogas ruhákkal volt tele. Legfelül apám nagykabátja. Ezt akasztottam le sebtében és súrolni kezdtem a terjedelmes tejföl folttal ékesített szoba földjét. A száraz nagykabát egy-kettőre felitta az éktelenkedő terjedelmes fehér foltot, és már dobtam is be az ágy alá, mert a következő pillanatban szüleim léptek be az ajtón.

– Mit susmogtok itt a sötétben? Miért nem gyújtotok már lámpát? – rivallt ránk apánk.

– Hát... hát... csak beszélgettünk, ahhoz meg nem kell lámpa –, feleltem gyanakvó kérdésére dadogva.

– Ne beszélgesetek, hanem olvassatok, tanuljatok! Mert ősszel baj lesz az iskolában! – rivallt ránk újra.

Unottan, immel-ámmal fogtunk az olvasáshoz, tanuláshoz, számolásban, közben folyton arra gondolva, hogy mi lesz ha észreveszik a fogasról hiányzó nagykabátot. De a kabát napokig nem hiányzott senkinek annál is inkább, mert az télikabát volt. Szüleink különben is elváltak foglalta, hiszen a nyári munkák dandárja most volt a határban. Mi is elfeledkeztünk róla Józsival. Meg volt nekünk is a feladatunk, mert segíteni kellett a határi munkában. Apám mindig mondta, hogy tíz embernek is tudna munkát adni. Próbálgattunk tanulgatni is, mert szünidőre is adtak feladatokat az iskolában, hogy ne felejsük el túlzottan a tananyagot. És persze egy kicsit játszani is szerettünk volna. Pár nap múltán anyám kérdezte apámtól:

– Nem tudod hova lett a fazékból a tejföl?

– Honnan tudnám? Nem az én feladatom rá felvigyázni. Talán kérdezd meg a gyerekeket –, javasolta apám.

Ott lapultam az asztal melletti széken a könyveim fölé hajolva, rendkívüli buzgóságot mutatva a tanulás iránt. De mindez látszat volt csupán. Valójában már azok a gondolatok foglalkoztattak, amikor kiderül az igazság a tejfölössfazék kiürülésével kapcsolatban, hogyan tudom kivédeni a nadrágszíj fenyítést. Ugyanis ennek a nadrágszíjnak a suhogását már hallani véltem, ami ugyancsak rossz előjel volt a mi számunkra. Apám a nadrágszíj fenyítés tudományát már igen magas fokon művelte. Gyermekéveink során bőven adtunk lehetőséget arra, hogy az ebben való jártasságát tökéletesítse. Már jobban inamba szállt a bátorság, amikor a nagykabát is eszembe jutott, amelyről ezidáig még nem esett szó, de az enyhén savanyú szag már terjengett a szobában. Józsi az asztal másik végén ülve, hasonló buzgalommal színlelte a tanulást. De a kérdést csak fel tette apám a mi részünkre is:

– Nem tudtok valamit a tejfölről? – nézett ránk gyanakvóan.

Gyanúsítása nem volt alaptalan, mert mindig a tejfölös kenyeret kértük az örökké éhes gyomrunk korgásának csillapítására.

A kemencében süített nagy kenyérből „kanyarított” szelet igen terjedelmes volt, mégis gyorsan végeztünk vele, ha kellő mennyiségű tejföl terült el annak a tetején. Mamám nem állhatta szó nélkül ennek látványát, ezért jobban érezte magát, ha megjegyzést tett a nagyméretű tejfölös kenyér láttán:

– Nem féltek, hogy letörik a kezetek? Hogy a rossz törjön ki benneteket, cudar külykei!

Apám zavartságunk és hallgatásunk láttán sürgősen szólt:

– Nem hallottátok? Hol a tejföl?

– Mi nem láttunk semmit! – mondtam megszeppenve, majd hozzátettem: – Biztosan a Vitéz ette meg – tereltem a gyanút Vitéz kutyánkra, pedig az semmihez sem nyúlt volna engedélyünk nélkül.

Apám körben forgott a szobában és úgy szimatolt.

– Nem érzed milyen savanyú, büdös van itt?

– De érzem én is, csak nem tudom mi lehet az! – válaszolta anyám, és ő is komolyabbra vette a szimatolást.

Mind a ketten kutatni kezdtek. Mi izgatottan figyeltük lázas kutatásukat. Talán süghattam volna nekik, hogy: langyos-langyos, meleg, amikor az ágy alá kukkantottak be. De ez most nem játék volt, mert minden ízemben éreztem, hogy a verés a küszöbön jár. Apám benyúlt az ágy alá, ahonnan egy penészes rongykupacot húzott ki, amely a megbolygatás után még büdösebb volt, mint eddig. Ez a büdös rongykupac egy hete mér az ő ünneplő nagykabátja volt. Hol a kabátra nézett, hol ránk értetlenül, mert nem akart hinni a szemének.

– A Vitéz kutya ette meg a tejfölt? – kérdezte felénk fordulva halkán, de ez a halk kérdés most ijesztően hatott ránk.

– A Vitéz volt?! – mondta még egyszer gúnyosan és oldozni kezdte a nadrágszíját.

Perceken belül olyan jajveszékeltést hallottak az utcán a járó-kelők, mintha bent gyerekeket nyúznának elevenen. Sajgó fenekünket tapogattuk és jajgattunk. Ígérvé fűt-fát, csak a fenyítésünk mielőbb befejeződjön. Megígértük, hogy olyan jók leszünk, amilyen még senki sem volt az alvégi gyerekek közül. Ez egy ideig sikerült is, de az idő múlásával az ígéretünk is megkopott, mint Darú tehenünk hátán a szőr.

A szelíd ló is tud rúgni

A kakas akkorát kukorékol, hogy a dobhártyám beleremegett. Még most akarom a másik oldalra fordulni, hogy az éjszakai pihenésemet hosszabbra nyújtsam. De ez a fránya kakas örült kiabálásával nem csak engem költött fel hajnalok-hajnalanán, hanem apám is mozgolódni kezdett a szomszéd ágyon. Ha ő egyszer az ébredés után megmozdult, annak egész biztos felkelés lett a vége. Az engem egy cseppet sem zavart volna, ha ő felkel, és engem pedig még az álmok birodalmában felejt, mert a kakas kukorékolása is csak azért volt ellenemre, hogy apám meg engem nógatott a felkelés gyakori emlegetésével. Ilyenkor gyakran ígértem meg, hogy egy kis nyújtózkodás után én is felkelek, és követem őt az istállóba. Amikor már sokallotta az időt, az istállóba való érkezésemet illetően, jött, és újra ébresztett. Most nem aludtam el újra, hanem hatalmas ásítások közepette öltözni kezdtem, és utána pedig kivonultam az udvarra nagy morcosan. Dühös voltam a kakasra, és a házanépére is. Soha nem tudtam megérteni, hogy miért kell kiabálniuk még pirkadat előtt, hiszen sötétben még kapingálni sem tudnak. Mielőtt elértem volna a baromfi udvart, néhány botot magamhoz vettem azzal a szándékkal, hogy móresre tanítom őket a korai rikácsolásért. Bedobtam közéjük a botot, de erre aztán méginkább rikácsolni kezdtek.

– Mi bajod van már velük, hogy korán reggel bántod őket? – fejezte ki nem tetzését apám, hallva a baromfiól lakóinak szokásosnál is erőteljesebb rikácsolását.

– Hát az, hogy korán reggel így kotkodálnak.

– Örömkben kotkodálnak Te mulya gyerek, mert megtojtak.

– Maga is megtojt már, mégsem kiabálja el senkinek korán reggel! – vágtam rá meggondolatlanul.

– Hallgatol el gyorsan nevetetlen kölyök, mert mindjárt elfenekellek ezzel a bottal.

Erre a válaszára már futni kezdtem, amikor visszaparancsolt:

– Ne futkossál sehová, mert vár rád a munka! Felrakjuk a szénát a padlásra.

Semmi mást nem tudott volna mondani, amivel annyira kedvem szegi, mint a szénarakással. Az volt az érzésem, hogy csak bosszantani akar ezzel az örökös szénarakással. Nekem mindig is úgy tűnt, hogy a hajnali felkelése után első dolga tájékozódni a széna hollétéről. Mert ha a széna lent volt az udvaron, akkor fel kellett rakni a padlásra, ha pedig fent volt a padláson, le kellett rakni az udvarra. Le azért kellett rakni, hogy szellőzzön, fel mert azért, hogy megszáradjon. Már olyan apró volt a széna, mint a törek, de azt akkor is rakni kellett, nehogy az izmaim elsorvadjanak.

– Vasárnap van, gyönyörű vasárnap –, állapítottam meg, amint a felrakásra váró szénacsomót szemléltem. Gyönyörű, de nem nekem!

Szénarakás közben állandóan a kaput kémleltem. Onnan vártam valamiféle mentőangyalt, aki felszabadít a szénarakás rabszolga munkája alól. Az meg is érkezett. A kaput támasztó karó a szokásos durranással jelezte, hogy Viktor jár a közelben. Amint észrevette, hogy mivel foglalatostkodok, máris sarkon fordult volna, ha észrevétlen nem intek neki. Ekkor bátorságot vett magán, és beljebb somfordált. A régi titkos jelünket használva jeleztem neki, ami azt jelentette, hogy találjon ki valamit, és mentsen meg engem a szénarakás borzalmaitól. Viktor nagyon gyorsan feltalálta magát.

– Imre bátyám! – szólította meg óvatosan apámat, nehogy feldühítse, vagy ne higgye el a mondókáját, és egy pillanatnyi szünet után folytatta.

– Dénesnek tanuló körbe kell jönni velem, mert kollektívan kell tanulnunk.

Csak azt a szót ne mondta volna, hogy „kollektívan!” Erre a szóra úgy begurult Apám, hogy a már amúgyis apró szénát a villájával csapdosva, kiabálni kezdett:

– Mi az isten lesz már ebben az országban? Mindent kollektívan kell csinálni. Dolgozzunk a téeszcsében kollektívan, és kollektívan döglünk majd éhen is.

Az egyik errefelé húzza az időt – lopja a napot –, a másik meg arrafelé, a munka meg nem halad. Hogy az ördög vinné már el ezt a Rákosit! Menjetek! Ne is lássalak benneteket! – toporzékolt dühében. Nekünk sem kellett kétszer mondani, hogy „menjetek”, máris magamhoz vettem a táskát, és iszkoltunk kifelé a kapun. No, persze a táskámra volt szükségem a legkevésbé, hiszen a tanulási szándék állt tőlünk a legmesszebb. Még így is gyanús volt apámnak az egész tanulókori mese, nem még ha a táskámat sem viszem magammal.

– Hová menjünk? – kérdeztem Viktort az utcára kiérve.

– Menjünk Pityuékhoz az istállóba, ott majd csak eltöltjük a délelőttöt.

– Az nem lesz jó! Az apja otthon van. Tudod mindig veszekszik ránk – érveltem az elgondolása ellen.

– Ma nincs otthon, mert vasárnap van. Ilyenkor mindig a templomban van délelőtt.

A Pityu apja valóban oda ment. Isten-félő ember volt, vagy csak a fös vénységét és fukarságát próbálta ellensúlyozni a templomba járásával. Aggódva figyelte, hogyan kerít hatalmába minket a sátán.

– Mi lesz ezzel az ifjúsággal? Éhen haltok, ha már mi nem bírunk dolgozni. De bezzeg megnevelnék én benneteket, ha rajtam múlna! – hangoztatta állandóan. Ha nem változunk, kenyér nélkül maradunk.

– Ne aggódjon Lojzi bátyám, ha nem lesz kenyér, eszünk kalácsot –, mondta neki ilyenkor Viktor.

– A ke... ke... keserves mindenedet, meg ne lássalak be... be... benneteket többé a portámon! – kiabált dadogva Lojzi bá, idegességében még jobban dadogott, mint máskor.

Ezzel a dadogásával kapta meg az örök életére szóló nevét is, amikor a cseresznyéjét felvásárló idegen kereskedő kérdezte:

– Hogy hívják?

– Lo... Lo... Lojzi. – mondta dadogva a felvásárló jegyet író kereskedőnek.

Az nem vacakolt sokáig – hiszen sokan álltak sorban a cseresznye átadása miatt –, ezért ahogy hallotta a szavakat leírta. Így lett az ő neve örökre: Lolo Lojzi. Kevesen tudták a faluban, hogy mi is az ő valódi vezeték neve – talán csak a postás, aki a hivatalos leveleket kézbesítette. Mivel Lolo Lojzi bá nem volt otthon, bátorkodtunk a tiltása ellenére is a portájára belépni.

Pityu – a játszótársunk – otthon volt. A ló alól takarította az almot. Amikor azzal végzett, szólt, hogy még mindig van dolga kint az udvaron. Szénát készít, répát reszel, és szecs kavagóval is vág össze takarmányt.

– Menjetek be az istállóba és ha elkészülök én is megyek! – kért bennünket.

Erre bementünk az istállóba, ahol egy rúddal elválasztva egymástól, a jászol előtt állt a tehén és a ló. Azt, hogy ló még mindig bátorság volt ráfogni szegény párára, akit Pityu apja – Lojzi bá – hónapokkal előbb vásárolt a mezőkövesdi vásáron. Hajdani cigány gazdája nem igen kényeztette el, finomabbnál-finomabb takarmányokkal. Így aztán még három hónap elmúltával is – úgymond – zörögtek a csontjai a gebének. A gebe most is szomorúan emelte nagy fejét az istállóba érkező látogatókra – azaz miránk, pedig a három hónap elteltével már pendülni látszott! De még semmiképpen sem lehetett összehasonlítani azzal a lóval, amelyik hátán Zrínyi Miklós kirohant a várból, hogy a törököket lovának pusztja jelenlétével megfélemlítse. Nem hiába mondta szomszédja, amikor a vásárló hazahozta:

– Ejnye Lojzi, ejnye Lojzi! Hogy vehetted meg ezt a gebét? Egy pár forinttal többet fizetnél volna, és vehetnél volna egy jobb lovat.

De Lojzi bá fukarabb volt annál, hogy akár egy forinttal is többet fizessen érte. Az igaz, hogy csak egy fél év elteltével erősödött meg a ló annyira, hogy szántani is tudjon vele. Ezek után drágábban vette a gebét, mert sokáig potyán etette. Ő azonban még ezek után is tudott vele dicsekedni.

– Nézzed csak szomszéd, milyen szelíd ez a ló! Ettől nem kell félni, hogy rúgós lesz! – jelentette ki határozottan, amikor a vásárból haza döcögött vele.

– Ejnye Lojzi, ejnye Lojzi, csak nem képzeled, hogy ebbe a gebébe annyi erő is van, ami egy rúgáshoz elég! Rögtön a lelkét lehelné ki azon nyomban. Még addig sok jó takarmányt kell ezzel megetetned, amíg a rúgáshoz is kedve szottyán.

Mivel a faluban több jót, és egyéb szép dolgot Lojzi bá gebéjéről mondani nem lehetett, így mindenki csak azt mondta, hogy Loló Lojzinak azért jó a lóva, mert nem rúg. Azt persze senki sem állította, hogy ez mindig is így lesz. Ahogyan fogyott a széna, a répa, a zab, egyre nagyobb hajlandóságot mutatott erre a gebe.

Pityut vártuk, hogy félórányi munkáját elvégezze az udvaron, és aztán – Pityu szerint – feltétlenül tanulunk. Addig is arról tanakodtunk Viktorral, hogy az időt mivel kellene elütni.

– Tudod mit? Megtanítjuk a gebét rúgni! – mondta Viktor olyan eltökéltséggel, mint akit már jó ideje az bántja, hogy szegény pára még rúgni sem tud.

Mivel helyeseltém én is a ló rúgásra való tanítását, rögtön egy botot kerestem. Oda álltam a ló mögé és piszkálgattam vele a hátsó felét. A nagy bamba fejét még hátra sem fordította, nem hogy valamiféle rúgási szándékát jelezte volna. Erre a bottal erősebben piszkálgattam, mire a fejét kíváncsian hátra fordította, hogy szándékomat illetően vizsgálódjon. De rúgásról szó sem lehetett! Viktor ezidáig szemlélte az eseménytelen állapotot, majd ezt megunva, a vasvillát fogta a kezébe. Oda állt a ló mögé, és a villa egyik ágát annak farába szúrta. Az gyorsan fordította hátra a fejét, a szúrás okozta fájdalom miatt. Erre Viktor még egyet szúrt, mire a szelíd ló akkorát rúgott, hogy megsajnálva szegény párát, rákiáltottam:

– Hagyd már abba!

De Viktor még egyet szúrt, de a következő pillanatban kirepült a kezéből a villa a szúrás hatására. Aztán már akkor is rúgott, ha csak pusztá kézzel jelentünk meg mögötte. A rugdosás hatására kirugdosta maga alól az almot a rácsos ajtón keresztül az udvarra, majd dühösen prüszkölni kezdett. Ekkor érkezett Pityu a munkáját elvégezve.

– Mi van? – mutatott a lóra, amely nyugtalanul prüszkölt, és a a lófarától az udvarig húzódó trágya csomókat nézte.

– Nincs semmi, csak megcsíphette egy bögöly – válaszolt Viktor, jó nagyot füllentve.

Arról pedig hallgattunk, hogy ez alatt a félórányi idő alatt a ló a „kiképzésen” esett át, és megtanult rúgni. Ekkor hallottuk meg Pityu apjának – Lojzi bának – a hangját. A templomból hazafelé jövet a szomszédokkal váltott egy pár szót a ház előtt. Viktor intett felém, hogy Pityu ne vegye észre, és sügta:

– Gyere, húzódjunk az almafa mögé, és várjuk meg mi lesz!

Az volt az érzésünk, hogy izgalmas perceknek nézünk elébe hamarosan. Követtem őt és elrejtőztem én is várva a következő percek eseményeit. Pityu pedig bement a házba, hogy a tanuláshoz szükséges könyveket, füzeteket összeszedje. Lojzi bá eközben benyitott a kapun és útját az istálló felé irányította, talán azért, hogy megnézzé, távolléte alatt mennyit hízott a gebe.

– Mit keres itt ez a trágyacsomó? – állt meg az istálló előtti trágya maradványok előtt, és kiabált be Pityunak a lakásba, de ő nem hallotta.

Viktorral cinkosan mosolyogtunk össze, mert mi nagyon is tisztában voltunk azzal, hogy a ló rúgta ki a kezelés hatására. Az öreg gyanútlanul nyitotta ki az istálló rácsos ajtaját, hogy a jó gazda gondosságával szemlélje a lovát, majd közeledett felé, hogy simogatás közben megtapogassa, mennyit vastagodott annak a hája az ő távolléte alatt. Közben gyanúsán szemlélte a ló farától az ajtóig – sőt azon túl is – húzódó trágyás sávot. Már kiáltani is akart, hogy miképpen került oda a széjjel szórt trágya, amikor a hátsó felén egy hatalmas rúgást érzett. A rúgás hatására a levegőbe emelkedett és a rácsos ajtón kívül, az udvaron ért földet. Egy pillanatig bambán nézett maga elé. Agytekervényeinek kellett egy kis idő, hogy az eseményeket feldolgozza. Ezért ült még egy kicsit azon a helyen, ahol földet ért. Szomorú meggyőződése ellenére sem akarta elhinni, hogy az ő lova is rúg. A fa mögött kitört belőlünk a röhögés.

Erre a röhögésre odakapta tekintetét és minden megvilágosodott elméjében. Hihetetlen gyorsasággal fogta fel a történeteket, és értette meg annak előzményeit is, aminek hatására a lova rúgásba kezdett.

– Megálljatok csak, mocskos külykei, majd adok én nektek! – és gumilabdaként pattant fel ülőhelyéből, kezébe kapva a falhoz támasztott vasvillát.

Szégyen a futás, de hasznos! Ez volt a következő perceknek is az igazsága. Ezért aztán szedtük a lábunkat, ahogyan csak bírtuk. Paradicsombokrok, paprikák, mákültetvények sírtak a talpunk alatt, amerre menekültünk. De ki figyel már ilyenre, amikor a testi épsége van komoly veszélyben egy vasvillával felfegyverkezett üldöző miatt. Szerencsére gyorsabban futottunk, mint üldözőnk, aki a hatodik kerítésen már nem tudott átvergődni, és lemaradt. Végül szomorúan kellett tapasztalnia, hogy az ő lova is tud rúgni. Ezzel gebéje egyetlen jó tulajdonságától is megszabadult. Ezután ha dicsekedni akart, a lovát sohasem említette.

Az ing

A „Vitéz” névre hallgató kutyánk, a kőből épített kapuoszlop takaró kövén szundikált. Innen tartotta szemmel a portát, és az utcát egyszerre. Mert a szundikálás csak látszat volt csupán. Nagyon is éberen őrködött a kapu bejárata fölött. Első lábain mozdatlanul nyugvó fején, hol egyik, hol másik szemhéja nyílt meg egy-egy résnyire, a legkisebb neszre is. Akik az utcán jöttek-mentek, nem érdekelték. Ha azonban valakinek kedve támadt volna, hogy akárcsak hozzá is érjen a kapuhoz, rögtön elvicsorította magát. Így aztán a bejönni szándékozóknak nem volt más választása, mint megvárni a ház lakóit, hogy azok beengedjék. A sima, barnaszőrű, korcs kutya jó kondícióban volt, amiért hálás is volt kis gazdáinak. Hívásra lelapult a földre, és hasán kúszva közelítette meg az öt szólító gazdáit. A két szeme fölötti fehér folt, még értelmesebb kinézetet adott okos kis fejének. Ahogy elnéztem ezt az okos kis állatot arra gondoltam:

– Istenem, ennek a kis állatnak több ész szorult a kis fejébe, mint a tanácselnök elvtársunknak a nagy fejébe.

Ez az állat nem lenne képes olyan intézkedést hozni, mint az hozott. Már két napja, hogy a kaptárköveknél a természet csendjét zörgő, zakatoló gépek zaja zavarja meg. Az erdő állatai, a vadak, madarak messzire elkerülték a szokatlan esemény színhelyét. Hosszú századokon át mindenki tiszteletben tartotta a szomolyai kaptárköveket. Óvta, védte a régi idők emlékét. Nem tettek benne kárt a háborúk, az időjárás, és akkor valaki kipottyantotta ezt az ostoba „fa-Jankót”, aki tufakőbányát nyitott ezen a helyen, mert ezt a helyet látta legalkalmasabbnak kőbányászásra. Hála Istennek – magasabb helyen – akadt még olyan, aki kevésbé volt ostoba, mint ő, és leállította a munkálatokat. Ezek után nem kell túlzásnak venni, ha okosabbnak hiszem a kutyánkat, mint ezt az embert. Vitéz kutyánk figyelt minden neszre, ami körülötte történt. Főleg figyelt a gazdi hívó szavára, ami hamarosan elhangzott.

A koranyári szél kellemes meleget hozott a falunk fölé is. A falut körülvevő dom-

bokon beérett a híres szomolyai cseresznye. Ilyenkor a lázas izgalom, készülődés olyanná tette a falut, mint a felbolygatott méhkas. Kosarakkal, hátikkal igyekeztek az emberek a dombokon elterülő cseresznyések felé, ahol a hatalmas cseresznyefák lombjai között ropogós, fekete színűre érett a cseresznye.

A mi családunk is ilyen lázas izgalomban kezdte a napot már kora reggel. Apám a cseresznye szedéséhez szükséges hátikat, kosarakat készítette. Anyám a konyhában foglalatoskodva szorgos kezekkel készítette az elemózsiát a cseresznyeszedőknek. Onnan kiabált ki nekem:

– Gyere csak fiam! Fogd ezt a pincekulcsot, meg ezt a korsót és hozzá a pincéből bort, mert vendégszüretelők is lesznek.

Nem szerettem a cseresznyeszedést. Addig, amíg jól laktam, még valahogy elszedgettem. De aztán, amikor a hasam tele lett, már egyre melegebbnek éreztem a nap-sütést, aminek hatására jogosnak éreztem a lustálkodást. Így hát majdnem pityeregve kérdeztem:

– Nekünk is mennünk kell a Józsiával?

– Ne essél már kétségbe, mind a ketten jöttök! Ilyen nagy fiúknak már illik dolgozni. Megígérem, hogy amit szedtek cseresznyét, az árából veszek nektek szép, zöldkockás anyagot ingnek. Panni nenétek majd megvarrja. (Panni neném a Jani anyja, az utcánk beli asszony.)

No, ennek aztán igazán megörültünk Józsi is, és én is, ezért habozás nélkül válaszoltam:

– Akkor megyünk mi is!

Boldog voltam, mert jobban szerettem munkámnak az ilyen kézzel fogható bizonyítékát, mint azt, amit az úttörő szervezetben a csapattanácselnök mondott, hogy Rákosi pajtás szerint a jó úttörőpajtás öntudatból csinál mindent. Fogtam a korsót, a pincekulcsot és elkiáltottam magam:

– Vitéz! Vitéz! Gyere!

Az okos kis kutyám a nevét meghallva ugrott le hozzám a kapuoszlopról, és követelte magának a pincekulcs szállítását. Két lábra állva, száját eltátva várta, hogy a kulcsot a szájába helyezzem. A nagyméretű kulcsot szájába kapta, amelynek két vége kilógott szorító fogai közül. Méltóságteljesen tartotta fejét, majd előre-előre futva mindig megvárta, míg ismételten utolérem. Az ötszáz méternyire lévő pincénket így értük el.

Ott a pince előtt letette a kulcsot a földre, és várta az érkezésem. Egyik alkalommal, egy ember megpróbálta elvenni tőle a kulcsot csak úgy heccből. Nadrága szarát pillanatokon belül úgy kiszabta, hogy annak soha többé nem volt kedve vitézségét próbára tenni. Borral tele korsóval érkeztünk vissza, ahol már indulásra minden készen állt. Vitéz kutyánk elfoglalta őrhelyét a kapuoszlop tetején. Mi a kosarakkal, hátikkal, létrákkal felszerelve elindultunk a cseresznyésbe. Kint a hegyen nagy volt a zsivaj. Kint voltak a szomszédok is a szüretre meghívott vendégeikkel együtt. A gyümölcsös szomszédaink zaja, vidám kurjongatásaik, nevetéseik már messziről hallatszott. Jókedvűen láttunk a munkához mi is, hiszen a cseresznye eladásából gyara-

podott a család pénzes kasszája. A kilátásba helyezett zöldkockás ing is megtette a hatását. Sűrűn adogattuk le a fáról a cseresznyével teli kishátikat, amelyeknek ismételt teleszedéséhez lendületet adott a zöldkockás ing ígérete. A szomszédos cseresznyefáról sustorgást hallottunk:

– Ezek a gyerekek már többet szednek, mint mi! – hívta fel anyám figyelmét apám, a mi buzgólkodásunkra.

– Meg is veszem nekik az inganyagot, csak jussak el Mezőkövesdre –, jegyezte meg anyám.

Bár nem a mi fülünknek szánták ezeket a szavakat, mégis mindent meghallottunk. Lelkes buzgalommal folytattuk a szedést, ilyen örömhírek ismételt hallatán. Estére már majdnem annyi cseresznyét szedtünk, mint a szüleink. Este felé kerékpáron tol-tuk be – többször is – a felvásárlóhelyre, ahol a lemázsálás után anyám kezébe szá-molta le az érte járó forintokat a felvásárló.

A következő csütörtöki napon anyám az asztalra helyezte a csomagot, amelynek borítóját levéve, láthatóvá vált a zöldkockás ing anyaga.

– Tetszik? – kérdezte, fürkésző tekintetével olvasva le a választ, láthatóan elége-dett arcunkról.

– De még mennyire! – válaszoltam, és már az ingben látva képzeltem el magun-kat, amint az utcára kilépve majd a cimboráink megbámulnak.

Olyanok leszünk, mint az igazi jampecok! – mondtam. De a sors mégis úgy akarta, hogy ne a mi számunkra készüljön el az ing. Másnap édesanyám Panni nené-hez állított be a zöldkockás anyaggal.

– Miért nem hozott már az én Jani fiamnak is? – kérdezte méltatlankodva, miköz-ben a mérőszalagjával ide-oda méricskélte az anyagot.

– Nem tudhattam, hogy nektek is tetszik az anyag –, válaszolta békítően.

– Bizony tetszik! De ahogyan ezt méregetem, nem lesz elég a két gyereknek.

– Ne mondjál már ilyet! Az üzletben két gyerekre való anyagot kértem, és azt mondták, ennyi bőven elég – próbálta anyám bizonyítani, hogy elég lesz.

– Nézze! Ez csak az egyik gyereknek elég. Ha akarja, valamelyiküknek megvarrom, ha nem, akkor megveszem a Jani fiamnak.

Anyám kedvetlenül hajtotta le a fejét és elgondolkozott:

– Az üzletben már nem maradt anyag.

Csak egyikünk részére pedig nem akarta megvarratni. Így hát nem volt mit tenni, széttárta a karját és Panni nenére nézve szomorúan mondta:

– Hát akkor fizesd ki! – majd szinte magának beszélve sutto-gta:

– Hogy magyarázom én ezt meg a gyerekeknek?

Alig pár nap múltán azt látom, hogy Panni nenének zöld lityája van. Aztán Jani fia közeledett hetykén a zöldingbe öltözve, amint az utcán a többi gyerekekkel játszo-tunk. Elképedve bámultam, majd számoltam.

– Tegnap egy litya, ma egy ing..., ezt nem értem, akárhogy is számoltam, a vég-eredmény mindig kettő.

Ekkor döbbsentem rá, hogy átverték minket, mégis csak elég lett volna két ingre. Viszketni kezdett a tenyerem a tenniakarástól, és az agyam lázasan működött. Az ablakjukra figyeltem, ahol Panni nene bazsajgott, cseppet sem titkolt örömét kimutatva a pózoló fiacskája láttán, aki a zöldkockás ing egyedüli birtokosa.

– No, mit szóltok hozzá? – kérdezte tőlünk, amikor úgy körbe álltuk, hogy a külvilágtól teljesen eltakartuk.

Ő pedig a kör közepén forogni kezdett, mint egy manőken, hogy mindenki láthassa közülünk.

– Állj már meg, hogy nézzem meg én is –, mondtam neki és mellé álltam szorosan.

A hosszú ujjú ing szépen kivasalva, és begombolva valóban szép látványt nyújtott.

– Látom, jó erős cérnával van megvarrva –, mondtam, miközben megfogtam a gombot az ing ujján.

Jobbra-balra csavartam egyet-kettőt, majd megrántottam. A gomb elvált az ingtől, és a kezemben pihent meg.

– Mit csinálsz? Leszakítottad a gombomat! – dadogta a megrémült Jani.

De nem figyeltem rá. Megfogtam az ujját is az ingnek, és egy hirtelen mozdulattal kiszakítottam a vállából. Jani erre már picsogni kezdett.

– Megmondalak apukámnak! – szipogta, és kétségbeesetten bámulta a jampec ingjének kezemben lógó darabját.

– Mit mondasz Te meg, jampec utánzat? – lépett Janihoz D. Imre, és a másik ujját tépte le tőlből, amely ezidáig még sértetlen volt.

Ezután a többiek is kedvet kaptak az ingtépéshez. Talán ők is úgy érezték, ha nekik nem lehet, a másíknak sem legyen. Nekem pedig igazán meg volt rá az okom, hiszen mégiscsak elég lett volna a kockás anyag a két ingre is. Erre bizonyítékul szolgált a belőle megvarrt egy litya, és az egy ing. Sz. Laci az ing hátát tépte meg úgy, mintha csipke bokorból rángatták volna ki az ing gazdáját. Végül mindenki kivette részét az ing teljes megsemmisítéséből, amelyre még az azt varró Panni nene sem ismert volna rá. Eddig az ablakból nem láthatta, hogy mi is zajlik igazán a gyerekek alkotta gyűrűben. Azonban mégis valami nyugtalanság vette birtokába, és az eddigi bazsalygást abba hagyva, rémülten nyitotta ki az ablakot, és kiáltott a gyerekeknek:

– Mit csináltok ott?!

A gyerekek gyűrűje amilyen gyorsan létrejött, olyan gyorsan szerte is foszlott. Ekkor látta meg Janikáját az ing foszlányaiban, amint rugaszkodik el a kör közepéből, és fut befelé az udvarukra. Az ing maradványai foszlányokban repültek utána, mint a frissen feleresztett papírsárkány csíkjai, melyek a levegőben repülnek a sárkány után.

– Apu! Apu! Gyere gyorsan! Janikát tépik a gyerekek!

Az, a segélykérés elhangzásának pillanatában hátul az udvaron kisbaltával hasogatta a tűzifát. Kisbaltával kezében rohant az utcára, ahonnan már a bűnös gyerekek a szélrőzsa minden irányába menekültek Panni nene sikító hangjára. Csak én voltam még kissé lemaradva, mert az utolsó pillanatig munkálkodtam az ing formálásban.

– Állsz meg rögtön! kiabált utánam, és nyomatéku­l úgy forgatta kisbaltáját, mint egy indián.

Nem is értem, hogy kívánhatott tőlem olyat, hogy megálljak azért, hogy a baltájával engem is meghasogasson, mint a tűzifát. Természetesen ennek a felszólításnak nem voltam hajlandó eleget tenni, hanem még nagyobb tempóra kapcsolva, cikk-cakk alakban menekültem a többiek után. A következő pillanatban egy tárgy süvített el a lábam mellett, megelőzve engem nyolc-tíz méternyire. Rápillantottam, megdöbben­ten láttam, hogy a kisbalta előzött meg. Gyorsan felkaptam, nehogy még egyszer utánam tudja dobni, és most már teljes erőmből futni kezdtem, hogy minél messzebbre kerüljek üldözöttől. Még egy darabig hallottam üldözöm ziháló tüdejéből utánam küldött szitkokat, de amikor azt tapasztaltam, hogy már senki sem üldöz, megálltam, s kifúj­tam magam úgy istenigazából. A társaimat nem találtam meg, ezért elvonultam a búvóhelyemre, hogy az estét biztonságban tudjam bevárni.

Mikor szürkülni kezdett, óvatosan indultam el hazafelé. A falu alatti gyümölcsön-zöld­séges kertekből már a legszorgalmasabbak is hazamentek. Csak a tücskök kezdtek lendületes ciripelésbe olyan energiával, hogy ha annak felét munkára fordították volna, nem irigykedtek volna a hangyára, amiért neki több van. De hát ez az emberek­nél is így van. Van aki csak ciripel, és van aki dolgozik. Annyiban különbözve az állatoktól, hogy aki csak ciripel jobban akar élni, mint aki dolgozik. Ez leggyakrabban sikerül is. A faluba érve Jani házuk elé settenkedtem. Csend volt. Kezemben tartottam a baltát, amelyet úgy éreztem, hogy jogos tulajdonosának vissza kell szolgáltatnom. Tapogattam az élet, s éreztem, ha egy kicsit jobban céloz a baltájával, az a sarkamban áll meg. Talán úgy néztem volna ki, mint egy félsarkantyús huszár, aki a csata hevében a másikat elhagyta. Megsimogattam az almafájukat a ház előtt, amely alig ötéves lehetett, és ezért szép sima dereka volt. Ezzel büszkélkedett Jani apja az apámnak, hogy ilyen jó almát terem ez az almafa, ami nem lehet véletlen, hiszen ő oltotta. Megtapogattam újra a balta élet, hogy nem hagy­tam-e el valahol a nagy menekülésben. Mert ezen a világon minden megtörténhet, talán még ez is. Szerencsére a helyén volt, amit igyekeztem minél előbb kipróbálni. Oda álltam az almafa mellé és három-négy suhintással az árokba döntöttem, mint akit a vihar dön­te­tt le. Ezután meglódítottam a baltát, hogy jogos tulajdonosa minél előbb visszakapja. A bedobás utáni pillanatban a lépcsőhöz támasztott nagy fehér lavórjukról kezdett el patogni úgy a zománc, mintha egy erősebb jégverést kapott volna. De mivel jégverés nem volt, így csak a bedobott balta okozhatta. Úgy gondoltam, hogy mire kivirrad, ez is majd kiderül. Nem kíváncsiskodtam, hanem lopakodva nyitottam ki a kapunkat, de ezúttal semmilyen kellemetlen meglepetés nem várt rám. Hiszen ki tudta volna megmondani, hogy melyik gyerek tépte szét a kockás, jampec inget, mert azt mindegyikünk tépte. De ha még én téptem volna is, szüleim a törté­n­tek után nem bántottak volna miattam.

A litya továbbra is tündökölt Panni nene birtokában. Ez igen bántott engem, sőt ingerelt, amikor csak megláttam, mint bikát a torreador vörös lepedője. Persze, Panni nenéről nem téphettem le, mert hát ő mégsem egy gyerek. Törtem a fejem, hogy miképpen tudnám megsemmisíteni a zöldkockás lityáját. Ennek érdekében a magasra emelkedő kőfal kerítésén gyakran kémleltem, keresve a megfelelő alkalmat. A négy-

lábú cseresznyeszedő-széket a kőfal mellett tárolták. A magas kőfal miatt ennek a tetejére álltam, hogy bekémleljek a portájukra. Erre csak akkor került sor, ha onnan semmilyen emberi mozgás neszét nem hallottam. De még óvatosságom ellenére is előfordult, hogy Marcsó nene csoszogását nem vettem észre, és ő máris rám kiáltott:

– Mit leselkedel ott?! – kérdezett ingerülten, pedig már a bütykös ujjain a harapásom helye régen begyógyult.

Mivel nem válaszoltam, ismét rám kiáltott, de már keményebb hangon.

– Nem hallottad? Mit leskelődött ott, te bitang külyök?! Hogy a rossz törne már ki!

– Magát figyelem, hogy egyre szebb lesz! – válaszoltam sürgető kérdésére.

Csodák csodája a vénasszony elmosolyodott úgy, hogy az egy foga kivillant a szájból, és elégedetten simította meg arcát, gyógyult bütykös ujjával. Ebből is látszott, hogy régen nem nézett már a tükörbe, és régen elmúlt az idő, amikor neki ilyet mondtak. Főleg András papótól hallott ilyet régen. De a következő pillanatban észbe is kapott, és a kezében tartott seprővel felém sújtott.

– Kotródsz le onnan gyorsan, mert fellöklek a székkal együtt. Hogy ki nem tör mán egyszer a nyavalya, te neveletlen külyök.

Nem volt mit tenni, gyorsan lementem a székről úgy, hogy még a fellépő lépcsőket is alig használtam. Rövid idő elteltével újra megközelítettem a kökerítést, és a szék alsó fokára állva hallgatóztam, füleltem, de a malacok rőfögésén kívül mást nem hallottam. Egy fokkal feljebb állva a széken, már bekukkanthattam az udvarukra is. Marcsó nenét már nem láttam. Lehet, hogy a tükör előtt vizsgálgatta magát a tiszta szobában, hátha az a bűdös külyök mégis igazat mondott. Csak András papó volt látható az udvaron, nem beszámítható állapotban. Az ól előtt feküdt, fejét a kukoricás zsákra téve, szemébe húzva kalapját, nehogy a napfény az álmát nezavarja. A mellette eldőlt lőrés üveget sem kellett féltetni, hogy abból akár egy csepp löre is kifolyik, hiába nem volt bedugva. Annak tartalma már András papót zsibbasztotta. Pipájából a bagó is kipergett még akkor, amikor az elszenderülés pillanatában kiejtette a kezéből. A dohányos zacskója is üresen lapult a fekvő ember mellett. Ettől pár centire a tűzcsiholókő, tapló és a csiholóvas pihentek – most kihasználatlanul. Gazdájuk már nem ebben a világban járt, hanem egy álomvilágban, ahol talán azt álmodta, hogy a dohányos zacskója újra tele van tömve jófajta dohánynyal, és a lőrés üveg ismét csordultig van jófajta lörével. Orrlyukaiban muslicák szédült táncot jártak, a kifelé áramló löre gőzétől. A hasa le- és fel, ütemesen járt mellkasával együtt, mint a harmonika. Szívta be és préselte ki magából a lörével illatosított levegőt, a horkolását állandóan cifrázva. Tőle pár méterre, a ház és fészker között kifesztett kötélén – a többi ruha között – ott csüngött a zöldkockás litya, hogy magából a mosó vizet végképp kilehelje. Éreztem, hogy tenyerem erősen viszketni kezd, ami nálam a halaszthatatlan tenni akarás jele. Gyorsan lemásztam a székről, és a kamra felé vettem az utam. Ott nadrágom mindkét zsebét degeszre tömtem, a hambár melletti, csordultig tele szakajtóból. A tavalyi száraz kukorica szemek szinte zizegtek zsebeimben, amikor futva közelítettem meg előbbi helyemet a kökerítésnél. A székre állva András papót az előbbi helyzetében, mozdulatlanul találtam. Biztos, ami biztos, egy kő darabot dobtam a

fekvő ember mellé, de az továbbra sem mozdult. Nem volt mire várnom, beugrottam a kerítésen és a száradó ruhák közül leakasztottam a zöldkockás lityát. Ezután jobb tenyermel a jobb zsebemre vertem, amelyben a kukorica szemek zizegő-csörgő hangja éhes gondolatokat ébresztett az udvaron turkáló, mindig éhes malacokban. Azok úgy követtek engem, mint kotlóstyúkot a kis csibéi.

– Gyertek csak, gyertek, aranyos cocáim! Milyen finom eleséget hoztam én nektek –, mondtam nekik nyájasan, és a zsebemből szórtam közéjük ígéretem jeléül egy kis maroknyi kukoricát.

– Sőt! Még szalvétát is hoztam hozzá! – ráztam meg a balkezemben tartott zöldkockás lityát.

Ők mintha megértették volna kedvesen invitáló szavaim, rohantak utánam a szérűre, a szalmakazal és a szénaboglya közé. Jobbnak láttam ha egy eldugottabb helyen kínálom meg őket, nem az udvaron, mert Marcsó nenének voltak már hirtelen felbukkanó pillanatai. Ezen az eldugott helyen, ami kukorica maradt még az egyik zsebemben, mind elébük szórtam. Addig míg ezt eszegették, a másik zsebemben hozott kukoricát a lityába tettem és összecsavartam, csomóztam, bízva abban, hogy ők majd kibogozzák. Ezután eléjük dobtam a lityát. Öröm volt nézni, amint a bekötözött kukoricát bontották. Gyorsan átugrottam a kökerítésen és leguggolva hallgattam, miképpen végzik el az én feladatomat. Visítózva habzsolták a kukoricát, amikor hallottam, hogy bent az udvaron csapódik az ajtó és Marcsó nene ordibál:

– András! András! Hát te nem hallod, hogy ordítóznak a malacok?

András papó már amúgy is ébredezni kezdett. A lőre okozta zsibbadás megszűnőben volt, és már illett volna azt újabb lőrével visszaállítani. Szentül hitte, hogy Marcsó nene elviseléséhez ez nélkülözhetetlen.

– Mit ordibálsz? Tán tűz van valahol, olyan kétségbe esetten kiabálsz! – mondta Marcsó nenének.

– Nem elég tűz az, ahogy ezek a malacok visítóznak?! Hát téged már semmire sem lehet használni? – mondta erősebben a „semmire” szót, amire lehet, hogy a tükör előtt döbrent rá.

Ekkor ugrott ki a kazlak közül a visítózó horda győztese, szájában valami rongy darabbal és rohant az udvarra. Ez a rongy darab nem hasonlított már semmire. Főleg nem a Panni nene zöldkockás lityájára. Egyik újából maradt még annyi, hogy a nagy kiabálásra hirtelenjében összeszaladt „jelenlévők” megtudták állapítani: Ez bizony a litya volt...! A szárítókötelen a helye üres volt. Csak azt nem értették, hogy a malacok miképpen vehették azt le. Mert még a szél sem rebhent. Marcsó nene gyanakvoan tekingetett arra felé ahol álltam, de aztán gondolataival elbizonytalanodott.

Egyik csütörtöki napon szüleim hozták az újabb inganyagot. Ebből varratták meg nekünk a szép kockás jampec inget, mégpedig piroskockásat. De már más varrónót kerestünk, mert az volt az érzésünk, hogy a korábbi varrónó már egy lagzisértorny anyagból sem tudna két inget varrni. Ebben a piroskockás ingben feszítettünk Józsi öcsémme úgy, hogy reméltük, valakiknek majd csak elfakad az epéjük a piroskockás ingek láttán.

SZÜLEINK KÁLVÁRIÁJA

Egész éjjel nyugtalanul aludtam. Ennek az volt az oka, hogy anyám már előző délután közölte velem, miszerint még hajnalban elindulunk Egerbe. Nagy volt az öröm, amikor ezt meghallottam, hiszen mióta könyörögtem már nekik, hogy vigyenek egyszer magukkal világot látni Egerbe. De valami mindig közbejött, és nem mehettem velük. Egyszer ezért, másszor azért! Így aztán nem volt csoda, hogy határtalan lelkesedéssel fogadtam a kora hajnali indulást. Még a kakas sem kukorékol, amikor anyám suttogását hallottam, amint az ágyam fölé hajolt:

– Ébresztő! Mindjárt indulunk!

Nem szerettem a korai kelést, de most mégis boldogan kapkodtam magamra az este már előre odakészített ruhadarabokat, hogy minél előbb indulhassunk. Korán kellett indulni, hogy a cseresznyével időben beérjünk a piacra, mert a kofák még korán reggel felvásárolták a nekik szükséges mennyiséget. És ha már felvásárolták, akkor nem vásároltak többet az nap. Így aztán nekünk kellett elmérni kilónként, ami órákig is eltarthatott. Márpedig aki Szomolyáról cseresznyét vitt Egerbe, az igyekezett minél előbb túladni rajta, hogy délidő tájékán visszaérjen Szomolyára. Délután ugyanis még le kellett szedni a fáról a másnap reggeli szállításra szánt cseresznyét. Édesanyám felkötötte a huszonöt kilónyi hátyit, ami cseresznyével tetősen meg volt rakva. Nekem pedig a kishátyit, amibe két kilónyi cseresznye fért bele, csak éppen annyi, hogy egy tízéves gyerek se mondhasa, hogy ő miért nem viheti a cseresznyét. Ezután elindultunk végig a falun, hogy mielőbb a Városhegyre érjünk, mert ez a hely volt az, ahol az Egerig vivő nyolc-kilenc kilométeres út előtt a gyalogosok találkoztak. Ezt a biztonság miatt nagyon régóta így tették. Az erdőn keresztül vezető földút, a háború utáni években egy cseppet sem volt biztonságos. Sok embert futamítottak meg a fegyverrel és baltákkal is rendelkező csavargók. Többet pedig agyonütöttek, hogy az áldozatnak a pénzét és egyéb ingóságait elvegyék. Így aztán mi sem indulunk tovább, hanem leültünk és vártunk útítársakra. Nem kellett sokat várni, amikor népes kiscsapat érkezett a falu irányából, majd a hajnali sötétség takarójából kibontakozva oda értek hozzánk. Ők is cseresznyét cipeltek, de volt közöttük olyan is, akinek a hátyijában tyúkok karátyáltak ijedten, mert gyanús volt nekik ez a korahajnali utazás – megkötözött lábakkal. Ő volt Panni nene, akinek harsány hangja időnként a tyúkok ijedt karátyálását is hallhatatlanná tette. Annál kevesebbet beszélt élete párja, Pesta bá, akinek hátára hasonlóan tyúkokkal tele hátyi volt kötve, míg a kezében tojással tele kosár csüngött. Szájában csüngő pipájában időnként a dohány felfel parázslott, amikor szívott rajta egyet. Ekkor a hátyijában a tyúkok között lévő egyetlen kakas ijedten felkiabált, mint aki a háremét félti a hajnali sötétségben fel-fel parázsló pipa parázsától. Ilyenkor az ösvény melletti bokrokban megbúvó rókáknak összefutott szájukban a nyál. Nem bánták volna, ha Pesta bá hátyija azon nyomban kilyukadt volna, hogy az aznapi fácán eledelüket egy kis házikakas hússal változatosabbá teheték volna. De a kakas jó megvolt kötve, a hátyi meg nem akart még

kilyukadni, már csak azért sem, mert a városba nem illik rossz hátyival menni. Így aztán a rókáknak hiába fáj a foguk a kakasra, mert az még odébb volt a szabadulástól.

A Vásáros-hegy tetején egy gyalogösvény torkollott a Szomolya-Eger közötti földútba. Ezen érkeztek – jobb kezünk felől – a Bogácsról a városba igyekvő emberek, akik szintén kis portékájukat felkínálni igyekeztek a város piacára. Voltak közöttünk olyanok is, akiknek uticéljuk a Dobó szobor volt, hogy ott felkínálják erejüket az egri szőlősgazdáknak, némi napszám fejében. Ők nagyméretű laposkapát cipeltek vállukon, mert anélkül a szőlősgazdák nemigen álltak szóba velük. Ezeknek a kapáknak rövid nyelűnek kellett lennie, mert ezzel lehetett igazi mélykapálást végezni, amit a szőlősgazdák igen csak megköveteltek. Természetesen nem csak a bogácsiak és szomolyaiak kínálták erejüket, hanem az Egert környező falvak szégyenei is, akiknek nem volt saját földjük, hogy abból megélhessenek. Mindig többen jelentek meg, mint amennyiükre szükség volt. Így aztán válogathattak belőlük az igen igényes szőlősgazdák, akik megnézték a kapájukat, és az embert, és azután így szóltak:

– Kend jöhet, Kend mehet! – attól függően, hogy első látásra megnyerte-e tetszésüket a kapa és a kapás.

Aki ezután nem kapott munkát, az pénz nélkül mehetett haza. Persze, aki kapott munkát, sem biztos, hogy végig kapálhatta a napot, amennyiben a gazda nem volt megelégedve a munkájával. Annak pedig nagyon nehéz volt kedvére kapálni.

Még a Lánytó előtt igen népes csapat verődött össze, és már olyan zajjal haladtunk az erdőben, hogy az útonállóknak nem igen volt ajánlatos utunkba kerülni. Már a Lánytónál haladtunk, amikor Pesta bá szájából hallatszott egy keserves szitkozódás, egy hatalmas esés után.

– Hogy a nyavalya törne ki benneteket, meg az összes fajtátokat is! – és fájdalmas nyögések közepette igyekezett feltápaszkodni a földről.

– Tudtam én! Tudtam én! – kiáltotta világga korábbi balsejtelmeit Panni nene, amikor a csapat megállt Pesta bá fájdalmasan kitörő szitkozódásaira.

Nem tudtuk elképzelni, hogy mi is történt ebben a hajnali félhomályban. Már-már azt hittem, mégiscsak a rablók támadtak meg bennünket, amikor Pesta bá fájdalmasan kiabált tovább.

– Segítsetek őket összefogdosni! – mutatott a széjjel szaladó tyúkokra, akik éltek a hirtelen jött szabadságukkal, és ahányan csak voltak, annyi felé futottak az erdőben.

Ugyanis az történt, hogy a kötéstől lábukat kiszabadítva, egyszerre ugrottak ki a hátyiból, mint akik összebeszéltek. Pesta bá tehát előre görnyedő teste – az egy pillanat alatt kiürülő hátyi miatt – előre bukott. A kezében csüngő tojással tele kosarat egy fa oldalához vágta úgy, hogy abból mégcsak mutatónak sem maradt egy sem. Hívó szavára gyorsan leraktuk a terheket, és futkostunk a sebtében nyargalászó tyúkok után, akik legnagyobb szerencsénkre nem tudtak tájékozódni a hajnali homályban, ezért nem volt nehéz őket összefogdosni. De a kakas még tovább futkosott, fennhangon kiabálva, majd egy fának rohanva nagyot koppant, és elalélt. Így aztán

a szédelgő kakas is újra fogságba került, a rókák legnagyobb bánatára. Azonban még így is örülhettek a balesetnek, mert az összetört tojások felnyalása rájuk várt. Csak Panni nenének volt borús a hangulata egész nap, ami nagyon is érthető volt, hiszen nem kevés pénzt kapott volna azokért a tojásokért a városban. E miatt az esemény miatt gyorsabbra kellett vennünk a gyaloglás tempóját, hogy az elveszített időt behozzuk. Egy félóra múltán a „Kiskúti” forráshoz értünk, ahol minden gyalogos megszokott állni néhány perc pihenőre, illetve az ivóvizet edény forrásvízzel való feltöltésére.

A kristálytisztá víz csergedezett a hegy oldalából a gyűjtő kicsinyke kútgyűrűbe, amelynek alján szépformájú és színű kavicsok voltak, hogy vízmerítés esetén még véletlenül sem legyen zavaros a kiskút vize. A hegy oldalában kiképzett padkára raktuk le terheinket, mert bizony a hátyi kötele ugyancsak belevágott a vállaink húsába. Lassan kortyolgattuk a bővizű forrás vizét, mert amilyen kristálytisztán csillogott, olyan hideg is volt. Sokan betegedtek már meg ettől a hideg víztől, ha a nyári melegben mohón próbálták csillapítani szomjukat.

Szívesen maradtunk volna még tovább, de kergetett bennünket a gyorsan közeledő pirkadat, amely a keleti égbolton – Szomolya irányából – már csalhatatlanul közeledett. Márpedig nekünk korán reggel a városban kellett lennünk, ha a cseresznyét a kofának akartuk eladni. De igyekezni kellett azoknak a kapásoknak is, akik a Dobó szobornál akarták felajánlani két kezük erejét. A Merengő tetejére értünk, amikor hátunk mögött – a hegyek fölött – a Nap korongja felbukkant. Az eddigi hegyre fel – hegyről le menet helyett már csak lefelé mentünk, éppen ezért gyorsan beértünk a városba, annak is a Rozália temetőnél kezdődő utcájára, a Merengő utcába. Ebből az utcából jobbra fordulva, a Maklári útra ért kis csapatunk. Mivel még soha nem jártam Egerben, a bámulás miatt egy kissé le-le maradtam a csoporttól. Leskelődtem, bámultam ami utamba esett. Ilyen nézelődés közben fedeztem fel, hogy a bejárati kapuk mellett olyan gombok vannak, amik nálunk Szomolyán nincsenek. Megnyomtam az egyik gombot, és ijedten tapasztalnom kellett, hogy bent a lakásban cseng-zörög valami. A kis hátyival a hátamon futni kezdtem a csoport után, de valaki utánam kiáltott:

– Te nyomtad meg ezt a csengőt?!

Válasz helyett még jobban futottam. Aztán rájöttem, hogy ez nem is olyan rossz mulatság, hiszen bárkit ki tudok csalni a házából. Pár perc múltán több csengőt is megnyomtam, és futottam. Erre aztán Marcsa néni, Szidi néni, Rozi néni, meg még ki tudja milyen nénik egyszerre kiabáltak utánunk:

– Nem tudnak vigyázni arra a neveletlen gyerekekre?

Erre aztán édesanyám kezdett veszekedni rám:

– Nem szégyenled magad? – Ránk haragítod az utcát! Többet nem hozlak magammal!

A sok futkosástól már a cefrébe sem lesz jó az a kishátyi cseresznye, mert még a leve is elfolyik! Szerencsére jól ki lett bélelve papírral, és így nem lett annak semmi baja. A szomolyai fekete, rövidszárú cseresznye még az én hátamon sem

ment tönkre. Mindenesetre igyekeztem viselkedni, mert attól féltem, hogy többet nem hoz el magával édesanyám, és ez mindennél erősebben hatott rám.

A Dobó szoborhoz értünk. Anyám még haragudott rám a történetek miatt, de azért titokban örült is, hogy az út nem fárasztott ki, és nem hazudtoltam meg önmagam, mert olyan voltam, mint otthon a faluban.

– No, nézd csak fiam! Ide jár apád a nagykapájával, amikor munkát keres!

– Kíváncsian figyeltem a szobrot, amelynek tetején egy ember fáradhatatlanul tartotta kardját a magasba, figyelmeztetve a rossz embereket arra, hogy ezt a várost nem lehet büntetlenül megtámadni.

A szobor környékén élő emberek – kard helyett – kapával a kezükben mocorogtak türelmetlenül, nem félve a töröktől, sokkal inkább féltek attól, hogy senki sem veszi őket észre, hogy miért állnak ott. Kapájukat időnként a köhöz koppintották, hogy ne csak lássák őket, hanem hallják is. Mi azonban már nem igen figyeltünk tovább a kapásokra, mert az általunk hozott cseresznye eladásával voltunk elfoglalva. Ezért a közelben lévő kőfákhoz cipeltük a cseresznyét, és minél előbb lekötöttük a hátunkról, a földre lerakva. Ennél jobb érzés nem igen lehetett, mint hogy a hátyi már a földet nyomta és nem minket nyomott a földbe. A megérkezésünk pillanatában meg lehetett állapítani, hogy piacunk lesz-e, vagy sem. Mert ha az nap kevés volt a felhozatal a cseresznyéből, akkor a kőfák már az érkezésünk pillanatában jöttek oda hozzánk és lesegítették hátunkról a cseresznyét. Ők már a ruházatunkról megismertek, hogy Szomolyáról hoztuk a finom cseresznyét. Ilyenkor a kőfák egymásra lícitáltak a vételárral. Jó volt nézni, amint összevesznek, hajba kapnak a cseresznyéért. Édesanyám erről a korábbiakban több történetet is elmesélt. Amikor pedig bőséges volt a cseresznye felhozatal, akkor nem akarták észrevenni a cseresznyével megérkező falusiakat. Sőt, még hátat is fordítottak nekik. Ilyen esetekben máris tudni lehetett, hogy nehéz lesz eladni a gyümölcsünket. Sorban kérdezték meg őket, hogy nem vennék-e meg. Ők azonban csak gucsmolták a gyönyörű cseresznyét, ilyen szavak kíséretében:

– Nagyon zöld még! Nagyon vörös, no meg hát törődött is. – Csak ennyit tudok érte adni! Szapulták ahogyan csak bírták, pedig nem volt rosszabb az áru, mint máskor. Ilyenkor panaszkodtak egymásnak a gyümölcsöt cipelő emberek, és minden esetben az lett a panasz vége: – De mocskosok ezek a kőfák! Ők mindenkor kétszeresét akarták megkapni annak, mint amennyit fizettek érte.

Hányszor kívánták őket pokolra a szüleim, és másik is, akik ugyancsak ki voltak szolgáltatva a telhetetlenül kapzsi kőfáknak, mert azok egyszerre akartak meggazdagodni. Most közepesnek volt mondható az érdeklődés a cseresznyék iránt – anyám megállapítása szerint A földre letett cseresznyéről a takaró kendőt levettük, és a szép, fekete, rövidszárú cseresznye máris csalogatta a vevőket, akik kilónként kívántak vásárolni. Amíg édesanyám méregette kilónként a cseresznyét, én egy pár méterrel odébb nézelődtem. Nem sokáig bámulhattam, amikor két vékony városi gyerek kezdett el velem kötekedni. Olyan nyápicok-sápadtak és fehérek, vékonyak voltak, mint a pincékben a krumpli csírája a napfény hiányában. Lehet, hogy irigységükben

kötekedtek velem, amiért nekem nem zörgött a csontom, meg pirosabb is voltam náluk, ezért egyikük így szólt a másikhoz felém mutatva:

– Nézd! Ez egy paraszt gyerek! Érezni rajta a ló szagát! – mondta ezt olyan kihívóan és hangosan, hogy okvetlenül meghalljam.

Forrott bennem a méreg, de anyám szava csengett a fülemben:

– „Jól viselkedj, mert máskor nem hozlak magammal!”

Így hát nem akartam meghallani a gúnyolódó szavukat, de ők továbbra is szapultak, mire én begurultam és egyik kezemmel az egyikük fülét, másikkal a másikuk fülét csavargattam meg úgy istenigazában.

– Juj, ez fáj! – sikoltoztak egyszerre.

– Tudom nyápic fajzatok, azért csavarom! – mondtam nekik röhögve, amint kétségbeesett, halványszínű arcukat néztem, de édesanyám a sikolyokra felfigyelve már is rám kiáltott:

– Nem meg mondtam, hogy jól viselkedj és ne verekedj!

– Nem verekedek én édesanyám, csak egy kicsit a fülüket csavargattam meg, mert csúfolódtak.

A csúfolódó gyerekek fülükelengedése után odébb csatangoltak, de még szíptogtak. Én meg a piac távolabbi része felé indultam, hogy többet is lássak. Ekkor ütött a piactéri, kéttornyú templom órája kilencet. Néztem a magas templom tetejére, de máris szédülni kezdtem, hiszen annak tornyai a fellegekig értek. Az utcán autók dudáltak, hogy az emberek utat engedjenek nekik. Otthon még autós is ritkán lehet látni, itt meg egymás után sorakoztak. Nézelődtem volna még tovább is, de a két nyápic gyerek jelent meg előttem, és fenyegetni kezdtek:

– Nyugodt lehetsz, hogy még visszakapod! – természetesen a fülcsavarásra gondoltak.

Ott álltak az egyik kofa asztala előtt, és fenyegető grimaszokat csináltak a megfélemlítésemre. Mivel verekednem nem szabad, ezért mindkettőjüket egyszerre meglöktem úgy, hogy a hátuk mögötti kofa asztalára estek. A krumpli, a zöldség, a sárgarépa, a retek, cseresznye, tojás, és minden, ami az asztalon volt, gurult a földre. Ebben a pillanatban iszkoltam is onnan, mert a kofa egy bottal kezdte el csépelni a rakoncátlan gyerekeket, akik kézzel-lábbal magyarázkodtak, hogy nem ők a hibásak, és mutattak volna rám, de én már elvegyültem a piaci sokaságban. Én pedig boldog voltam, hogy anyám kívánságának eleget tettem, mert nem verekedtem és helyettem a kofa verte meg őket.

– Úgy kellett ezeknek az úrigyerekeknek!

Visszamentem a helyünkre, hogy a cseresznye elkel-e már, de a hátyi még félig volt most is, így tovább mászkáltam a piacon. A tejescsfákhoz értem. Fehér köténnyel körbe kötve, álltak a kofák asztalaik előtt és kínálták a frissnek mondott tejet, tejfölt, túrót, meg még ki tudja mit nem. Mellettük a falusi asszonyok kínálták ugyanezeket eladásra. Diák nagyfiúk tébláboltak a tejtermékek körül. Kezükben ketté tört hegyeskenyér (pékkenyér), aminek a belsejét már kirágták, és most ezzel próbálták szerencsét. De ez a szerencse már nem igen akart sikerülni, mert a kofák megismerték a diákok tejfölszerzési módszereit és előre kérték a tejföl árát. Mert

eddig könnyen becsapták a kofákat, akikről kértek egy fél liter tejfölt – és edényük nem lévén – a kirágott kenyér üregébe öntették bele.

Amikor fizetésre került a sor, az üres zsebükben nem találtak pénzt, mire a kofa dühösen visszaöntette velük a tejfölt, aminek jó része a kenyéroldalára ragadt. Így aztán olcsón úszták meg a tejfölös kenyeres reggelit. Mikor már a tejfölös kofáknál is meguntam a szédelgést, visszamentem a helyünkre. Éppen időben, mert a cseresznye elkelt és indulhattunk hazafelé. Édesanyám boldogan számolta a cseresznye árát, amely nyolc forint és ötven fillér volt.

– No látod! Még a délután is szedünk ennyi cseresznyét, és akkor holnap újra kapunk ennyit.

Ha Isten segít, az apád napszámjaival, a cseresznye árával, krumpli árával össze spórolunk annyit, hogy a Métyi-hegyen veszünk egy szőlőt, és apádnak sem kell már a más szőlőjébe járni napszámba kapálni. Ott a legolcsóbb, mert az van legmesszebb a falutól. De még addig sokat kell spórolni, mert csak ezért az átkos pénzért lehet venni még földet is, ha már egyszer nem örökölt sem apád, sem én –, mondta lehangoltan. Mert földet kell vennünk, ha nem akarjuk, hogy cselédek legyünk a más földjében mi is, meg a gyerekeink is. Már ez is jó, hogy van ez az egy cseresznyés, de még venni kell többet, mert négyen vagytok testvérek és jó lenne egy-egy darab gyümölcsös, hogy ne kelljen cselédnek lennetek.

Ketten ballagtunk hazafelé Szomolyára. Nem kellett már félni semmitől és senkitől, mert a Nap magasan járt az égen. Messze előttünk és mögöttünk is ballagtak hazafelé az emberek, szétszóródva a tájon. Most már üresen mentünk hazafelé, ezért könnyebben esett neki is a beszéd, ezért beszélni kezdett az életükről:

– Két esztendő voltam, amikor édesapám – nagyapátok – az első világháborúban meghalt, eltűnt. Két árvát hagyott maga után. Miklós bátyádat, az én testvéremet, meg engemet. Anyám – nagyanyátok – nagy szegénységben nevelt bennünket, sok-sok nélkülözéssel, egyedül.

Amikor tizenkét éves lettem, be kellett állnom summásnak az uraság birtokára, messze az Alföldre. Virradattól sötétedésig tartott a munkaidő, amely már nyár lévén, még a tizennégy órát is elérte. Ezért a munkáért havonta hatvan kiló búza járt, no meg az a kis koszt, amit enni adtak. Ritka nap volt, hogy babot nem főztek. Egyik nap bableves, másik nap törvebab, harmadik nap babfőzelék – habarás nélkül. Ennek ellenére mégsem untuk meg a babot, mert annyit nem adtak belőle, hogy meg is unjuk. Egész nap a kaszás emberek után szedtem a markot a búzatáblában. Ha az aratásnak vége lett, akkor reggeltől-estig kapáltuk a kukorica földeket, krumpli földeket, meg más veteményeket, ültetvényeket. Ha a derekunk gumiból lett volna, még akkor is megfájdult volna a sok hajlongástól. A nyári hat hónap keresetét télen feléltük. Így aztán tavasszal már ismét szegények voltunk. Olyan ez a szegénység, mint a mocsár. Az ember minél inkább szabadulni akar belőle, annál inkább mélyebbre süllyed benne. Becsületes munkával ebből nem lehet szabadulni, csak a munkába lehet beledögleni. Egyforma szegényen kerültünk össze apáddal. A jó

kívánságon kívül ő sem kaphatott többet a házaseletünk kezdéséhez. Kondásbojtár apja nem igen tudott neki adni semmit sem. De hittük, hogy kitartó munkánk, és az örökös spórolásunk egyszer mégiscsak eredményre vezet. Ezért kell most is minden fillért megtakarítani, mert a fillérekből lesz a forint. Ha pedig már egy darab föld ára összegyűlik, akkor azt meg kell venni, mert csak így van remény ahhoz, hogy Ti már ne legyetek a más cselédei – mondta meggyőződését arról, hogy miképpen lehetnének saját magunk urai ha majd felnövünk, és önálló életet kezdünk.

Elhallgattam volna még tovább is, de a Kiskút-forráshoz értünk. Itt, a forrás melletti padkán már úgy ültek sorban egymás mellett a pihenő gyalogosok, mint a villanydróton a fecskék, amikor az őszi nagy vonulás előtt gyülekeznek. Lassan kortyolgatták a frissen merített hús forrás vizét, hogy a melegben támadt szomjukat enyhítsék az árnyékot adó lombok alatt. Az árnyékre nagy szükségünk volt, mert a Nap már közel járt a delelőpontjához. Egy félórányi pihenőt tartottunk, ami idő alatt mindenki elmondta a délelőtt vele történt eseményeket. Egy dologban mindenki egyetértett:

– Mocskosak ezek a kofák! Mindegy, hogy mezőkövesdi, egri, vagy bármely más kofáról legyen is szó. Olcsón megveszi az árut, és drágán eladja, csak hogy minél többet tudjon bezsebelni. Mégis mindig tele vannak panasszal, mint akik az éhenhaláshoz járnak közel –, mondta Panni nene, mire a többiek egyetértéssel biccentettek.

Szívesen elidőztünk volna még az árnyékot adó lombok alatt, a hús forrásvizet kortyolgatva, de mennünk kellett, ha még a délután folyamán cseresznyét akartunk szedni. Azt pedig szedni kellett, mert a nagy melegben megérett. Alig, hogy felálltunk, Eger felől újabb csapat érkezett, a bogácsiak. Elfoglalták a frissen felszabadult helyet, nehogy a Kiskút-forrás környéke néptelen maradjon. Átadva helyünket, tovább mentünk a nagy meleg ellenére is, hogy még a délután folyamán megszedsük a következő napi eladásra szánt cseresznyét. Hazaérésünk után első dolga volt édesanyámnak, hogy a pénzt a ruhásszekrény fiókos részébe tegye, a ruhák alá. Oda rakta a többi forintok mellé, hogy minél előbb együtt legyen a föld ára. Soha, de soha nem gondoltunk arra, hogy abból egyetlen fillért is kérjünk, vagy elvegyünk. Jól tudtuk, hogy az a föld vásárlására kell. Már pedig annál nem tudtunk elképzelni fontosabbat, hogy gyarapodjon földünk, a függetlenségünk záloga. Azonban azt számon tartottuk, hogy mennyi gyűlt már össze, és mikor tudjuk már megvenni a kiszemelt földet. Nagyon lassan szaporodott a föld ára, de a folyamatos spórolás hatására mégiscsak szaporodott. Egyik nap édesapám meghallotta, hogy D. V. el akarja adni egyik földjét a réten, ezért izgatottan kereste meg otthonában:

– Igaz-e, hogy elakarod adni az egyik földedet a réten? – kérdezte tőle lázas izgalommal apám.

D. V. gazdag ember volt. A földjeit csak úgy örökölte. Nem kellett egyik darab földjéért sem megizzadnia. Így aztán nem tudta igazán értékelni, és könnyű szívvel adogatott el belőle. A föld árát a kocsmára és a szép asszonyokra költötte, akiket az asztalon táncoltatott, sokszor ruhátlanul. Ilyenkor a nótáját húzatta a cigánnyal, aki szinte körbe ugrálta, mert ismerte bőkezűségét.

Apám kérdésére – félig részegen – kérdéssel felelt:

– Minek neked a föld Imre?

– Annak, hogy a saját magaméban dolgozzam én is, meg a családom is –, felelte neki apám.

– Én ha neked volnék, meginnám az árát, mert az oroszok itt is megszervezik a téeszt (termelőszövetkezet). Már pedig nekem elhiheted, mert én sokáig voltam náluk hadifogolyként –, bizonygatta.

– Nem nyúlnak azok a kisember földjéhez, csak a kulákok földjéhez, azoknak meg van bőven, van miből elvenni!

Ezt a megjegyzést természetesen D. V. személyérte értette, aki ezt félig részegen nem igen értelmezte magára.

– Náluk már az is kulák, akinek egy darab földje van. De ahhoz, hogy kulák legyen az ő szemükben valaki, még egy darab föld sem kell. Elég ha nem értesz valamivel egyet, máris kulák vagy –, politikai kulák, és ez még rosszabb, mint bármi.

– Én azért mégiscsak megkérdézem, hogy eladod-e?

– El bizony, eladom ha érdekel.

– És mennyit gondoltál érte?

– Négyszázötven forintot, egy fillérrel sem kevesebbet.

– Ebből még engedhetnél valamennyit, hiszen most is parlag.

– Igaz, hogy parlag, de jó minőségű réti föld az! – bizonygatta D. V. bá, hogy nem akármilyen földet ad ő el most.

Apám hallgatott és gondolkodott. – Való igaz, hogy nagyon jó föld az, csak el van hanyagolva. Egy jó trágyázással és mélyműveléssel sokat lehetne javítani rajta. Csak hát az utolsó fillérünk is rámenne a vételre. Végülis abban állapotodtak meg, hogy mind a ketten átgondolják még ezt a dolgot, és ezután apám elköszönt tőle. Itthon aztán lázas izgalommal tanácskozott a család, illetve szüleink, mert mi csak hallgattuk.

– Az biztos, hogy jól termő földé lehetne csinálni, csak hát jó lenne, ha engedne belőle vagy harminc forintot – mondta anyám, amikor a haza érkező apám elmondta neki a földvételével kapcsolatos hírt.

– Én is arra gondoltam, hogy azt a harminc forintot igazán elengedhetné ez a Vendel. Holnap elmegyek hozzá újra, minél előbb dűlőre jussak vele. Nem szabad tovább halogatni, mert még valaki megveszi előlünk –, mondta apám.

Csendben hallgattuk szüleink párbeszédét, és máris úgy örültünk, mintha már biztosra miénk lenne a föld. Nagyon bíztunk benne, hogy ha sikerül venni földet, akkor nekünk már nem kell a más földjén cselédnek lennünk. Másnap aztán édesapám ismét felkereste V. bátyót. V. bá csak hallgatott egy ideig, amikor apám az újabb ajánlatát megtette az árát illetően. Aztán nem teketóriázott sokáig, és elfogadta a harminc forinttal csökkentett vételárat annál is inkább, mert a korábban eladott föld árából már semmi sem maradt. Bizony a mulatozás sohasem volt olcsó dolog, nem beszélve róla, ha a szépasszonyok is segítettek a pénz elköltésében. Azok pedig nem haboztak soha sem, ha erre lehetőségük adódott. Így aztán egy darab föld ára hama-

rabb szertefoszlott, mint Panni nene kéményéből bodrosodó fekete füst, amikor zöld gallyakkal rakta meg a sparheltjét. Az egyezés létrejöttével kezét ráztak, és édesapám ötven forint előleget nyomott V. bá markába, akin nem igen látszott, hogy egy könnyet is ejtene a földje miatt.

Amikor a faluban megtudták, hogy Vendel bátyó újabb földet adott el, részvétellel suttogták az emberek:

– Szegény V! Szegény V! – ezt természetesen ez elme állapotára gondolva mondták a falu lakói. Pedig soha nem szabad korán ítélni, mert mindig az idő tudja csak igazolni, hogy a cselekedete kinek helyes és kinek helytelen.

Mindenesetre az már többször is bizonyítást nyert, hogy elvenni csak onnan lehet, ahol van. Lehet, hogy V. bátyó a hadifogság alatt – Szibériában – ezt már szépen megtanulta, és tudását igyekezett itthon hasznosítani. De hát neki nem kellett kuporgatni a pénzt, hogy földje legyen. Neki csak meg kellett születnie, egy jó időpontban és egy jó helyre. Ezek után nem lehet csodálkozni, hogy nem ejtett könnyet az eladott földek miatt. Mikor aztán az adás-vételt szentesítő szerződés aláírásakor a föld árát teljesen megkapta, olyan dorbézolásba kezdett, hogy még a szomszéd faluban is híre ment. Ennek hírére jelentkeztek ott is az ivócimborák, akik az utolsó forintjáig jó cimborák maradtak. És természetesen ott is voltak szépasszonyok is, akik akár ruha nélkül is táncoltak V. bátyó kedvére. Amikor aztán teljesen elfogyott a föld ára, elfogytak a rövid keletű barátai és barátnői is. De amíg van mit eladni, addig nincs semmi baj, addig ismét lehet pénzt csinálni.

Ősszel megtrágyáztuk az új földünket, és meg is szántottuk.

– No, meglássátok, jövőre szép krumpli termés lesz ebben a földben –, mondta apám a frissen trágyázott földön végig nézve, amelyet az eke mélyen megszántott, és ez a föld már a mi földünk volt, és senki másé.

Leesett az első hó is. A határban elfogyott a munka, a természet pihenőre tért. Édesapám télidőre elszegődött az erdőre az erdő kitermeléshez napszámba. Jól jött a pénz, meg az a fa is, amit hulladék gallyként kapott tüzelőnek. Nagy tél volt, nagy hóval, ezért a távoli erdőről nehéz lett volna hazajárni mindennap, éppen ezért földbe vágott kunyhóban laktak, aminek tetejére és az oldalára is nagy hasáb fákat erősítettek, hogy ne omoljon be és melegebb legyen. A kunyhóban hideg volt annak ellenére, hogy állandóan égett benne a tűz, éjjel és nappal egyaránt. Amelyik testrészük a tűz felé volt, az nagyon melegeedett, amelyik pedig a fal felé, az állandóan fázott. De mégis jobb volt ott pihenni éjjel, mint a fél méteres hóban – a munka előtt és után –, több kilométert gyalogolni. Hetenként kétszer hazajártak a faluba, hogy az élelmiszert pótolják. Kemény, és nehéz munka volt, de a muszáj, a szükség nagy úr. A tél végül elmúlt. Lett egy kis tüzelő is, és egy kis pénz is, ami a kevés napszám-ból összejött. A hóolvadás után tavaszodni kezdett. Az először csak duzzadó rügyek kipattantak, és szép kis hajtásokká serkentek, a virágrügyek pedig kinyílván ezer és ezer színbe öltöztették a fákat, bokrokat és más növényeket. Virágba borultak a cse-resznye-fák is. Nem érte károsodás a hideg téli napokon, ezért lehetett bízni abban,

hogy ismét lesz cseresznye és ennek az ára is szaporítani fogja az újabb föld árát.

– Ha Isten segít, megérjük, hogy a saját földünket dolgozzuk csak, és mégis megélünk – bizakodott apám a virágzó cseresznyefák láttán, mert az ebből kapott pénz is nagyon jól jött, az újabb föld vásárlásához.

És jól jött az is, hogy azok a kereskedők, akik eddig Egerben vásárolták fel export céljára a szomolyai cseresznyét, már jelezték, hogy kijönnek érte Szomolyára. Végre valahára megtudták, hogy amit eddig Egerben vásároltak fel cseresznyét, az valójában szomolyai cseresznye, amely a falut körülvevő dombokon terem. A továbbiakban teherautók jelentek meg a faluban és ezek szállították el a cseresznyésekben termett finom, ropogós cseresznyét. A falu lakói kedvet kaptak a cseresznyét termő gyümölcsösök növeléséhez, ezért különösen a rövidszárú, fekete fajtát termő területek szaporodtak legjobban a meglévő gyümölcsösünkben, apám is ezt a fajtát igyekezett szaporítani. Az Eged hegyről hozott vadcseresznye-csemetéket beoltotta, hogy minél több rövidszárú, fekete cseresznyénk teremjen, mert a kereskedők ezért fizettek meg a legjobban. Az ország más tájairól is jöttek oltó gallyakért, de később kiderült, hogy ez a fajta a szomolyai földet és éghajlatot szereti legjobban. Így aztán hiába próbálkoztak más tájakon ennek a termesztésével, az gyengébb minőségű lett a szomolyainál.

A D. V. bátyótól megvásárolt földön szépen megtermett a krumpli. Hiszen az eddigi parlag föld megrágyázva és jól megszántva, annyi krumplit termett, hogy bőven jutott eladásra is, a családi szükséglet mellett. Az eladásából származott pénz is, az újabb föld vásárlásához szükséges forintok kasszájába kerültek. Ez a kassza szent volt, és sérthetetlen. Csak bele tenni volt szabad, kivenni nem. Így aztán hiába kérdeztük a mezőkövesdi piacról hazatérő apánkat, hogy mit hozott nekünk ajándékot, ő most is így válaszolt:

– Jaj kedves gyerekeim, hoztam volna én nektek olyan szép ajándékot, de megint beesett a lyukas hídon, amikor átjöttem rajta!

Ilyenkor egy rövid ideig bánatosan néztünk, de végül is megszoktuk, hogy a mi ajándékunk mindig beesik a lyukas hídon.

Lehetséges, hogy azért, mert az ajándék túl kicsi volt, a hídon a lyuk meg túl nagy.

– Ne bánkódjatok, mert összegyűlik a pénz nemsokára, és a Métyi-hegyen megvesszük az egri ember szőlőjét!

Abban lesz majd sok féle körtefa, cseresznyefa, sasza szőlő, szagos muskotályos, meg a mézédés ezerjő szőlő – vigasztalt bennünket a lyukas hídon ért sérelemért, és ennyi vigasztalás után már jobban örültünk a Métyi-hegyi szőlőnek, mint a lyukas hídon „beesett” ajándéknak, ha azt megkaptuk volna.

A Métyi-hegyi szőlő rövidesen valóság lett. Nagy volt az öröm, amikor először kimentünk a szőlőhegyre, hogy az újabb szerzeményt megnézzük. Már az út mellett egy hatalmas körtefa lombos ágai zöldelltek. Két fajta körtét termett. Az egyik fajtája téli körte, a másik fajtája nyári körte. Ez a nyári körte nagy volt, és színes, emellett bőtermő. A későbbiekben ezt a körtét vitte édesapám a mezőkövesdi piacra, ott aztán gyorsan elkapkodták, mert szép és nagyfajta, mutatós körte volt. Ilyenkor, hazafelé

jövet egy hatalmas görögdinnyét hozott nekünk, a körte árának törekedéért. A nagykörtefán belül kezdődött a jobbnál-jobb fajta szőlő. A szőlő tőkék között itt is-ott is különböző éréskorú cseresznyefák voltak. A legvégén ismét körtefák – téli körte – óriásai magasodtak az ég felé. Természetesen őszibarackfák is voltak, amelyek között olyan is volt, amelyik óriás nagyságú gyümölcsöt termett. Örültünk ennek a gyümölcsösnek, mert ez maga az édenkert volt. Amennyire örültünk mi, úgy irigykedtek ránk mások, akik nem dolgoztak és nem spóroltak annyit. Mert a sok munkát és a spórolást azt nem szokták irigyelni, csak ezeknek az eredményeit. Pedig nem kellett volna irigykedniük, mert a sok-sok munka és spórolás eredménye csak négy hold föld volt, és a négy gyereknek csak egy-egy hold jutott.

Rákosi elvtárs pribékjei is ellenszenvesen nézték a család munkája jóvoltából történő gyarapodást. A tanácselnök elvtárs meg is jegyezte apámnak, egy utcai találkozás alkalmával:

– Te Imre! Nem vagy öntudatos embert, mert ha az lennél, akkor levetnéd ezt a burzsoá csökevényességet, ami vagyonszerzésre ösztönöz! – mondta apámnak a közösségi szellemtől és a „dolgozó nép” iránti mélységes elkötelezettségtől átitatva P.J. tanácselnök elvtárs, miközben a szesztől tüzelő fejét lógatta.

– Ha meginnám a földek árát, akkor öntudatos lennék? – kérdezte apám a közösségi szellemtől átitatott községi előljárót, aki ezt a kérdést nem akarta magára értelmezni.

Az azonban tovább lógatta nagy vörös fejét, és tartott előadást apámnak a népi-demokrácia töretlen fejlődéséről, amely fejlődés ő és a hozzá hasonló munkásmozgalmi aktívák kiemelkedő eredménye –, mondása szerint. A tanácselnök elvtárs, már régen eltemette a munkakedvét, ha egyáltalán volt is neki valaha. Ő örökölte földjeit, ezért azt szerette volna, ha másnak munkával sem sikerült volna földhöz jutnia. Mikor aztán beindult a beszolgáltatási gépezet, azon igyekezett, hogy a szorgalmas emberek életét megkeserítse. Ha valamivel meglehetett keseríteni, a szorgalmas embereket, akkor az a beszolgáltatás volt amit a helyi vezetők egyéni szájízük szerint alkalmaztak. Apámat egyik nap behívták a tanácsházához, hogy közöljék vele a földek után járó beszolgáltatás nagyságát. A beszolgáltatást végző öntudatos előljáró sorolni kezdte a földek után járó kötelezettségeket:

– A Métyi-hegy egy jó karban lévő szőlő. Megterem még tíz mázsa szőlőt is, ezért ebből öt mázsát kell beszolgáltatni a népi demokrácia javára.

De a szőlő mellett terem még itt cseresznye, körte, őszibarack és a szőlősorok között megterem még a paradicsom, a paprika, sőt még a bab is. Ezekből nem kell beszolgáltatni semmit sem, mert pártunk és kormányunk nagylelkűen úgy határozott, hogy ebből „csak” húsz forint adót kell fizetni évente – mondta apámra nézve, a népi-demokrácia helyi beszolgáltatási megbízottja. Apám – mint aki nem tudja fel fogni, hogy milyen présbe került –, szájátva hallgatta, az pedig tovább folytatta:

– A Gyep-dűlőben lévő cseresznyést is bejártuk a bizottsággal. Nagyon szépen fejlődő fákkal van beültetve. Ezért ennek az adója ennyi és ennyi! – sorolta az újabb kötelezettségeket.

Ezután sorra került a réti föld, és az ezután járó beszolgáltatási kötelezettség ismeretése. A Búrbolya részen lévő földedért pedig ennyi- és ennyi terményt kell szolgáltatni. Ezenkívül a két tehened után ennyi- és ennyi tejet kell szolgáltatnod, amelyet köteles vagy a helyi tejcsarnokba leadni – természetesen jó minőségben, megfelelő zsír-százalék tartalommal. E mellett évente egy hízót és tyúkonként ennyi- és ennyi darab tojást. Végül is apám keserűen kiáltott fel, a felsorolások hallatán:

– De hát a tehenekkel a földet szántom, így nem adhatnak tejet is, meg dolgozzanak is!

– Erre nem tér ki a paragrafus! Vedd meg a tejet olyantól, akinek a tehene több tejet ad.

A beszolgáltatást minden áron teljesíteni kell, mert a népidemokráciának nagy szüksége van erre az erejének megőrzéséhez. Erőre pedig nagy szükségünk van, mert soha nem lehet tudni, hogy a környező imperialisták mikor támadnak meg bennünket. Túl sok a demokrácia ellensége, akik irigykednek ránk, a teljes szabadság miatt, amit a hős Szovjetunió hozott nekünk, életét és vérért nem kímélve – mondta levegővétel nélkül a beszolgáltatási előadó, akinek a szemináriumban hallott szövegek ismétlése hevében bepírult a feje, majd be is lilult.

– De hát ez mégis csak sok! Ennyit képtelenség teljesíteni – gondolt apám a felsorolt beszolgáltatni valóra és az adókra.

– Ilyet csak a belső ellenség, a kulákság mond, akik lépten-nyomon igyekeznek szabotálni a beszolgáltatást! De mi résen vagyunk mind a külső, mind a belső ellenséggel szemben, mert mi megvédjük a szabadságunkat, ha kell, az életünk árán is! – kiabálta, és úgy csapdosott a levegőbe vaktában, mint ahol máris jelen vannak az imperialisták, hogy bármely pillanatban lecsapjanak a népidemokráciára, ami nem akart fejlődésbe lendülni a sok áldozat ellenére sem.

Apám félszegen lépett ki a tanácsháza ajtaján. D. V. szavai még a fülében csengtek:

– „Nagy baj, ha valakire ráfognak, hogy kulák, de még nagyobb baj, ha azt sütik ki, hogy politikai kulák.” Mert bármelyiket is fogják rá, nem menekül a meghurcoltatástól, kínzásoktól.

A kínzások hatására pedig olyan bűnöket is képes bevallani, amit soha az életben nem követett el, csakhogy ne kínozzák a jól kipróbált módszereikkel tovább. Mert a vallatónak nincsen más célja mint az, hogy bármilyen módszerrel rábizonyítsa a vallatottra, hogy az „egyén” a népidemokrácia ellensége. Ekkor gyarapszik főnökei szemében, akik mindig, és mindenhol az ellenséget keresik mindenkinben, és ilyenkor büszkéik önmagukra, hogy lám ismét sikerült leleplezni egy imperialista-barát egyént. Valójában saját pozíciójukat féltik.

Borús hangulatban érkezett haza apám. Kezében egy iratköteget tartott, amely panaszkodó szavait hitelesen igazolta a beszolgáltatás rémségéről. Szüleim osztottak-szoroztak, mégis csak az vált világossá, hogy nekünk alig marad valami abból, amit megtermelünk. A további földvásárlásról pedig végérvényesen lemondhattak, mert a beszolgáltatás teljesítése elvitte a leendő föld (földek) árát. Mi pedig – mint

gyerekek – a tejről, tejfölről, túróról mondhattunk le, ha csak nem vásároltunk tejet valakitől, aki nem használta igavonásra a teheneit. Mivel a földvásárlás lehetősége megszűnt, így megpróbáltunk bérelni újabb földet. Pénzünk természetesen nem volt, ezért csipke bokrokkal és más bokrokkal benőtt parlagot törtünk fel, hogy azon termelhessünk. A Rezerva-dűlőben (Mácsalma mellett) ajánlkozott földes gazda, hogy ha feltörjük a parlagot, akkor öt éven keresztül használhatjuk úgy a földet, hogy bérleti díjat nem kér érte. Szüleim kaptak ezen a lehetőségen, és elvállalták ezt a földet. Már mi – gyerekek – is besegítettünk a bozotos irtásban, amiből nagy-nagy tüzet raktunk. Ennek a földnek a haszna elkerülte a beszolgáltatást, ezért jól jártunk vele. Persze titokban bíztunk abban, hogy majd valamikor lehetőségünk lesz annak megvásárlására. Az eddig parlag föld jó termést hozott napraforgóból, amit aztán az olajütőben kipréseltetve, vagy negyven liternyi olajat nyertünk belőle. Ezt az egri és a mezőkövesdi piacon értékesítettük és ismét lett egy kis pénzünk. Az adóvégrehajtók értetlenül nézték, hogy a sok adó és beszolgáltatás ellenére még mindig megélünk valahogyan. Még olyan adókat is fizettettek velünk, ami a rokonaikat illette volna. Amikor erre rájöttünk, azt mondták, hogy ez csak tévedés volt. De hasonló tévedésbe máskor is beleestek, fordítva azonban sohasem. Apám sokszor kiáltott fel ilyenkor tehetetlen dühében:

– A keserves mindenit ennek a rablóbandának!

De ezt csak halkan mondhatta, hogy meg ne hallják, mert nagyon félt az internálótáborától, ahová a kuláknak bélyegzett embereket vitték büntetésre. Innen nem jött haza senki sem egészségesen, mert a börtöntől is kegyetlenebb hely volt. Kipróbált szadista emberek gondoskodtak arról, hogy az elítélt örökre rettegésben legyen ettől a helytől, amely maga a pokol volt. Igyekeztünk hát teljesíteni minden adót és beszolgáltatást, még akkor is, ha kevés ennivalónk maradt. Szüleim nagyon féltek attól, hogy ha mégsem tudják teljesíteni a végrehajtók követelését, akkor szabotálóknak kiáltják ki őket, azaz a „dolgozó nép” ellenségének. Ezért pedig internálás járt, mert a börtön csak rablásért és gyilkosságért járt, ami enyhébb bűncselekménynek számított a szabotálásnál. Szüleink természetesen nem akartak a dolgozó nép ellenségévé válni, ezért még többet dolgoztak, hogy valamennyi maradjon a család részére is. A végrehajtók, besúgók, titkos spiclik egész sora gondoskodott arról, hogy állandó rettegésben éljen az igazi dolgozó nép. Erre az alantas foglalkozásra mindig akadt jelentkező a társadalom söpredékéből, akik messze elkerülték a munkát. Természetesen őket jól megfizették, hiszen itt minden emberi érzést félre kellett dobni – már amennyire ha ilyennel rendelkeztek volna egyáltalán valaha is. Ezt rendszerint úgy csinálták, hogy nem a saját falujában alkalmazták végrehajtnak, hanem a szomszédos településeken, ahol kegyetlenkedéseiket sokszor hozták hírül. Szomolyáról is a szomszéd, vagy a távolabbi falvakba kerültek végrehajtnak ilyen emberek. Ilyen volt F. Gy. is, akit gyakran lehetett látni összetört fejjel, mert az elkeseredett emberek (végrehajtottak) az esti homályban „helybenhagyták” túlzott buzgóságáért. De mégis megmaradt ennél a foglalkozásánál („dolgozó nép” szolgálatánál),

mert a kapálást még nehezebbnek találta, és nem is jövedelmezett úgy, mint a végrehajtás. A falu lakói minden lehetséges módon igyekeztek a végrehajtókat kijátszani, hogy mégis maradjon valamennyi nekik is a beszolgáltatás mellett.

Ilyen volt például a „feketevágás”, ami azt jelentette, hogy a hízóját és egyéb állatát úgy ölte le, hogy nem kért engedélyt a tanácsháza vezetőitől. Ilyenkor az istállóban – becsukott ajtó mögött – ütötték fejbe a levágásra szánt állatot, hogy semmi sikoly ne hallatsszon ki onnan, mert a folyton hallgatódzó és leskelődő spionok máris bejelentették volna őket. Ez pedig főbenjáró bűnnek számított, hogy a saját maga által nevelt állatot ő, és családja akarta elfogyasztani. Édesapám pincéjében is villámlátogatást tettek a fináncok. Üreget kerestek, amelyben bort véltek eldugva. Több mázsa krumplit is átkapáltak, de a keresett üreget nem találva, elmentek. Az összevagdalt krumplik csomóit otthagyták, amelyért kártérítést nem fizettek, de még bocsánatot sem kértek. Sőt, még ők voltak dühösek, hogy feleslegesen dolgoztak a krumpli csomók átkapálásával. Apám tehetetlenül, káromkodva emelte kezét az ég felé, szitkokat küldve a távozó fináncok után, de ez nem hozta helyre az összevagdalt krumplikat. Így a D. V.-től korábban vásárolt réti földben termett krumpli nagy része, a pincében rohadt meg. A falu házainak tetejére szerelt hangszórókból dörgött a mozgalmi dal:

„Kényszer volt egykor a munka, Ma hősi tett”...

– Pizkos kupcihérok! – kiabált fel apám a bömbölő hangszóróhoz bátran, mert annak dübörgő hangjától a folyton fülelő spionok úgy sem hallották meg.

Ez volt a legtöbb, amit tehetett a „dolgozó nép” országában, mert panaszra nem mehetett sehová. Nem lehet csodálkozni, hogy a sok munka, és idegi megterhelés miatt betegeskedni kezdett. A gyógyszerek sem hoztak eredményt egészségének helyreállításában. Minden orvos más és más bajra gyanakodott, és aszerint írta fel a gyógyszereket, amelyekből már kisebb patikányi halmozódott fel, de mégsem gyógyult. Egyik lelkiismeretes orvos – mert olyan is van – meglátva, így szólt hozzá:

– Somogyi bácsi! Ezeket a gyógyszereket már mindet szedte?

– Mindet bizony, és mégis egyre betegebb vagyok. Sőt már a gyomrom is fáj!

– No akkor próbálja meg, ne szedje egyiket sem! Egy nyeletke vörös bort igyon meg délelőtt is, és délután is. De arra tessék vigyázni, hogy ne többet! A mértéktartás nagyon fontos! – hívta fel figyelmét az elfogyasztott bor mennyiségére.

Lassan, fokozatosan javult az állapota, de a későbbiekben sem gyógyult meg teljesen.

Tél vége felé járt az idő. A háztetők cserepeinek végén csüngő jégcsapok olvadása folyamatossá vált. Ez már csalhatatlanul jelezte a közeledő tavaszt. Jelezte az is, hogy az udvarunk végében megfogyatkozott a kukoricaszár csomója, és a széna kazalt is kis kupaccá örölték a télen is folyton éhes tehének. Úgy voltak a tehének is, mint mi – gyerekek, hogy mindig rágtunk volna, ha lett volna mit. De a beszolgáltatás ezt nem vette figyelembe, és csak annyit hagyott, amit mindig jóízűen fogyasztottunk el, a maradék étel fogalma ismeretlen volt az asztalunkon. A detektoros rádiókon, a termelőszövetkezetek megalakulásáról lehetett hallani, amit a dicső Szov-

jetunói tapasztalatai szerint, az országunk vezetői is igyekeztek megvalósítani. Mi, gyerekek szereltük össze ezt az egyszerű rádió készüléket, amely többször recsegett, mint hallható hangot adott. Apám meg is unta ezt a rádiót, ezért aztán a nagy tömegben gyártott – úgynevezett – néprádiót vásárolt. Ezen csak a „Petőfi” és a „Kossuth” rádiókat lehetett hallgatni, mert műszakilag úgy lettek elkészítve, hogy más rádió állomásokat ne lehessen vele hallgatni. Azért, nehogy a külföldi imperialisták magyar nyelvű adásaikkal a magyar dolgozó nép gondolkodásában kárt tegyenek, ami aztán a népidemokrácia fejlődését fékezne. Pedig fékeződött az anélkül is eléggé annak ellenére, hogy a hároméves tervet két év alatt, az ötéves tervet pedig három és fél év alatt teljesítette a dolgozó nép – természetesen a párt kiváló irányításával.

A mezőkövesdi piacon már olyan alföldi emberekkel is lehetett beszélni, akiknek falujában már elkezdődött a termelőszövetkezet szervezése. Elmondták, hogy a földeket és állatokat ingyen kell a termelőszövetkezetbe bevinni. Természetesen ekét, lovat, kocsit és a nagyobb eszközöket is, ha volt valakinek. Ilyen volt például a cséplőgép és a traktor is. Apám idegesen hallgatta ezeket az embereket, akik elmondták, hogy kemény, kényszerítő eszközöket is alkalmaznak a szövetkezetbe belépni nem akaró szabotálók ellen. Rögtön a nehéz munka, és spórolás árán vásárolt földjeire gondolt, és indulatosan felkiáltott:

– De az anyja keserves mindenit, én nem adom a földem! Baltával hasítom széjjel annak a fejét, aki a földemre meri tenni a lábát!

– Csak ne olyan hevesen, kedves barátom! Be viszik egy hétre és addig kínozzák, amíg maga nem kéri, hogy vegyék már be a szövetkezetbe! – csillapította a hírhozó ember.

Ennek hallatán gondolkodóba esett:

– Ha ez így van, akkor ez a D. V. mégsem hazudott, amikor azt mondta, hogy a nagy elvtárséknál (Szovjetunió) ez már megalakult – mormolta maga elé meredve, mert nehezen tudta elképzelni, hogy a szegény, kisemberekre is rá kerül a sor a tagsításnál.

Mert ha ő ezt akkor elhiszi, akkor nem dolgozott volna annyit sem ő, sem a családja és nem is spórolt volna, mert a földjét úgy is elveszik.

– Csak a rongy embereknek áll mindig a világ, akik lumpolnak, csavarognak, és a mának élnek –, jegyezte meg keserűen a nehezen szerzett földek elvesztésére gondolva.

De hát a világ mindig is ilyen volt. Mindig attól vettek el, akinek volt. És általában attól, aki nehéz munkával szerezte kicsinyke vagyonát. Ezek az esetek újra és újra megismétlődnek generációkon át, mégis elkövetjük azt a hibát ismételten, hogy birtokolni akarunk –, nem tanulunk az elmúlt időktől.

A néprádióban harsogtak az indulók:

*„Szódd a selymet elvtárs,
Selyemből lobogót,
Az vezesse harcra,
A magyar dolgozót...”*

*„A rablánc a lábon nehéz volt,
De széttörte büszkén a nép.
Hát éljen a nép
Aki értünk feláldozta életét.
Hát éljen Lenin és a nép...”*

Az indulók közötti szünetekben a bemondó harsány hangon mondta:

– Éljen ez, és ez a község, amelynek gazdái megértették, hogy a népidemokratikus országunk fejlődésének legbiztosabb záloga, a termelőszövetkezetek megalakulása!”

Apám egy ideig eszelősen hallgatta, majd ránk kiáltott:

– Csukjátok le az anyja keserves mindenit, mert rögtön a földrehajítom és összetapossom azt a hazugság ládát! –, mire gyorsan lekapcsoltuk, mert ő ezt meg is tette volna.

De attól az események folyása még nem áll meg, hogy szándékosan nem akarunk róla tudomást venni. A szomolyaiak számára is eljött az idő, amikor idegen szervező elvtársak jelentek meg a faluban. A házak tetejére szerelt hangosbemondó bömbölte a mozgalmi indulókat egymás után, majd egy elvtárs harsány hangon szólt a mikrofonba, két mozgalmi induló közti szünetben:

„ – Figyelem! Figyelem! Tisztelt elvtársnők! Tisztelt elvtársak! Tudatom, hogy Szomolya község lakossága számára is elérkezett a régóta várt pillanat, amikor végre önként, saját elhatározásukból megalakíthatják a termelőszövetkezetet! Ebben az országban már sok község ébredt tudatára annak, hogy fejlődésének a termelőszövetkezet az egyetlen és biztos záloga! Lenin elvtárs már régen megmondta, hogy egységben van az erő! Már pedig amit Lenin elvtárs – a mi lánglelkű vezérünk – mondott, az maga a jövőbelátás, maga a bölcsesség!

– A termelőszövetkezeti tagsági belépés teljesen önkéntes alapon történik, minden kényszerítő körülmény nélkül. Ma este hét órakor a kultúrházban szeretettel várjuk a község lakosságából az érdeklődőket, ahol a bővebb felvilágosítással szolgálunk a belépéssel kapcsolatban! – fejezte be mondanivalóját az idegen elvtárs és a hangszóró máris bömbölni kezdte a soronkövetkező mozgalmi indulót:

*„Sztálin, Sztálin nevében
Munkára készen
Indul a harcok
Munkás brigád...”*

Édesapám köpött egyet a háztetőn lévő hangszóró irányába, és indulatosan megjegyezte:

– Ha a belépés önkéntes, akkor nem lesz baj, ezek a kupcihérok meg csak kiabálnak a háztetőn, míg le nem piszkálom onnan azt a bömbölő masinát – rázta ökleit a hangszóró felé, de az alföldi emberrel történt beszélgetés után már nem igen bízott abban, hogy a belépés valóban önkéntesen történik.

A belépésre kényszerítő intézkedések előtt agitátor elvtársak hívták be elbeszélgetésre a falu gazdáit. Ezek az erőszakos agitátor elvtársak inkább hasonlítottak egy aligátorra, mint az emberre. Durva, ellentmondást nem tűrő hangon fenyegetőztek, éreztetve, hogy a hatalom az ő kezükben van. Először a módosabb gazdák agitálására került sor. Az agitátor elvtársak jól tudták, hogy ha őket sikerül beszervezni, utána a kisebb gazdák már nem tanúsítanak igazi ellenállást. Hiszen a módosabbaknak volt több félténivalójuk a vagyon elvesztésével. A kisebb vagyonnal rendelkező gazda – mint apám – talán könnyebben belép – gondolták. Talán példaképének tekinthette a vagyonosabb gazdát, hogy annak még nagyobb lesz a vesztesége a belépéssel. Akinek meg nem volt semmije, még könnyebben belépett, mert nem volt semmi vesztenivalója. Mindegy volt, hogy kinek a földjén fog dolgozni, mert a magáén eddig sem dolgozott. Az eddig csak finomabb módszerekkel agitáló agitátorok keményebb módszerekhez folyamodtak, mert a falu gazdái, Lenin elvtárs bölcs szavait – a közös munkát illetően –, nem akarták önkéntes alapon megfogadni. A behívatott nagygazdák közül egyszer egyik, majd a másik gazda tűnt el két-három napra. Az érdeklődő hozzátartozóknak azt felelték, hogy egy kis továbbképzésre mentek, mert még Lenin elvtárs bölcs szavait nem tudják helyesen értelmezni. P. J. is megértette az idők szavát. A továbbképzésről már felvilágosultan érkezett haza. Megértette a fejlődés szükségességét, csak a lábai sántítottak egy kicsit, a fején pedig beszáradt varas sérülések voltak. Talán azért, hogy régi arcborítót egy újabbra cserélje fel, ha már egyszer fejébe új eszme került. Bárki kérdezte azt felelte, hogy a lépcsőn esett le. Csak hosszú évek múlva lehetett megtudni, hogy milyen kínzásokban volt része. Mindenesetre, a hazaérkezése másnapján a hangszóróban a neve hallatszott:

– A következő dalt P. J.-nek küldjük, aki megértette az idők szavát, és a Nagy Lenin elvtárs tanításait, és úgy döntött, hogy teljes vagyonával belép a termelőszövetkezetbe:

*„A rablánc a lábon nehéz volt,
De széttörte büszkén a nép
Hát éljen a nép, akiért
Feláldozta Lenin hű életét.
Hát éljen, Lenin és a nép!...”*

Apám teljes csüggedésben volt. Már bizonyossá vált előtte, hogy hamarosan neki is küldenek dalt, ha csak nem akar internálótáborban élni, az élete hátralévő részében. A családját pedig megbélyegeztetni, aminek egy sor kellemetlen következménye lehet a jövőben. Például a tovább tanulástól való eltiltás, munkahely elvesztés, stb. Az orvos által korábban javasolt bormennyiséget fokozni kezdte abban a reményben, hogy egyszer – a mámor után – ez az egész nem valóság, hanem egy rossz álom lesz csak. A gazdák egymás után léptek be „önkéntesen”. Hozzánk is naponta jöttek az agitátor elvtársak, hol reggel, hol este, hol éjjel. Folyt az apám

„puhítása”, mert nem akarta megérteni a fejlődés szükségességét, amit Lenin elvtárs már régen megmondott. Nem akarta egy tollvonással átadni azt, aminek az árát ő, és a család nehéz munkával szerzett meg. Sok napszám, sok spórolás, nélkülözés volt a földek vásárlása mögött. Egy nap aztán már nem lehetett tovább halogatni a termelőszövetkezetbe való belépést, és aláírta a belépési nyilatkozatot. Attól a perctől kezdve teljesen megváltozott. Kedvetlen, folyton zsörtölődő, morgó ember lett belőle. A falu háztetőin megszólaltak a hangszórók, új belépőt hirdetve:

– Most pedig üdvözljük Somogyi Imrét, aki megértette, hogy a népidemokrácia fejlődése csak a termelőszövetkezetekkel valósítható meg. Ezért önként, szabad akaratából kérte felvételét a termelőszövetkezeti tagok soraiba. A következő mozgalmi dallal köszöntsük őt:

*„Szódd a selymet elvtárs
Selyemből a lobogót
Az vezesse harcba
A magyar dolgozót.
Kényszer volt egykor a munka
Ma hősi tett.
Szódd a selymet elvtárs,
Szódd az életet...”*

A sors iróniája, hogy D. V. lett a brigád vezetője. Így az ő irányítása alatt teljesítette az előírt munkaegységet. D. V. tanult a szovjet hadifogságból, ezért a kellő időben állt a napos oldalra, és a kellő széljárást kihasználva brigádvezető lett. Lehet, hogy őszinte sajnálatot érzett apám iránt, amikor egyik nap részvétellel mondta neki:

– Látod Imre, jobb lett volna, ha megittad volna az árát. Az én földemet már nem veszik el!

Mert örök igazság, hogy csak attól tudnak elvenni, akinek van!... Ő csak hallgatott, az elmúlt szenvedésekre gondolt. A feleslegesen végzett munkára, az életük bonyodalmas kálváriájára.

PESTRE MENTEM, ESTÉRE ITT VAGYOK!

Még olyan korán volt, hogy Keleten is alig világosodott valamicskét az ég alja. A Gyűr-tető mögött derengett már ugyan, de a napkelte még messze járt. Ám a falu már ébredezni kezdett. A korábban kelők már javában etették az állatokat, tehénbögés és malacsivítások verték fel a falu csendjét. Mint egy alvajáró tántorogtam az istálló felé. A hajnali szürkületben szemem le-le csukódott és a lábam összeakadozott.

– De jó lenne még egy kicsit az ágyba visszafeküdni! – sóhajtottam magamban, amikor apám szigorú hangja zökkenett ki az ábrándozásból:

– Mozogj már, mozogj, mert elalszol menet közben. Olyan vagy mint Terhány sógor, akit menet közben meg lehet borotválni! – folytatta apám a nevelésemet ott, ahol előző este abbahagyta.

– Várjon már, legalább amíg felébredek! – válaszoltam nevelő szavaira.

– Mozogj már, mozogj, ne magyarázz! A szomszéd gyerekek már azóta mind a cseresznyefán vannak és szedik a cseresznyét. Te meg tizenhárom éves létedre még most kelsz fel. Itt a vödör, itasd meg a teheneket gyorsan, mert indulunk a cseresznyésbe! A testvéreid már elindultak – hadarta egyfolytában, ellentmondást nem tűrő hangon. A kútból kihúztam a két vödör vizet. Egyiket a Daru tehén elé, a másikat a Szegfű tehén elé tettem. Csak ímmel-ámmal ittak, mert ők is korainak tartották az ébresztést.

– Ne féljetek, nem sokára tovább alszunk, csak ez a cseresznye legyen leszedve – vigasztaltam őket, miközben megsimogattam jámbor tekintetű fejüket.

– Megérjük, hogy hasunkra süt a nap, mint Guba úrnak! – mondtam nekik két hatalmas ásítás között, de ebben még én magam sem bíztam, csak úgy önmagamot vigasztaltam.

De talán jövő ilyenkor majd többet alszunk, ha a télen elfagyna a cseresznye gallya. Az elmúlt télen is ijesztgették egymást a gazdák. A Laci – játszópajtásom – is aggódva kiabált át a kerítésen apámnak, amikor a lehulló nagy havat sepregette:

– Meglátja szomszéd, ebben a hidegben mind elfagy a cseresznye hajtása!

– Ki bírja az a nagy hideget is, ha az Isten úgy akarja! – bölcsekedett apám a válaszával.

S valóban nem fagyott el a cseresznye. Az ágak roskadásig tele voltak az érett, fekete ropogós cseresznyével. Amit aztán, mint a híres szomolyai cseresznyét külföldre exportálták. De én erre nem voltam büszke. Roppant fárasztónak és unalmasnak találtam a fekete bogyók szedését, egész nap a fán csüngve, bizonyítva az ember majomtól való származását. A lombok közül vágyakozva figyeltem a messzebbi tájak felé. Innen a domb tetejéről látszottak az alföldi falvak, amelyek kíváncsiságot ébresztettek bennem, hogy vajon az ott, vagy még azon is túl lakó magamfajta gyerekek, ugyan mit csinálnak ilyenkor. Ott nem termett cseresznye. Itt termett, és ennek nagy becsülete volt, mert érésével úgy mondták: pénz áll a házhoz. A hegyen már zsivajgás volt, mintha mindenki otthagya volna a falut a cseresznye szedése miatt. Mi is folyamatosan szedtük megállás nélkül. Teltek is a hátik a ropogós cseresznyével. A déli harangszó kihallatszott a faluból, jelezve a nap közepét, és az ebéd idejét.

Lejöttünk a fáról és mohón láttunk az ebédhez. Józsi öcsémmel igyekeztünk minél előbb befejezni az evést, hogy jusson időnk az ebédidőből arra, hogy az erdőbe is bemenjünk, ami a cseresznyésünk végénél kezdődött. A hatalmas fák lombjai összeborultak, a napfénye csak néhol törte át a sűrű lombokat, amitől ezeken a helyeken az erdő kissé megvilágosodott. A homályos erdő fáinak lombjai közül hallatszott a madarak véget nem érő gyönyörű éneke, amelyek bezengték az erdőt. Ez a koncert tiszteletet parancsolt. Csendben ballagtunk, és kutattuk az avart a gomba után. Itt-ott száraz gally reccsen egy-egy szarvas, vagy őz lába alatt. A sűrű erdőből egyik pillanatról a másikra bukkant elő a nádaskút, körülötte elterülő zizenyős réttel.

– Pszt! – intettem csendre Józsit, mert a kút környékén nagy vadak kortyolgatták a vizet.

Intett, hogy észrevette. Csendben figyeltük az állatokat, amelyek harminc méternél nem voltak messzebb. A vaddisznók az iszap közepében dagonyáztak, közben nagyokat prüszköltek. Tizenöt méternyire tőlük a szarvasok, őzek békésen iszogattak.

Elnéztük volna őket akár estig is, de az ebédidő már bőven lejárt. Óvatosan húzódtunk vissza az erdőbe, nehogy megzavarjuk a kút menti idillt. Annyi gombát találtunk, hogy a hátunk tele lett, sőt még a leterített kabátunkat is teleszedtük. Így aztán nem morogtak ránk az ebédidő önkényes meghosszabbításáért. A kunyhóban leterített papírokra öntöztük a gombát a hátiból és a kabátból. Ezután tovább szedtük a cseresznyét az óriásira megnőtt fákról egészen estefeléig. Ekkor aztán felraktuk a szekérre és elindultunk a felvásárlóhely felé. Ott a felvásárló a kezét tárta szét:

– Előbb kellett volna jönni, már nincs láda!

– A mindenségit neki, hát mért nem gyártanak többet! – mondta Apám bosszankodva, emeltebb hangon.

– Jöjjenek reggel, akkorra már biztosan lesz – vigasztalta a felvásárló.

Nem volt mit tenni, haza kellett vinni a cseresznyét. Otthon aztán földre terített papírokra öntöztük, nehogy megromoljon reggelig. Reggel újra elvittük, s akkor már

nem volt akadály a átvételnek, csak a kifizetésnél kellett sorba állni a mérlegelési jeggyel. Apám bosszankodva nézte a sor végét, ahová be kellett volna állnia. Egy darabig töprengett, majd odakiáltott a teherautóhoz, ahol én segédkeztem a sofőrnek a defektet szerelni.

– Gyere csak ide gyorsan! – rendelt magához, aminek nemigen örültem, mert ott kellett hagyni az autót. Pedig a sofőr már előző nap megígérte, hogy elvisz Pestre az egyik csereszny fuvarral.

Nem volt mit tenni, otthagytam az autót és odamentem apámhoz.

– Nesze itt a mérlegelési jegy. Ezen háromszáztizenegy kiló van felírva. Öt forintot kapsz kilójáért, mennyi lesz az? – tette próbára számtani jártasságomat.

– Ezerötszázötvenöt! – vágtam rá gyorsan.

– No, ha ennyire tudod, állj be a sorba, mert nekem még ma meg kell ekekapálnom a kukoricát! – ismertette feladatomban, s már indult is haza a felvásárlóhelyről.

– Bár csak ne tudtam volna kiszámolni! – bosszankodtam magamban a sor végén állva.

Egy félóra elmúltával kezemben volt a cseresznye ára, az előző napi munkánk ellenértéke. Erre a gondolatra még jobban összeszorítottam markomat, nehogy egy forintot is elveszítsek belőle. Majd zsebre dugtam a pénzt, hogy elinduljak haza, amikor a sofőr utánam kiáltott:

– Hé, Öcsi! Ha akarsz Pestre jönni, most elviszlek és még ma haza is hozlak.

Nagyot dobbant a szívem erre a hirtelen jött lehetőségre. Régóta vágytam már arra, hogy a falun túl is megismerjek településeket, embereket. Nem beszélve róla, ha ez a hely a főváros, amiről eddig csak a nagy fiúktól hallottam. Szerettem a falut, de azért kíváncsiságom más tájak felé is ösztönzött. A sofőr, egy megbízható, apámhoz hasonló korú ember, akinek talán egy ilyen gyereke is van, mint én. A hangjára gyorsan visszafordultam.

– Úgy gondolja, hogy most elvinne? – kérdeztem hitetlenkedve tőle.

– Persze, hogy el! Az árukísérő elintézi a papírokat, s már indulhatunk is – válaszolta hitetlenkedő kérdésemre.

Megtapogattam zsebemet, amelyben ott lapult a cseresznye ára, az ezerötszázötvenöt forint, amit úgy éreztem, haza kell vinnem. Félttem attól, hogy ha ezt Pestre elviszem, akkor az már nem látja meg a falumat, ezért kérelemmel fordultam hozzá:

– Zoli bácsi, tudnának várni egy negyed órát?

– Addig még eltart a rakodás, de azért igyekezz, inkább Te várj ránk, mint Mi – figyelmeztetett jóindulattal.

A következő pillanatban már futottam hazafelé. Otthon már senki nem volt, mert mindenki elment a határba dolgozni. A pénzt előkotortam a nadrágzseb mélyéből és letettem az asztalra. Aztán gondoltam egyet és az ötvenöt forintot újra elvettem, majd bele tettem a nadrágom zsebébe. Ez már az ünneplő nadrágom volt, amelyet kabátostól emeltem ki a szekrényből, hogy illő módon öltözzek fel a főváros meglátogatásához. Majd elindultam a piacra, ahol a Csepel- utó már várt rám, platóján a cseresznyével teli ládákkal. Az ajtóban megtorpantam. – Mi lesz, ha a szüleim

keresnek? – vetődött fel bennem a kérdés. Bár igaz, hogy korábban már szóvá tettem előttük ezt a lehetőséget, mégis egy papírdarabkára ráírtam: „Pestre mentem, estére itt vagyok!”, és letettem az asztalra a pénz mellé. Kissé megkönnyebbülve, de nem teljesen nyugodt szívvel hagytam el a házat, mivel nem voltam bizonyos abban, hogy ha a szüleim itthon lennének, elengednének-e egyáltalán. S ilyenkor a nadrágszíjverés akaratlanul is eszembe jutott. De ha már valamit elhatároztam, arról nem tudtam lemondani még a következmények teljes ismeretében sem. A piactéren már berregett a teherautó motorja.

– Gyere, ülj ide középre, az árukísérő majd az ajtó mellé ül, hogy a rakományra időnként rátekintsen! – mutatta meg helyemet Zoli bácsi.

Jött mindjárt az árukísérő is és elfoglalta mellettem a harmadik ülőhelyet, s már indultunk is. A többi gyerek irigykedve nézett be a vezetőfülkébe, ahol én mozdulatlanul pózoltam nekik. Amikor az autó elindult, légiesen könnyűnek éreztem magam, mintha szárnyaaim lennének. A falu utolsó házai is elmaradoztak, a suhanó autó két oldali ablaka mellett. A Csepel autó motorjának zöngése – mint az erdőbeli madarak éneke – balzsamozta szívemet, mert tudtam, hogy ez az erő röpít engem a rég óhajtott főváros felé. Az úton előttünk egy tehenes szekér körvonalai bontakoztak ki.

– Az Apám! – kiáltottam örömben. – Dudáljon egyet Zoli bácsi! – kértem lelkenedezve, de az autókürt hangjára sem figyelt a fülke utasaira.

Sőt, azt hitte jobban ki kell térnie, mert az árok széléig húzódott a szekérrel, amelyen az ekekapa keresztbe volt téve. Pedig ha tudta volna, hogy ki utazik a fülkében, elállta volna utunkat a szekérrel. Aztán ő is elmaradt a tehenes szekérrel együtt, s a visszapillantó ükörbe nézve – mindenből ami mögöttünk volt – csak a porfelleg látszott a száraz makadám úton.

– Isten veled falum, estére jövök! – intettem búcsút, s ígértem meg visszatértem még aznapra, amiből persze semmi sem lett a sors jóvoltából.

– Ez itt a kukoricásunk, ide jön apám! – hívtam fel figyelmét Zoli bácsinak, amelyen már közel fél méteres kukoricák sorakoztak egymás után.

Jobb lett volna, ha apám is vissza fordul, mert két hét múlva olyan jégeső esett, hogy földig tarolta a kukoricásunkat. Így aztán minden ráfordított munka kárba veszett. De hát a „szegény embert még az ág is húzza” – mondja a közmondás. És ez így is van.

Mezőkövesd után már minden új és ismeretlen volt számomra. Egy felfedező Afrika-kutatónak éreztem magam. A hármas főúton nem győztem bámulni a sok autót, melyek velünk szemben jöttek. Majd amikor meguntam figyelni őket, akkor az út menti tájat figyeltem, ahol a mezőgazdasági vetemények zöldelltek a júniusi nap-sütésben. Feltűnt az első ismeretlen település táblája: Szihalom. A vendéglőnél – a hármas utat átívelő hatalmas drapéria öt méter magasan, Rákosi arcképe mellett hirdette: „Éljen Rákosi elvtárs, a magyar nép nagy vezére.” Átmentünk alatta. Zoli bácsi kiköpött az ablakon. Egy darabig még olvastam a helységnévtáblát, aztán meguntam és csak a tájat figyeltem. Gödöllő előtt megálltunk az erdőnél és Zoli bácsi szólt:

– Intézzük el a dolgunkat, mert Pesten nehezebb lesz! – mutatott az erdő felé és indultunk mindannyian halaszthatatlan dolgainkat elintézni.

– Közeledik Budapest! – suttogtam magamban, és dobant egy nagyot a szívem a sok-sok nagy ház gondolatára, amelyekben oly sok ember lakik.

Pár perc múltán – dolgunk végeztével – ismét elfoglaltuk helyünket a vezetőfülke műbőr ülésén és folytattuk utunkat tovább a főváros felé. Úgy tűnt, mintha a motor egyre jobban erőlködne. Az igaz, hogy volt is miért erőlködnie, hiszen ötven mázsa cseresznye nyomta a platóját. Zoli bácsi aggódva hallgatta a motor hangját, majd a műszerfalra mutatott, ahol a hőfokmérő óra száz fokos hűtővizet jelzett.

– Felforrt a víz! De ezt a pár métert a domb tetejéig már ki kell bírnia – mondta.

Alig hogy ezt kimondta, a gőzpára első foszlányai megjelentek a motorháztető elején, majd ködbe borult a kocsi eleje, de már felértünk az emelkedőn. Kitétte az irányjelzőt jobbra és az útpadkán megállította az autót. Kiszálltunk a vezetőfülkéből. Felnyitotta a motorháztetőt, majd egy szerelővassal feszegetni kezdte a hűtősapkát kellő távolságból. A hűtősapkát vagy két méterre feldobta a gőznyomása. – Alaposan felforrt! – jegyezte meg. Majd beindította a motort és figyelte a hűtővizet, amely a beindítás után még jobban lövellt az ég felé, akár a gejzír.

– No, a mai napon már nem látod meg a faludat, mert bedöglött a motor! Valamegyik hengerfejen gátszakadás keletkezett – szólt hozzám.

Látta rajtam, hogy csüggedni kezdek.

– Azért nem kell kétségbe esned, mert holnap hajnalig a szerelők megjavítják, aztán indulunk visszafelé.

Mikor úgy látta, hogy nem akarok vigasztalódni, a vállamra vert és úgy mondta:

– Legalább délután széjjel nézel a városban, majd este meg elalszol a munkásszállón. Van hely bőven.

Erre aztán kissé megnyugodtam. Kerepesig már könnyen gurult az autó a lejtőn lefelé. Ott újra feltöltöttük a hűtőt vízzel, meg egy kannát is, hogy be tudjunk menni a városban lévő telephelyre, ahová – ha lassú tempóban is – de beértünk. Amikor Kerepes felől ereszkedtünk lefelé a városba, elámultam a sok-sok háztól és gyárkémenytől, amelyeknek száma ijesztő volt. A telephelyen Zoli bácsi bemutatott egy idős portás bácsinak:

– János bácsi' Ez a fiú velem van, de most széjjel néz egy kicsit a városban, s ha megjön, tessék már beengedni, mert itt alszik. Csak reggel indulunk vissza, amikor megjavították a kocsit.

A portás bácsi megveregette a vállam, és mosolyogva mondta:

– Gyere csak nyugodtan, beengedlek, csak el ne csábítsanak a pesti lányok.

– Arra én vigyázok! – feleltem önérzetesen.

A portás bácsi egy papírdarabkára felírta még a munkásszálló címét, hogy ha eltévednék, vissza tudjak találni. Megköszöntem neki, majd zsebembe csúsztattam a papírdarabkát, és elindultam az ismeretlen utcákon, ahol több volt az ember, mint a mi erdőnkben a gomba. Már jó ideje ballagtam a város belseje felé, amikor úgy érez-

tem, enni kellene valamit, mert a gyomrom korogni kezdett. Megtapogattam zsebeimet, s megnyugvással töltött el a benne lévő pénz, amelyet jó megérzéssel magamhoz vettem.

– Tököli út – olvastam el az egyik ház sarkán a táblát. Egy kicsit tovább mentem. Egy vendéglő féléből zsibongás hallatszott ki a járdára. Az ajtó felett ezt olvastam: „Fehér Ökör vendéglő”.

– no, ide betérek – határoztam el magam annál is inkább, mivel az ebéd ideje már jócskán elmúlt. Egy utcai lámpáról két órát olvastam le betérésem előtt. Bent bűdös volt és füst. Miután széttekintettem a helyiségben, azt hittem, hogy a város összes csavargója itt adott találkát egymásnak. De később rájöttem, hogy nem az összes csavargó van itt. Kártyáztak, bagóztak, ittak, köpködtek és káromkodtak. Beálltam a pénztár előtti sorba, hogy valami ételt vegyek az egyre jobban követelődző korgó gyomromnak. Egy tányér babfőzelékkel leültem egy asztal mellé, ahol egy kopottas kinézetű alak már ült.

– Öcsém! Vegyél nekem egy tányér ételt, mert sóher vagyok! – szólított meg, és közben a kezem mozgását figyelte, amely egyre gyakrabban tette meg az utat a kanállal a tányér és szám között. Annyira figyelt, hogy már beleélte magát abba, hogy ő eszi a babot nem én, mert még csámcsogott is az üres szájával. Nem szóltam rá semmit, mint aki nem is hallotta. Felálltam az asztaltól, hogy még egy darab kenyeret vegyek a főzelékhez, mert elfogyott. A kenyérrel a kezemben közeledtem a babomhoz, amikor látom, hogy asztaltársam javában kanalazza azt.

– Nem hagyta abba! – kiáltottam rá dühösen, de az inkább szaporázta a kanalazást, hogy minél előbb lenyelje.

Tethetlen dühömben nem tudtam mit csinálni, felkaptam a sótartót és az összes tartalmát beleöntöttem a babba. A nagy behemót csavargónak felakadt a szeme a váratlan fordulattól. Szeme villámokat lövellt felém, ezért jobbnak láttam gyorsan lelépni. Így félig töltött gyomorral kellett távoznom a vendéglőből. Annyi vigaszom azonban mégis csak volt, hogy a babot ő sem ehetette meg, olyan mértékű sózás után. A vendéglő előtt újabb csavargó kötött belém. Nem tudtam elképzelni, hogy a falusi mivoltom sír-e le rólam, vagy a pénz szagát érezte meg rajtam. Valószínű mind a két dolog közrejátszott.

– Akarsz nyerni haver? – szólított meg olyan meleg, bizalmas hangon, hogy már majdnem kötélnek álltam.

– Nincsen pénzem! – feleltem.

– Ne bomolj már! Játshatsz a kabátodra.

Ekkor termett elő valahonnan a föld alól egy másik alvilági lélek, s mintha soha nem látták volna még egymást, szólt közbe:

– Én beszállok! – mondta.

A másik alak vette a lapot.

– Itt a piros, ott a piros. Hol a piros?

A beugró alak rögtön nyert negyven forintot.

– Hű a mindenit, de jó lenne megduplázni a pénzem! – szólalt meg bennem a sátán, s már azon voltam, hogy a zsebembe nyúlok, amikor tekintetét elkaptam a későbbi alaknak, amint a másiknak kacsintott. Rögtön leléptem, s hallottam mögöttem, hogy erősen szapulnak, amiért nem játszottam velük.

– Jó lesz vigyázni! Nem otthon vagyok! – rendeztem gondolataimat, amikor tisztes távolságba értem.

A Baross téren néztem a kirakatokat, meg a forgalmat, amelyen a gépkocsik, villamosok bűvészmutatványnak is beillő módon kerülgették egymást. A téren egy hatalmas épületet vettem észre, ráírva: „Keleti pályaudvar”.

– Ezt emlegették otthon a nagy fiúk, hogy vonattal ideérkeznek – jutott eszembe a feliratról, majd tovább indultam a Rákóczi úton a körút felé. A járdán özönlött a tömeg. Egymást lökdösődve rohantak valamerre, mintha üldöznék őket valaki. Mindenki ideges volt. Ekkor önkéntelenül is eszembe jutott a falu, az erdő a maga nyugalmaival. Itt nem köszönt senki-senki, míg a faluban mindenki személyesen ismerte egymást, és köszöntek egymásnak. Elértem a körutat. „Lenin körút” – olvastam a táblát. A villamosok jöttek-mentek, meg folyton csilingeltek. Az emberek egy-egy megállóban özönlöttek belőle kifelé, majd az új utasok nagy tolakodás-lökdösődés mellett felszálltak. Minél tovább néztem a csilingelő, zötyögő sárga masinát, annál nagyobb vágyat éreztem arra, hogy én is felszálljak rá. Ez elindult, de rögtön jött utána a másik, amelyiknek az elején és az oldalán is a „6”-os számot olvastam. Felszálltam rá és igyekeztem úgy viselkedni, mint aki már túl van az egymilliomodik utazáson, nehogy lesírijon rólam a falusi mivoltom.

– Mit kérsz Öcsi? – érintette meg vállamat egy egyenruhás alak, kezében egy jegyköteggel.

Értetlenül néztem rá.

– No mi az, nem érted? Vonal, vagy átszálló? – kérdezte kissé ingerülten.

– Átszálló! – vágtam rá, mintha értettem volna mi az az átszálló.

– Negyven fillér! – mondta, miközben nyújtotta felém a jegyet.

Kifizettem és megkönnyebbülve csúszttam zsebre, mert úgy éreztem, hogy már jogosan utazok a villamoson, csak még azt nem tudtam, hogy hová. Ezért egy-egy tájékoztató pontot megfigyeltem, hogy el ne tévedjek. Egy pár megálló után, a Duna felett átívelő hídon zötyögött a villamos. A széles folyóvíz felülete csillogott, és szemet kápráztatott a júniusi napsütésben. A folyó felületén – ameddig csak a szemem látott – minden irányban kisebb-nagyobb hajók és uszályok úsztak. Úgy éreztem éppen ideje, hogy tájékozódjak. Egy negyven év körüli úri nő ült előttem. Fején hatalmas lilakalapja virágbokrétaival díszítve. Kabátja piros, szoknyája zöld színben tündökölt. Akár egy papagáj úgy fel volt díszítve. Egy ideig tanácstalanul tétováztam, hogy bátorkodjam-e megszólítani, de mégis bátorságot vettem:

– Jó napot nene! Hová megyen ez a villamos? – köszöntem és intéztem felé a kérdést illedelmesen, de néma maradt.

Ott álltam mögötte, és azon gondolkodtam, hogy nem süket-e, de ezt a feltevés

elvetettem, mert egy perccel előbb láttam és hallottam, amint szomszédjával csevegett. Ezért egy picit meglöktem a vállát.

– Nene! Hová megyen ez a villamos?

A kérdezett hátra fordult. Szeméből úgy pattogtak az indulat szikrái, mint erdőtűz oltásánál a szétvert üszkös gallyakból pattogott a szikra. Éreztem, baj lesz, csak még azt nem tudtam miért.

– Nene neked az édes jó nagynénikéd, az a sanghaji kurva! – fordult hátra ordítva.

Éreztem mindenki minket figyel. Arcom egy pillanat alatt borult lángba. Roppant szégyelltem az egész jelenetet. Próbáltam lazítani a villamos mennyezetéből csüngő fogantyú szorításán. Ebben a pillanatban fékezett a villamos a megálló előtt. Ezzel egyidőben eresztettem el kezemmel a fogantyút – helyesebben mondva – csúszott le róla a kezem akaratlanul. Mint egy tökéletesen irányított gránát csapódott be öklöm a lila kalap közepébe úgy, hogy annak formáját szörnyen eltorzította. A látvány miatt nyomban kitört rajtam a röhögés. De a következő pillanatban a lilakalapos észbekapott és akkorát sújtott kézításkájával a fejemre, hogy szédelegve mentem az ajtóhoz és ugrottam le az éppen megálló villamosról.

– Strici! Huligán! – kiabálta utánam, de én már újra röhögtem, amint láttam, hogy hadonászik kezével az induló villamos ablaka mögül.

– No, ezzel is megvolnánk – nyugtáztam magamban az első villamoson történő utazásomat, és indultam el visszafelé az úton – amely irányból jöttem. Közben azon töprengtem, hogy miért ideges itt mindenki.

– Olyan ez az egész Pest, mint egy nagy diliház –, állapítottam meg, mikor az otthoni nyugalomra gondoltam.

A hídon megálltam, és a korlátnak támaszkodtam. Figyeltem amint észrevétlen úszik el alattam a folyó, hátán hajók és uszályok nagy terheket cipeltek. Elfigyeltem volna sokáig, mert szemnek is gyönyörködtető látvány volt, amint feltartóztat-hatatlanul érkeztek és távoztak a fodrosodó enyhe hullámok, melyek fölött sirályok köröztek, majd szálltak le a vízre. Egy ötven év körüli férfi támaszkodott mellém a korlátra.

– Szép a Duna ugye? – jött közelebb hozzám.

– Szép – feleltem egykedvűséget színelve.

– Honnan jöttél? – kérdezte kedvesen, meleg hangon, ahogyan a rövid pesti tartózkodásom alatt még nem szóltak hozzám.

– Borsodból – válaszoltam, és magamban már próbáltam visszaszívni az általánosításom, miszerint „Pest egy nagy diliház”.

– Vannak még rendes emberek is! – nyugtáztam magamban a férfit, akinek kopaszodó fejéből kikandikáló szemei meleg tekinteteket lövelltek felém. Mint egy jószágos atya a fia felé, vagy még annál is melegebbet.

– Nem vagy éhes? – kérdezte meleg hangon.

– Hát már eléggé megéheztem –, feleltem neki.

És ebben volt is valami, mert a fél adag babtól a gyomrom meg-megkordult.

– Gyere, van itt egy jó kis vendéglő nem messze. Ott kapható minden finomság és ráadásul az én vendégem vagy – mondta és kezét a vállamra tette, s már indult volna is a vendéglő felé.

– Van nekem pénzem, ki tudom én fizetni az ételt! – feleltem neki önérzetesen, amiért olyan koldusnak nézett.

– Jó, jó, majd megegyezünk, csak menjünk – mondta és ölelt meg szorosabban, már túlzottnak is éreztem szorítását.

Egy fagyaltos előtt megálltunk és vett két nagy adag fagyit, ami jól esett a melegben. Odaértünk a vendéglő elé, de ő tovább akart menni.

– Hát nem megyünk be? – kérdeztem értetlenül.

– Már nem messze lakom, menjünk el hozzám, ott jobban esik a kaja, mint itt a füstös vendéglőben.

Valami hirtelen hatolt a tudatomba. – Csak nem?! Csak nem olyanall futottam össze? – gondoltam az otthoni nagyfiúk elbeszéléseire, mert már simogatott is.

– Én addig nem megyek oda, amíg itt nem eszünk valamit! – mondtam dacosan, és közben azon gondolkodtam, miképpen kellene meglépnem.

– No jó, nem bánom, menjünk be először ide – egyezett bele mindenbe, a későbbi siker reményében.

Bementünk a vendéglőbe és leültetett egy asztalhoz.

– Innen ne mozdulj, amíg nem jövök! – parancsolt rám és indult a pénztár felé.

– Dehogya mozdulok, amikor olyan éhes vagyok –, feleltem aggályait eloszlatva.

A pénztár előtt voltak vagy hatan. A pénztár úgy helyezkedett el, hogy a sorban állók a kijáratnak háttal álltak. Éreztem, itt a megfelelő pillanat, hogy meglépjek. Már nyúltni akartam a székkarjára tett kabátomért, amikor hátrafordult és ellenőrzőpillantást vetett az asztalom felé. De mivel látta nem mozdulok, újra a pénztár felé fordult. A kabátom gyorsan felkaptam és rohantam a vendéglőből kifelé. Futottam az úton, amíg szusszal bírtam. Megálltam. Nem követett senki. Ettől kissé megnyugodtam és szemrehányással illetem magam, amiért előbb nem ismertem fel a helyzetet. A gyomrom sok bölcsekedésre nem hagyott időt, mert újra megkordult türelmetlenül.

– A francot ebbe a Pestbe, itt halok meg éhen! – morogtam magamban, mert az volt az érzésem, mintha a balhét valami túlvilági lélek-hatalom irányítaná úgy, hogy én végül is újra éhes maradjak.

Pedig a cseresznye árából magamnál hagyott pénzből még alig hiányzott pár fillér. Jóleső érzéssel tapogattam meg a zsebemben lapuló forintokat, amelyekről ez időtájt az járta, hogy nem boldogít.

– Hát lehet, hogy nem boldogít, de engemet most megnyugtató –, gondoltam a zsebem mélyén lapuló forintokra.

Egy büfé elé értem. Oda álltam az ablakhoz és úgy szemléltem a kínálatot, amelyet úgy éreztem mind megenném.

– Mit kérsz? – kérdezte egy fiatal hölgy kedvesen.

– Abból a túrós batyuból kérek hat darabot – mutattam rá az étvágygerjesztő batyukra félreérthetetlenül.

– Becsomagoljam? – kérdezte.

– Nem kell! Itt fogyasztom el.

– Ezt mind?! – szörnyülködött és hitetlenkedett egyszerre.

– Hát, ha nem előre sütött – céloztam az áru frissességére, még kevés is lesz.

Neki láttam az evésnek, és tíz perc múltával már egy sem volt belőle.

– Kérek még egy üveg bambit – szóltam be a kisablakon.

A bambit is utána küldtem a batyuknak, és úgy éreztem, hogy én vagyok a legelégedettebb ember a körúton, ahol már végre tele gyomorral ballagtam visszafelé.

Késő délutánra járt az idő, az utcai villanyórán hat óra elmúlt. Az utca még mindig tömve volt idegesen rohanó emberekkel. Éppen ezért feltűnő volt, ha valaki nem rohant. A villamoson látott „papagáj”-hoz hasonlóan volt öltözve egy harminc év körüli nő, aki nagy nyugalommal támasztotta az egyik üzlet oldalát. Mélyeket szíptantott hosszú szárú szipkájából, majd gyorsan oszló karikákban engedte ki szájából a füstöt, úgy váltogatta a lábát, mint az álló gólyamadár a fészke előtt. A füsteregetés közben minden arra járó férfihoz volt egy-két meleg szava, de legtöbbször nem akarták hallani, hogy mit mond. Az egyik férfi aztán mégis megállt, én meg jobban hegyeztem a fületem a közelükben.

– Mennyi? – kérdezte a manusz.

– Kettő! – felelt a papagáj.

– Az sok! Már százötvenért különbet kapok.

– Dögölj meg! – mondta dühösen a papagáj és elfordult a manusztól.

Némán bámultam a papagájt, mert tömondatokból sehogyan sem értettem meg, hogy mi van eladó.

– No mi lesz? Mit bámulsz? – szólt rám gorombán.

– Csak azt, hogy mi van eladó? – kérdeztem, miközben figyeltem díszes tollazatát.

– Majd rögtön az orrodra húzom, ha gyorsan el nem kotródasz! – kiáltott rám, és már ugranom is kellett, mert a kézításkájával felém sújtott.

Dühös voltam rá, azért visszakiáltottam, annál is inkább, mert megértettem, hogy mit akar az orromra húzni.

– Én azért az ócskabőrért egy tizest sem adnék!

Olyan dühös lett, hogy még futott is utánam. Persze a futásban nálam nem jöhetett számításba, ezért egy-kettőre lemaradt.

– A fene enne meg ezeket a papagájokat! Sohasem tudtam, hogy ezek is ragadozó madarak! – gondoltam jó ízű mosolygás közben a villamoson utazó, és az utcán pózoló papagájra is.

Elértem a Rákóczi utat és jobbra fordultam a Keleti pályaudvar irányába, majd átfutottam a bal oldali járdára. Úgy éreztem, hogy egyenesben vagyok a hazafelé vezető utat illetően. A pályaudvar térből kiemelkedő épülete mutatta az irányt. Megnyugtató érzés volt, hogy a zsebemben levő pénzért bármikor felszállhatok egy hazafelé induló

vonatra. De erre semmi szükség nem volt, mert másnap hajnalban indulhattam a megjavított teherautóval. A munkásszálláson várt rám az éjszakai szállás. Úgy oldódtam fel a járdán özönlő tömegben, mint otthon a patak vizében még egy csepp víz. Nem lett velem több, sem kevesebb. Ráérősen ballagtam a járdán, és bámultam a villamost, az autót és az embertömeget. Valaki megrántotta a karomat. Oda néztem.

– Gyere haver, mutatok valamit! – szólított meg egy aránylag jól öltözött fiatal manusz.

– Kiszúrtak megint! – könyveltem el magamban, amikor az árkádok alatti kirakathoz értünk, ahol már a haverjai vártak.

Benyúlt a zsebébe, ahonnan csillogó-villogó nyakláncokat és gyűrűket, meg más „ékszereket” húzott elő.

– Olcsón megszámlítom neked! – tolta az orrom alá a csillogó tárgyakat.

– Ez arany? – mutattam a gyűrűre, amelyik legjobban csillogott.

– Persze, hogy az! Gyémántkövel. Dél-afrikai gyémánt.

Mivel kételkedve néztem rá, fogta a gyűrűt és a kirakat üvegén egy hosszú karcolást csinált vele. Összeszedtem gondolataimat, amit az iskolában mélyítettem magamban a gyémánttal kapcsolatban.

– A legkeményebb ásványi anyag, és persze értékes ékszer is –, emlékeztem a betanult szövegre.

Mindent figyelembe véve szerettem volna valami jó kis üzletet csinálni, amiből jobban jönne a pénz, mint a cseresznyeszedséből, mert azt nem szerettem csinálni.

– No mi lesz? Érdekel?

– Mennyiért adod? – tettem fel az óvatos kérdést az árát illetően, mert az volt az érzésem, hogy az én pénzem túlságosan kevés ehhez az üzlethez.

– Egy százasért megszámlítom neked. Nézd meg micsoda kő van benne –, mondta és egy újabb karcolást ejtett vele a kirakat üvegén, de most már átlós irányban.

A homályos megvilágítás mellett ekkor vettem észre, hogy már rengeteg karcolás van az üvegen. Óvatosan pillantottam a másik üvegre, az is tele volt karcolással. A kirakatüvegek úgy át voltak szöve vonalakkal, mint a pókháló.

– Ezek a huligánok rengeteg „dél-afrikai gyémánt”-ot adnak itt el – nyugtáztam magamban mosolyogva.

– Annyit nem adok érte –, mondtam neki.

– Mennyit adsz? – kezdett alkuba bocsátkozni.

– Ötvenet darabjáért! De akkor ötöt veszek a rokonoknak is.

Rövid tanácskozást tartottak, majd hozzám szólt:

– Jó rendben van, itt az áru, fizess!

– Nincs nálam annyi pénz. Ott van a pályaudvaron a megőrzőben. Egy órán belül itt vagyok.

– Oké, menj, de igyekezz vissza, mert eladjuk másnak, ha nem jössz időben –, figyelmeztetett és éreztem, nem kételkedett a szavaimban.

Úgy szaladtam a pályaudvar felé, hogy vissza se néztem. Remélem, azóta rájöt-

tek, hogy énram nem érdemes várni. Bementem a Keletibe, és leültem egy lócára az indulási oldalon. Még mindig sokan voltak a pályaudvaron, pedig már lassan szűrűlni kezdett, a csarnokban lévő óra nyolcat mutatott. Egy darabig még elnéztem a tolongást, aztán egy másik ajtón elhagytam az épületet, vigyázva arra, nehogy az előbbi „üzletfeleim” karjaiba fussak. Úgy éreztem, nagyon elegendem van ebből a pesti kirándulásból. Folyton résen kellett lennem, hogy át ne dobjon valaki. Ráadásul még a rendőrökre is vigyáznom kellett, mert egy esetleges igazoltatásnál magyarázkodnom kellett volna, hogy mit keresek én tizenhárom évesen, szülői kíséret nélkül a fővárosban. Nem volt más vágyam, mint a munkásszallót minél előbb elérni. Ezért megsziporáztam lépteimet. Még nem volt kilenc óra, amikor benyitottam a kapun.

– Már azt hittem elvesztél! – szólt ki fülkájából a portás bácsi.

– Nem megy az olyan könnyen. A rossz pénz nem vész el –, mondtam neki az ismert közmondást.

– Csak nem Te vagy a falu rossza? – kérdezte nevetve.

– Á, csak vicceltem. Otthon azt mondják, hogy én a „jobbak” közé tartozom –, mondtam mosolyogva.

– No jó, akkor menj, és pihend ki magad a holnapi úthoz. A tizenötös szobában van egy üres ágy, azon megalhatsz – mutatott kezével a folyosó vége felé.

Lefeküdtem. Egy pár percig még kavargtak fejemben a gondolatok, amelyek a nap eseményeivel voltak kapcsolatban, aztán elszenderültem. Álmomban már otthon jártam: Az erdőn sokkal nagyobbnak láttam a fákat, és sokkal sötétebbnek az erdőt. A nádaskút körül hatalmas agyaras vaddisznók túrták az iszapot. Egyikük észrevett és futni kezdett felénk.

– Szaladjunk! Szaladjunk! – kiabáltam Józsinnak, hogy az erdőszelelén minél előbb elérjünk egy nagy fát, és arra felkapaszkodjunk a felbőszült vadkan elől.

De a lábam nem engedelmeskedett. A vadkan agyarait csattogtatva, veszedelmesen közeledett felénk. Végre, mégis elértük a fát, de akkor meg a kezem nem engedelmeskedett. Már-már elérte csüngő lábaimat csattogó agyarával a vadkan, amikor valaki rázni kezdett.

– Ébresztő! Hé! Indulunk hazafelé – ismertem meg Zoli bácsi megmentő hangját.

– Miért kiabáltál? – kérdezte, miután feleszméltem.

– Azt álmodtam, hogy üldözött egy vadkan... és – próbáltam magyarázni, de mivel nem értette, félbeszakított.

– No nem baj, hamarosan megnézheted a vadkant otthon. Egy pár óra múlva otthon leszel.

Mintha a Csepel-autó is vidámabban ment volna hazafelé. Igaz, a platóján alig volt valami súly, csak az üres ládák terhelték.

– No, hogy tetszett Pest, meg a pesti lányok? – kérdezte Zoli bá, amikor kiértünk a városból.

– Sehogy! Se az egyik, se a másik. Olyan ez, mint egy nagy diliház – válaszol-

tam, de azért mégiscsak sok mindent láttam, és tapasztaltam az első utamon is, amiről otthon fogalmam sem volt, – ezt el kellett ismernem.

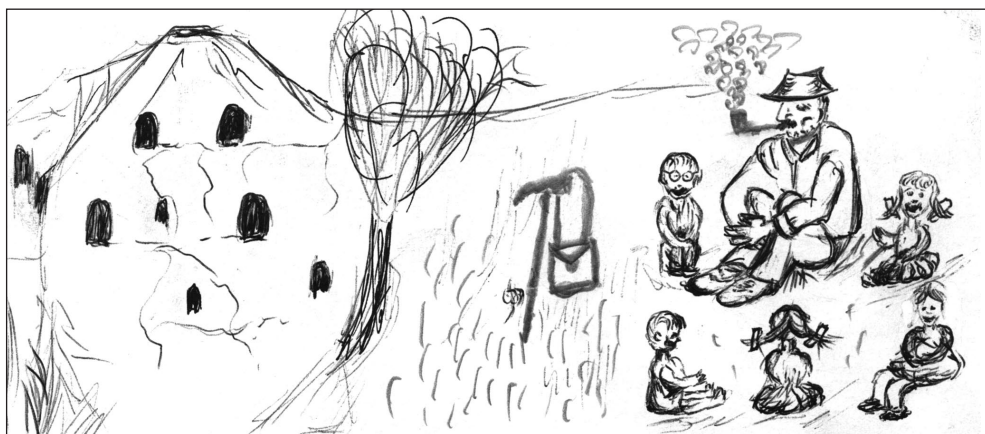
A mezőkövesdi szőlőkből kiérve – a falutól öt kilométernyire – már látszott a falu templomának tornya. Mintegy felkiáltójel nyúlt az ég felé, a völgyből kimagasodva. A falu házait még eltakarták a dombok, amelyek szinte minden oldalról magasodtak föléje, az őket borító erdővel. Tíz perc múltával begurultunk a felvásárlóhelyre. Megköszöntem a fuvart, és futottam hazafelé. Otthon aggódva néztek rám a szüleim.

– Hol az istenben jártál ennyi ideig? – kérdezték annak ellenére, hogy elolvasták a hátrahagyott üzenetet, és látszott rajtuk, örülnek az érkezésemnek.

– Elromlott az autó, én meg addig széjjelnéztem a városban.

Látszott rajtuk, hogy eszük ágában sincs megverni az önkényes elutazásom miatt. Sőt, anyám még meg is simogatott, amikor a zsebemből kihalászott negyven forintot az asztalra tettem. Másnap aztán volt mit elmesélnem cimboráimnak, akik szájatva hallgattak. Kíváncsi tekintetükből azt olvastam, hogy ők is szívesen utaznának bármikor a fővárosba, de én egyelőre nem vágytam erre az utazásra. A történetem végére érve, már a falu utcái is elnéptelenedtek. Csupán egy-egy kutya vonított a falu különböző pontjáról, mint akiknek ellenére van, hogy a felkelő hold bekukkantott a faluba, és ezüstsínű lepellel borította be Szomolyát, amely a Nagyvölgytető és a Gyűr-tető között az esti szürkületben rejtőzködött eddig.

NAGYAPÁKRÓL UNOKÁKRA

Nagyapót úgy ülték körbe unokái, mint tyúkanyót kiscsibéi. A szomolyai kaptárkövek süvegeit pörzsölte a nyári napsugár, míg az alattuk zöldellő – Novaj felé nyúló – Kaptár-réten békésen legelgetett a nagyapó őrzötte tehéncsorda, melyek közül némely tehénnek nyakában a kolomp szólt. Az öreg éppen, hogy megtömte rézfedelű pipáját, tűzcsiholó szerszámaival tüzet csiholt a száraz taplóra, ami ezáltal tüzet fogott. Ezzel aztán meggyújtotta frissen tömött pipájának dohányját és bodor füstöket eregetett, ami aztán egyre terebélyesedő karikákban szerte foszlott.

– Látjátok!? – mutatott a szertefoszló pipafüstre. Így tűnnek el az évek is!

Egy év, tíz év, száz év – eltűnik mögöttünk a gyorsan múló idő homályában. De vannak dolgok, melyeknek nem szabad, hogy a feledés homályában nyomtalanul eltűnjének. Ezeknek meg kell, hogy maradjanak az élők emlékezetében, hogy még az utánunk élők is emlékezzenek a dicső múltra. Én is ilyen gyerek voltam egykor, mint Ti vagytok most. Akkor az én nagyapám elmondta azt, amit ő a nagyapjától hallott hajdanán. Így maradt meg szájról-szájra a régmúlt idők története. Ennek bizony már több száz éve is van. Akkor még itt a Kaptár-réten a törökök sátrai tarkállottak. A kaptárkövek ablakai-ban az ő méheik gyűjtögették a nektárt. Ez a nektár – méz – már nem az ő ételeiket, italaikat édesítgette, mert ez a kisebb egység is csatlakozott az egri vár alá vonuló főhad-erőhöz, amely Maklár felől közeledett a vár felé.

Élt ekkortájt a faluban két ember, akik a fegyverforgatáshoz is jól értettek. Az egyikük neve Szabó Márton, a másikuké pedig Balogh Gyuri volt. Ez a két ember, az egri várig tartó sűrű erdő rejtett ösvényén igyekezett a vár felé. Mert bizony nincs az innen messzebb szűk kétórányi járásnál északnyugat irányában. Ez az ösvény még ma is meg van, hiszen azóta is ezen az ösvényen járunk a városba, néhanapján. Ha innen a kaptárkövektől elindulnánk, a gyepi cseresznyésen keresztül, a Mész-völgyön át a Mészhegyre jutnánk, és máris félútján lennénk a várig vezető útnak. Majd tovább haladva, a Nyerges-tető kaptárkövei mellett, rövidesen az Almagyar dombra jutnánk. Innen bizony már az egri vár is látszana.

– Nagypó! Nagypó! Menjünk már el az egri várba! – lelkesedett Pistike az erdőn keresztül vezető gyalogösvény hallatán, amely az egri várba vezet.

– Ígérem nektek, hogy egyszer elviszlek oda, ahol ez a két falunkbeli ember küzdött a törökök ellen hajdanán. Előbb azonban hallgassátok meg történetüket! – intette türelemre őket és máris folytatta mondókáját.

– Az elindulásuk után, nem több mint egy óra elmúltával, a Király-kúttól eredő Mész-völgy patakján átgázolva, a Mész-hegyre jutottak. Innentől bizony már sokkal jobban kellett vigyázniuk a mindenfelé portyázgató török előőrsök miatt. A Mész-hegyet elhagyva, óvatosan közelítették meg az Almagyar-dombot. Innen már a Maklári-völgy felé is elláttak. Ameddig csak elláttak, mindenfelé a törökök sátrai tarkállottak.

Elővigyázatosságuk egy cseppet sem volt alaptalan, mert bármely pillanatban egy portyázgató török előős karjaiba futhattak volna, akik bizony felkoncolták volna őket azon nyomban. Hallottak ők már olyat is, hogy a Mész-hegy szekérútja alatt egy alagút van vájva a tufaköbe, mely az egri várba vezet. Dobbantásaikra valami üreg-féleség kongását hallották, ami ma is hallható, ha valaki ezen a helyen egy nagyot dobbant csizmájával. Ők azonban nem ismerték annak rejtett bejáratát. Így nem volt mit tenni, mint a legnagyobb óvatossággal az Almagyar-dombi szőlősorok takarásában, a vár felé lopakodni, mely már nem is volt olyan messze.

A lemenő Nap vörös színét felöltve, készült elköszönni a Mátra hegycsúcsai mögött. A szeptember eleji napsugár még egyszer végig pásztázott vörös fényével a szőlősorok között, mielőtt elköszönt volna a távoli hegyeken túl. A tőkéken hamvas, kék fürtök kínálgatták bogyóikat a vár irányába igyekvő embereknek, akik lecsíptek egy-egy szőlőszemet az éretlen, savanyú fürtökről. Tudták, hogy ezeket a fürtöket ezen az őszen már nem szüretelhetik le szorgalmas kezű gazdáik az egri vár ostromára vonuló török sereg miatt. Mert bizony szeptember elején, még olyan savanyú ez a kék szőlő, hogy még a róka sem gondol ennek kóstolására, mert a foga elvásna tőle. Ha pedig olyan savanyú, akkor fölösleges időpocsékolás annak szüretelése is, mert annak mustjából nem forrna ki az igazi egri vörösbor, még sok év múltán sem. Az Almagyar-dombról a Király-székénél ereszkedtek le a vár keleti kapujához. A várban örömmel fogadták a szomszédos faluból érkezőket, hiszen a várvédőknek minden egyes ember segítségére jól jött, aki a fegyverforgatáshoz is értett. A vár védői amúgyis ugyancsak kevesen voltak. Bizony, ha még két-három napot késnek, nem tudtak volna bejutni a várba, mert akkor már Király-székén is megtelepedtek tarka sátraikkal a támadásra készülő török hordák.

– De nagypó! Az alagúton még bejuthattak volna, hiszen errefelé vezet az alagút! – hívta fel figyelmét másik unokája, Jani arra, hogy ha még később érkeztek volna, az alagúton bejuthattak volna a várba.

– Az már nagyon bizonytalan. Ennek az alagútnak a bejáratát nagyon kevesen ismerték, mert akkor az ellenség is megtudhatta volna, és akkor bizony nagy baj történhetett volna ebből –, válaszolt unokájának nagypó és füttyentett egyet pulikutyájának, – Bogácsnak –, mire az körbecsaholta a tehéncsordát, hogy az elkóborló, neveletlen teheneket visszaterelje a csordába.

Miután nagyapó megpiszkálta az alig füstölgő pipáját – ami máris jobban parázsolt –, egy jó nagyot szippantott belőle és folytatta mondókáját tovább:

– Érkezésük után alig telt el kettő, vagy három nap, amikor török ágyúgolyók hulltak a vár falára és a várba, olyan záporozás mellett, mint a nagy diófánkról hull ősszel a dió, amikor a viharos őszi szél tépi ágait. Amerre csak néztek, mindenfelé török turbánokat láttak, melyek vért szomjazó, dühös fejeket takartak. Úgy tarkállott a vár környéke, mintha egyik napról a másikra tarka virágok tengere nyílt volna tájékán. Sőt, még Tihamér, de még Andornak felé is úgy látszott. Száz meg száz ágyúból lötték a falakat, amelyeken itt is, ott is nagy rések keletkeztek, hiába volt az jól megépítve. Ezeken a réseken próbáltak bejutni a pogány törökök. Kezükből kard, fogaik között a tör villogott, de a várat védők elszántan védekeztek és vertek vissza minden támadást. Derekasan harcolt Szabó Márton és Balogh Gyuri is, de a törökök újra és újra támadásba lendültek, hosszú létráikon mászva a vár falára is. Itt azonban a vár védői olyan fogadtatásban részesítették őket, amit soha nem felejtene el. Kardjaikkal, buzogányokkal úgy kaszálták őket, mint ahogyan ma kaszálják a rétek pázsitját.

Ali pasa a Király-székén felállított sátra elől aggódva nézte az ütközetet, amelyben a hitetlen gyaurok – várvédők – halált megvető bátorsággal kaszabolják az ő, tehetetlen, erőtlen harcosait és lökik őket a vár faláról le a mélybe. Azt is látta, hogy időnként kupát emelnek fejük fölé és valami vörös italt öntenek szájukba. Ettől aztán még jobban megtáltosodva, haláltól nem félve, lökik a mélybe létrástól az ő legbátrabb jani-csárjait is. Ez már hosszú heteken át ismétlődött, az ostrom heteinek ideje alatt. Hiába a többszörösen túlerős serege, a vár védői visszavernek minden támadást, és erejük nem lankad egy cseppet sem. Ali pasa valami titkot sejtett, amely a vörös itallal lehetett kapcsolatban. S hogy a titkot megfejtse, legjobb kémjét – Jumurdzsákot – kérte.

– Ide! Hozzám! – Mutatott az arannyal ékesített, lábát melegítő topánkájára Ali pasa, amint hűséges alattvalója megérkezett. Jumurdzsák még egy hajításnyira sem közelítette meg a mesés szőnyegén terpeszkedő pasát, amikor megkezdte hajlongásait.

Mikor már egy pár lépésre volt csak, hasra vágódott és úgy közelítette meg annak fényes topánkáját. Ekkor, hűséges nyálával nyálazni kezdte annak talpát is, így szólva:

– Felséges padisah hívatál? Íme, itt vagyok!

– Allah növelje meg a szakálladat olyan hosszúra, hogy ezeknek a hitvány gyauroknak az egész országát körbe kötözhesd vele! – intett a hűséges alattvaló a várvédők felé és máris hátrált pár lépést a terpeszkedő pasától és hajolva maradt.

Ali pasa mintha hosszúnak találta volna alattvalója hízelgését – talán hosszabbnak a kívánt szakáll hosszúságánál is – terjedelmes ülepével aranyos szőnyegének széléig csúszott. Ekkor aztán topánkájával port rúgott Jumurdzsák egyetlen, ijedten pislogó szemébe, és dühösen rákiáltott:

– Látod azt a nagy fát a domb oldalában?!

– Felséges padisah! Legyen életed folyása hosszabb a Dunánál is és bölcsességednek csillaga ragyogjon még Allah égboltján is. Bizony látom, még ezzel a fél szemmemmel is –, mondta, csókolta meg ismét topánkája talpát.

Ekkor nagyapó unokái harsány nevetésre fakadtak, de miután kikacagták magukat, nagyapó folytatta Ali pasa dühkitörését.

– Arra a fára akasztatlak fel, ha holnap ilyen tájra nem derítet ki, hogy mit isznak ezek a hitvány gyaurok azokból a kupákból, amitől olyan erősek és bátrak lesznek! Mert bizony az a gyanúm, hogy azokban a kupákban a megvadult bikák vére vöröslik – toporzékolt dühében a pasa és azonnali távozást intett alattvalójának.

Jumurdzsák, egy ideig hajlongva hátrált, majd felugrott és elrohant, hogy minél előbb jelentést vigyen a hitvány gyaurok rejtelmes titkáról a pasának. A pasa bikavért emlegetett, ezért a várból kifelé vezető árkot vizsgálgatta, amelyben az állatok vágásakor hallható állatbögéseket követően valóban vér folyt kifelé a várból. A vér azonban már meg volt keményedve annyira, hogy azt már a gyaurok sem tudták volna meginni. Amint így kutakodott, két gyaurok beszédét hallotta a falon túlról. Ezek a szüretetlen szőlőről beszélgettek, dicsérve annak levét. Mivel jól értette a gyaurok nyelvét, máris a homlokára ütött olyat, hogy az egyetlen szeme is majdnem kiugrott gödréből:

– Annak a levét isszátok!? Ettől van hát bátorságotok! Azon nyomban sietett a pasához, hogy felfedezését elmondja. A pasa máris szedetni kezdte az ez időre már érett fürtöket nagy kádakba, amikben aztán a levét kitaposták és máris inni kezdték abban a reményben, hogy ettől az erejük még a várat védők erejét is fölül múlja.

A must édes volt, mint a méz. Márpedig azt tudjuk, hogy a mézet ugyancsak szerették, ezért aztán jókat kortyolgattak az édes nedüből. Nem kellett azonban annyi idő sem, hogy Allahhoz egy hosszabb imát el lehessen mondani, amikor a bokrok irányába kellett futniuk, de igen gyorsan!

– De nagyapó! Miért kellett futniuk? – kérdezte Petike, a másik kíváncsian hallgató unoka.

– Miért? Miért? – Hát azért, amiért Te is szoktál futni az erdő felé, ha a mustból benyakalsz szüreteléskor!

Erre aztán minden unoka megértette, hogy miért futottak és nagy vihogásba kezdtek. A nevetésük után nagyapó ott folytatta, ahol előbb abbahagyta.

– Bizonyára azóta a törökök megtanulták, hogy jobb lett volna, ha csak a kiforrás után isznak a vörös nedüből. Mert bizony a must csak elvette az erejüket, amit pedig a várvédők ittak vörös Ó-bort, az az erőt és a bátorságot adja.

Bizony, olyan az, mint bikának vére, a dühöngő bikáé! Nem is tehettek mást a törökök, mint azt, hogy vesztessen elvonuljanak az egri várnak még a környékéről is – fejezte be mondókáját nagyapó, amit már több száz éve beszélnek a faluban, és mondják el nagyapák unokáiknak azért, hogy soha se feledjék a régi idők történetét. A lemenő Nap vörös színben kezdett eltűnni az egri vár irányába, de előtte még halvány pírrel vont a kaptárköveket azért, hogy még sokáig emlékeztessenek a harcokból visszatérő két falusi emberre, Szabó Mártonra és Balogh Gyurira. Ez a két ember túlélte a vár ostromát, amit a törökök sokszoros túlerejükkel sem tudtak elfoglalni. Nagyapó pedig unokái és Bogács kutyája segítségével engedte be a fáradt tehéncsordát a völgyben hosszan elnyúló faluba, mielőtt azt a sötétség teljesen eltakarta volna a szemük elől.

JÁRJ SZERENCSEVEL

A vashordókkal megrakott tehenes szekér csigalassúsággal kapaszkodott kifelé a faluból, a Malomló út meredek emelkedőjén. Innen a Nagy völgy-tetőről figyelve, még azt is pontosan meg lehet olvasni, hogy hány hordó van a szekér derekában. Hiszen a domb lábánál – a falu szélén – ér ki a Felsőpartra a megrakott szekér, így könnyen szemügyre vehető annak rakománya.

Persze, a Nagy völgy-tetőről nemcsak a Malomló úton járó-kelőket lehet jól látni, hanem a messze tájakat is. Tiszta időjárási viszonyok esetén, ha dél irányába fordulunk, még a Tiszáig is elláthatunk. Láthatók az alföldi falvak a szélrózsa minden irányában. Alattunk Szomolya község nyúlik el a völgyben, és ha szemünkkel észak felé kutatunk, az Eged-hegy és a Vár-hegy vonulatai láthatók. A Vár-hegy alatt Noszvaj község háztetői pirosnak. Erről a magaslatról ragyogó kilátás nyílik a környékre. Bármikor, ha valaki távolba akart látni, ezt a helyet kereste fel. Akkor is, ha jó szándékú céllal figyelt, és akkor is, ha rossz szándékkal. A háború idején ásott géppuska- és ágyúhelyek még ma is fellelhetők. Sok katona halt meg ezen a helyen, amikor a Gyűr-tetőről az ellenséges géppuskák és ágyúk ontották magukból a halált osztó lövedékeket. És természetesen sokan haltak meg a Gyűr-tetőn is, amikor innen lőttek vissza. Erről a magaslatról – és a Gyűr-tetőről is – figyelték az erdők-mezők csőszei a rájuk bízott területet, hogy minél eredményesebben láthassák el feladatukat. Innen figyelték most Rákosi finánci is a tiltott pálinkafőzés szabályszegőit. A faluban már egyre lehetetlenebbé vált a pálinkafőzés, ezért a szőlőhegyi kunyhókban próbálkoztak a falu lakói e tiltott tevékenység folytatásával. Mert valamiből mégiscsak meg kellett élni. A gyümölcstermő dombok és rétek lankái hiába adtak bő termést, a beszolgáltatás mohó étvággyal tüntette el, ami csak termett. Emellett a propagandagépezet az elmúlt idők, korokat emlegette abból a célból, hogy a jelen sanyargatásáról, a teherviseléstől szenvedők figyelmét elterelje. Merthogy hajdanán dézsma volt, kilenced, vagy tized. Innen, a dombtetőről észak felé fordulva, egy karnyújtásnyira van a kőkereszt mögött az az útszűkület, ahol a Vén-hegyről a faluba szállított terményeket hajdanán megtizedelték. Ez csak a termés tizedrészét jelentette nem úgy, mint a beszolgáltatás, ahol kisöpörték a termelő portáját, nem törődve azzal, hogy éhen hal-e vagy nem. Ha valaki ezek után mégis élni akart, akkor ezt csak törvénybe ütköző pénzkeresettel tudta elérni. Például: pálinkafőzés, feketevágás (disznóvágás), orvvadászat, erdőről falopás és még ki tudja mi más. Végül is, minden becsületes embernek volt valami a füle mögött. A becstelenekeket, besúgókat, spicliket az állam etette. Most is a domb tetejéről, árgus szemekkel figyeltek a fináncok minden mozgást a környéken. Az egyiküknek – a társa szerint Jancsi – gubics nagyságú szeme majd' kiesett, amikor a szekér a házak takarásából kijövet, már láthatóvá vált. Kényelmesen ballagott le a dombról, a cammogó tehenes szekér elé és a törvény hangján állította meg a megrakott járművet:

– Hová igyekszik az elvtárs? Mit szállít azokban a hordókban? – tette fel a kérdé-

seit a megállás után annak ellenére, hogy orrfacsaró bűz terjengett a szekér körül és igyekezett minél kevesebb levegőt venni tüdejébe. A tehenek hajtója – jól leplezve izalmát –, lelépett a szekérről és a leghátsó kis vashordó ponyvakötését fellazítva így szólt:

– Tessék megnézni, a legjobb trágya ez, ami csak létezik a pöcegödörből, onnan meregettem és a szőlőhegyre viszem. Ebből lesz jó termés a jövő esztendőben. A sok finom szőlő, és a sok finom cseresznye. Mert a földet nem lehet becsapni. Annak ha nem adnak, nem ad majd semmit, mert az nem olyan, mint az ember, hogy ígéretesekkel is beéri.

Szerencsére a bamba finác ebből a célzásból nem értett meg semmit, mert ha megértette volna, még azt is mondhatta volna, hogy ez a kocsis egy kulák bérence, imperialistákkal szimpatizáló egyén, a magyar dolgozó nép ellensége. Mint ilyen egyénnek a lakat alatt a helye. De ő most a levegővétellel volt elfoglalva. Beszélni már nem beszélt, hogy a száján keresztül se szívárogon levegő a tüdejébe. Az egyik orrlyukát is befogta, mert máris úgy érezte, hogy a falu egyik kulákjánál kierőszakolt potyaebéd rögtön a felszínre tör belőle. Így aztán amikor a hajtó a többi hordóról is próbálta leoldani a takaróponyvát, dühösen rákiáltott:

– Menjen már az elvtárs a fenébe ezzel a förtelmes kulimással.

A kocsis ráérősen kötözte vissza a ponyvát, miközben gyomra remegett az idegességtől, ami nagyon is érthető volt, hiszen a kettő nagy vashordóban jó minőségű gyümölcscefre volt betakarva. A házikertekben és szérűskertekben termő gyümölcsökből származott, amit szintén ki kellett szállítani a szőlőhegyen épített, vagy tufába vágott kunyhókba, mert a faluban már lehetetlen volt pálinkát főzni. Természetesen a szőlő- és gyümölcsösdombokon termett rosszabb minőségű gyümölcsök helyben kerültek az erjesztő hordókba, így azokat nem kellett szállítani. Izidor – így hívták a szekér ülésén ismét helyet foglaló embert – ostorral kezében nógatta a szekeret vonató teheneket.

– Gyerünk Lámpás, gyerünk Szegfű!

Jancsi finác szájízét veszve nézett a távolodó szekér után. Érezte, hogy valahol ismét át van verve, mert most sem talált semmilyen pálinkafőzésre utaló nyomot. Csak azt tudta, hogy szaporodik a kisüsti pálinka a faluban annak ellenére, hogy már minden főzőedényt lefoglaltak. Mennyi álmatlan éjszakájába került, míg lefűlte az éjszakai pálinkafőzőket, de mostanában senki sem akadt horogra annak ellenére, hogy változatlan buzgalommal szimatolt az éjszakában és nappalokon egyaránt. A szekér elérte azt a pontot, ahol a faluból jövő gyalogút találkozik a kocsiúttal. Ez a hely a kaptárkö. Itt várt a szállítmányra Miklós, – Izidor útítársa. Előre megbeszéltek a találkahelyet, mert még gyanúsabb lett volna, ha a finác ellenőrzésekor mind a ketten a szekéren ülnek. A kaptárkövek némán süvegelték az érkezőket, ugyanúgy mint többszáz éve minden arrafelé járó embert.

– Nem volt semmi baj? – kérdezte Miklós, amint felkapaszkodott az ülésdeszkára.

– Baj éppenséggel nem volt, de nagyon szimatolgat utánunk –, válaszolta és

visszatekintett a falu irányába, jól szemügyre véve azt a helyet, ahol a finánc megállította. De nem látott semmi olyat, ami esetleg a követésükre utalt volna. Így hát megtömték pipájukat saját termelésű dohánnyal és bodor füstöket eregettek. Tudták, hogy ezután már kevésbé kell tartaniuk ellenőrzéstől, hiszen már a kaptárköveket is elhagyták a Novaj irányába kanyarodó kaptárréttel együtt. Csak a csend, az erdő csendje maradt útítársuk egészen a Felsőmétyi-hegyig.

Időnként egy-egy szarvas, vagy őz és nyulacska ugrott át távolabb a nyikorgó szekértől. Izidor a már kialvó pipáját megpiszkálta, ami után újra bodor füstöket eregetett, majd Miklóshoz fordult:

– Ez a mocskos finánc kereste nálam a bort az elmúlt télen. Megismerem a vörös pofájáról. A krumplicsomó alatt kutatott a pincémben. Átkapálta az egész csomót, miközben annyit összevagdalt, hogy egy kisebb fajta vendéglő egy ebédhez nem használ fel annyit. Bort nem talált, de az összevagdalt krumplikáromat senki sem térítette meg.

Aztán meg valami lyukat keresett, mert szerinte abban van eldugva a borom. Egy durunggal kongatta a pincém földjét abban a reményben, hogy majd csak megtalálja az üreget. De nem találta meg. Ha ezzel a módszerrel keresi, nem is találja meg soha. Hiszen alattam is, fölöttem is pincék vannak, amelyek még lábdobbantásra is konganak. Mindenesetre, ez a mocskos finánc még nem adta fel. Lehet, hogy nem is rajta múlik az egész keresés, mert a pinceszomszédom egy nagy spion, aki betegesen jelentget mindenkit, valami kiténtetés reményében. Amikor ezt a lyukat vágtam, nagyon figyelmesnek kellett lennem, nehogy észrevegyen valamit. De ő sunyi módon megbújt a pincéjében, és úgy hallgatózott. Volt olyan is, hogy elmenést színelve, nagy zörejekkel zárta be pincéjének ajtaját, de belülről. Ezt én észrevettem, mert egy ajtórésen keresztül figyeltem, hogy el megyen-e igazán? – No, ha te nem mégy el, majd én elmegyek! Ezután egy kőfal mögül figyeltem, amint dühösen távozik az aljas spion. Mikor elment, visszamentem és faragtam tovább az üreget. Végül is az üreg elkészült, és a borom egy részét belerejtettem. Nem vagyok hülye, hogy mindent bevalljak ezeknek a csavargóknak, akik a spion hadukkal „együtt” munka nélkül dözsolnek. Miközben ezt mondta, még nagyobb köpött, mint egyébként a pipától köpni szokott. Valószínű, hogy a sanyargatóinak szánta a többletet, amire bőven rászolgáltak. Időközben megérkeztek a Felsőmétyi-hegyre – Vendel bátyó kunyhójához. Itt már aggódva várta őket a harmadik társ, Laci. Türelmetlenül toporgott az ajtó előtt, látszott rajta, hogy korábban várta érkezésüket.

– Csak nem történt valami bajtok az úton? – kérdezte aggódva. Mert hát a mai időkben minden előfodulhat, ami bajt jelent. Ezekben a háború utáni zavaros években pedig különösen sok a csavargó, az útonálló, a fináncokon kívül is. Azért csak a faluban, vagy mellette portyáztak a fináncok is, mert féltették az életüket.

Másról sem lehetett hallani, mint most a Hársas mellett ölték meg ezt, az egri útban azt, a Kövesd felé vezető úton pedig kirabolták amazt. Most azonban nem történt más azonkívül, hogy a finánc feltartóztatta a szekeret, míg társa a Nagyvílgy-

tetőről továbbra is kidülledt szemekkel figyelte a mozgást más irányban is. Az érkezők jókedvűen válaszoltak az aggódó kérdésére:

– Ugyan már! Hová gondolsz? – Mondta Izidor, miközben megkongatta a hozott vashordókat, amelyek nem üresen kongottak.

Erre a válaszra egymás hátát veregették, amire a sikeres út szolgálta az okot.

– Erre inni kell! – jelentette ki Laci, és a frissen főzött pálinkából öntött a poharakba, mely kristálytiszta csillogott a pohár szélén apró buborékokkal.

– Megvan ennek a foka! – jelentette ki Miklós elégedetten és krárogott egyet a torkát égető erős pálinkától.

Laci, a dicséret hallatán mosolygott, hogy nem töltötte fölöslegesen az időt, míg társai a cefréért voltak. A kóstoló után kiürítették a cefrëshordókat, majd Miklós a legkisebb hordóra mutatva kérdezte:

– Hát ezt hova tegyük? – gondolt a pöcegödör tartalmára.

Oda a cseresznyefa alá! Legalább megfizetünk Vendel bátyónak a kunyhója „bérletéért”. Ebből lesz a finom ropogós cseresznye, ami csak Szomolyán terem! – mutató Izidor a kunyhótól távolabb álló, terebélyes cseresznyefa irányába jókedvűen.

A kunyhó kéménye bodor füstöt eregetett, a frissen rárakott tölgyfa hasábjaitól, amelyek még nem voltak megszáradva. A füst gyorsan szertefoszlott a gyümölcsös, és a mellette elterülő erdő fáinak lombjai fölött. Öt kilométeres körzetben ember nem létezett rajtuk kívül. A pusztuló szőlőhegy még meglévő művelt szőlős részein is lezajlott már a szüret, még akkor is, ha a termés nem volt beérve. Az erdő közelsége miatt nem lehetett várni a teljes érése, mert a vadak-madarak így is jócskán megdézsmáltak a termést. Ez a gyümölcsös is kipusztulóban volt már, távol a falutól és minden emberlakta helytől. De a vadak annál jobban érezték magukat, minél ritkábban fordult meg e tájon az ember. A vaddisznótúrások szaporodtak a szőlősorok között, és a fák alatt is, sőt, már a szekérútba is beletúrtak. A fácánok is olyan jól érezték magukat a környéken, mint a tyúkok a baromfiudvarban. Csak meg kellett fogni őket, és máris bográcsba kerültek. Ennek Laci volt a nagymestere. Az este kirakott csapdába vagy egy nyúl sétált bele, vagy egy fácán kapirgált addig, míg hurokba akadt a lába. Nem volt gondjuk a hús miatt, mert esetenként nagyobb vad is került a kondérba, sőt ilyenkor még hazára is jutott. A beszolgáltatás miatt ez nem is jött rosszul, hiszen az elnyelte a hízókat, baromfikat, marhákat és mindent, amit enni lehetett. A szekérből kifogott tehenek békésen legelésztek, hiszen volt mit legelniük, ha csak a szekérút melletti vastag fűszőnyeget nézzük is. De fű volt már itt minden, mert ahonnan az ember kivonul, azt a természet visszafoglalja gyorsan. A bőséges legelőn kielégítették étvágyukat az éhes tehenek. Miklós birkafaggyúval kente be nyakukon azt a helyet, ahol a járom keményfája megkeményítette a bőrt. Mert hát ennél jobbat manapság bőrpuhítására még nem találtak ki. Az új szállítmánnyal érkezett cefréből telepakolták a nagy főzőüstöt, majd rátették a tetejét, amelynek közepéből a rézből készült kígyócső indult a vízzel tele lévő hűtőhordó irányába. A rézüst tetejét nedveskorpával kenték be, hogy a hézagoknál el ne illanjon a cefre szesztar-

talma a forralás következtében, hanem annak párája a hűtődényen keresztül érve, szeszként jelenjen meg a rézcső végén. A tölgyfahasábokkal ismét megrakták a tüzet. Ezek fellobbanó fénye megvilágította arcukat a nagy cseresznyefa árnyékában, még nappal is homályos kunyhóban. Izidor a lángok tekervényeit kutatva nézte a fellobbanó lángokat, amelyek arcukat megvilágították, majd beszélni kezdett:

– Lassan vége lesz a pálinkafőzésnek itt a hegyen is. Ez a módszer is feltűnő már. Sokszor álltunk már a lebukás szélén. Még most is remeg a gyomrom, ha arra a mocskos fináncra gondolok, mert most is csak hajszálon múlt a lebukás, mert ha nem olyan finnyás és a többi hordót is megnézi, akkor a börtönbe kerülök – sóhajtott egyet, majd a tüzet megpiszkálva folytatta:

– Talán János bátyónak remegett így a gyomra, amikor a háború után a szeme látára kötötték el lovait a portájáról.

Miklós és Laci feszülten hallgatták a pálinkakóstolón túl járó Izidort, amint a történetet elkezdte, lassan a módját megadva mesélte:

– János bátyó szeretett a tornácon aludni, és tavasztól őszig már évek óta ezt tette. Persze abban is volt valami, hogy a lovait is féltette, mert mostanában gyakran előfordult, hogy valakinek a lovát elkötötték az istállóból. Laci és Miklós feszülten hallgatták jóval idősebb társukat, aki olyan dolgokról mesélt, amire ők még nem emlékezhetek. A kunyhó környéke még nappal is csendes volt, most hogy szürkülni kezdett, még csendesebb lett. Egy-két fácán rikácsolt még a környéken, mintha a hurokba akadt társáért zsörtölődött volna. Az erdő mélyéből bagolyhuhogás hallatszott, a Hársas felől pedig szarvasbika bögött, jelezve vetélytársainak, hogy azon a területen ő az úr. Ezek a hangok belevegyültek az üstben fortyogó cefre és az alatta pattogótűz hangjába.

– Melyik János bátyóról van szó? – kérdezte Laci.

– Hát a drága jó apósomról! – nyomta meg a „jó” szót gúnyosan Izidor.

Ő sohasem szeretett engemet. A lányának gazdagabb férjet akart, akinek szintén két lova van, mint neki. De aztán egy augusztusi éjszakán az ő két lovát is elkötötték. Alighogy hazakísértem Juliskámat a bálból, a holdfény csinálta árnyékban összebújtunk a hársfa alatt. Minél jobban szorítottam magamhoz, éreztem szívének dobbanásait. Mind a két kezét nyakam köré fonta és húzta a fejem az övéhez. Éreztem forró leheletét és a következő pillanatban forrón csókolta a számat. Arca lángolt, szeme tüzesen villogott, éreztem, hogy még az éjjel magamévá teszem. Lassan lépegetve mentünk be a kapun, és át az udvaron a kert irányába, ahol a bokrok sűrűje mindent eltakart. Az istálló előtt haladtunk el, ahol az ajtó nyitva volt és a lovak még a jászol előtt álltak, első lábukkal az almot kaparták. A gazda a tornácon lévő dikón aludta az igazak álmát, a fal felé fordulva, apró horkolásokat kíséretében. Aztán, mintha ébredne, átfordult a másik oldalára, de máris visszafordult a fal felé, mint akinek nem jó az álma. Lélegzetünket visszafojtva lépegettünk a kert felé, nehogy észrevegyen, mert akkor aztán jaj nekünk! Éreztem Juliskám keze remeg a kezemben, de nem csak az apjától való félelmében. Leültünk egy bokor alá és simogattam remegő

kezet. Olyan csend volt, hogy a tücskök ciripelésén kívül más nem hallatszott. Még a kutyák is csak elvétve ugattak, talán csak az álmukban megjelenő falatokra vakkantottak egyet-egyet. Annál furcsább volt, hogy a patak irányából halk sustorgás hallatszott. Nem mozdultunk. Az óvatos lépések zaját már közelről hallottuk.

– Ki az? – kiáltottam abba az irányba.

Pillanatnyi csend után hallottuk, amint csörtetnek visszafelé a patak irányába, majd nagy csobbanás után futottak a vízben. Meglepetten ültünk egymás mellett attól félve, hogy valakik tanúi voltak a pásztoróránknak. Csak akkor nyugodtunk meg, amikor rájöttünk, hogy mi vettük őket először észre. De a pásztorórának vége lett, megzavartak bennünket, így hát elbúcsúztunk egymástól. De a látogatók még az éjjel visszajöttek, másnap reggel azt is megtudtuk. Juliska anyja reggel jajveszékelve rohagált a faluban:

– Jaj! Jaj! Ellopták a két lovunkat! Oda van a Sárga, oda van a Pejko! – jajveszékelt a faluban és kérdezte, nem-e látta valaki, de nem látta senki.

Csak János bátyó volt hallgatag. Ő nem szólt semmit, csak magába roskadva ült a háza küszöbén. A szomszéd unszolására aztán mégis beszélni kezdett, rövid mondatokban:

– Nem tudtam jól aludni, csak forgolódtam a dikón. Juliskámon töprengtem, hogy mi lesz vele, ha mégis behálózza ez a koldusivadék Izidor. Nem szerettem volna, ha az én lányom is olyan szegénységben kezdi az életét, mint mi az anyjával. Nyugtalan voltam. Már a Hold teljes fényével besütött a tornácra, amiből sejthettem, hogy ugyancsak későre jár. Biztosra vettem, hogy azzal a koldussal van a bálban ismét. Aztán a jótékony álom ránehezedett a szememre és elaludtam.

Vagy másfél órányit aludtam – a Hold állásából ítélve –, amikor halk nyerítést hallottam az istálló irányából. Felültem a dikón.

– Feküdj vissza gyorsan, ha kedves az életed! – parancsolt rám egy alak, és a hold fénye megvillant a baltája élén, amit fejem fölött tartott. Ez idő alatt társa kivezette mind a kettő lovamat az istállóból. Egy pillanatig azon voltam, hogy nekirontok a baltát tartó alaknak, de éreztem, hogy reménytelen számomra minden mozdulat.

Baltával kezében hátrált kifelé az udvarról a lovaimat vezető társához. A következő pillanatban lópaták dobogása verte fel az utca éjszakai csendjét.

– Szerencsére! – tette hozzá Izidor, az apósa elbeszélésének idézése végén. Ő vesztített két lovat – amik soha nem kerültek elő –, én meg nyertem egy hűséges asszonyt magamnak, akivel boldogságban élek, mert ha lovait nem lopták volna el, még most sem adta volna a lányát hozzám büszkeségében.

Fahasábokkal újra megrakták a tüzet, és a felvillanó lángok fényénél kiürítették az időközben vodkával telecsurgó edényt. Miklós a csurgó vodka alá tartotta a stam pedlit és megkóstolta, majd megjegyezte:

– Még „húz” egy kicsit, de félórán belül új cefrét teszünk az üstbe – mondta, és csettintett egyet nyelvével az ízlelést követően, majd a maradékot a tűzre lötytyintette, amitől a láng egy pillanatra fellobbant.

Az idő már jócskán belenyúlt az éjszakába. Az erdőben a baglyok huhogása egyre ritkábban hallatszott, mintha át akarták volna adni helyüket a nappali madárvilágnak, a fácánoknak. A hajnal már közeljárt annak ellenére, hogy e keleti égbolton ennek még semmi jele nem volt, de az erdő élővilága ezt már csalhatatlanul jelezte.

– Itt az ideje, hogy az indulásra is gondoljunk, ha pirkadat előtt be akarunk érni a faluba! – mondta Izidor és a pálinkával megtöltött üvegeket egy nagy zsákba rakták, amely tartókötelekkel ellátva, hátizsákként szolgált.

Miközben Izidor a hátizsákot kötözte, megjegyezte:

– Az az érzésem, hogy ezek a pálinkafőzések nagyon veszélyesek. Egyre ritkábban lehet már csinálni, míg végül el is marad. Elmarad, mint öreg szülém fogfájása, az utolsó fogának kihúzása után.

– No, azért mi még nem hagyjuk, hogy az utolsó fogunkat olyan könnyen kihúzzák! – jelentette ki Miklós arra gondolva, hogy ő bizony még egy darabig szeretné főzni a pálinkát.

Most Laci volt a soros, hogy a pálinkát becsempéssze a faluba, ezért Izidorral együtt felpakolták a szekérre a vashordókkal együtt. A tehenek terpeszben állva kérődztek, a kunyhó előtt álló szekérhez kötve. Az estig legelt finom fűvet rágták át újra, amikor ismét szekér elé állítva, nyakukra tették a jármot. Olyan sötét volt, hogy a szekérbe fogott teheneket vezetni kellett, hiszen az ostorosi domb mögött már régen lebukott a Hold, és a napkelte még messze járt. Óvatosan – a szekeret fékezve – ereszkedtek le a Hátmegi rétre, majd kapaszkodtak ki a Vesszős oldalán a Kaptárkőhöz. Itt Izidor megállította a teheneket, majd Lacihoz szólt:

– No Lacikám, járj szerencsével!

– Az elkel –, mondta Laci, majd hátára vette a harminc kilónyi hátizsákot társa segítségével, és titokban irigyelte Miklóst, hogy ő most a viszonylag biztonságos kunyhóban maradt pálinkát főzni.

Majd hamarosan elnyelte az éjszaka hátizsákjával együtt. A ritkuló sötétség miatt igyekeznie kellett. Hiszen a Gyűr-tető mögött már megpattant a sötétség burka, és már észrevehetően pirkadni kezdett. A falu zaja jól kihallatszott a Felső-partra. A kutyák ugattak, a szarvasmarhák bőgtek, és a kakasok teljes torokkal hirdették, hogy azon a baromfiudvaron ők az urak. Elérkezett az állatok kora hajnali etetésének ideje. Laci nagyon óvatosan ereszkedett le a faluba. Időnként meg-megállt és belehallgatott a pirkadó hajnalba, szemeivel próbálta fürkészni a ritkuló sötétséget, nehogy a fináncok karjaiba találja magát. Zavarta, hogy az egyik üveg nem volt teljesen tele, és ezért furcsa, kotyogó-lötyögő hangot adott minden lépésére, ami a hallgatózásban zavarta. Megállt, hogy valamit igazítson rajta, de ez sem ért semmit, mert tele kellett volna önteni, azonban pálinka a kunyhóban sem maradt, azért nem lett teleöntve. Ez a rövid pihenő kellett is, mert egyik korsó nyomta a hátgerincét. Megigazította, majd indult is tovább. Tudta, hogy most jön a nehezebb része az útnak. Benézett egy pinceajtón és valami képtelen gondolatai támadtak zaklatott agyának.

– Milyen jó lenne, ha innen alagút lenne hazáig! – gondolta, és megtörölte verejtékező homlokát és eközben suttogó hangokat hallott.

- Biztos, hogy jól láttad? – kérdezte az egyik alak a másiktól.
- Nem tévedek! Itt kell lenni valahol! Errefelé jött! – felelt a másik alak határozottan.
- No akkor lassan-csendben kutassuk át a pincék bejáratát, aztán majd meglátjuk!
- javasolta a másik.

Érezte, hogy a szíve a torkában ver, az alig húszméternyiire suttogó fináncok miatt. Mert, hogy azok voltak, ahhoz nem fért semmi kétség, hiszen ő a pincetorkából láthatta, hogy egyenruhában vannak, ha homályosan is.

– De hát honnan jöttek rá, hogy errefelé jövök? – kérdezte magától, s már biztos volt benne, hogy őrä várnak. Nem volt idő további töprengésre, mert üldözői túl közel voltak.

Óvatosan hátára vette ismét a hátizsákot, miközben egy körre lépett. A bokájában nyilalló fájdalmat érzett a kő miatt, azonban mégis ez a kő adta a mentőötletet. Fogta a követ és teljes erővel bedobta az előtte lévő kertbe.

– Ott! Ott! Hallottad?

– Hallottam! – felelt a másik finác, és rohantak be a fák közé.

Nem telt el egy perc, amikor vad csaholást hallott. Nem volt kétséges, hogy üldözői bent vannak az egyik portán, ahol a kutya megtámadta őket, mert éktelenül ordítottak. Laci minden erejét összeszedve, rohant hátizsákjával hazafelé, addig, amíg a kutya az üldözőit lekötötte. Otthon már várta Izidor, aki ez időre már kifogta szekereből a teheneket, és a jászol elé kötötte, majd szénát tett eléjük. Ekkor toppant be Laci. Izgatottan mondta el, hogy milyen közel járt a lebukáshoz. Mindene verejtékezett, de nemcsak a cipekedés volt ennek az okka, sokkal inkább a sötétben való lopakodás és főleg a menekülés okozta izgalom.

– Majdnem elkaptak! – mondta remegő hangon és ziháló tüdejével a levegőt kapkodta.

Izidor a vállára csapott és vigasztalni kezdte:

– Az a fontos, hogy sikerült. Túljártunk az eszükön most is. Újra lesz egy kis pénz, amiből élhetünk egy darabig.

A beszolgáltatás úgyis elvisz mindent, mert még annyit sem hagynak, hogy szűkösen megéljünk. Kisöpörték most a kamrát, mintha ők termelték volna az összes terményt. Nem is csoda, ha a fiatalok menekülnek a faluból a városba, ahol az iparban elhelyezkedve mégiscsak több marad a megélhetésre. A falu szőlő- és gyümölcsösdombjai – mint Csák Máté földje – elparlagosodnak. Ahol még ezek előtt a Kánaán földje volt, most a dudva, a gaz terem. Először a legtávolabbi dombokat nem művelik, mint a Métyi-hegy, aztán a Kutya-hegy, Nyárias. Aztán sorra kerül a közelebbi területek elhagyása is, mert nem lesz, aki megművelje őket. Csak az idősök maradnak, akik nem tudnak dolgozni. Marad még egy szerencsétlen néprteg, amely nem akar dolgozni. Viszont annál jobban szaporodik, hogy még szegényebb legyen – fejezte be mondókáját Izidor.

Napok múlva – amikor túl voltak már az izgalmon – beszéltek meg, hogy milyen jó ötlet volt a kő bedobása a kertbe. A fináncok eszeveszetten rohantak a

kertbe, ahonnan a zajt hallották, de a hamis házörző kutya alaposan helyben hagyta őket. A veszettül csaholó kutya széttépte a nadrágjukat. Majd ennek eszeveszett csaholására a többi szomszéd kutyák is támadásba kezdtek. Erre aztán előkapták pisztolyaikat és a sötétben vaktában lövöldözni kezdtek, mire a kutyák megfutamodtak. Ekkorra már a ház gazdája is kiszaladt a kertbe, hogy megnézzze, mit üldöznek a kutyák, majd futás közben hallotta a lövéseket. Ettől megijedt és futni akart visszafelé a házba, amikor a homályos kertből valaki rákiáltott:

– Állj! Igazolja magát az elvtárs! – majd egy másik hang is kiáltott:

– Nem értette! Igazolja magát!

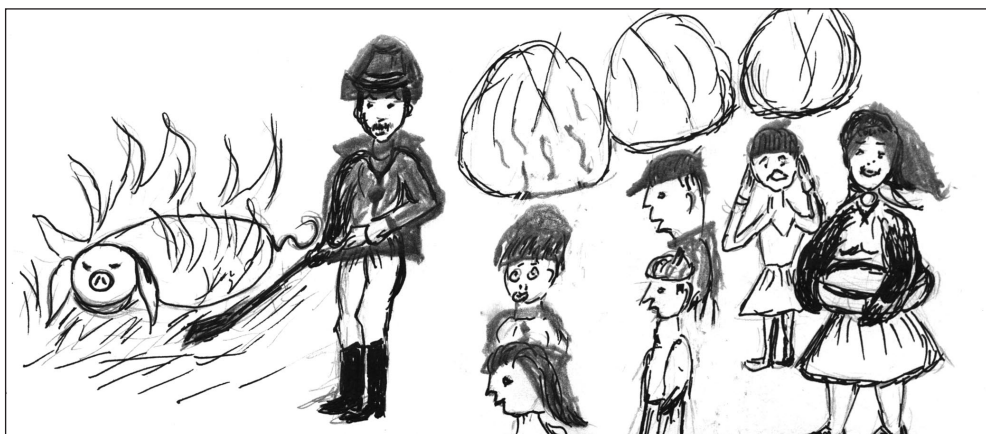
– Itt lakok ezen a portán! Mit akarnak tőlem?

– Induljon előttünk befelé az udvarra! – hangzott a parancs.

Ezután elindultak a kertből az udvarra, ahol égett az udvari villany. Ennek fényénél ismerték meg egymást a fináncok és a spion. Azt semmiképpen sem tételezték fel, hogy az egyik legjobb spion volt, akit a sötétben üldöztek. Már csak azért sem, mert annál sokkal lustábbnak ismerték, hogy a pálinkafőzéssel bíbelődött volna, inkább jelentgetett. A fináncok kérdésére, hogy nem látott-e valakit a kertben, csak az igazat tudta válaszolni, hogy: Nem! És ez volt az igazság is, mert a kőre nem lehet ráfogni, hogy az valaki. Ezek után ismét rá kellett jönniük, hogy átverték őket. A zugpálinkafőző embereknek pedig mindig újabbnál újabb trükköket kellett kitalálni, hogy a fináncok eszén túljárjanak, mert milyen lenne a világ, ha már a zugpálinkafőzés végképpen elmaradna.

DISZNÓTOR SZOMOLYÁN

A karácsony táján szokásos jeges északi szél, a házak tetejéről seprte le az előző nap esett havat, hogy aztán a házak között az utcán és udvarokon dűnékbe rakja. Pedig a hideg még szél nélkül is kellemetlen tud lenni, a szél pedig még inkább fokozza a hidegérzetet. Aki csak teheti, elbújik ilyen kellemetlen időben a házak bel-sejébe. Szabóék portáján mintha fittyet hányának a hideg időnek, már kora hajnalban az udvaron nyüzsgő a család apraja-nagyja, sőt még a rokonság egy része is. Viharlámpák fényénél seprik a havat, amit a szél lesöpört a ház tetejéről, és amit még le fog söpreni mindaddig, amíg az utolsó hópehelyke is lent találja magát az udvaron. Mikor aztán el van seperve az udvar, az ól körül – Imre bá –, a gazda, egy üveggel és stampedlivel a kezében kínálhatja a jófajta pálinkáját, hogy egy kis melegség jobb kedvre derítse a hósepréssel foglalatossá váló gyülekezetet. A frissen seprt udvaron és szerűn nyargalászik a házörző kutya boldogan, talán azért, hogy a nagy hó már nem csiklandozza a hasát, és talán azért is, mert a tavalyi emlékeiből jókora csontok jutnak az eszébe. Mert azzal ő is tisztában van, hogy ennyi ember nem semmiért szorgoskodik már korahajnalban a hideg udvaron. Csak a „Coca” sertés lett nyugtalan erre a korai nyüzsgésre, és olyan sejtelmek voltak, hogy jobb lett volna ha sovány maradt volna, és a bőséggel vályújába öntött ételt nem fogyasztotta volna el az utolsó cseppig. De most már könnyű okosnak lenni, ez már egy elkésett okoskodás, mert az ő sorsa már meg van pecsételve. Nagy beszélgetés közben emberek közeledtek az ólja felé. Izidor komának – a böllérnek – hosszúkésén megvillant a viharlámpa fénye, miközben a gyülekezet férfi tagjainak osztja ki a feladataikat külön-külön:

– Imre komám! Maga be megyen az ólba, egy kis bottal a kezében, és hajtja kifelé a cocát!

Miklós sógor, meg Elemér sógor a karámba várják a kiérkező coca hízó, és egyi-

ken az egyik hátsó lábát, másikuk a másik hátsó lábát ragadják meg, és igyekeznek lábáról ledönteni! Pesta bá, meg Sándor bá a fülénél ragadják meg a fejét, nehogy valakit megharapjon ez a kétségbeesett jószág! János koma meg a legnagyobb véres-tálat tartsa készenlétben, mert az ilyen két mázsán felüli jószágnak sok vére szokott lenni! Rozál nene meg a viharlámpát fogja, és figyelje az én kezemet, és a lámpa fényét úgy irányítsa, hogy jól lássak! – adta meg feladatát még Rozál nenének is, aki nem könnyű szívvel vállalta ezt a feladatot, hiszen sokszor adott ő enni ennek a híznak, ezért nagyon sajnálta vesztét, de a cocának ez lett megírva, másnak meg más.

– Én amondó vagyok, hogy egy baltával kellene fejbe kólintani amikor az ajtaján kilép, mert ez a nagy jószág úgy ráz le magáról bennünket, mint a dagonyázó disznó rázza le magáról a sarat –, mondta Miklós bátyó javaslatát a társaságnak, de János koma máris megcáfolta szavait:

– Még csak az kellene, meg egy gránát, oszt repülhetnénk annyi felé, ahányan csak vagyunk.

– Hogy érti ezt komámuram? – szegezte kérdését Miklós bátyó János komának.

– Hogy érteném?! Hát nem hallotta még, hogy a tardi embernek az ilyen baltázás lett a veszte? Mert ha nem hallotta volna, most elmondom:

– Hát az úgy történt, hogy ott is megbeszélték, hogy miképpen fogják le a hízt, de először jól fejbe vágják a baltával, és az majd elkábul. Ott is a gazda hajtotta volna ki maga előtt a jószágot, de mivel az nem akart kimenni, így tolás helyett húzni kezdte úgy, hogy ő maga jelent meg először az ajtóban, farral kifelé tolatva. Bizony a hajnali sötétségben a baltás ember összetévesztette a hízó ábrázatát a gazda hátsó felével, és nagyot oda sózott a fenekének a balta élével.

Erre a szörnyű beszédre nagy csend lett, majd Miklós bátyó a csendet megtörve kérdezte:

– No, és mi lett a gazdával?

– Nagyon szép temetése lett! Olyan, mint egy pápának szokott lenni! Kár, hogy a gazda ezt már nem láthatta, mert akkor bizonyosan nem sajnálta volna azt, hogy a lelkét idő előtt kilehelte.

– Hej, komám uram! Nem füllent most kend egyet? – szegezte neki kérdését Miklós bátyó, János komának, aki erre a kérdésre sértődötten kérdezett vissza:

– Hát olyan ember vagyok én, mint aki füllenteni szokott?

Erre viszont nem válaszolt neki senki sem, amiből János koma érthette azt is, hogy olyan, meg azt is, hogy nem. Ez már teljesen rá volt bízva.

Izidor koma – a böllér –, mintha az előbbi beszédet nem is hallotta volna, szűkszavúan mondta:

– No, akkor kezdjük! Isten segíts!

Ezekre a szavakra a gazda bement az ólba, és egy pálcával noszogatta a megrettent cocát, amelynek túl korainak tűnt az ébresztő, és túl népesnek az ól előtt ólalkodó társaság, ezért nem akart indulni a kijárat felé. Hogy jobb belátásra bírja a gazda a szófogatlan jószágát, a kezében szorongatott pálcával ráütött a hízó fenekére. Erre a

suhintásra olyan hirtelen ugrott a kijárat felé, hogy a várakozó Miklós és Elemér sógorokat fellökve, a karám kijáratán is kiugrott, és az ott várakozó Pesta bá és Sándor bá előtt találta magát. Pesta bá a rohanó coca orrára koppintott, mire az ismét beugrott a karámba, ahol Miklós sógor és Elemér sógor ez időre már talpra ugrottak. Sőt, már Imre gazda is mellettük állt, s így ők már hárman kapaszkodhattak a coca első részébe, míg hátul Pesta bá és Sándor bá küzdött a hátsó lábaival, és húzták kifelé a sivítózó állatot. Amikor kihúzták, leteperték a földre, és Izidor koma vetett véget a sivítózásnak. Amikor a szegény állat elcsendesedett, ismét ittak egy stampó pálinkát.

– Hát, ez hamar elhallgatott! Vér is alig jött! – mondta Izidor koma, akinek e miatt balsejtelmek támadtak.

Már az is bántotta, hogy egyáltalán nem úgy történt az állat megfogása, mint ahogyan azt eltervezte, mert akiknek azt mondta, hogy hátul fogják meg, azok elől fogták, akiknek meg elől kellett volna, azok pedig hátul. De hát emiatt fölösleges volt bánkódni, mert olyan még egyszer sem volt, ahol minden a megbeszélés szerint történt volna.

Miután mindannyian megitták az újabb stampedli pálinkát, nem csak nem fáztak, hanem még okosabbak is lettek. Mindenki igyekezett volna elmondani, hogy miképpen kellett volna megfogni a cocát. Az már mindenki előtt ismeretes, hogy utólag mindenki okosabb, de Izidor koma nem látta alkalmasnak az időt arra, hogy most bárki is elmondja erről a maga véleményét, ezért leintette János komát:

– Ez most már fölösleges beszéd, mint eső után a köpönyeg! Nem ennek van itt az ideje, hanem annak, hogy oda vigyük a cocát a szérűre! – szólt határozott hangon, hiszen ő a böllér, és ő irányítja a többiek munkáját is, ezért aztán határozottan mutatott a szérű irányába, ahol már a kis tűz lobogott, és fényével bevilágította a porta egy részét.

A kis tűz körül Pistike és Petike buzgólkodott, mert ennek a tűznek a gondozása, az ők örömmel vállalt feladatuk volt, ezért folyamatosan dobálták rá a maréknyi szalmát, hogy az nehogy kialudjon. A tűz körül mozgó alakjuk, a fel-fellobbanó szalmatűznél úgy imbolygott, mint majdan a disznótorból hazainduló ittas rokonság tagjainak árnyéka, a petróleumlámpa fényénél, a fehérre meszelt házak falain. Régóta várták ők már ezt a napot, amikor is a felnőttek olyan fontos munkával bízzák meg, mint a kis tűz gondozása. Sokszor kérdezték szüleiket, hogy mikor lesz már a disznóölés, és hányat kell még addig aludni, míg végre elérkezik a várva-várt nap. A kis tűznek fontos szerepe volt a pörzsölésnél. Részben azért, mert világított, részben pedig azért, mert a nagy tüzet – amelyben a disznót pörzsölték –, erről gyűjtötték meg újra és újra. Persze jólesett a munkálkodó embereknek is, ha a cudar hidegben kezüket-lábukat megmelegíthették a kistűz melegénél. A hízó cipelésétől lihegő emberek megérkeztek a kistűz közelébe, és letették az előbb elsöpört térség közepére, a szalmakazaltól húszméternyi távolságra, mely a szérű szélvédettebb helyén állt, ezért még bőséges hó fedte az oldalát is. Miután a cipeléstől lihegő emberek kifújták magukat, Imre gazda egy vasvillával beleszúrt a korábban már a szalmakazalból szedett szalmacsomóba, és rászórta az élettelenül fekvő hízóra. Ezután a vil-

lával egy kisebb mennyiségű szalmacsomóba szúrt, amit aztán villástól együtt a kistűz fölé tartott, ami rögtön lángolni kezdett. A lángoló szalmát odatartotta a hízóra szórt szalmához, ami máris tüzet fogott. Alig lobbant lángra a szalma, a cocát borító égő szalma csomó megemelkedett, és a disznóól irányába gördült sebesen. A jelenlévők mire észbe kaptak, már a disznóól közelében járt az égő szalmacsomó, csak jóval kisebb lánggal égett, mint az elindulásának pillanatában. Egyrészt azért, mert útközben jó része már elégett, másrészt azért, mert a hóban frissen seprött úton leszóródott, sok kis tüzet hagyva a hóban, jelezve a coca menekülési útvonalát.

– Jé! Jé! Feltámadott a Coca! – kiáltott ámulatában Pistike, mivel a cocáról eddigre már minden szalmaszál lehullott, és teljes életnagyságában látható volt, csak a szörzete lett hiányosabb a rövid ideig tartó perzselés miatt.

Pillanatnyi döbbenet után Izidor komával az élén, nyomába eredtek a cocának, amely eddigre már a karám ajtaját lökdöste, de az nem nyílt meg részére, hogy a helyére bemeneküljön. Ez idő alatt odaért az üldözőcsapat is, Izidor komával az élén, aki lihegett az izgalomtól, és a futástól. Roppant ideges volt, mert tudta, hogy ha ennek az eseménynek híre terjed Szomolyán és környékén, akkor búcsút mondhat alkalmi böllérségének, és ez ugyancsak bántotta. Már pedig, hogy híre terjed abban annyira bizonyos lehetett, mint abban, hogy a szomolyaiak továbbra is a Gyűr-tető mögül látják meg reggelente először a Nap sugarait, és nem a Nagyvölgy-tető mögül. Most azonban ennél fontosabb dolgokon kellett a fejét törnie, mert a coca bele kapaszkodott a karám ajtajába az agyarával, és rángatni kezdte. Izidor koma máris tisztában volt azzal, hogy ezt a megvadult jószágot újra ledönteni a lábáról már azért sem sikerülhet, hogy annak szörzete csaknem teljesen leégett, és így nehéz megfogni. Miklós bátyó baltás javaslata jutott eszébe, amint a tehénistálló falához támasztott nagy baltát megpillantotta. Odaugrott a szerszámhoz, és két kezébe kapva, szorosan megmarkolva, az ajtótépő cocához ugrott, és egy nagyot sújtott a fejére, mire az rögtön összerogyott. Ebben a pillanatban hallotta Rozál nene sikító hangját a háta mögött:

– Jaj! Jaj! Jaj Istenem! Mit kellett megélnem? Nem is tudom mi lett volna, ha a coca a szalmakazal felé menekül? Talán az egész alvég is leéghetett volna! – siránkozott, felnézve a csillagos égre, és két kezét imára téve adott hálát az égieknek, hogy ez a szörnyű csapás elkerülte az alvéget.

Erre a nagy siránkozásra az imént összerogyott coca egy nagyot rúgott, egy csomó latyakos havat rúgva Rozál nene szemei közé, amelyek így könnyezni kezdtek. Semmi sem volt annál bizonyosabb, mint az, hogy ezen a világon ez volt a coca utolsó rúgása. Ezután őt, a lihegő emberek visszacipelték az előbbi pörzsölőhelyre, hogy a maradék szörzetétől végképpen megszabadítsák. Csak Rozál nene siránkozott tovább, az egész alvég leégéséért aggódva, míg Sándor bá meg nem nyugtatta afelől, hogy a cocának esze ágában sem volt a szalmakazal felé menekülni, mert a baj elől mindenki hazafelé szalad, és ez alól még a coca sem kivétel. S ha ez így van, akkor felesleges tovább aggódni az alvégért, amikor még itt a sok munka végezetle-

nül, a kakas meg egyre gyakrabban kukorékol a baromfiólból, ez pedig már az igen közeli pirkadat csalhatatlan jele.

Miután a hízó egyik oldalát megpörzsölték, életlen nagy késekkel, és kaparóvasakkal lekaparták a vízzel megpuhított bőr felső hámrétegét, átfordították a másik oldalára. Ezt az oldalt is megpörzsölték, lekaparták, majd az egész hízót lánggal megpirították, hogy a bőre szép barnára süljön, majd melegvízzel, gyökérkefével tisztára mosták, és egy széles deszkalapra gördítették. Ezután következett a hízó felbontása, feldarabolása, amit nagy odafigyeléssel lehetett csak végezni. Most következett csak igazán a böllér – Izidor koma – munkája, így érthető, hogy a részére kitöltött stampó pálinkát sem fogadta el Imre gazdától, amíg a hízó felbontását be nem fejezi. A tisztára mosott, megpirított hízó körül ott somfordált Pistike és Petike, hogy a kistűz gondozásáért az első jutalmat megkapják. Izidor koma nem ezen a napon kezdte a böllérségét, így a körülötte somfordáló gyerekek óhaját már kimondatlanul is ismerte, ezért éles késével levágott egy darabkát az egyik fülből és Pistikének adta, majd a másik fülből lenyisszentett darabot a Petike kezébe nyomta. Ezek után a pirított, porcogós füldarabokkal olyan csámcsogásba kezdtek, hogy az időközben előkerült Vitéz kutya türelmetlenül nyüsztett, pedig neki még várni kellett egy darabig a csontokra. Eddig ő a tehenek mellé volt bezárva, mert képes lett volna Izidor koma nadrágját kiszabni, hogy a bajba jutott cocát megvédje.

Világosodni kezdett! A hóval borított falu eddig sem volt igazán sötét, mert a Hold, és a csillagok fénye visszaverődött a havas tárgyakról. Ez a világosodás jól jött a hízó bontásához, mert a viharlámpa fénye kevésnek bizonyult ehhez a fontos munkához. Izidor koma, szakavatott kezeiben tartott éles késsel egyenes, hosszú vágással hasította fel a hízó barnára pirult hátát, majd rögtön még egy másik vágást is csinált, az előbbi vágással párhuzamosan. Miután ezzel elkészült, a disznóölés résztvevői kíváncsian hajoltak a hízó fölé, hogy megszemléljék az így már láthatóvá vált szalonna vastagságát.

– A mindenségit! De vastag szalonnája van! – ámuldozott Miklós bátyó, a gazda sógora.

Erre a kijelentésre János koma is fölé hajolt, és ujjaiával méregetni kezdte.

– Van ez még négyujjnyi vastag is! De az én hízómnak még ötujjnyi vastag is volt a szalonnája, ha hiszik, ha nem!

Természetesen ezt mindenki igyekezett elhinni, mert különben véget nem érő magyarázatokba kezdett volna, amit senki sem akart hallani. Enélkül is mindenki tudta, hogy János komának a legszebb mindene. Szép a szőlője, almája, körtéje, de még a cseresznyéje is. Legalábbis az ő elmondása szerint, mert ő vágott legnagyobb rendet a búzában is a nyáron, és emelte meg a két mázsás zsákot is a cséplés idején. Ezek után nem csoda, ha mondókája végén legyintettek az emberek, és súgták egymásnak: János! János! Hány János!

Amikor már mindenki megbámulta a szalonna vastagságát, Izidor koma egy éles baltával, az előbbi hosszú vágások mentén, a csontokat is elvagdalta, és kiemelte az

állat gerincét a szalonnával együtt. Sándor bá a vállára kapta, és már vitte is a konyhába, ahol a legnagyobb fateknő már kitakarítva várta a hízó többi részét is. A kutya, a macska nagy reményekkel kísérték a Sándor bá válláról lecsüngő gerincet, de kiderült, hogy jobb lett volna a kistűznél melegedni tovább, mert nem kaptak belőle semmit, sőt még a konyha ajtaját is becsukták előttük, nehogy a gerinc végén csüngő farkat megkurtítsák. De ezek reménykedtek abban, hogy előbb-utóbb valaki nyitva hagyja a konyha ajtaját, ezért ingajaratban közlekedtek a szérú és a konyha között, amíg a hízó utolsó darabja is bekerült a konyhába. Ezután már nem volt mit tenni, mint türelemmel várni arra, hogy valaki a hízó darabolása során juttat nekik is egy darabka hulladékot. A feldarabolás során először a reggelihez szükséges húst kanyarította le, és vágta apró darabokra Izidor koma, hogy az minél előbb megsüljön, mert éhes emberek nem szokták jól érezni magukat a disznótorban, ezt pedig sem ő, sem a gazda – Imre bá – nem akarta. Magda sógorasszony, és Ilonka nene a kisteknőben párolgó belet fogták a kezükbe, hogy a patakra levigyék, ahol aztán annak tisztítását elvégezhetik. Ez a tisztítás csak nagyjából történt, mert az igazi mosást a melegvízzel csak otthon lehet elvégezni. Egy csákánnyal a kezében bekísérte őket Sándor bá is, hogy a patak vastag jegét betörje, és így az asszonyok a patak vizéhez hozzáférjenek. Előbb azonban a párolgó, forralt borból mindannyian ittak egy-egy pohárával, hogy a hideget jobban elviseljék. Igaz ugyan, hogy a Gyűr-tető mögül a faluba bekukkantó Nap egyre jobban üzte ki a völgyből az éjjeli hideget, mégis jólesett a forralt bor, amelybe egy kis cukor, és fahéj is belekerült. A többiek a konyhában foglalatostkodtak, bontva tovább a teknőben tárolt húsokat, zsírokat, csontokat és a szalonnát. Rozál nene a tűzhely körül foglalatostkodott, kavargatta a reggelinek szánt húst, amely máris kellemes illatával árasztotta el a konyha belsejét annyira, hogy János koma nyáleválasztása teljesen beindult, ezért sürgetve szóló Rozál nenéhez:

– Rakjon arra a tűzre, mert vacsorára sem sül meg, nem még a reggelire!

– Törődj a magad dolgával, ne a máséval! Ha neked ennyire szaggatna a derekad, még a kisujjad sem mozdítanád, de még így sem szaggatod nagy erőlködésedben az istrángot! – torkolta le Jánost, akit különben sem kedvelt, nem még, hogy őt kezdi el kritizálgatni.

Eközben olyan villámló szemekkel nézett erre a nagydarab, lusta emberre, hogy legszívesebben szétcincálta volna, feldarabolta volna, hogy akkora darab ember létére csak a nyelvével munkálkodik, annak ellenére, hogy neki nem sajog sem a dereka, sem a keze, meg egyéb más testrésze sem. János komát hirtelenjében előntötte a pír. Igaz, eddig sem volt mondható, hogy halványabb a fehérre meszelt falnál, mert a forralt bor megtette hatását. Most azonban vörösebb lett a tűzhelyen sült paprikáshúsnál is, és zavarában hebegni kezdett mindenféle időjárásról, meg májusi esőkről, mintha nem is karácsony előtt járna az idő. Végül felkapta a csontokkal és selejtesebb húsdarabokkal megrakott lapátot, és kilépett vele a konyha ajtaján, hogy az ott türelmetlenkedő kutya és macska elé öntse. Ezzel aztán végképp elszabadította a poklot, mert a kutya is nagyon éhes volt, meg a macska is. Mind a kettő úgy

gondolta, hogy neki öntötték a finom falatokat, ezért aztán a kezdeti vicsorgatás, és apróbb karmolgatás után, úgy istenigazából egymásnak estek. Amikor a kutya adott egy pofont a macskának, a macska nyávogott olyan kibírhatatlanul fájdalmas hangot, mintha őt pörzsölték volna meg, nem a cocát. Amikor meg a macska karmaival belekarmolt a kutya orrába, az nyűszített olyan fájdalmasan, hogy bent a konyhában félbe kellett hagyni a munkát, és söprővel, botokkal szétzavarni a békétlenkedő háziállatokat.

– János! János! – így szólt Sándor bá az ügyetlenkedő János komához, aki egy szót sem szólt. De mit is szólhatott volna? Be kellett látnia, hogy ez a nap nem az ő napja, mert ha megszólal, ha tesz valamit, az mind balul sül el.

Hogy végre történjen már valami jó is ezen a napon, Rozál nene hallatta a mindenkinek kedvesen csengő szavakat:

– Megsült a hús! Lehet reggelizni!

Erre aztán, mint egy varázsszóra, mindenki a konyhába igyekezett, mert az udvaron is helyre állt a kutya-macska béke, mivel egymástól távol, külön-külön kapták meg az élelmüket. A reggelizés idejére megérkeztek az eddig bélmosással foglalatostkodó fázós asszonyok, és csatlakoztak ők is a reggelizőkhöz, hogy aztán majd újult erővel tudják folytatni a melegvízzel a bélmosást. Reggelizés megkezdése előtt Imre bá ismét kezébe vette a pálinkás butykost, hogy mindenkinek öntsön egy stam-pedli pálinkát. Arra semmiképpen sem volt szükség, hogy a pálinka a jelenlévők közül bárkinek is az étvágyát megjavítsa, mert az anélkül is bőven meg volt javulva. Rozál nene aggódva nézett először a nagy lábasban párolgó húsrá, majd a lábasra mohón pislogó népes gyülekezetre, és aggályai merültek fel afelől, hogy elég lesz-e a hús. Ezért aztán egy merész elhatározással hátat fordított az éhes gyülekezetnek úgy, hogy testével – de főleg a bőszoknyájával – eltakarta a lábast, és a sótartóból egy bő evőkanál sót merített, majd gyorsan belekavarta a húsba. Ezután kissé megnyugodva helyezte az asztalra. János koma fogta először kezébe a szedőkanalat, és merített magának. Úgy gondolta, ha már a munkában nem első, akkor itt az ideje, hogy most első legyen. Bele kóstolt a húsba, és gyorsan lenyelte, de máris egy bögre vizet öntött utána, amivel aztán a száját nagy buzgalommal öblögetni kezdte, majd Rozál nene felé fordulva megszólalt:

– Nem hiányzik a sótartóból a só?

Mivel a sótartót az utóbbi percekben is Rozál nene kezelte, még csak félre sem érthette a neki címzett kérdést.

– Hát ezt meg miért kérdezed? – kérdezte óvatosan.

– Hát csak azért, hogy amennyiben sok hiányozna belőle, akkor ne keresse, mert itt van a húsban!

Rozál nene először hosszan pislogott, – mint akinek erős paprika került a szemébe. Ez amolyan időhúzás volt, részéről arra az időre, amíg a megfelelő választát megfogalmazza János komának.

– Miért kell ilyen agyafúrt, csavaros módon mondani azt, hogy sósnak találod a húst?

– Rozál nenének miért kell félóráig úgy pislognia, mint a miskolci békának a kocsonyában?

– Nincsen azzal a hússal semmi baj! Kenyeret kell enni hozzá bőven. Nemcsak hússal kell a bendődet megtölteni! Még csak az kellene, hogy most télen felfaljuk a húst, nyáron meg majd sóskát legelünk a réten, és úgy látunk neki a kapálásnak! – intézte dühös szavait hozzá Rozál nene, becsapva maga mögött a konyha ajtaját, és ezzel faképnél hagyva János komát, és így most őrajta volt a sor, hogy pislogjon.

Természetesen senki sem maradt éhesen, mert a kenyérrel, és a nyers hordóskáposztával kiegészítve a húst, nem hogy kevés volt, még maradt is belőle. Hála Rozál nene okos előre látásának. Az előző nap kemencében sütött nagy kerekkenyér bőséges kiegészítője lett a húsnak. Így aztán mindenki degeszre tömte magát. Ilyen jól lakott gyomorra esik csak igazán jól a jó borocska. Márpedig, hogy jó volt, semmi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az egyébként csendes természetű Pesta bának is peregni kezdett a nyelve. Amilyen mértékben pergett a nyelve, úgy szűkültek, zártak össze a szemhéjai. Sőt, olykor már be is csukódtak. Így történhetett meg az, hogy amikor Imre koma – a gazda – Pesta bához ért a bor kínálásával, felesége – Julis nene – egy határozott nemet intett feléje jobb kezével, a bal kezét pedig saját szájához emelte, és megszólalt:

– Nem látja!/? Eddig van! – ezalatt pedig a Pesta bában meglévő szesz felsőszintjét értette.

Az előbbi jelenet egyáltalán nem azt jelentette, mintha Pesta bá mániákus italozó lenne, csak éppen azt, hogy most már ő úgy tele van, mint az a boros üveg, amely az átlátszó üvegén keresztül látható, hogy abba már senki sem tud bele önteni, legfeljebb csak ki. Ő nagyon is józan életű, és fősvény ember hírében állott. Takarékos, és kuporgató életéről mindenki tudott a faluban. A kocsmákat pedig messze elkerülte, mert nagyon sajnált volna akár csak egy fillért is italért adni. Ha azonban a helyzet úgy hozta, hogy egy kis potya italhoz-ételhez hozzájutott, akkor betegre itta és ette magát. Lagziban és disznótorban pedig általában mindig ilyen helyzet állhat elő. Ezért aztán az ő betegségét lagzi, vagy disznótori betegséggént ismerte a falu, amiből a lagzi, vagy disznótor után két-három nap múltán már gyógyultnak volt mondható. A gyógyulásig eltelt két nap alatt azonban nagyon megszenvedett. Először is az epét hányta. Majd a szíve kezdett el kalapálni olyan sebesen, hogy Julis nenén kívül mindenki azt gondolta volna, hogy ez már a vég, és igyekezni kell a koporsó vásárlásával. De Julis nene nem ijedt meg, és nem kezdett el ilyen alkalmak esetén sajnálkozni, hanem a „beteg” fekvő férje-ura mellé állt, és tettetett sajnálkozó hangon szólt uracskájához:

– Jaj Istenem, Istenem! Hogy milyen beteg az én drága uram!

– Ugyan ki verte meg az én drága uracskámat? És akkor megfogta urának egyik kezét, mint egy tehetetlen fadarabot és úgy mondta:

– Talán ez a keze verte meg? – és a felemelt, tehetetlen kezével pofozni kezdte uracskáját.

Majd amikor ezt megunta, a másik kezét is megemelte, és azzal is megpofozta uracskáját, aki ezek után még jobban jajgatott, és elmondhatta, hogy saját keze verte meg. Imre gazda is ismerte Pesta bá különleges betegségét, ezért Julis nene szavainak helyt adva, nem öntött a borból, hanem odébb állt, miközben, hogy más is hallja ezt mormolta:

– Minek annak italt, vagy ételt adni, aki úgy is kihányja? Ezzel aztán mások is egyetértettek, és egyhangúan bizonygatták:

– Úgy bizony! Úgy van!

Érezhető volt, hogy az idő megenyhült. A Gyűr-tető mögül felkelő napsugarak éreztették melegítő hatásukat annyira, hogy már a háztető ereszeiről lecsüngő jégcsapok is megcseppentek, sőt a verebek is előbújtak a háztető rejtett zugaiból, és élelem után kutattak a szérűn hangos csiripelés mellett. A bőséges reggeli után folytatódott a munka. Összevagdalták a kolbásznak való húst, amelyet máris ledaráltak. Izidor koma egy kisebb fategnőben kavargatta, miután mindenféle fűszereket kevert hozzá. Fűszerezés közben gyakran szólította kóstolásra – ízlelésre – a házasszonyt, Panni nenét, aki ilyenkor mindig mondott valamit az ízlelés alkalmával:

– Még egy kis paprikát! Még egy kis sót! – és így tovább, míg el nem készült a kolbásztöltelék.

Természetesen Izidor koma egyedül is el tudta volna dönteni, hogy mi kell még a kolbász töltelékhez, azonban a házasszony a saját szájíze szerint szerette, ha készül a kolbász, a sajt, az abált szalonna és a hurka. Izidor koma pedig szívesen engedte át az ilyen sózási, paprikázási, fűszerezési ellenőrzéseket, mert akkor ha valaki azt mondta: – De sós ez a kolbász, de paprikás ez a kolbász, akkor ő némán széttárta a karját. Ebből pedig azt lehetett érteni, hogy: Így kérték! A hurkatöltelék is elkészült. Benne a sok darált hússal, májjal, és mindenféle finomságokkal, amiket először megabáltak, és természetesen megfűszereztek. Ilonka nene, és Magda sógorasszony is elkészültek a bél mosásával, így a kolbász töltése megkezdődhetett. Panni nene pedig a leves, és káposzta főzéséhez fogott, hiszen a delet már elharangozták, és a korán kezdődő vacsoráig ezeknek az ételeknek meg kellett főlnie. Julis nene, Miklós bátyóval a kolbász töltéséhez kezdtek az asztalon lévő hurkatöltővel. Izidor koma miután bekavarta a kolbásztölteléket, a hurkatölteléket, megtöltötte a sajtot, besózta a füstölésre szánt húsokat, és szalonnákat, egy jó böllérhez illően elkészönt. A többi munkákat már különösebb szakértelem nélkül mások is elvégezheték. Sándor bá, és András sógor a szekeret kihúzták a fészerből, hogy a zsír kisütéséhez szükséges üstháznak és üstnek helyet csináljanak. A bizonytalan téli időjárásban jobb fedett helyen a zsírt sütni, mert egyik percben még nem havazik, de a másikban már megeshet, hogy hull a hó. A szekérderekba a tehének nyakára való kettes járom is bekerült, hogy ne foglalja máshol a helyet. Ugyan ide került a vasborona, eke, taliga, de még a kender fésüléshez használt gereben is, ami egy olyan eszköz, amellyel a rossz embereknek, ha a hátát megvakarják vele, akkor megjavul – legalább is megígéri. Miután berakták az üstházat a fészér alá, hozták a zsírdarabokkal tele üstöt is,

és azt behelyezve az üstházba, alágyújtottak, és lassan de folyamatosan kavargatni kezdték, nehogy leégjen a zsírnak való. Közben Pesta bá is helyet foglalt mellettük, akinek Julis nene ajánlotta, hogy kívül hamarabb kijózanodik. Így aztán bent a konyhában, és kint az udvaron is haladt a munka. Pesta bá kezdte el a kesergését, Emil fiában való nagy csalódását panaszolva:

– Csak azt nem tudom, miért ver engemet az Isten? Mindenkinek tisztességes lett a gyereke, csak az enyém lett ilyen csavargó, aki nem elég, hogy nem gyarapítja a vagyont, hanem amit én összekuporgatok, még azt is elherdálja.

Lehet, hogy józanul nem kezdett volna a panaszkodásba, így azonban pergett a nyelve, és úgy érezte, ki kell beszélnie valakinek a bánatát. Sándor bá és András sógor egykedvűen, minden részvét nélkül hallgatták mondókáját. Azt panasz nélkül is tudták, hogy Pesta bá kuporgat és fősvénykedik. Tudták azt, hogy egy fillért nem adna semmilyen szeszért, mert mindent Emil fiának ad, aki aztán annál könnyelműbben költekezik. Azt is tudták, hogy a nagy kuporgatás mellett szívesen megissza a szeszadagját, sőt több ember adagját is, ha potyára akad. Emiatt azonban nem irigykedtek rá, mint ahogyan nem irigyelte tőle Emil fiát sem senki. Egy ideig minden panaszt meg lehet hallgatni. Egy idő után azonban terhecsé válik annak hallgatása. Netalán idegességet, görcsös fejfájást is okozhat, ami igen kellemetlen tud lenni. De még a munkától is elvonhatja a figyelmet, amiért Panni nene dorgálása is bekövetkezhet, ha például a tepertő lekozmálna. Ezért aztán Sándor bá elérkezettnek látta az időt ahhoz, hogy ő is kifejtse véleményét az Emil fiával kapcsolatban:

– Tudja sógor, a gyerek is olyan, mint ez a körtefa itt mellettünk. Ha a gazdája azt akarta volna, hogy magasabbra nőjön, akkor már csemete korában a kétfelé ágazó ágak egyikét levágta volna. De mivel nem akarta, hogy magasabb legyen, nem nyesegette le az oldalhajtásait. Most már hiába akarná, már ezzel elkésett, mert a körtefa megnőtt. Ezeket a vastag ágakat ha levágná, még a fa is elpusztulhatna.

– Hát így van ez az Emil gyerekekkel is. Maga azt akarta, hogy ő már ne dolgozzon, ne gürcöljön annyit, mint az apja. Mivel nem dolgozhatott, így nem is tud megbecsülni semmit, mert nem tudja mennyi munka, és izzadság van a mögött, amit kapott.

Tudja sógor, az a legjobb, ha nem kuporgat tovább, és Emil fia nem tud mit elpazarolni! Még az is előfordulhat, hogy ő is elkezd majd dolgozni. Legalábbis annyit dolgozik, ami a mulatozásához nélkülözhetetlen. Persze tudom, hiába mondok ilyesmit, mert magát jobban bánatán az, ha a maga adományait fia nem fogadná el, mintha a megkapott pénzt máris elveri –, mondta Sándor bá véleményét Emil fiával kapcsolatban, és máris gyorsabban kavargatta a zsírnak valót, mert a tűzre tett fadarab fellobbant, és az üst tartalma erősen sercegni kezdett.

– Hű, a mindenségit! Még lekozmál a tepertő! Így van ez, ha az ember figyelmét elvonják „egyesek”.

Ezt azonban még túl korán mondta Sándor bá, mert Pesta bá értelmi szintje még nem állt annyira helyre, hogy a személyét érintő „egyesek” szót értelmezze. Értelmezés helyett fogta a pipáját, és óvatos koppintásokkal a bagót kiverte belőle, majd

friss dohánnyal újra töltötte. Ezután elővette a csiholóvasat, taplót, tűzkövet, és csiholni kezdte mindaddig, amíg András sógor oldalba nem lökte könyökével:

– ejnye sógor! Mit küszködik azzal a csiholóval, amikor itt ég az üstházban a tűz!

– Az bizony igaz! – mondta Pesta bá restelkedve, hogy az előtte lángoló tüzet nem vette észre, hanem e helyett a bonyolult tűzcsiholó felszerelésével kínlódik.

Már ez jó jel volt, hogy a restelkedés halvány jelei mutatkoztak rajta, mert ez azt jelentette, hogy kezd józanodni. Ez pedig Julis nene bölcs előrelátását igazolta, miszerint kint a hidegben hamarabb józanodik, mint a konyha melegében. A józanodásnak már egyéb jelei is mutatkoztak rajta. Elsősorban az, hogy szemei úgy kezdtek el nyiladozni, mint tavasszal a kikerics a melegedő napsütés hatására. A nyelve viszont már kevésbé pergett, ezért a szája is ritkábban nyílt meg, majd hallgatás lett a vége. Valószínű ez volt a leghelyesebb, mert nincs annak semmi értelme, hogy a saját nevelését szapulja folyton, és ezzel önmaga bukását is pellengérré állítja.

Julis nene és Miklós bátyó elkészült a kolbász, és a hurka töltésével. Erre vártak már türelmetlenül Pistike és Petike. A disznótor napján most következett a második fő feladatuk, mert az első a kistűz kioltásával még kora reggel véget ért. A kolbász és a hurka karikába tekerve töltötte ki két fateknő üregét is, amelyek a konyha lócáin vártak arra, hogy minél előbb kiürüljenek a kiválogatás folyamán. Panni nene nagy szakértelemmel fogott először a kolbász átválogatásához. A legjava a felfüstölésre lett elkülönítve. Ezek a felfüstölés után, a kamra mennyezetéhez rögzített lécekről csüngve, egy éven keresztül kell, hogy biztosítsák a család igényét. Természetesen ez csak szigorú mértékletesség betartásával, igen szigorú beosztással lehetséges. Azt a közmondást, hogy: „Több nap mint kolbász” – már régóta ismerték a faluban. Hiszen legtöbb családnál évente csak egyszer volt disznóölés. A legnagyobb takarékoság mellett is gyorsan fogyni kezdett a kolbász, és szaporodtak a mennyezetről lecsüngő üres lécek. Miután a gazdaasszony végzett a kolbászok válogatásával, a hurkák válogatásához fogott. Ezzel nem volt annyi baj, mert ez egy-két hét alatt elfogyott. A hideg időben – ennyi idő alatt – nem volt esély sem arra, hogy megromoljon. Ez képezte a kóstoló csomag zömét, amit a két gyerek hordott széjjel a rokonok között. A kóstoló csomagba a hurka mellett ott volt egy kis darab abált szalonna, néhány centinyi kolbász – csak éppen annyi, ami elég volt az ízleléshez, ami után lehetett mondani, hogy jó-e, vagy rossz. Természetesen a kolbász mindig jó volt, csak a hosszúságát kifogásolták a kóstolók. A beteg rokonnak, ismerősnek egy kevés főtt káposzta került a csomagba egy kis edénybe téve, mert bizony ennek a finomsága a lagzikáposztáéval vetekedett, vagy talán még annál is finomabb volt. Panni nene, miután a kosarakba berakta a kóstolókat, odaintette magához Pistikét és Petikét, akik ezt a percet várták türelmetlenül már reggel óta. Hiszen ezeknek a kóstolóknak a továbbításáért mindenhol kaptak egy kis ajándékot. Ami lehetett alma, körte, dió, mandula, túróskaács, mákos kaács. Sőt olyan hely is volt, ahol még egy narancsot kaptak, vagy egy kis pénzt – amit ha több helyen is kaptak –, egy kis játékra is jutott belőle. És volt olyan hely is, ahol egy pár szem „igazi” szalancukrot, neta-

lán csokoládét kaptak. Ezek után nem lehet csodálkozni, hogy ebben a cudar téli időben is jókedvűen taposták az utcák vastag havát, a csípős esti szélben. Mert ahogyan közeledett az esti szürkület, úgy mordult el az idő. Alig bukott le a Nap a Nagyvölgy-tető mögött, az ereszekről lecsüngő jégcsapok máris hízni kezdtek. A csizmák talpa alatti hó pedig úgy nyikorgott, mint János koma szekerének kenetlen tengelyén nyikorognak a küllős kerekek. Mert a faluban a nyikorgás miatt mindig tudták, hogy János koma mert felé jár. Ilyenkor meg is jegyezték a faluban:

– János koma most ereszkedik be a faluba az Ortás út felől! Most meg a Malomló úton, most meg a Deber felől, most meg a Gyűr-tető felől!

Pistike és Petike nem sokat törődött a csizmatalpak alatt nyikorgó hóval, mert ők nem fáztak. Egy kosárba legfeljebb két-három helyre való kóstoló fért bele, ezért igyekezni kellett, hogy vacsoráig mindenhová eljuttassák. A kérdés csupán az volt, hogy melyiken vigyék egy-egy helyre. Mert volt olyan hely, ahol tavaly nem volt elegendő az ajándék, ezért most oda egyiken sem akarták elvinni a kóstolót. De most anyuka – Panni nene – úgy döntött, hogy minden ajándékot a tisztaszoba asztalára kell lerakni, és a végén mindent egyformán el kell osztani. Ahová vitték a kóstolót, mindenhol megkérdezték:

– Hát a szalonna vastag volt-e? – kérdezte Gyuri bátyó Pistikétől.

– Az bizony vastag volt! Vastagabb volt, mint magának mind a tíz ujjá együttvéve!

– Hű! A teremtsit neki, akkor az ugyancsak vastag volt! – hüledezett Gyuri bátyó, és hogy legyen fogalma, egymás mellé rakta mind a tíz ujját, amelyekről még ha a bűtyköket leszámoljuk, akkor is igen vastagok, a bűtykökkel pedig még annál is vastagabbak.

– Hát a kolbász sok lett-e? – kérdezett ismét.

– Hát!... a kolbász soha nem sok, még akkor sem, ha a maga kerítését abból lehetne megfonni! – mondta bölcsen Pistike a vastag gallyakból font kerítésre mutatva, amellyel a porta be volt kerítve. De azért lett annyi, hogy magának száz nadrágszíj is lenne belőle, ha bőrré válna.

– Hallod-e, akkor ugyancsak ki tett magáért a Coca! – mondta Gyuri bátyó ámuldozva, és máris jobb kezével araszolgatni kezdte terjedelmes alakját a derekán körül, amíg balkezevel a kóstolásra szánt hurkák közötti parányi kolbászra bökött:

– Mégis ilyen kis darabot hoztál, hogy a macska ha meglátná, összetévesztené az egérrel, és rágás nélkül bekapná!

– Akkor járná az meg, mert ha bekapná, egy hétig is prüszkölne tőle, mert Izidor bátyó nem sajnálta belőle az erős paprikát. De nyugodjon meg, jövőre egészen biztos, hogy nagyobb darab kolbászt hozok!

– Ezt meg honnan tudod olyan biztosan?

– Onnan, hogy apu azt mondta, jövőre olyan nagy cocát nevelünk, mint egy elefánt. Akkor pedig annyi kolbász lesz, hogy magának nem száz, hanem ezer nadrágszíj is kitelne belőle.

Erre aztán Gyuri bátyó már nem csak mosolygott, hanem egyenesen hahotázott,

és jókedvében Pistikének egy körmös „barackot” nyomott a fejére, kezébe pedig két forintos érmét csúsztatott, amitől a gyerek olyan boldog lett, hogy majdnem elfelejtett elköszönni is. Már az utcáról kiabálta vissza: – Isten áldja Gyuri bátyó! Jövőre olyan hosszú kolbászt hozok, hogy majd hátyival hozom a kóstolót, de még abból is lecsüng egészen aóra! Ezután rohant hazafelé a havas utcákon, amelyet csak a fehér hó világított meg, és a házak ablakain kiszűrődő petróleumlámpák pislákoló fénye. Otthon boldogan tette a kétforintosát a tisztaszoba asztalán sorakozó ajándékok közé, amelyek hamarosan elosztásra kerülnek Pistike, és Petike között. Pár perccel később Petike lépett be a tisztaszoba ajtaján, havas csizmájával, és ugyancsak lógó orrával.

– Mi baj Petike? – kérdezte Panni nene a kedvét vesztett fiát, aki bántában közel járt ahhoz, hogy könnyes szemekkel szipogjon.

– Marcsó ángyiék nem adtak semmit, csak ezt a három diót –, mondta és közben a többi ajándékok mellé rakta az asztalra.

Első ránézésre látszott, hogy a három közül két dió pondrós, amit akár el is lehet dobni. Amikor letette, folytatta panaszát:

– Pedig olyan gazdagok! Négy lovuk is van, meg sok tehenük, mégis olyan fösvények. Én ezt nem értem.

– Kisfiam, még te nem érthetsz mindent! A gazdagok attól gazdagok, hogy nem szeretnek adni semmit. Ha szükséged lesz valamire, akkor csak a magad fajta szegényre számíthatsz, és a gazdagtól ne kérj semmit, mert úgy sem ad. De azért nem szabad elkeseredned, mert látod, mások bőven adtak! – mutatott Panni nene a felosztásra váró ajándékokra, a tisztaszoba asztalára, amelyen volt minden: alma, körte, dió, mogyoró, mandula, mákos kalács, túrós kalács, és még ki tudja mi nem, még narancs is. Sőt, még néhány forint is, amiért a boltban más egyebet is lehet vásárolni.

Petike ettől megnyugodott, és máris örülni kezdett annak, hogy ami az asztalon van, annak fele az övé, az pedig nem semmi, még akkor sem, ha Marcsó ángyiéktől nem kapott semmit sem a hárompondrós dión kívül. A kóstolók széthordásával kevesebb lett ugyan, de azért maradt bőven élelem a disznótorban. Különben nem veszett el az sem, mert akik most kaptak, vissza fogják adni, ha majd náluk lesz disznóölés. És milyen jó lesz majd, akkor kapni egy kis hurkát, ha a disznótor olyan távolinak tűnik, mint a Nagy völgy-tetőről tiszta időben a Kékestető.

Ez a decemberi nappal már csak ilyen. Rövidebb, mint a kóstolókban elküldött kolbászok bármelyike. A Gyűr-tető mögül a faluba bekukkantó Nap egy pár órára bepislant a házakra, utcákra, és mint aki máris dolgát végezte, lebukik a Nagy völgy-tető mögött. Pedig nem végezte el dolgát, mert a hideget nem üzte ki a falu völgyéből. Sőt, mintha csalogatná is a hideget ezekkel a szavakkal:

– Gyere csak, gyere, én már úgy is odébb állok! És amint a vöröskorong már majdnem eltűnik, talpunk alatt a napközben megpuhult hó gyorsan keményedni kezd, és máris keményebb a sziklánál.

Az orrlukainkon beáramló levegő úgy szúr, mintha millió apró tűvel szurkál-

nák. Ekkor mondják azt, hogy foga van a napnak, amely dermeszteni tud. Ilyen tájra elnéptelenednek az utcák, mert mindenki jobbnak látja, ha a házak belsejében egy kis meleg után kutat. A coca óljának padlásterében a tyúk is csendben vannak, de ők nem csak az éjszakai hideg miatt hallgattak el. Az alattuk lévő ólból semmi, de semmi nesz nem hallatszik. A korábbi megnyugtató hangok elnémultak. Nincs rőfögés, nyögés, szuszogás, csak a csend. Érzik, hogy valami szörnyű dolog történt a cocával, és az alattuk eddig jó meleg ól, egyre hidegebb. Az eddig zajos udvar is elcsendesedett, mert a kinti munkájukat elvégezve, az emberek is a melegebb helyre, a házba mentek be, hiszen már a zsír, a tepertő is kisült. Azonban az utca felől – a nagykapu mögül – furcsa nyekergést hallani. Olyat, mintha egy kenetlen nagykaput az irányát változtató szél nyitogatná-csukogatná, csak egyik pillanatban csendesebben, a másik pillanatban erősebben. A Vitéz kutya, aki ez idáig a bőséges csontoktól degeszre tömött testével szunyókált, a kapu felé nyíló házikójában, értetlenül figyelt a hangok irányába. Nem tudta mire vélni az utca felől jövő hangokat, de miután a kapu egy nagyot koppant, heves csaholással rohant a koppanás irányába, hogy a hívatlan látogatót elűzze. Ekkorra már a hívatlan látogató a biztonságot adó csukott kapu másik oldalán kiabálásba kezdett:

– Isten áldja meg a ház népét, és adjon nagyok sok vastag kolbászt, és még vastagabb szalonnát, hogy a kapu előtt bebocsátást kérő szegény romának is jusson belőle valami!

Miután bekiabált, ismét nyekergésbe kezdett valamivel, amiről később kiderült, hogy valamicskét hasonlít a hegedűhöz, csak éppen a húrjai közönséges vasdrótból lettek pótolva. A konyha ajtajához legközelebb álló Rozál nene kapta kezébe a viharlámpát, hogy a hívatlan látogatót felismerje, aki a kutyát ennyire felbosszantotta. Miután a kutyát a helyére parancsolta, kinyitotta a nagykaput, ahol Bélus neki feszítette vonóját a hegedűnek és teljes átéléssel bazsavált egy nótát, amit senki sem ismert volna fel, még a „művész” maga sem. Legyen azonban becsületére mondvá Bélusnak, hogy ő sohasem mondott olyat magáról, hogy művész, aki még a szomolyai cigányzenekarban is megállná a helyét. Mint ahogy hegedűjéről sem állította, hogy annak hangja vetekszik egy sztradvári hegedű hangjával. Azonban az évek óta tartó gyakorlással elérte azt, hogy a ház lakóit kicsalta a lakásból, hogy aztán a kéregetéshez szükséges rövid mondókáját előadja. A ház lakói pedig könnyen lehet, hogy a mondóka-köszöntő nélkül is adtak volna valamit minél előbb, csak a hegedű még egyszer meg ne szólaljon. A viharlámpával kirohanó Rozál nene megpillantotta Bélus horpadt arcából rámeredő kéregető szemeket, és rákiáltott:

– Mit keresel itt? !

Erre a kéregető ismét előadta az előbbi mondókáját:

– Isten áldja meg a ház népét, és adjon nagyon sok vastag kolbászt, és még vastagabb szalonnát, hogy a kapu előtt bebocsátást kérő szegény romának is jusson belőle valami.

Bélus még folytatta volna, de Rozál nene dühösen fojtotta belé a szavakat, mert már a kóstolók elosztásánál is aggódva tekintgetett az apadó hurka és kolbász csomókra, és most olyan kér bebocsátást, aki tovább akarja apasztani ezeket a földi jókat.

– No, ide aztán hiába jöttél, mert nem adok semmit, még akkor sem, ha úgy kopog a szemed, mint Pesta bá csizmájának patkója ezen a csonttá fagyott földön! Jöttél volna nyáron is, amikor a kukoricát kapáltuk, amit a cocával feletettünk, amitől a coca szépen kigömbölyödött. Akkor bezzeg az árnyékos fa alatt döglöttél, míg én ezzel a fájós derekammal a forró napon reggeltől-estig kapáltam! – kérte számon Bélus nyári időtöltését, és eközben a derekát tapogatta, amiben eszelősen fájó nyilallások indultak el egyik oldalról a másikra.

Ettől úgy eltorzult az ábrázata, hogy Bélus úgy látta, annál okosabban semmit sem tesz, mint fogja zeneszerszámát, és gyorsan kereket old. Imre gazda akkor lépett ki a konyha ajtaján, amikor Rozál nene kemény intelmeit szórta Bélus fejére, a nyári idő eltöltését illetően. A konyhából kiáramló levegővel sodródott kifelé a sült hús, sültkolbász, sültthurka és a főtt káposzta észtvessztően étvágygerjesztő illatának általános keveréke, amiből már az udvaron – de még az utcán is – lehetett következtetni a nagyon finom vacsorára. Ettől az illattól Bélus ádámcsutkája szapora le-fel menő mozgásba kezdett. A szájában ide-oda billegő nyelve pedig olyan csettintő hangokat hallatott, mint nyáron a földet hasogató szántóeke után, a kövér kukacot találó barázdabillegető madár csinál örömeiben. Azonban ő még messze járt, hogy ilyen örömben része legyen.

– Ejnye, ejnye Anyámasszony! Hogy van lelke a szegény embert alamizsna nélkül elküldeni? Nem fél attól, hogy az Úr Jézus ezt nem bocsátja meg magának? Hiszen Jézus is azt mondja, hogy adni kell annak, akinek nincsen! – csitította anyósát a vő.

– De azt is mondta, hogy a szegénynek sem árt meg ha nyár időben – amikor melegen süt a Nap –, egy kis kapálással sanyargatja a testét, és nem az árnyékban heverészik –, vágott vissza az anyós.

– Hol van már a nyár, meg aztán még mikor lesz?! Még addig sokat kell aludni, mert még tél van és hideg. Ez az ember meg itt fagy meg ebben a cudar hidegben. Egy kis melegkáposzta neki is jut az edényébe –, mondta erre a vő.

– Te tudod! De ha nyáron nem lesz élelem, majd együtt legelsz a tehenekkel, és úgy fogsz a kapáláshoz! – jelentette ki Rozál nene dühösen és ellépett Bélus útjából, aki részére ezzel a mozdulattal szabaddá vált az út a fenséges illatokat árasztó konyha belsejébe.

Első pillanatban nem akarta elhinni, hogy szabaddá vált az út befelé. Felnézett a tiszta égboltra, de még annak följe is, és úgy látta, hogy egy angyal lép ki a fényes csillagok közül Imre gazda személyében, azért, hogy őt a konyhába bevezesse. Bent még töményebben csiklandozták orrlukait kint az udvaron még csak foszlányaiban érezhető illatok. Ezért aztán úgy érezte, hogy pusztán ezért a tömény illatok belélegzéséért elő kell vennie a zeneszerszámát a kopottas tarisznájából, hogy különleges élményben részesítse a bentlévőket, akik már emeltebb hangulatban tömték magukba a jobbnál-jobb falatokat. Pesta bá, aki a tepertő kisütése közben már egyszer kijózanodott a nap folyamán, nem tudott ellenállni annak, hogy ezeknek a finom falatoknak a fogyasztása közben egy kis pálinkát, egy kis bort le ne eregessen a tor-

kán. Tisztában volt azzal, hogy nem lesz mindennap disznótor, ezért aztán akkor kell enni és inni, amikor erre lehetőség van, mert holnap már nem lesz. Holnap már újra spórolni, kuporgatni kell, hogy Emil fiának minél többet tudjon adni, aki aztán annak rendje és módja szerint, majd el is dorbézoja, ugyanúgy, mint eddig. A tepertő kisülése után elfogyasztott szesz ismét megtette hatását, mert Pesta bá szemei ismét beszűkültek, sőt olykor le is csukódtak. Így amikor Bélus hegedűjének húrjai megrezdültek, nem tudta eldönteni, hogy a fenséges hangok a valóságban hallható hangok-e, vagy már az álmovilág hangjai. Ezért aztán szemhéjai egy parányi résen engedték szemgolyóinak, hogy kitekintsenek a valós világba, ahonnan a furcsa, nyekergő hangokat lehet hallani. És ekkor meglátta maga előtt a kopottas ruhába öltözött embert, akinek válláról sok vihart megért tarisznya lógott, míg hegedűjével valami ismeretlen nagy művet bazsevált, és közben hallgatóságának egyfolytában hajlongott. Ekkor hasított belé az a felismerés, hogy a sok jó ételt, italt a napfolyamán már elfogyasztotta, de még egyetlen nótá nem sok, de még annyit sem dalolt. Enélkül pedig a disznótor sem ér semmit! Mert csak a testet táplálni nem elég. A lélek húrjait is meg kell néha mozgatni, hogy felszínre törjön belőle a bánat, esetleg némi öröm is. No, ez utóbbiból volt a legkevesebb. Részben azért, mert a potya evés-re-ivásra alkalmat adó disznótor, és lagzi ritkábban fordult elő, mint a bánatot okozó egyéb sok más dolog. Éppen ezért a hegedű hangjára felfigyelve, próbálta felismerni a Bélus által bazsevált művet, hogy ő is ráhangoljon, és dalával érthetőbbé tegye azok számára is, akiknek zenei hallása még erre képtelen. Egy idő után azonban rá kellett arra jönni, hogy erre még az ő kifinomult hallása is képtelen. Ezért aztán egy határozott karlendítéssel intette le a művészt, aki nem késlekedett ennek eleget tenni, mert azt remélte, hogy most következik számára a disznótóri menük végigkóstolása, amire már epekedve várt. Ez a kóstoló azonban nem következett be, mert Pesta bá eképpen szólt Bélushoz:

– Ismered-e azt a nótát, hogy: „Réten, réten a szomolyai réten?”

Bélus, aki ismerte az eddig hegedült művet is, nem késlekedett rá vágni, hogy ismeri. Ebben nem is hazudott, mert valóban sokszor hallotta már és ennél fogva ismerte is csak éppen eljátszani nem tudta. Ezt azonban jobbnak látta, ha nem vallja be, mert akkor rögvést kitessékelik a finom illatokat árasztó meleg konyhából, a dermesztően hideg, havas utcára. Ilyen szigorú önkritikát azonban senki sem várhat el attól, aki a melegkonyha és a hideg utca közötti lehetőségek között lebeg. Így aztán hegedűjén óvatosan húzgálta a vonót, azaz kereste a megfelelő hangot – röviden – hangolt, majd egy merész elhatározással folyamatossá tette a nyekergést. Pesta bá pedig elkezdte a nótát:

*„Réten, réten, sej a szomolyai réten.
Elvesztettem a rezes nyelvű késem,
Késem után a karikagyűrűmet,
Azt sajnálom, nem a régi szeretőmet...!”*

A konyhában hamarosan olyan zűr-zavar támadt, hogy a józanabb hallgatóság máris fejét tapogatta a görcsös fájások miatt, mert a nótaénekes, és a hegedűművész nem találták meg a közös hangot a többszöri próbálkozás ellenére sem. Ezért olyan bábeli hangzavar alakult ki, amit józan ember már képtelen volt elviselni. Így történetelt meg az, hogy ezt a bábeli hangzavart egy hatalmas dörrenés szakította félbe, és ezt követően Rozál nene hallatta hangját, miután a kezében tartott nagyfazék fedőjét (fedelét) a konyha kövezetéhez vágta:

– Most már pedig elég! Azt akarjátok, hogy én is megbolonduljak? Mars kifelé! – kiabálta, és kinyitotta az ajtót, mire természetesen síri csend lett.

Ez a síri csend nagyon is érthető volt, ha arra gondolunk, hogy kint olyan hideg van, hogy a házereszéről lecsüngő jégcsapok hossza, a Rozál nene járóbotjának hosszával megegyeznek, de annál jóval vastagabbak. Ezt a körülményt mérlegelve Pesta bá, és Bélus nem is próbálták megkísérteni azt, hogy ezt a csendet a nótával és a zenéléssel megtörjék, mert abból részükre semmi jó nem származott volna. Azonban Rozál nene ha már egyszer azt mondta: „Mars kifelé!”, akkor azt már megmásítani nem lehet, ezért Bélusnak mennie kellett. Előbb azonban rámutatott a sok vihart látott kéregető tarisnyájára – ami egyben a hegedű tokjának szerepét is betöltötte –, és ráivallt megszeppent gazdájára:

– Vedd elő az ételhordót!

A megszeppent ember benyúlt a tarisnyája mélyére, és előhalászta az ócska ételhordóját, amelyen a zománc már csak foltokban volt található, amint tavasszal szántóföldeken az olvadó hó. Így aztán az jobban hasonlított a gazdájára, az meg a pulykatozásra a sok-sok szeplő miatt. Rozál nene nem késlekedett. Kikapta remegő kezéből az ételhordót, és két merítőkanál káposztát bele lottyantott, majd ismét rákiáltott:

– Mars kifelé!

Ez a kiutasítás most már egy perc idő, az nem sok, de még annyi halasztást sem tűr, olvasta ki Rozál nene villámló, haragos szemeiből a művész. Ezért aztán szorosan fogva káposztáját, tarisnyáját, hegedűjét és vonóját, a nagykapun át kiviharzott az utcára, ahol rohanni kezdett, nehogy elvegye tőle valaki a finom disznótoros káposztát, mielőtt haza érne.

A zenész távozásával egy csapásra megváltozott a hangulat, az egyre finomabb illatokat árasztó konyhában, ahol már minden földi jó megfőtt, és kisült, ami egy disznótoros vacsorához nélkülözhetetlen. Megfőtt a disznótóri leves, a disznótóri káposzta, és megsült a hurka, a kolbász, a hús, és kisült a tepertő is. Panni nene – a ház asszonya – óvatosan tapogatta fájós derekát. Nem bánta volna, ha túl lett volna a disznótoros vacsorán is, hiszen neki abból is főleg a munka jutott. Nem is volt kedve ahhoz, hogy a vacsora helyéül a szobát jelölje ki, amit szintén bekoszolnának a disznótóri résztvevői. A tisztaszoba pedig főleg nem jöhetett szóba, hiszen az becsesebb vendégek számára volt berendezve, nem holmi sógorok és komák részére, akik majd a bortól, pálinkától hevülve még táncra is perdülhetnek. Miután a levesestál a párolgó levessel az asztal közepére került, a sógorok, komák, sógorasszonyok

és komámasszonyok, bátyók és nenék körbe ülték a tálat, és egy rövid hálaima után meríteni kezdték tányérjaikba a levest. Sándor bának kellett volna kezdenie a leves merítését, azonban Pesta bá mohó éhségében elkapta az idősebb elől a merítőkanaalat, és telemerte saját tányérját. Julis nene igen restellte férje-ura mohóságát, ezért nem állhatta meg szó nélkül:

– Minek kell kapkodnia?! Jut úgyis mindenkinek!

Pesta bá figyelembe sem vette asszonyának intelmeit, ehelyett mohón szürcsölte a levest, hogy sort kerítsen minél előbb az asztalra külön tálba kirakott velőcsontok szívogatásához is. A hosszú asztal mellett végül mindenki merített levest, és hangozó szürcsöléssel eregették le a jó meleg disznótórti ételt, amire már régóta áhítoztak. Nem is beszélt most egyikük sem, mintha egymással versenyeztek volna, hogy kinek lesz előbb üres a tányérja. Úgy tűnt, mintha ez az egész disznótórt a nagyevők gyülekezete lenne, akik mindaddig nem fecsérelik az időt holmi pletykára, amíg étel van az asztalon. Mert János komának igen jó étvágya van, és ha netalán ezzel dicsekedne, ezt bárki elhiheti, nem úgy, mint egyéb más dicsekvéseit, amiből bőven lehet tőle hallani. Elemér sógort sem kell emiatt sajnálni, hogy étvágytalan, ugyanis étkezései után kevés morzsa marad az asztalon, és ha netalán a verebek ezekre a morzsákra számítottak volna, jobban teszik, ha az utcán mindenkor található párolgó lócitromok után kutatnak. András sógorra, erre a nagy behemót, tenyeres-talpas emberre nem lehet ráfogni még a legrosszabb indulattal sem, hogy a mai napon fordult étvágyára. Terjedelmes alakja, korábbi igen jóízűen fogyasztott reggelikre, ebédekre, és bőséges vacsorákra utaló jeleket egyértelműen magán hordozza. Mégis ő nem eszik gyorsan, nem kapkod evés közben, és mégis az ő tányérjából fogy el először az étel. Ez azért történhet meg, mert a rágással nem bíbelődik, hanem ami a száján befér, azt rágás nélkül le is nyeli. Az is igaz, hogy nincs is már neki, amivel rághjon. Arra sem emlékszik, hogy az utolsó fájós fogát mikor húzta ki a falu kovácsa, úgy elszaladt vele az idő. Különbözőbb hiányát nem érezte fogainak, viszont jobban tudott nyelni, mint egy óriáskígyó, csak éppen a táplálék haladását ő nála nem lehetett nyomon követni. Pesta bá többet evett, mint amit az étvágya diktált. Jól tudta, hogy ez a mai nap egy ritka alkalom, és ezt ki kell használni, mert ezután szűkebb napok, hetek következnek, amik a folyamatos spórolás miatt rá várnak. Amint a levest beanalazta, a csontos tál felé nyúlt, ahol különböző méretű csontok vártak arra, hogy az ingyenc falatnak számító velőtől valaki megszabadítsa már őket, hogy ezt követően a Vitéz kutya fogai között apró darabokra őrldjenek. Az csak természetes, hogy a legnagyobb csontot fogta a kezébe, és egy hegyes késsel piszkálgatni kezdte a csont közepében rejtőzködő velőt. Amikor kellőképpen fellazította, rátapasztotta száját és szívogatni kezdte, de a velő ellenállt. Ezért aztán nagyobb erővel szívta, minek hatására úgy behorpadt az arca, mint a sovány Bélusé, csak ő nem volt sovány a kuporgatások ellenére sem. A kitartó és erős szívás hatására kiugrott a velő, Pesta bá nyelőcsövégig meg sem állva, amikor is egy nagy nyeléssel lement a gyomrába. Ezután elégedetten emelte a petróleumlámpa irányába, hogy megnézzze,

át lehet-e rajta látni, vagy esetleg maradt még benne egy kis finomság. Mivel nem látott át rajta, ismét szájához emelte, és teljes erejéből szívogatni kezdte, hogy még a csont másik végében rejtőzködő velőt is felszínre hozza. A nagy szívás hatására a velő ismét megiramodott, és követte testvérét Pesta bá gyomrába. Mivel a csont teljesen kiürült, a szabaddá vált járaton hirtelen betóduló levegő olyan sípolást produkált, mint Antal bátyó csősz sípja, amikor azzal a tolvajra sípolt. A mennyezetről lecsüngő pókháló ide-oda lengett, mintha vihar közeledtét jelezné, pedig csak a csontba beáramló gyors levegőáramlás lebegtette. Julis nene ideges fejcsóválgatás kíséretében szólt férje urára:

– Miért kell ilyen falánk módon enni?! A Vitéz nem habzsol ennyire! – szapult meg az urát, és dicsérte meg a kutyát, amelyik a csontokat óvatosan rágszálta, vagy azért mert tudott vigyázni a jó modorra, vagy azért, mert már tele volt a hasa.

Pesta bá ezúttal sem reagált Julis nene pirongatására, hanem füle mellett elengedve azokat, újabb csont után nyúlt.

A leves után következett a finom disznótori káposzta, hússal tele vagdalva, hogy az érzékenyebb emésztésű emberek epeműködését próbára tegye. Ilyen vacsorák után szokott előfordulni, hogy elindul az epekő, majd egy éles kanyarban elakadva, görcsölni kezd, hogy ha már a vacsora jó volt, az azt követő éjszaka görcsökkel teljen el. Persze, mindennek ára van! Magda nene csendben tapogatta mája környékét, olyan riadt tekintettel, mintha az ő epekőve még az éjszakát sem lenne hajlandó megvárni, hanem máris ide-oda mocorog. Így született meg benne az az elszánt fogadalom, hogy ezen az estén már egy falatot sem eszik, bármilyen finomak is azok, hiszen ezután jön a hurka, a kolbász, a sült hús. Káposzta után Panni nene a párolgó hurkát tepsiben tette az asztalra, ami még sercegett is a paprikás zsírban, hiszen most vette ki a kemencéből. A barnára sült hurka olyan ellenállhatatlan illattal töltötte be a konyha belsejét, hogy akibe még fért egy falat étel, az nyomban nekifogott a hurka evésének. Aki meg nem fért, mehetett panasszal a Teremtőhöz, hogy neki miért nem teremtett nagyobb gyomrot. János koma és Pesta bá is sóvárogva, bánatosan néztek a párolgó hurkára, amiből már egy falatot sem képesek enni, mert telefalták magukat még a káposztával. Hiába eregették az ételek után a jobb fajta lőrét, mégsem sikerült helyet csinálni a további finom ételeknek. Nem maradt más számukra csak az, hogy figyeljék, miként falatoznak mások a jobbnál-jobb falatokból, mint például a most asztalra kerülő sültkolbászból. Az ilyen figyelés azonban mindig irigységgel végződik, mert a falatozásban kitartók a legjobb falatokkal tömik tele a gyomrukat, azok szeme láttára, akik már egy morzsányit sem képesek enni. Az utóbbiak ezért aztán nem bánnák, ha történne már valami olyan dolog, ami ezt a féktelen falatozást megállítaná. És mintha ez a kívánság máris teljesülne, az utcáról dörömbölés hallható. A fából készült nagykaput verték-ütötték, bebocsátást kérve, majd tepsikkel csináltak olyan csörömpölést, amit már mindenki nagyon jól ismert, Rozál nene pedig még inkább:

– Hurcolkodjatok a kapu előtt nagyon gyorsan, mert forró vizet öntök a nyakatokba,

ahogyan a tyúknak szoktam, mielőtt megkopasztom! – kiáltott a kapu előtt kéregető szándékkal tepsiket verő három fakó gyerekre, akik a kaputámasztó karóval belülről betámasztott kaput döngették, majd egy sebtében fabrikált versikébe kezdtek:

*Kint nagyon hideg van!
Bent jó meleg a hurka!
Kérünk egy-egy szálát
Ide a szatyorba!*

– Még csak az hiányzik, hogy egy-egy szál hurkával kurtítsátok meg ezt a kevéske hurkát! Mi meg dögöljünk éhen a jövő ilyenkorig, mert ilyen holmi kéregetőkre elpazaroljuk!

– Kotródjatok innen, mert máris hozom a forró vizet!

A kéregető gyerekek ijedten rebbentek széjjel a kapu mellől, azonban a mentőangyal most is megjelent Imre gazda személyében, ugyan úgy, mint Bélusnál megjelent:

– Ejnye, ejnye anyámasszony! Csak nem küldi el őket üres kézzel? Azt mondanák a faluban, hogy nálunk van a legszegényebb disznótor, ahol még egy harapásnyi hurka sem jut a kéregető gyerekeknek.

– Azt mondd mindenki, amit akar!

A faluban úgy is megszól aki akar, ha keveset adsz, ha semmit, ha sokat, mert a pletykásoknak az a dolga, hogy mindenkit megszóljanak unalmukban. Pedig mind-egyiknek lenne dolga saját portáján is, ahol szintén előfordulnak olyan események, amiről lehetne beszélni naphosszat – mondta Rozál nene a falu véleményével kapcsolatban a saját álláspontját. Miután elmondta, mégiscsak kihozott egy hál hurkát és a három gyerekek egyenlő arányban eltördelte. Így ők sem bánták meg, hogy a gazda hangjára mégis csak visszasomfordáltak a kapuhoz. Miután a kóstolót markukban érezték, tepsik összeveréséből származó iszonyatos csörömpöléssel végig viharoztak az alvégen, ahol legtöbbször már szunyókáltak a dunna alatt a házikókban, és ennek a csörömpölésnek hatására azt álmodták, hogy most omlanak le Jerikó falai.

A Gyűr-tető mögül a Hold szépen araszolgatott egyre feljebb az égre, és lett egyre világosabb a hóval borított utcákon, amelyen már a kéregető gyerekeken kívül más nem járt. Minek is járt volna ilyen morcos télidőben bárki is, ha ezen a napon dolga már nincs, a dunna alatt pedig jó meleg van. Akinek azonban olyan szerencséje van, hogy disznótorban – terített asztal mellett – töltheti az estét, nem érdemes még alvásra gondolnia sem, hiszen olyan sok még az este, a disznótor meg kevés a télen. Jól tudták ezt a komák, és sógorok is, akik semmilyen távozásra utaló mozdulatot nem tettek, amiből Rozál nene azt állapította volna meg, hogy sem enni, sem inni nincs kedve már senkinek, ezért odébb állnak hamarosan. A távozásuk miatt nem bántódott volna már Panni nene és Imre gazda sem, mert fáradtak is voltak, meg aztán ennyi lökött-ütődött sógorból kevesebb együttlét is elég, hiszen egyik részeg-gebb, mint a másik. De hát illetlenség lett volna akármilyen finoman is kinyilvánítani, hogy már nélkülük is jól éreznék magukat, vagy talán még jobban is. János koma

sem volt annyira érzékeny, hogy tudatára ébredt volna már annak, hogy ha esetleg elköszönne, nem hiányolná senki, de még világháború kirobbanása sem következne be azonnal emiatt. Így hát szépen eszegetett a sültkolbászból folyamatosan, és lőrével időszakosan öblögette a torkát. Úgy tűnt, hogy régóta készült már erre a disznótóri vacsorára, mert iszonyatos mennyiséget zabált már az este, mégsem telt még el a jobbnál-jobb falatokkal. Rozál nene aggódó tekintete kísérte figyelemmel, hogy János koma előtt már alig van kolbász, ezért próbálta figyelmét más irányba terelni:

– Komám uram! Egyen már hozzá egy kis kenyeret is!

– Köszönöm komámasszony, köszönöm, de jó nekem a kolbász is. Nem vagyok én olyan válogatós! Egy kis kolbász, egy kis sült hús az én igénytelen természetemnek nagyon megfelel! Ha meg ezekre még egy kis borocska is megkerül, akkor meg főleg minden annyira jó, hogy ilyen helyről elmenni bűnnek tartanám.

Ezekkel a szavakkal próbálta megnyugtadni Rozál nenét, aki azonban a helyett, hogy megnyugodott volna, még idegesebb lett. Idegesebb azért, mert nem tehetette meg azt János komával, hogy elveszi előle az ételt, vagy csak egyszerűen ráborítsa az asztalt, amit ilyen falánk potyaevő meg érdemelne. Mert annak aztán nagy híre lenne, hogy náluk olyan disznótó van, ahol még azt a kis sültkolbászt is sajnálják. Nem azt mondanák, hogy ez a belpoklos ember már a második méter kolbásznál tartott, és azért borították rá az asztalt, hanem azt, hogy még azt a „kis” kolbászt is sajnálják. Ezért aztán tehetetlen dühében kirohant az udvarra, hogy ne legyen tovább szemtanúja annak a féktelen zabálásnak, ami a konyhában zajlik. Elemér sógor is bánatosan nézett a tep-siben olyan ingerlően illatozó sültkolbászra, és sült húsrá, amikről ő már egy falatnyit sem képes elfogyasztani, hiába öntözgeti lőrével egyre gyakrabban. A gyakori lőrézés viszont megtette hatását, mert sírásra hajló hangulatában panaszába kezdett:

– Mondja meg nekem valaki nyíltan, és őszintén, ide a szemembe: – Hát úgy nézek én ki, mint akit már temetni kell?! – mondta, és az utolsó szavaknál elcsuklott a hangja, mert ez máskor is könnyen megesett vele ha iszogatótt.

Egyedül élt kis házikójában, amire már többen szemet vetettek, ezért felajánlották, hogy majd eltemetik, ha meghal. Mivel egyre gyakrabban tettek ilyen ajánlatot, kezdett miatta egyre bosszúsabb lenni, mert ő még nem akart meghalni annak ellenére sem, hogy a házáért máris eltemették volna. Sándor bá igyekezett vigasztalni:

– Sógor! Sógor! Ne essen kétségbe, jobban néz ki maga annál, hogy temetni lehessen. Akik meg ezt szeretnék, lehet, hogy előbb kerülnek a Szent János szobor mögé a temetőbe, mert nincs az senkinek sem a homlokára írva, hogy a halál mikor jön el érte.

– De akkor miért akarnak máris eltemetni?

– Miért?! Miért? Hát a házáért, a kis vagyonáért! Gondolja csak meg, az a kis deszka koporsó, ami vele jár hókusz-pókusz, huszad részébe sem kerül annak a vagyonkának, ami magának van! A többi mind meg marad annak, aki majd eltemeti. Antus Marinak, Busának senki sem jelentkezik az eltemetésére, senki sem várja a halálát, mert nem marad utána semmi örökölni való. Ezért aztán nem figyeli őket senki sem, hogy élnek-e, halnak-e?

Elemér sógor, a mámoros állapotával, semmit mondó szemekkel figyelte a petróleumlámpa kanócát, amely szép lassan szívta fel a petróleumot a lámpa tartályából, és ha az utolsó cseppet is kiszívja, kialszik a láng.

– Azt mondja sógor, ha nem lenne semmim, akkor jobb lenne, mert nem örökölné senki semmit, így aztán nem várnák a halálomat? – szólta Sándor bához, várva tőle valami megnyugtató bölcsességet.

– Én nem mondtam, hogy jobb lenne. Én csak azt mondtam, nem várnák a halálát, az biztos. De az is igaz, hogy nem is köszönne senki, mert még arra sem tartanák érdemesnek. Olyan lenne, mint a tiszta levegő, amely észrevehetetlen azért, mert át lehet rajta látni –, mondta végül Sándor sógor.

No, ettől bizony nem lett okosabb. Az se jó ha van, meg az sem ha nincs vagyon. Megvakarta tarkóját, és tovább bámulta a lámpa kanócát, mintha az nagyobb bölcsességgel szolgálna számára. Mert az lenne a jó, ha élete során úgy élné fel a vagyont, mint a kanóc a petróleumot. Igen ám! De mi van, ha jön egy szellő, és elalszik a láng? Mi lenne? Megmarad a petróleum! Ezért szeretnék hát az én lángomat is elfűjni!! – értette meg végül, hogy miért várják az ő halálát.

– No, megálljatok disznók! A mai naptól gondom lesz arra, hogy kevesebb maradjon részetekre. Annyi, ami legfeljebb arra a deszka ládára elég! – morogta magában, és máris a löre után nyúlt, mintha máris az ő vagyona lenne kevesebb azzal a gyenge minőségű borral is.

András sógor nem figyelte az előbbi szomorú párbeszédet, ami a halállal foglalkozott, meg holmiféle örökséggel. Annál sokkal jobbnak tartotta azt, ha az előtte megterített asztalról a földi javakat kóstolhatja. A folyamatos evésről már szó sem lehetett, hiszen már csak a szeme kívánta azokat, a gyomra már annyira tele volt, mint Rozál nene epehólyagja epével, a megunt vendégek miatt.

– Miklós sógor! Öntöttem magának is pohárkával! – próbálta életre keltetni a bóbiskoló sógort, aki már csak testével volt jelen a disznótoron, a lelke pedig az álmovilágban kóborolt, ahonnan azonban mégiscsak meghallotta ezeket a kínálgató szavakat:

– Mi az? Mi az? Miféle pohárkáról beszél:

– Hát erről-e! – lökte az ébredező sógorának orra alá a tenyeres-talpas András sógor a lőrével teli poharat.

Ekkor lépett be Rozál nene a pipafüsttől még homályosabb konyhába, és látnia kellett, amint a részeg embert András sógor kínálgatja:

– Nem látja, hogy már így sem bír megállni a saját lábán?!

Tán maga akarja hazavinni a hátán? Mert a szánkót az nem adom oda, annyi szent! Rozál nene aggodalma nem volt alaptalan. A disznótorban már alig maradt valaki. Az asszonyok már mind haza mentek. elment Magda sógorasszony, Ilonka nene, Julis nene, János koma, és most távozott el Sándor bá, valamint Elemér sógor is. Már csak András sógor, János koma, és Miklós bátyó maradtak, de már ők sem tudták, hogy minek vannak. Enni már nem ettek, de már inni is alig ittak. Az ital-

nak sem volt már hely a gyomrukban. A gyerekek – Pistike és Petike – már javában aludtak. Álmukban sokkal, de sokkal több ajándék volt a tisztaszoba asztalán, mert a gazdagok is bőven adtak. Persze az édesálomban még ilyesmi is előfordulhat. Olyan korán kezdődött számukra a nap, hogy az álom korábban nehezedett szempillájukra, mint más egyéb napokon. Csak a hótól elázott kiscsizmájuk árulkodott arról, hogy mennyit csetlettek-botlottak a disznóölés napján a portán, és az utcákon, amerre csak dolguk akadt. A Vitéz kutya is csendben szundikált befüggönyözött házikójában. Hasa telve finomabbnál finomabb csontokkal, így most nem álmodott velős csontokkal. E helyett azt álmodta, hogy már nyár van, melegen süt a nap, és ő fekszik a gazdája lábánál. A macskának nem kellett meleg nyári napokról álmodnia, mert neki a meleg megfogható valóság lett most is, a búbos kemence felfűtött padkáján. Nem is álmodott ő semmilyen melegről, de még egerekről sem, mert a disznótorban ettől sokkal finomabb falatok között válogathatott. Ezért aztán még az sem érdekelte, hogy az italos emberek zsivajogtak körülötte, mert már hosszabb ideje mélyen szundikált. Olykor öntudatlanul nyújtózkodott egyet, majd mozdított lábain, amelyek a fekvéstől zsibbadáshoz kezdtek. Imre gazda feleségével – Panni nenével – kezdtek már bizakodni, hogy számukra is eljön a pihenés ideje, mert a vendégek készülődtek hazafelé. Semmit sem vártak már jobban, mint egy kis csendet és nyugalmat egy ilyen mozgalmas nap után.

Kint egyre hidegebb lett, és egyre világosabb, miután a havas tájra a teli Hold ezüstös fényével rásütött. Talán azért, hogy a hazafelé induló sógorok, komák a hidegben józanodjanak, és a világosabb éjszakában előbb hazataláljanak. János koma ment elől. Kezében az imbolygó viharlámpa fénye, minden pillanatban változó alakokat rajzolt a fehérre meszelt házak falára, amelyek szorgalmasan követték őket a hazafelé vezető úton. Elemér sógor ment a nyomában, és követte őt Miklós sógor jobbra-balra lóduló alakjával. Hol egyikük, hol másikuk pottyant le a hóba, mely pihéivel védte őket, nehogy valami bajuk essen ebben a cudar hideg éjszakában. János koma kezdett a nótába, majd a többiek is nótázni kezdtek:

*„ Még azt mondják részeges vagyok,
Pedig csak a jó bort szeretem nagyon,
Megverem a csizmám szárát,
Csókolom a babám száját.
A kecskének nagy szakállá van,
Az anyósna nagy pofája van,
Háziállat mind a kettő,
Verje meg a jeges eső. ”*

LAGZI SZOMOLYÁN

I. A fonóban

A második világháború okozta kényszerszünet után újra indultak a fonóházak a faluban, mert mint mondani szokták: Az élet nem állhat meg, annak menni kell tovább! Ez év tavaszán is elvetették a kendermagot, és gondozgatták is egész nyáron a szorgos kezű emberek, hogy nyár végére nagyra nőjjenek a kederszálak. A sok kenderből lesz aztán a sok fonnivaló csepű, amiből sok fonalat lehet fonni. Ezeket megszöve lesz a jó vászon anyag. Ebből aztán lehet varrni lepedőt, törülközőt, inget, gatyát, és hát a férjhez menő lánynak a stafírunkját is. Persze – amíg a kenderből fonni lehet –, addig azzal sokat kell dolgozni. Az ősszel megszántott földbe tavasszal belevetik a kendermagot, és azt folyton gondozgatni kell, nehogy a gaz kiölje a kendert. A nyár végén kihuzigálták a már majdnem száraz kendert, és ezután még tovább szárítják. Amikor már eléggé száraz, akkor a falu alatti – patak melletti – kenderáztatóba rakják a nagy kendercsomókat, ahol a gödrök tele vannak vízzel. A kendercsomókat nagy kövekkel még le is súlyozzák, hogy az mindig a víz alá merüljön. Ezután egy hétig ázik a kender, és ezért alkalmassá válik a tilolásra – azaz az összezúzásra. Ha így nyert kenderfonatokat a cserépfalusi malomba legtöbbször a hátukon cipelték, ahol hatalmas zúzókalapácsok alatt még finomabbra törték össze, mint azt itthon a tiloló szerszámmal lehetett. Ezután a tüskés gerebennel megszabadították a kemény, rostos, haszontalan részétől a kendert. Így ezek után már mint kender nem létezik, hanem csak a fonásra alkalmas csepű. Ebből fonták a jó minőségű fonalat a hosszú téli estéken a falu lányai, asszonyai. Ezeken az estéken természetesen ott vannak mindig az őket szórakoztató legények, és férfiak. Sok-sok vidám nótázással, kellemesen teltek ezek az esték. Sok pletyka, udvarlás színhelyei voltak ezek a fonóházak, amik minden esetben magánháznál zajlottak le a téli, hétköznapi estéken.

Kint tombolt a tél! A szél messze hordta a havat a háztetőkről. A macskát ez már egy cseppet sem izgatta, mert idejében elfoglalta helyét a búbos kemence tetején, mert annak padkáját most átengedte az öregasszonyoknak, akik mindig fázós kedvükben voltak. A kemencében lángolt, izzott a kukoricaszár, amelyet a tehenek már korábban megszabadítottak a leveleitől, és most annak a melege jótékonyan terült széjjel, az ez alkalomra összenyitott szobákban. Pesta papó nagy gondossággal rakta, táplálta a tüzet, nehogy még kialudjon, és emiatt fázzon meg valaki ebben a cudar téli időben. Ha mégis késlekedett volna a tűzre tevással, a történetek mesélése közben, akkor Borcsa mama ekképpen figyelmeztette:

– Ne csak a szád járjon, hanem a kezed is!

Pesta papónak most is fogai közül – a maradék két foga közül – csüngött a pipa, és úgy sziszegte Borcsa mamának:

– Csak a Te kezedben járjon az orsó fürgébben, legalább annyira, mint a nyelved!

Való igaz, hogy Borcsa nene gyakran lökte oldalba Rozál nenét, – aki mellette font – és ilyenkor ujjai között megállt az orsó, míg a nyelve annál inkább mozgásba lendült. A hosszú lócákon, az eladósorba cseperedett lányok ültek a talpas guzsajaikon, vagy a kerek guzsajaik előtt. Egymás között jókora hézagokat hagytak, hiszen a legények érkezésére vártak, akik majd elfoglalják a még üresen lévő helyeket. Azokra nem kellett sokáig várni, mert miután csizmájukról nagy dobogás mellett leverték a havat, máris az ajtón kopogtattak bebocsátást kérve. El is foglalták az üresen hagyott helyeket a lányok mellett úgy, hogy nagyon megnézték melyik lány mellé üljenek. A legények megérkezésével megtelt a fonóház. Már csak a Morzsi kutya csaholt sértődötten kint az ajtó előtt, hogy ebben a cudar téli hidegben neki kell az ajtó előtt fagyoskodnia. Irigykedett a macskára a jó helye miatt. Ő lopja meg a kolbászt a kamrából, és ő lopja meg a frissen fejt meleg tejet is a zsétárból. Mégis őt jó meleg helyre engedték, míg neki deres lett a szőre az ajtó előtt. Addig csaholt, amíg gazdája az istállóba beengedte, ahol a nagy jószágok már meleget csináltak. Itt aztán megnyugodott és békésen elszundikált. Ekkor őrzés nélkül maradt a porta. Erre az őrzésre már nem is volt szükség, mert a fonóban telt ház volt, és ennyi emberrel tele házzal már a rossz emberek sem próbálkoztak. Bent a jó melegben már nagy volt a zshivaj. Ezek a ravasz legények lökdösték, csipdesték a lányokat abban a reményben, hogy majd csak elejtik kezükből a fonáltól nehezedő orsót. Mindegyik legény azt csipdeste, aki neki a legkedvesebb volt. Mert ha netalán ilyen csipdesődés mellett elejti az orsót, akkor ő felveszi, s azért neki csók jár. A lányok persze ravaszul kuncogtak, mintha nem is akarnák elejteni. Természetesen az a lány, akinek nem tetszett a legény, nem is akarta elejteni, hanem görcsösen szorongatta, nehogy még csak véletlenül is elejtse. A búbos kemence padkájáról az öregasszonyok erősen figyeltek, hogy melyik lány hajlandó rövid időn belül elejteni a csók zálogát, vagy nem hajlandó.

– Nézzed már Borcsa! Ez a Julis úgy szorongatja azt az orsót, mintha soha nem akarná elejteni! Pedig igazán megelégedhetne ezzel a Lajossal, mondta Panni nene, nem titkolva neheztelését Varga Julis leányzóra.

– Meg bizony! Megelégedhetne vele, ezzel a szép, nagy, derék legénnyel. Ilyen derék legény még a környéken sincsen. Van, vagy százhusz kiló. Olyan talpa, tenyere van, mint más két embernek együttvéve – bizonygatta Borcsa nene Panni nenének.

Panni nene hálásan tekintett vissza Borcsa nenére, ezekért a Lajos legény talpát, tenyerét dicsérgető szavakért, mert hiszen csupa jót mondott kedves rokonáról. Panni nene vállalta még korábban, hogy Lajos legényt összehoronálja ezzel a szép, és gazdag Julissal, de buzgóságát siker még mindig nem koronázta. Rozál nene még egy ideig hallgatta a Lajos legény súlyát, talpát és tenyerét dicsérő szavakat, majd amikor azt már soknak találta, nem állhatta és közbeszólt:

– Nem tudom én jó-e, vagy rossz, hogy százhusz kiló. Az ilyen nagy marha ember megeszi a hasznót, annyit eszik. Étvágya az van, mert meglátszik rajta. De olyan lassú a mozgása, hogy könnyebb arrébb tenni, mint arrébb küldeni!

– A veteményeskertben meg jaj annak a zöldségnek, amelyekre rálép! A széknek kitörlik a lába, ha ráül, az ágy meg leszakad alatta, meg gatyá is nagy kell! Nekem bizony nem kellene! – fejezte be ellenérveit Rozál nene, aki örült neki, hogy Julis el-elhúzódott a folyton csipkelődő Lajostól, és esze ágában sem volt elejteni az orsót, hogy azt a szép nagy darab legény felvehesse csók ellenében.

Sem Panni nenének, sem Borcsa nenének nem tetszett Rozál nene iménti megállapítása, ezért a fejkendőjükön rántottak egyet, és egy ideig szótlanul nyálazták a csepűt, amely ujjaikon keresztül haladva már fonálként tekeredett orsóikra. A beszédnek már úgyis vége szakadt volna, mert a legények nótába kezdtek:

– „*Végig mentem a szomolyai főutcán,
Betekintve a kis angyalom ablakán,
Éppen akkor vetette föl az ágát,
Háromágú rozmaringgal septe fel szobáját...*”
„*Víg Szomolyán végig, végig, végig,
Minden kiskapuban rózsa nyílik,
Minden kiskapuban kettő-három,
Csak az enyém hervadt el a nyáron.*”

Amikor a legények az előbbi nótákat befejezték, a suttogó vénasszonyok felé fordulva egy újabbat kezdtek el:

– „*Vénasszonyok ha kiülnek a padra,
Isten tudja miről folyik a pletyka,
Arra kérem a jó Istent, csak arra,
Ragassza le valamennyit a padra, a padra.*”

Az öregasszonyok ezt már nem tűrhették, ezért az egymás iránti ellenszenvet félretéve, kiáltottak a legényekre:

– Ti istentelen fajzatok, a pokolra juttok mindannyian!

Majd Róza nene kezdte el bölcselkedő intelmeit.

– Mi lesz ebből a világból? Meg van az már írva régen, hogy az ilyen emberek miatt pusztul el ez a világ! – mutatott az éneklő-daloló legények felé, akik miután jól kigúnyolták az öregasszonyokat, egy újabb nótába kezdtek, amit már a lányok is dalolni kezdtek:

– „A fonóban szól a nóta,
Én Istenem, de régóta hallgatom.
Eszembe jut árvaságom,
Rég elvesztett boldogságom siratom.
Daloljatok csak még egyet,
Bánatosat, keserveset, utolsót,
Édesanyám ne sirasson,
A fiának, a lányának
Csináltasson koporsót!”

Ezután a szomorú dal után éppen ideje volt, hogy valami vidámabb dolog is történjen a fonóban. Mi lehet annál vidámabb, mint a „kútbaesés” játéka. Ez abból állt, hogy valamelyik legény – de lehetett lány is –, a földre rogyva elkiáltotta magát:

– Kútba estem!

– Ki húzzon ki? – kérdezte ekkor valamelyik asszony, hogy a „kútba esett” kedvére való leánytól vagy legénytől jöjjön a segítség.

Ha a megnevezett elfogadta a segítségnyújtásra történő felkérést, tudni lehetett, hogy nem közömbös számára a bajba jutott személy. Ha azonban nem igyekezett a segítségnyújtással, abból tudni lehetett, hogy nem tetszik neki a bajba került személy, és ideje volt másfelé kérni a segítséget, másfelől keresni a szerelmet. A következő pillanatban Bíró Ilonka rogyott a kerekas guzsaja mellé. Anyja biztatására egyre gyakrabban „esett a kótba”, de azok a legények, akiket megnevezett, nem igyekeztek a segítségére. Pedig szép vagyonnal áldotta őt meg a sors, de a természet már nem volt hozzá bőkezű, amikor a szépséget osztogatta.

– Ki húzzon ki?! – kérdezte anyukája abban a reményben, hogy majd csak kihúzzák már lányát abból a bizonyos kútból, aminek vénlányság a neve.

Ennek érdekében mindent megtett az utóbbi időben. Széltében-hosszában mondta mindenkinek, hogy az ő lányának milyen nagy hozománya lesz. Azonban gömbölyded lányát ennek ellenére a vénlányság pártájából kihúzni senki sem akarta. A lány az anyja kérdésére N. Imre felé kapadozott némán. Szemével meleg pillantásokat lövelt feléje. Kapadozó kezével szerette volna mielőbb egy házasságba bele rántani a legényt. De a legény, még a házasság pusztá gondolatába is belevörösödött, és ezért daccal fordította el fejét a kapadozó lánytól, aki még meg sem nevezte őt, azonban a feléje nyújtott kéz anélkül is az ő személyének szólt. Ennek ellenére Bíró Ilonka nem nyugodott.

– Te! Te húzzál ki N. Imre! – nyújtotta ismét a kezét a legény felé, miután meg is nevezte őt.

– Húzzon ki Tégedet a nehézséges nyavalya, mert én aztán ki nem húzlak!

A lány, reményt veszítve tápáskodott fel a földről, mert ez a legény sem volt hajlandó kihúzni őt a kútból. A fonóban egy pillanatra néma csend lett, majd a megdöbbenés után folytatódott a többi lány kútbaesése. Minden lány aggodalommal tekintett a saját kútbaesése kelendőségének próbája elé. Soha nem lehetett tudni, hogy a megnevezett legény hajlandó lesz-e kezét nyújtani feléje. Mert bizony előfordult, hogy megnevezés nélkül is több kéz lendült feléje, csak a hön óhajtott legény keze nem lendült. Varga Julis a szerencsés, szép lányok közé tartozott.

– Kútba estem! – mondta félszegen, mert mi lesz, ha Kovács Jani, az ő bársonyos, halk hangjára, mégsem mozdul.

Az édesanyja nem igen szívleli Kovács Janit, akinek a szépségén és jóságán kívül nemigen van egyebe. Mint mondta, az ő lánya olyan szép, hogy módosabb legény is elvenné, és nem csak a szép hozománya miatt. De hát Julisnak ez az ágról szakadt Jani tetszett. A legénynek is tetszett a lány annak ellenére, hogy tudta, Julis anyja nem szívleli őt a szegénysége miatt.

Julis anyja feltette a kérdést:

– Ki húzzon ki?

– Kovács Jani! – rebegte a lány, és közben egy pillanatra sem vette le szemét a legényről, akinek nevét olyan melegséggel ejtette ki, hogy kint a háztetők jégcsapjai majdnem megcseppentek a legény nevének ilyen melegséggel történő kiejtése után.

Jani nem habozott! Az előtte álló legényeket félretolva fogta meg a lány kezét olyan elszántsággal, hogy azt már soha el nem engedi! Julis anyja csalódottan tapasztalta, hogy gazdag veje már nem lesz. Boldog lánya azonban annál inkább. Amikor a kútbaesés játéknak vége lett, következett a nóta, és a lányok csipdesése, mert a legények már nagyon szomjajztak a csókra – talán a lányok is.

*„Látod-e babám, amott azt a nagy hegyet,
Míg az ott lesz, én a tied nem leszek.
Azt a hegyet a zsebkendőmnek
A négy sarkában is elhordom.
Mégis csak a tied, mégis csak a tied,
Leszek édes, csárdás galambom!
„Kitűzték a piros zászlót lobogni,
Gyenes Ilonkát máma jönnek tudatni,
Ne félj Ilonka neked lesz jó, nem nekem,
Téged vesz el Bótos Pista nem engem.”*

*„Mikor a lány gatyát mos,
Akkor bizony nem álmos,*

*Gondolkodik felőle,
 Hová lett a csingilingi belőle.”
 „Állj meg kislány, barna kislány,
 Mit viszel a kosárba?
 Mi van a Te szíved alá
 Olyan mélyen bezárva?
 Olyan titok, olyan bánat
 Ki sem merem mondani,
 Nem hagyják a legkedvesebb szeretőmet szeretni.
 Míg szeretőt nem tartottam,
 Sokkal boldogabb voltam,
 A bánatnak a szívemben,
 Soha helyet nem adtam.
 De mióta a szeretőm mással éli világát,
 Rózsát termő kis kertemből
 Más szedi le a rózsát.”*

*„Szomolyára két úton kell bemenni,
 De szeretnék a rózsámmal beszélni,
 Télen-nyáron rozmaringos az ablaka,
 Jaj de sokat áztam-fáztam alatta.
 Kék a kökény, ha megérik fekete,
 Én utánam barna legény ne gyere,
 Kár volna még engemet férjhez adni,
 Rózsa helyett bimbót leszakajtani.”*

A nótázás alatt természetesen a lányok csipkedése, lökdösése nem szünetelt a legények részéről. Persze volt olyan lány, aki enélkül is elejtette az orsóját, csakhogy csókot adhasson a kedvelt legényének. Ezt a csókot azonban csak akkor kapta meg a legény, amikor a nap végén a lány kikísérte őt a házból. A kint töltött idő általában öt-tíz perc volt, mert egyszerre csak egy pár tartózkodott kint. Ezért illetett ezt az időt betartani, hogy a többi párra is rá kerüljön a sor. Az öregasszonyok, és szülők figyelték ezt az időt, amiből messzemenő következtetéseket vontak le. Amikor hamar bejött a lány, akkor mondták, hogy ez a legény nem tetszik a lánynak. Amikor Lajost kísérte ki a lány, rögtön visszajött.

Panni nene meg is jegyezte Borcsa nenének, mintha az maga is nem tapasztalta volna az eseményeket:

– No látod! Nem szereti! – ez volt a rövid megállapítás.

De amikor Julis kísérte ki Jánost, türelmetlenül mocomogtak a kemence padkáján Julis nenével és megjegyezték:

– Mi a frászt csinálnak már ennyi ideig, majd Julis nene kikiáltott:

– Ideje lenne már begyönnöd Julis, mert a kakas már kukorékol nem sokára.

Erre aztán abbahagyták a hosszúra nyúlt csókot, és János elkészönt Julistól. Már aki nem akarta, csak az nem tudta, hogy esküvő lesz az ősszel. A Kovács János, és a Varga Julis esküvője. A télen megfonták és megszőtték a férjhezadáshoz szükséges stafíringot. Elkészültek a lepedők, törülközők, abroszok, ingek, gatyák és sok más, ami a hozományhoz szükséges. A tél elmúltával gyorsan jött a jó idő, és ezzel a sok földmunka is. A tavasz és nyár dolgos hétköznapijaival gyorsan eljött az ősz is. Eljött Jani és Julis esküvőjének ideje is, ezért előtte az esküvő idejének templomi kihirdetésére került sor, a vasárnapi nagymisén. Ezért szóltak most a szomolyai templom harangjai az öröm hangján. A kis- és nagyharang kongó hangjai hívogatták a híveket a nagymisére. A falut határoló dombok, a Gyűr-tető és a Nagyvölgy-tető egymással versenyezve verték vissza a harangok zúgó-kongó hangját. Ez csak részben sikerült nekik, mert a hangok egy részének így is sikerült túljutnia a dombokon, hogy még a szomszédos falvakban is hallhassák üzeneteiket. Mert a harangokkal mindent lehet üzeni: örömet, bánatot, bajt, veszedelmet. Ezért az öröm, a bánat, vagy félelem fészkelődik ilyenkor az emberi lelkekben. Most az öröm hangján szóltak a harangok! A közelgő lagzi napját hirdették, és hívogatták misére a híveket. Az újbor már kiforrott a falut határoló szőlők terméséből. Gazdája gondoskodása mellett a malacból szép hízott sertés növekedett, és a baromfiól lakói is megnöttek.

Nem csak a nász nép készülődött a lagzira. Készülődött az egész falu. Szegények, elesettek, potyalesők, bolondok. Egy közös vonás jellemezte őket: – egyszer igazán jól lakni. A falu bolondja – mint például Muszka Pityu – alacsony emberke. A mindig ajándékba kapott hosszú nadrágjában még akkor is bukácsolt, ha nem volt részeg. Ez persze ritkán esett meg vele. A másik, Busa – a nagyevő. Legjobban akkor sértődött meg, ha valaki őt normálisnak merte mondani. Ilyenkor annak futnia kellett, de gyorsan, mert a falábát lekapcsolva, móresre tanította az illetőt. Őket meg kellett hívni a lagziba, mert nélkük nem volt lagzi a lagzi. Természetesen a nagyvőfély bokrétái illették meg őket.

Javában folytak a lagzi előkészületei. Csinálták a sátrakat, mert esőre mindig lehetett számítani. Már most is elsüllyedtek a padokkal, asztalokkal megrakott szekerek a sáros alvég, és sáros felvég utcáján. A kocsmából, kultúrházból és magánházaktól kellett összehordani ezeket a tárgyakat a lakodalom idejére. Tálakat, tányérokat, faze-kakat, főzőüstöket, dróthálós százliteres cserépfazekakat, evőeszközöket. A rokonság egy emberként fogott össze, hogy sikeresen bonyolítódjon le ez a nagy, és költséges esemény. A gazdag szülők könnyebben estek túl ezen a rendkívüli költsékezésen, de a szegényebbek még évek múlva is megsínylették a nagy költsékezést. Erejükön túl vállalták a költséget, nehogy a falu a szájára vegye őket. De a falu úgy is talált kifogást: – még ennivaló sem volt elegendő, innivaló sem, a rezesbanda is kevés emberrel játszott, azért nem hallatszott még Szomolyán sem igazán, nem még a szomszéd falvakban –, mondták a bajt keverő pletykások. A Virág és Lámpás nevű tehenek nemigen törődtek sem a mostani, de még egy későbbi pletyka lehetőségével sem. Egykedvűen vonták

a megrakott szekeret, és lábukkal dagasztották a cuppogó sarat, amely szerte-széjjel fröccsent, minden lépésük nyomán. Nyakukban a járom recsegett-ropogott a súlyos rakomány miatt. Csak a kutyák ugattak, csaholtak vidáman. Mintha érezték volna, hogy hamarosan finom, ropogós csontokat rághatnak anélkül, hogy nekik ezért megrakott szekeret kellene vontatniuk. A módosabb szülők lóval vontatott szekérrel szállították a lagzihoz szükséges felszereléseket. Így csinálták Juli szülei is. A szekér ülésén Juli bátyja ült búskomoran, mert összeveszett a szerelmével. Egyik kezében ostor, a másik kezében a gyeplő hajtószára feszült, és szomorúan dúdolgatott:

*„ Van nekem egy imakönyvem,
Belenézek hull a könnyem.
Az van abba beleírva,
A szerelem tesz a sírba.
Mindenkinek azt ajánlom,
Szelelemnél jobb az álom,
Mert az álom nyugalom,
A szerelem szívfájdalom.”*

Ostorával a lovak közé csapott.

– Gyerünk Pejká! Gyerünk Táltos! A keserves mindenit ennek a rongy életnek!

De hát szegény lovak nemigen tehettek róla, hogy szeretőjével összeveszett és ezért most borgőzös annak feje. Az ostorcsapásokra még jobban megfeszült a hámfára csomózott istráng. A szekér meg-megugrott, és ilyenkor a lócák, asztalok majdnem a sárba potyogtak a szekérről.

– Csillapodj már Jóska! – szólt rá a mellette helyet foglaló szomszédlegény, aki aggodalmasan figyelte a dülöngő rakományt.

Jóska, talán a csillapítás hatására, talán azért, hogy belátta szegény párak nemigen tehetnek az ő bánatáról – a szíjostort a rakomány közé dobta, és a lovakra bízta a további tempót. Csak a nótáját dúdolta szomorúan tovább. Miután hazaértek és mindent leraktak, elmondhatták, hogy minden eszköz megérkezett a lagzi színhelyére. Megérkezett az este is. Így aki már tehetne, nyugovóra tért, hogy másnap pihenten ébredjen, mert holnap helyt kell állni a lagziban. Ez a nap már a lagzi napja lesz!

2. A lagzi napja

Az égbolton még semmi jelene nem látszott annak, hogy a Napnak kedve lenne felbukkanni a dombok mögül. Körös-körül sötétbe burkolódzott a látóhatár, a pirkadat még messze-messze Keleten járt. A kakas is csendben volt. Máskor már ilyen tájban hallatta érces hangját, mintha neki kellene elővarázsolni a domb mögül a Napot! De most csak egészen halkán köszörülte torkát. Mint aki megérezte, hogy becses személyére és a baromfiól népere nagy-nagy veszély leselkedik. Minden oka

meg volt az aggodalomra. Előző nap a mellette levő ólból nagy sivítások mellett eltűnt a „Röfi”. Azóta sem hallja szuszogását, rőfögését a baromfiól apró népe. Ez már több volt, mint gyanús. Korábban haragudtak Röfire, mert egy pár tyúknak már kitekerte a nyakát, amikor betévedtek hozzá kapirgálni. De most mégis sajnálták őt. Ebben a sajnálatban már a maguk és népének sajnálata is benne volt. De eltökélte, hogy nem adja olcsón az életét. A ház felől zajos emberek közeledtek. Kezükben kések és tálak verődtek össze. Imbolygó lámpák fényénél, az éles kések vészjóslóan csillogtak. A tyúkok nagy rikácsolásba kezdtek a közeledők zajára. A kakas készenlébbe helyezte karmait, és a csőrét, hogy a gonosz szándékkal érkezőket a helyzethez illő fogadtatásban részesítse. Marcsa nene, a környék leghírhedtebb tyúkmészároasa gyanútlanul közeledett a minden eltakaró bőszenyájában. A stampedi pálinka kellő időben történt felhőrpintése biztosította számára a bátor megjelenést, a baromfiól ajtajában. Égett a vágytól, hogy a kakas nyakát mielőbb elnyisszanthassa. Már régi adóssága volt az éjszakáját oly sokszor megzavaró kukorékoló madár számára. Úgy érezte, itt az ideje, hogy a régóta kellemetlenkedő, szomszédjában élő kukorékoló madarat végleg elnémítsa. Szentül hitte, hogy ez a „madár” belát az ő szobájába, és amikor ő elszenderülne, akkor kezdi a kukorékolást. Ezért kell neki reggelente szörnyű fejfájások közepette kelnie.

– De ennek most vége!

Végighúzta kezét a kés élén óvatosan, és elégedetten elmosolyodott. Kinyitotta az ól ajtaját és a pálinka adta bátorsággal beszólt neki:

– Gyere csak ki szépséges madaram, nézd meg milyen szép nap virrad rád!

A következő pillanatban a homályos ól körül olyan hangokat hallottak a jelenlévők, mintha a „Röfi” támadt volna fel és kezdene el visítani, majd hörögni. Marcsa nene hanyatt zuhant, a tál és a kés messze repült kapálódzó kezéből, amellyel igyekezett fejétől távoltartani a harcias kakast. A kakas azonban nagy buzgósággal igyekezett, hogy élete utolsó perceiben még jobban eltorzítsa Marcsa nene már úgyis eléggé banyás arcát. Körmét az arcába akasztotta, és azzal mélyszántást végzett ráncos kemény bőrében.

– Jaj! Jaj! Jaj nekem, elcsúfított! – kiabált olyan keservesen, mint akinek ez idáig a szépsége a menyasszonyét is meghaladta volna.

– Hogy a zíz enné meg az ilyen jószágot! Az enné meg, a nehézséges nyavalya!

Szórtá szitkait az elpusztult kakasra, kinek időközben a többiek kitekérték a nyakát, és az ő talpra állításában segítettek. Ez nem bizonyult könnyű feladatnak, mivel régen elmúlt az az idő, amikor Marcsa nene étvágyára fordult. Terebélyes szoknyája takarta ugyan, több mint gömbölyded alakját, amelyet hosszú évek alatt sikeresen gyarapított. Most azonban, amikor fel kellett őt emelni a „küzdőpadról”, derült ki, hogy nem csak a szoknyája terebélyes, ő maga is az! Szemére csúszott fejkendője fél arcát eltakarta, így az orrát is. A kendőjét kicsomózták, és lehúzták a fejről. A lámpa fénye megvilágította véres orrát és arcát. A jelenlévők döbbenettel nézték a feldühödött kakas karmainak, arcátalakító munkáját. Merthogy az arca

átalakult, az biztos! A tisztaszoba falán csüngő fényképre már egyáltalán nem hasonlított. Sokkal inkább egy bányarémre, melytől nem csak a kisgyerekek rémülnek meg, de a nagyok is. Ezért őt mielőbb orvoshoz kellett elvinni. Az orvos alig hitt a szemének, hogy egy kakas milyen sebet bír ejteni. Azon nyomban egy injekciót nyomott Marcsa nene hátsó felébe, és az orrán egy pár öltést csinált, amely eddigre már duplájára dagadt.

A lagzi készülétei tovább folytak. E rövid tragikomikus esemény után folytatódott a baromfiól lakóinak elkerülhetetlen pusztulása. Mire a Gyűr-tető mögül bekukkantott a Nap a faluba, már mind átadta lelkét teremtőjének. A nagy üstben is felforr a víz, hogy a kakast és népét díszes tollazatától mielőbb megszabadítsák az asszonyok, akik fűrgé ujjakkal neki kezdtek a kopasztásnak. A nagysátor felállítását már az előzőnap befejezték, és most az asztalok, lócák berakása is a vége felé járt. A legények serényen dolgoztak, és a gyerekek is örömmel segédkeztek berakásukban. A vőlegényes háznál az ebéd előkészületei jó ütemben haladtak. Az udvar sarkában felállított konyhában a főzőüstök és a dróthálós cserépfazekak alatt pattogott a tűz. Mellettük főzéshez jól értő – sok lagzit megjárt – asszonyok tették a dolgukat nagy hozzáértéssel. A menyasszonyosháznál hasonlóképpen folytak az előkészületek, a saját vendégseregük ebédre való fogadásához. Majd ebéd után találkozott a két nász-nép a közös mulatáshoz. Még az ebéd nem főtt meg teljesen, de már a „főkóstolók” megjelentek a finom illatokat árasztó konyha közelében. Busa, Antus Mari, Muszka Pityu és a cigányok. Nagy hajlongások mellett kívántak minden földi jót a ház népének, cserébe egy kis kóstolóért.

– Hogy a rossz törje ki a nyakatokat, hát még meg se főtt az étel! – zsémbeskedett Borcsa nene, amikor elmondták mondókájukat, az üres edényeiket csörgető éhes gyülekezet tagjai. Hát nem látjátok, hogy még most kezdett el forni az étel? – mutatott a tele kondérok felé, melyek közül az egyikben a kakas lába meredezett az ég felé.

– Jó lesz már az! – mutatott Busa a meredező kakasláb irányába.

Borcsa nene, a kezében levő nagykanállal csapott a mutogató kezére, miközben rákiáltott Busára:

– Tán a falábadat tegyük be helyette, te bélpoklos? Az erélyes fellépés hatására, tisztas távolságra oldalogtak a konyhától. Hogy az előbbi látogatók okozta bánatát enyhítse, nagyot nyelt az üst mellé helyezett pálinkás butykosból.

Rozi nene aggódva figyelte Borcsa nenét, akinek a mozgásán már eddig is egyensúlyi zavarokat észlelt. Most pedig, hogy a kezében lévő fakanalat úgy vágta bele a levesbe, hogy annak felső, zsíros rétege szerte-szét fröccsent, nem állta meg szó nélkül:

– Ejnye-ejnye ángyikám, hát nem azért tette azt oda Pesta sógor, hogy egyszerre megigya.

Ezekre az intőszavakra Borcsa nene – ángyikája – visszatette a butykoszt a korábbi helyére. – Pesta sógor, Pesta sógor! Ő is megitta még a denaturált szeszt is, húsvét másnapján – mondta sértődötten, hogy még őt figyelmezteti valaki a jó modorra.

– Szomolyán jóformán mindenki rokona mindenkinek. Sógora, komája, keresztapja, keresztanyja, komaasszonya, sógorasszonya, sógorura. De ha ezek közül egyik sem, akkor öcsém, bátyám, édes lelkem, aranyoskám, vagy lyuksógorom.

Rozi nene észrevétlenül a pálinkás butykos után nyúlt és egy biztonságos rejtékhelyre tette. Egy konyharuhával eltakarta, hogy annak látványa ne idegesítse kedves ángyikáját. Nem akarta, hogy az étel úgy el legyen sózva, mint keresztfia lagziájában, ahol a káposztába sótartóval együtt lőtte bele a sót. Igaz, a sótartót kihalászták a káposztából, de tartalma mind bent maradt. Az ebéd ideje már a közelben járt. Nemcsak a nagyüstök és fazekak irányából terjengő illatok jelezték azt, hanem a vőlegény rokonainak folyamatos érkezése is. Jöttek egyenként, vagy csapatba verődve. Távolabbi rokonok egyenként, kezükbe csüngetve ajándékaikat, képviselték családjukat. A közelebbi rokonság esetében a család minden tagja eljött, és hozták a sok ajándékot. A még közelebbiek már itt voltak tegnap is, ma is. Ők „állították”, szervezték, csinálták odaadóan a lagzit, hogy mire a vendégek megjönnek, már minden készen várja őket. A lagzitól harminc-negyven méternyire, a rezesbanda tizenkét tagja gyülekezett. A kisubickolt, rézfúvós hangszereken szikrázott a napsugár. Ha netalán egy légynek kedve lett volna valamelyiken megpihenni, a nyakát törve siklott volna le. De ekkora fényesség láttán nem is igen próbálkozott egy sem. A rézfúvós zenekar vezetője, Farkas Lajos, egy rövid indítófúvással megadta a hangot, és a jelet társainak, akik ezután a vezérükhöz csatlakozva, egy fergeteges indulóba kezdtek.

– Itt van a banda! Itt van a banda! – ugrottak a vőlegényesháztól fiatalok, öregek, gyerekek, és aki csak tehette, hogy megbámulják a már oly sokszor látott és hallott rezesbandát.

A zenekar rövid beköszöntő után közeledett lassú lépésben a ház felé, és játszotta a lagzis nóták egyikét:

*”Két út van előttem,
Melyikre induljak?
Kettő a szeretőm
Melyiktől búcsúzzak?
Szőkétől búcsúszom
Piros Pünkösöd napján,
Barnától, a babámtól,
Halálom óráján”.*

A falut határoló dombok, és a házak falai visszaadták a rajtuk megtörő hangokat, amitől még a süketek is hallókká váltak. Borcsa nene, fakanalát magasba emelve, ropta a táncot. Fekete fejkendőjén a csomó meglazult, ezért a kendője jobb szemére csúszott, de bal szemével ettől még kitűnően látott. Meg is látta, amint Izidor sógor nem messze tőle, egyedül, komótosan – megadva a módját –, jobbra-balra sasszé- zott, keményszárú, ez alkalomra készített csizmájában. A fakanáltól mentes szabad-

kezével elkapta sógorát, olyan rántva rajta, hogy annak pörge kalapja majdhogynem lerepült fejéről.

– Tyű, az angyalát sógorasszony, de jó erőben van kend ma! – Azért mondta ezt, mert két napja még a gyengeségére panaszkodott, meg arra, hogy szaggat a hátába is.

– Ne totyogjon már Sógoruram, nem hallja, hogy lagziban fújja a banda, nem pedig a siralomházban –, mondta Sógoruramnak, és a következő pillanatban úgy forgatta őt, mintha hátában szaggatást soha nem érzett volna.

Busa, felpántlikázott falábát feje fölé tartva, a fél lábán ugrándozva táncolt. Változtatlanul kitartott amellett, hogy ő nem normális. Bárki ennek ellenkezőjét állította volna, a magasban tartott falábalával bírta volna jobb belátásra. De illet most senki nem akart mondani róla. Most sem és máskor sem. Ha csak valami bűdös kölyöknek futáshoz kedve nem támadt. Mert akkor Busa elmeállapotát normálisnak kellett volna mondani, és ezután a futás soha el nem maradt. Muszka Pityu, a most is hosszúra sikeredett nadrágját táncolta a talpa alá. Karjára szíjazott vekkeróra ketyegése most nem a rezesbandától nem hallatszott, de ő időnként füléhez kapta, hogy szerkezetei örlik-e még az időt. Nem mintha az idő múlása különösebben érdekelt volna, hiszen az óra kis- és nagymutatóinak különböző helyzeteit soha sem tudta megérteni. Megelégedett azzal, hogy a nagymutató a nagyobb, a kismutató a kisebb. Ez a felismerés minden tudásvágyát kielégítette. A lagzi apraja-nagyja ropta a táncot. Aki csak bírta – és ahogy bírta – ropta a táncot mindaddig, amíg a zenekar dobja egy bődületes durranással a nóta végét jelezte. A dobos akkorát ütött a dobverővel dobjára, hogy a tisztaszobák falán a tányérok, és tálak földrengést jeleztek. Megrezdült a lányok-legények lelke is. De ez a rezdülés most jól is esett. Ábrándokat szöttek, amelyeket talán majd a valóság is követ egyszer még. Ez az ábránd, hogy majd az ő lagzijukban is ekkorát szól majd a dob. Erre a gondolatra, a tánc után gyorsan dobogó szívük még jobban dobogni kezdett. Arcuk még pirosabb lett, mintha már nem lett volna most is eléggé piros. A vőlegény anyja és apja a kapuban állva üdvözltek a zenészeket. A kulcsár (italok ellátását irányító személy), a segítségével együtt – italokkal kínálták a zenészeket, akiknek a jókedv, az erőnlét miatt erre valóban szükségük is volt. Azonban a mértékletességet mindig szem előtt tartották. Bizony mindenki számára kellemetlen lett volna egy használhatatlan zenész. Kisvőfélyek, nagyvőfélyek sorra kínálgatták italokkal a vendégeket. Sőt, még az utcán bámészkodó, kíváncsiskodó hivatlan vendégeket is, hogy jó emlékkal gondoljanak majd erre a lagzira. A nagyvőfélyek az asztalok mellé irányították a vendégeket, ahol az ebéd felszolgálása hamarosan megkezdődött. A legközelebbi vendégeket az örömszülők – házigazdák – kérték fel, hogy kövessék őket a tisztaszobába, ahol az ő részükre külön szolgálták fel az ízletes falatokat. Ezek közé a vendégek közé tartozott gyökerei révén a faluból elkerült értelmiségi vendég is. Legfőképpen pedig komámuram, komámasszony, sógoruram, sógorasszony, nagybátyám, nagynéném és a falu felsőbb rétegéből egy-két potyaevő-ivó, akik már jó előre rátukmálták magukat a vendégfogadókra. Az ebéd csak egy előétkezésnek számított, az esküvő

utáni vacsorához képest. Mégis illet az ételeket verssel beköszönteni, amit esetleg a kisvőfélyek is örömmel vállaltak. Az esküvő utáni lakomát azonban inkább a nagyvőfélyek köszöntötték be. Ezek a legények, vagy házas fiatalemberek, általában a rokonság soraiból kerültek ki. De előfordult, hogy talpraesettsége miatt választották és nem is volt rokon. Ilyenkor fizettek neki a szerepléséért. Most a rokonságból kerültek ki a vőfélyek.

– Halljunk szót Uraim! – kiáltott az egyik nagyvőfély, hogy a vendégek figyelmét magára terelje.

A vendégek zivaja azonban elnyomta a hangját, ezért a zenekar felé fordult. A dobosnak nem volt ismeretlen a vőfélyek segélykérő tekintete. A nagydob oldalába vágta az ütőt, majd kétszer-háromszor összeverte a cintányérokat. Ezt már még a halottak is meghallották egyesek szerint. Mindenesre az italozgató vendégek zivaja elcsendesült.

– Halljunk szót Uraim! – ismételte meg figyelemre való felhívását a vőfély.

Egy tál csigatészta-levest tartott kezében, mögötte a többi vőfélyek hasonlóan. Bal karjukon hófehér, hímzett asztalkendő (konyharuha) csüngött. Lábukon fekete keményszárú csizma ragyogott, ráhúzva a priccses nadrágra. Azok pedig, akik a hagyományokat már nem követték, fekete félcipőt és vasaltnadrágot öltöttek magukra. Felső testrészüikön mellényt, vagy a vasaltnadrághoz tartozó kabátot viseltek. Tetszés szerint kalapot is használtak, ami pántlikával volt díszítve. Bal mellükön a vőfélyi bokréta, különböző hosszúságú szalaggal díszítve. A hosszúság mértéke a vőfély rangját jelezte. A kisvőfély rövidebb, míg a nagyvőfély a hosszabb szalaggal díszített bokrétát viselt. Előttük hímzett, fehér kötény szolgálta a nadrágjuk védelmét. A vőfély egy köhintéssel köszörülve hangszalagjait, a köszöntő vers mondasába kezdett:

*” Íme, az első tál ételt behoztam
Hogy el ne ejtsem, mindig imádkoztam.
Szakácsasszonnyal jól megfűszereztettem,
Gyömbérrel, sáfránnyal, és jól meg is szóztam.
Örülök, ha tálat viszem ki üresen,
Így a vendég gyomra nem marad üresen.
Tessék hozzá látni – de frissen.
Igen jó étvágyat kívánok szívesen!”*

A vendégsereg – a tisztaszobában, és a sátorban – megfogadta a vőfély tanácsát, és nagy igyekezettel látott hozzá az asztalra lerakott ételek elfogyasztásához. A tisztaszobában komámuram már derűs jó kedvében volt. Egy kis stampedli, egy pohár bor megtette a hatását. Egyébként sem kellett a szót fogóval kihúzni belőle, most meg különösen nem, hiszen az ő keresztgyerekének volt a lagzija.

– Hát akkor fogjunk hozzá! Legalább az evésben értsünk egyet, ha már a dologban nem –, szóló asztaltársaihoz, és a szedőkanállal merített a tálból, nagy kanálcsörgés mellett.

Komámasszony lába az asztal alatt rögtön munkába kezdett. Komámuram arca eltorzult, amikor bokájában a mennykő becsapódását érezte. Bambán nézett élete párjára, aki kemény tekintetek mellett sziszegte fogai közül, hogy a többiek ne hallják:

– Finoman! Nem meg mondtam! Ezek finom úriemberek –, intett alig észrevehetően a tisztaszoba többi vendégei felé.

Komámasszony dühös volt. Már napok óta mást sem tett, csak a „jó modorra” oktatta komám uramat, s erre ő csörömpöl a szedőkanállal úgy, mintha kellő oktatásban nem részesült volna. A kioktatott párja megpróbált ezek után vigyázni a jó modorra. A csörömpölés alábbhagyott, de a leves szürcsölése nem csendesült. Kanalából teljes erővel szippantotta a levest, ami olyan hangot adott, mintha egy luftballonból levegőt engedett volna valaki. Az értelmiségi asszonyosság lesújtó pillantásokat küldött komámuram irányába. Neki már a megérkezésakor viszketett a háta az egész lagzitól. De hát a gyökerei miatt el nem kerülhette ezt az eseményt. Legszívesebben kitépte volna gyökereit, de erre lehetősége nem igen volt, és lesz sem neki, sem másnak. A születésének időpontját és helyét még ő sem tudta befolyásolni. Ábrándjai között gyakran szerepelt az a feltételezés, hogy mi lett volna, ha ő egy főorvosi családban született volna. De ez az ábránd már mindörökre csak ábránd maradt. A valóság pedig az volt, hogy komámurammal egy tálból szedték a levest, és a szürcsögését is viselni kellett. Rettegéssel töltötte el az a gondolat, hogy valami bacilus megfertőzi. Ezért kanalat, tányért újra törölte a konyhakendővel, mégis fitymálva turkált az ételben. Nem úgy komámuram! Mivel ő még nem hallott a bacilusokról. Iskolában sem tanult róla, pedig azok a vacak bacilusok már akkor is léteztek. Jóízűn kanalazta az ételt, és a szükség ha úgy hozta, még bőfögött is hozzá. A sok aggodalom és egyéb hatás miatt, közel állt ahhoz, hogy migrénje kiújuljon. Ettől pedig mindenkit mentsen meg az Isten. Szerencsére a zenekar az ebédet már befejezte, és zenélésbe kezdett, amitől már semmilyen szürcsögés nem hallatszott, és az asszonyosság migrénje felszín alatti szunnyadó vulkánná változott.

A rezesbanda fújta, a vendégek énekelték a következő nótát:

*„Rózsa, rózsza labda rózsza levele,
Csak egy kislány neveltek a kedvemre,
Azt is azért nevelték a kedvemre,
Kék a szeme, göndör haja fekete.
Alig várom, hogy a nap lenyugodjon,
Hogy az égen páros csillag ragyogjon,
Ragyogj csillag, páros csillag sokáig,
Kísérj el a szeretőm kapujáig.”
A zenekar alig, hogy ezt befejezte, kezdte a másikat:
„Réten, réten, sej a szomolyai réten,
Elvesztettem a zsebbe való késem,
Késem után a karikagyűrűmet,
Azt sajnálom, nem a régi szeretőmet.”*

A vendégek jókedvűen dalolták a zenekar által játszott nótákat. Még a lomposzörű pulikutya, a Morzsi is két lábra állt jókedvében. A nagy darab csontok eldorádója volt számára ez a lagzi. Ekkora bőséggel már ő sem számolt. Ezért egy ideig a kert felé hordta a csontokat, de ennyivel már ő nem bírt, ezért befejezte a csontok elásását, és tele hassal most a vendégek között nyüzsgött tovább. A káposzta és sütemények elfogyasztásával az ebéd végére értek. A vőlegény öltözkén az utolsó díszítéseket is elvégezték, és a kísérő vendégek is kicsinosították magukat, hogy megfeleljenek a vőlegény kíséretének. Ezen előkészültek után elindult a menet a menyasszonyosház felé, hogy a menyasszonyt a kikérés után az esküvőre kísérjék. Előbb azonban a vőlegény búcsúztatása következett. Ezért a nagyvőfély, a vőlegény szülei felé fordulva egy versikébe kezdett:

*„Mielőtt indulnánk Isten oltárához,
A vőlegény nevében ekképpen szólok:
Kedves édesapám, előbb hozzád szólok,
Szemedből könnyed törölgeted, látom,
Mert fájdalom és könny nélkül,
Megállni nem tudod,
Hogy legény fiadtól most el kell válnod,
Nem maradok immár az apai háznál,
Bár dolgoz megnehezül távozásom folytán,
Hiszen a munkában egyik kezéd voltam,
De vigasztaljon e sorsa a legénynek,
Hogy neki kell állnia az élet nehezének,
És Te édesanyám! Te áldott jó lélek,
Látom arcod könnyes, míg én itt beszélek,
Azért édesanyám, ne epeszd magadat,
Bocsáss el engemet, mint kedves fiadat.*

Az édesanya csendben sírdogált, zsebkendőjével törölgette szeme sarkából a kibuggyanó könnycseppeket. Az édesapának is megjelent egy könnycsepp, de igyekezett féken tartani érzelmeit, hiszen ő mégiscsak férfiember. A búcsúztatás után a rezesbanda az idevágó nótába kezdett:

*„Köszönöm anyám, hogy fölneveltél,
Kiskoromtól fogva sokat megkönnyeztél,
Jóságodat vissza nem szolgálom,
Áldjon meg az Isten, azt kívánom...”*

A vendégek szépen dalolva a nótát, elindultak a menyasszonyos házhoz. A zenészek teljes erőből fújták hangszereiket, hogy nem csak a faluban, hanem azon túl is hallható legyen. A nagydob erőteljes dobbanással diktálta az ütemet, miközben a két

cintányér összecsörrentésével még fokozta a hangerőt. A jegyesek – jegyben állók – egymás kezét fogva mentek a menetben. Hasonlóképpen a komolyabb kapcsolatot tartó leendő jegyesek is. A többi legények és lányok külön-külön csoportban kísérték a menetet. A lányok kezében rozmaring és virág díszelgett, míg a legények díszes szalagokkal szépített fonott korsót tartottak kezükben, illetve emelték fejük fölé ugrándozás közben. A korsók tele voltak borral, amikből a házak előtt kíváncsiskodó, nézelődő embereket kínálgatták. Ezek a borosüvegek a menyasszonyos házig érve általában kiürültek. Itt a kulcsár újra töltötte, mert üresen nem illett vele újra az utcára kimenni.

A zenekar újabb nótába kezdett:

*„Ezt a kislányt még akkor meg szerettem,
Mikor vele legelőször beszéltem,
Magszerettem sok gyönyörű szaváért,
Homlokára göndörödött hajáért...”*

Zene szünetekben is felhangzottak a jókedvű lagzismenet nótái:

*„Ősszel érik babám a fekete szőlő,
Te voltál az igazi szerető,
Bocsáss meg ha valaha-valaha vétettem,
Ellenedre babám rosszat cselekedtem.”
Kinek varrod babám
Ezt a jegy zsebkendőt?
Néked varrom, hogy legyél szeretőm!
Négy sarkába, négy szál szagos rozmaringot,
Közepébe babám, hogy a Tiéd vagyok...”*

A menyasszonyt kikérő „sereg” a menyasszonyosház elé érkezett, ahol zárt kapu várta őket. A menyasszonyt ki kellett onnan kérni, aminek ceremóniáját a rezesbanda egy újabb nótával kezdte:

*„Nyisd ki babám az ajtót,
Csendesen, mert meghallják a szomszédok.
Nem baj babám hagy hallják,
Úgy is tudja már az egész világ,
Hogy én Téged szeretlek,
Hogy én Téged soha el nem felejtlek!”*

Ez a menyasszony azonban igen kérte magát, mert a rácsos kapu nem akar nyílni, sem a kapuban senki megjelenni a kérők fogadására. Ezért a banda az előbbi

nótát újra megismételte, de a nagydob még nagyobb hangerővel dohogott. Nem tudni, hogy a cserepek miért nem potyogtak le a tetőről ilyen dübörgésre: A ház lakói, és a menyasszony nem is kérték magukat tovább. Vendégeik kíséretében kijöttek a kapuba, ahol viccesen kérdezték az érkezőktől:

„– Mi járatban vannak?

– Hát a menyasszonyért jöttünk! – válaszolták az érkezők.

– Isten hozta magukat! – válaszolták vissza.

Majd a vőlegény nagyvőfélye állt elő, hogy a vőlegényt beköszöntse:

*„Hála Istennek, hogy ide megérkeztünk,
És ide találva, már be is kopogtunk,
Előre elmondjuk szívünknek szándékát,
Hogy elnyerhessük vőlegényünk párját.
Mert hát azért jöttünk, látszik is ez rajtunk,
Hogy vőlegényünket ide bemutassuk,
Tessék elfogadni a menyasszony párját,
Hogy kérhessük rájuk az Isten áldását!”*

Ebből a beköszöntőből megbizonyosodhattak a menyasszonyos ház lakói, az érkezők szándékáról. Tették ezt olyan meglepődve, mintha eddig ilyesmiről sejtelmük sem lett volna, és az erre a lagzira való készülődésük csak a véletlen műve volna. A gyerekek körbeugrálták a kapuban álló menyasszonyt, akinek hófehér ruhája a földig ért. Sőt még azon túl is! Hosszú uszályát a rózsaszín ruhába öltözött koszorúslányok serege óvta a koszolódástól és sérülésektől. Ezért a földtől tisztas távolban felemelve tartottak. Az ugrándozó gyerekek egyike – Jancsika – majdnem az uszályra ugrott játszadozás közben.

– Hogy a rossz törjön ki! – ordított rá édesanyja pajkos csemetéjére.

Ha bárki azt gondolta volna, hogy ezzel a mondással valóban kívánja, hogy a rossz kitörje – esetleg a nyakát –, az téved. Míg ezt az egyetlen mondatot kimondta, pillanatok alatt változott át arca a haragról mosolyra. Haragudott, hogy majdnem bajt csinált, de ugyanakkor büszke is volt rá, hogy pajkos az ő gyereke. Ilyen viselkedésre szomolyaiasan ez a legjobb szó, ami hirtelen eszébe juthat egy anyának, hogy a „rossz törjön ki”. Jancsikának ezt már sokszor kellett mondani, és ezért volt olyan egészséges, mint a makk (szomolyaiasan mondva). A menyasszony vőfélyei italokkal, süteményekkel kínálták a vőlegényt és kísérőit. Majd a rácsoskaput szélesre tárva, beengedték őket a házba. Aki nem fért be, azt az udvarra és kezdődött a tánc. Az esküvő előtti tánc, és nótázás a menyasszonyos háznál, a „néző” néven volt ismeretes. Valóban nézett is mindenki, mindent. A legények a lányokat, és a lányok a legényeket nézték. A szülők is figyelték, hogy melyik milyen ruhába van öltözve. Ki, hogy viselkedik és melyik volna jó az ő gyermekének házastársnak. Vagy melyik

nem kellene a világ minden kincséért sem. A zenekar mindent megtett, hogy „nézőben” mindenki jól érezze magát. Némelyikük olyan erővel fújta hangszerét, hogy a spirál alakú fényes hangszer majdnem kiegyenesedett. A zenész két orcája úgy nézett ki, mint egy luftballon, a hangszer fúvásához beszívott levegőtől, amelyből a következő nóták zenéje hallatszott:

*„Nem születél Te se mint én
Márványköves cifra palotában.
Felnevelt az édesanyád,
Nádfedeleles kis falusi házban,
Mégis milyen büszke lettél,
Mintha selymek közt születél volna,
Mintha Néked az egész világ
Lábad elé piros rózsát szórna.
Nem igaz, hogy tövis nélkül
Nem terem meg az illatos rózsa,
Hogy a hosszú szerelemnek csalódás az ára,
Dobd félre a büszkeséget
Szeresd azt, ki majd meghal utánad,
Akinek a rózsafáján nem terem meg csak tövis és bánat.”
Búza, búza, búza, de szép tábla búza,
Közepébe leszállott egy páva,
A pávának aranyos a tolla,
Szeretőm a falu legszebb lánya.
Vadkörtefa fehérét virágozik,
Az én babám mindig mással játszik,
Játsszál babám, úgysem nagyon bánom,
Csak az az egy, hogy nagyon sajnálom.
Piros alma kigurult a sárba,
Ki felveszi nem veszi hiába,
Én felvettem, megmostam a sártól,
Mégis-mégis elmaradtam a barna babámtól.”*

A falu kisebb beosztású „hivatalnoka” már csak szerette volna a táncot járni. Csak totyogott, és akadályozott mást is a bizonytalan lötyögésével. A nagymennyiségű szesz hatására agya elzsibbadt. Szeme összeszűkül, és időnként pislantott egyet, mint az egri béka a kocsonyában.

– Majd én elintézem az adócsökkentést – gagyogta egyre, érthetetlenül.

Később már csak annyit bírt mondani, hogy „elintézi”, ő elintézi, de, hogy mit, azt már nem tudta. Mint nagy potyaleső, első osztályú vendég volt. Nem válogatott. Megitta a sört, a bort, és a pálinkát. Mindent, ami „a”-val vagy anélkül kezdődött. Ő

ajándékot nem szokott vinni. Ő csak „elintézi” – ígérte folyton, de ezt már ő maga sem igen hitte. De vallotta, olyan szegénynek nem szabad lenni, hogy még ígérni se tudjon az emberfia. Egy darabig még a féllábú Busa hajlandó volt támogatni, aztán ő is megunta, hiszen még ő is el akart zsibbadni. Így hát nem volt mit tenni, mint az istállóba befektetni. Ez volt az őt megillető hely. Egy ideig még gügyögte a teheneknek hogy ő „elintézi”, de azok csak rábőgtek újdonsült társukra, mint nagy ígérgetőre, és folytatták táplálékuk pusztítását, mintha a fiskális ott sem lenne. Az pedig elszenderült, hogy vacsora idejére valamelyest kijózanodjon és az asztal alá kerüljön az újra felhőrpintett bőséges szesz hatására. Nem is bánta senki, hogy elszenderült. Legalább nem ténfergett a legszentebb eseményen, az esküvőn. A zene elhallgatott. A menyasszony nagyvőfélye a menyasszony búcsúztatásába kezdett, aki ezzel búcsút vett a szülői háztól, ahová többé, mint lány már nem fog visszatérni. S ezzel életének egy új és előre meg nem jósolható szakasza kezdődik el, – az asszonyi élet!

*” Tisztelt vendégsereg, egész gyülekezet,
Egy pár percre kérek engedelmet.
Mert búcsúzásomnak most léssen kezdete,
Kedves Édesapám! Szóm hozzád fordítom,
Búcsú beszédem zokogva indítom,
Köszönettel veszem, apai voltodat,
Bocsáss meg jó apám, ha megbántottalak.
Te kedves Édesanyám, mikor hozzád szólok,
Szívemben akkor nagy fájdalmat érzek,
Tenéked köszönöm, hogy a világon élek,
Áldja meg Isten érte minden lépésed.
Kedves Édesanyám! Ne epeszd magadat!
Bocsásd esküvőre hű lányodat!”*

A menyasszony búcsúztató itt is, ott is könnyeket csalt a szemekbe. Édesanyja sírt. Apja is igyekezett könnyeit titkolni, mintha ezt ilyenkor szégyellni kellene. Marcsa nene, akinek a kakas elcsúfította az orrát, szólt a szülőkhöz vigasztalóan:

– Ne sírjatok! Örüljetek, hogy szép, egészséges lányotok van, és ilyen vőtök lesz, mint ez a Jani. Ha nem is gazdag, de becsületes, jó ember. Az lenne a baj, ha nem kellene.

Erre megnyugodtak. Végtére is a lánynak az a sora, hogy feleségül vegyék. Mert minek nyílna a virág, ha nem azért, hogy leszakítsák. A Bíró Ilonka szülei már nem sírnának, hogy lányukat feleségül venné valaki. Még akkor is, ha szegény lenne. Nagy hozományt adnának kísérről, de még sem kell senkinek. Az élet már csak ilyen. A gazdagságnak nem mindig boldogság a kísérője.

A kapu előtt felsorakozott az esküvői menet. Most már a vőlegény és menyasszony vendégei együttesen alkották a lagzis menetet. Elöl a menyasszony hófehér hosszú ruhában. A ruhája uszályát rózsaszín ruhába öltözött koszorús lányok óvták min-

dentől. Az ő ruhájuk is földig ért. Mint valami kis védőangyalok vigyázták a menyasszonyt, aki kezét a vőlegény nagyvőfélyének karjába fűzte. Mögötte a vőlegény következett, akinek karjába a menyasszony nyoszolyós lánya fűzte karját. Mögöttük kislányok, kisleányok virágokkal, bokréttákkal. Természetesen a menyasszonynak kezében a vőlegénytől kapott menyasszonyi csokor tündökölt. Ez maga egy virágköltemény volt. Ezután a nászasszonyék és nászuramék következtek. Ők az örömszülők. Remélhetőleg még azok is maradnak sokáig... Utánuk nagybátyám, nagynéném, sógorom, ánygom, sógorasszony, keresztyanyám, keresztapám, testvérem, bátyám és a többi közelebbi összes rokon, és távolabbiak. Utánuk a rezesbanda (rézfűvös zenekar). Legvégül a meg nem hívott pletykázók, legyek és a bolondok. A zenekar induláskor itt is belekezdett a már ismert nótába, és megindult a lagzis menet a polgári esküvő helyszíné felé:

*„Köszönöm anyám, hogy felneveltél,
Kiskoromtól fogva sokat megkönnyeztél
Jóságotat vissza nem szolgálom
Áldjon meg az Isten, azt kívánom!”*

A községházához érve a zenekar elcsendesült, mert zavarta volna a díszteremben tartandó esküvő ceremóniáját. Csak a közelebbi rokonság mehetett be, a hely szűke miatt. A kintrekedtek halk nótázásba kezdtek, ami nem zavarta a díszterembe kezdődő esküvőt. Az esketést végző hivatalos személy az iratok átvizsgálása után a menyasszonytól elfordulva, a vőlegényhez intézte szavait:

– Kovács János! Akarod feleségül venni az itt megjelent Varga Julis hajadont?

– Igen! – válaszolta a vőlegény határozottan.

– Kijelented-e előttem, és az itt megjelent tanúk előtt, hogy őt soha el nem hagyod, hozzá örökre hű leszel?

– Igen!

Majd Varga Julis felé intézte szavait.

– Varga Julis! Akarod-e férjedül az itt megjelent Kovács János Téged feleségül kérő személyt?

– Akarom! – válaszolta Julis boldogan.

– Akkor most, mint házastársakat kérlek arra, hogy előttem és az itt megjelent tanúk előtt, az előbb kinyilvánított szándékotokat aláírással hitelesítsétek.

Előbb a vőlegény, majd a menyasszony látta el kézjegyével a házasságukat szentesítő okmányt. Ezután következtek a gratulációk, bent a teremben, majd kint a községháza előtt. A rezesbanda újra kezdte a nóták fűvását:

*„Száll a daru, száll a daru magasan a levegőben,
A menyasszony, a vőlegény most megyen az esküvőre,
A menyasszony két orcája, mint a piros rózsza,
Ráillik a rajta van a vőlegény csókja.”*

– „Ez a kislány akkor sír,
 Mikor koszorú van a fején (fején)
 Megy az Isten házába
 Rá gondol a lányok sorsára
 Imakönyv van a kezében
 Régi szeretője van az eszében
 Páros csillag az égen
 Ragyog a fekete szemében.”

A községházától a templomig rövid az út. A két előbbi nóta elzenélése, dalolása után az esküvői menet megérkezett a templom lépcsőjéhez. A zenészek és egy pár nem kíváncsi vendég kint maradt a templom előtt, a többiek érkezési sorrendben a korábbi alakzatnak megfelelően érkeztek be a templom belsejébe. Bent fényárban úszott az oltár, és az Isten háza többi része is. A csillárban és az oldalfali gyertyatartókban imbolygó gyertyák fénye még inkább fokozta az ünnepélyességet. A legények belépés után a karzatra vezető lépcsőn indultak fel, az orgona mellé, hogy onnan a lent elvonuló lányok sorait jól láthassák, akik az oltár mellett kétoldalt kerestek maguknak helyet. A menyasszonyt és a vőlegényt az oltár mellé vezették, külön-külön helyre. Mellettük a keresztszülők foglaltak helyet. A vőlegény keresztaója és a menyasszony keresztaója. Az orgona lélekgyönyörködtetően trillázott. Az esküvő többi résztvevője az évszázados padokban ülve figyelte, hallgatta az esküvő ünnepélyes szertartását. A templom sok időt és eseményt megért falai és berendezései most is mélyen hallgató tanúi voltak ennek a szertartásnak. Mennyi és mennyi esküvő, boldogító igen hangzott el már az évszázados falak között, miközben az orgona csodálatos hangja zengte be a boltíves Isten házat. Az elmúlt idők hűséget fogadó fiatal párjainak lelkei talán itt bolyonganak az orgona lelkét gyönyörködtető hangjában. Kíváncsian figyelve, hogy leszármazottaik miképpen élnek most ebben a világban.

Az orgona hangjaiból a következő ének hallatszott:

„Jézus szíve szeretlek én,
 Segíts át az élet tengerén,
 Ha vihar kél fejem felett,
 Legyen oltalmam szelíd szíved.
 Minden veszélyt elűz egy mosolyod,
 S lelkem megnyugszik, ha Veled vagyok,
 Jézus szíve szeretlek én,
 Segíts át az élet tengerén...”

A pap időközben beöltözött az esküvőhöz illő ruhájába, a sekrestye belsejében és kijött az oltárhoz. Az orgona csodálatos hangja elcsendesült és elcsendesültek a mennyegzőn jelen lévő emberek is, akik közül sokan az egyházi éneket szépen énekeltek eddig. A pap a vőlegényhez fordult:

– Kovács János! Akarod-e az itt jelenlévők és Isten színe előtt megjelenő Varga Julis hajadont feleségül venni?

– Akarom! – jelentette ki a vőlegény olyan hangsúllyal, amit nem lehetett félreérteni.

– Kijelented-e Isten színe előtt, hogy hozzá hű leszel, bajában soha el nem hagyod, míg a halál el nem választ?

– Igen! – válaszolta az.

Most a menyasszonyhoz szólt:

– Varga Julis! Az itt jelenlévők és Isten színe előtt megjelenő Kovács Jánost akarod-e férjedül?

– Igen! – válaszolta az a boldogságtól sugárzó arccal.

– Kijelented-e Isten színe előtt, hogy hozzá mindörökre hű leszel, jóban és rosszban mellette kitartol, míg a halál el nem választ?

– Igen! – volt a határozott válasz.

Ekkor a pap intett a ministránsnak, aki a tálcán átnyújtotta a papnak az előbb már megáldott jegygyűrűket. A pap az ifjú pár ujjaira felhúzta a gyűrűket, és kezüket a stólaival összekötötte a következő szavak kíséretében:

– Amit Isten egybekötött, az ember szét nem választhatja! Ámen!

Az oltár mellett helyet foglaló lányok feszülten figyelték a szertartást. Semmit sem szerettek volna jobban, mint már ők is az oltár előtt fogadni örök hűséget szívük választottjának. Ezek a „választottak” feszülten figyelték a lányokat az emeleti karzatról. Gondolataik hasonlóképpen a párválasztás körül kalandoztak. A pap rövid példabeszédben tért ki arra, hogy a szerelem elmúlik, mint a fiatalság, de a szeretetnek meg kell maradnia az életük végéig. Az oltár feletti angyalok kitárt védőszárnyai alatt indult az ifjú pár az élet göröngyös, veszélyekkel is tele útján. És, hogy mennyi jó, és mennyi rossz vár rájuk, azt ember nem képes előre megmondani. A falu 19. század második felében újjáépített templomának védőszentje, és a többi szentek is hallgattak erről. Mint már annyiszor, most is némán figyelték a boltíves kupolából az alattuk kifelé vonuló násznépet. Szent Margit, Szent Erzsébet, Szent László, Szent István, és a többi szentek már annyiszor voltak tanúi ilyen eseménynek az elmúlt évtizedek, és évszázadok során. Az idő kerekén gyorsan peregnek az évek, hogy aztán az emberre kimért küzdelem után véget érjenek az álmok, az „élet tengerének” álmai, a templommal szemközti temetőben. A templomból kifelé a násznép áhítattal énekelte könyörgő énekét, amelyet az orgona csodálatos hangja kísért most is:

*„Jézus szíve szeretlek én,
Segíts át az élet tengerén!
Ölelj magadhoz engemet,
Hogy mindig jobban szeresselek,
Te légy tanítóm és jó pásztorom,
Szívemet, lelkemet Reád bízom!
Jézus szíve szeretlek én,
Segíts át az élet tengerén”.*

A templom ajtón kívül a rokonok, barátok, ismerősök gratulációit fogadta az ifjú pár. Az öröm pillanatai voltak ezek. Igyekezett jókívánságát mindenki nyilvánítani. A rezesbanda fújta a nótát, amit ilyenkor egy vidám násznépnek illik fűjni:

*„Mindég bánom, hogy megházasodtam,
Legénységem gyászba borítottam,
Jobb lett volna legénynek maradni,
Minden este más lány után járni.
Mindég bánom amit cselekedtem,
Hogy Te véled szerelembe estem,
Szerelembe nem estem, csak szóba,
Sajnálom, de nem tehetek róla.”*
*„Emlékszel-e mit fogadtál csüörtökön este?
Azt fogadtad, eljársz hozzánk minden szombat este,
Tekints fel az égre, a csillagos égre,
Megátkozlak, sose leszel boldog világ életedbe.”*
*„Tudod babám, mit fogadtál az első szombat este?
Hogy hű leszel, szeretsz mindig világ életedben,
Tekints fel az égre, a csillagos égre,
Megátkozlak, sose leszel boldog világ életedben.”*

A vidám tánc ezzel ismét kezdetét vette. A volt menyasszonyt – most már ifjú asszonyt – a férje táncoltatta. A „Mindég bánom” nóta tartalma ellenére nyoma sem látszott semmiféle megbánásnak az ifjú pár arcán, pedig „már” egy negyedóra eltelt a házasságuktól. Ahogyan néztek egymásra, még egy negyedszáz év múlva sem bánják meg házasságukat. A lányok csábosan tekingettek a legények felé, akik először a borosüvegek nyakát csókolgatták, mielőtt táncra kérték őket. Mari nénik, Rozi nénik, és minden idősebb asszony árgus szemekkel figyelték, hogy melyik legény, melyik lányt kéri fel a táncra. Ebből aztán messzemenő következtetéseket vontak le, a jövőt és a következő lagzit illetően. Szövegették a terveket, hogy kit-kivel hoznak össze, mert jobban értenek ők ahhoz, hogy kihez ki való. Mert szerintük a fiatalok még alkalmatlanok arra, hogy magukhoz illő társat válasszanak. Borcsa nene nem titkolt bosszankodással jelezte, amikor Fekete Gyuri, unokáját, Jolánt táncra kérte.

– Tudod egy semmire kelő ember ez a Gyuri! De tán még attól is semmire kelőbb! – szapult a legényt Mari nenéhez fordulva, aki a sötét fejkendőjéből alig látszott ki, de azért fejbólogatásaival mutatta egyetértését.

A kedves unokája – Jolán – ezt másképpen látta, mert tánc közben igen közel húzódott Gyurihoz. Azt se bánta, hogy a nagymama szemeiből villámok cikáznak feléjük.

A násznép lassú menetben indult el a templomtérrel a vőlegényesház felé. A nótázás folyamatos volt zenekar kísérettel, vagy anélkül. Ahol elhaladtak, a kapuban állók – „nézők” – figyelték a lagzis menetet. A legények a kezükben csüngő boros-

üvegekből kínálhatták őket. Mind eddig „Elintézem” fiskális úr fejéből a zsibbadás kezdett kiállni. Orrlyukaiban a muslicák járták a táncot. Az istálló legyei is egyre jobban zavarták nyugalma. Egyik légy után, a másik véste orrába szúrókáját, aminek hatására öntudatlanul pofozta saját magát. Mígnem egy bögöly kapaszkodott az orrába, amire az eddiginél jóval nagyobb pofont adott magának, majd talpraugrott:

– Ki az? – kiáltotta ijedten.

De csak a tehenek bögtek ijedt kérdésére. Kétségbeesetten sietett az utcára, mint aki elkésik valamiről. Ő, aki soha senkinek nem intézett el még semmit, most is hivatalos volt a lagziba. Egyszer már elzsibbadt, de hosszú még a nap – gondolta: Még egyszer tele issza-eszi magát a potyából úgy, hogy talán a második zsibbadásnál be is tojik. Erre minden esélye adva volt. Hiszen a tápcsatornájában a potya lagzis ételek már elindultak a kijárat felé. Mire a második zsibbadás bekövetkezik, az időzített „bomba” robbanásra készen lesz.

A fiskális nagy spion volt. Ezért is hívták meg őt a potya évésekre-ivásokra. A faluban mindenkinek volt valami a füle mögött. Volt félnivalója. Volt aki a beszolgáltatást szabotálta, volt aki pálinkát főzött, bort dugott el, feketén vágott hízót, vagy éppen a pipájába magának termelte meg a dohányt. És még ki tudja mi mindent lehetett törvényellenesen csinálni. A fiskális – szimatánál és jelleménél fogva – igen alkalmas személy volt a besúgásra. Éjszaka óvatosan settenkedett a falu utcáin. Bele fülelt a csendbe, hogy a pálinkafőző üstök kongását hallja, amint a cefrét kiürítik. Szimata kitűnő volt. Elég volt az orrát feltartani, hogy a kedvező szél a cefre illatot az orra lyukába irányítsa. Másnap aztán jelentkezett a hallgatás árért. Ha nem fizettek – köpött, és aztán jött a büntetés, a börtön. Egyik ilyen éjszakai felderítés során a kelleténél ittasabban, és zajosabban járörözött. Valaki berántotta egy sötét kapu mögé, és maradandó sérüléseket ejtett arcán, és a karját is megcsavargatta. Másnap felettesei alig ismertek rá, mert arca és szeme befeketedett. Hiába magyarázkodott, nem hittek neki az „összeverés”-ről semmit, mivel már sokszor kellett őt kihúzni az árok fenekéről, hasonló állapotban. Ez esetben is úgy el volt zsibbadva, hogy a helyszínre nem emlékezett. Több hét telt el, míg az éjszakai kaland nyomai elmúltak valamelyest. A lagzimenet odaérkezett, ahol ő eddig az istállóban a talpra álláshoz az erőt gyűjtötte. Mintha nem történt volna semmi, úgy csatlakozott a menethez, és dalolta a zenekar játszott nótát.

*„Haragszik az édesanyám, hogy én megházasodtam,
Hogy én az ő hajlékokba ilyen szegény lányt hoztam,
Szegény a lány édesanyám, de gazdag a szerelme,
Mennysországnál is többet ér, a ragyogó fekete szeme.”
Mikor befejezték, újabb nótába kezdtek:
„Eger felől, sej-haj Eger felől, kerekedik egy felhő,
Szaladj kislány, se-haj barna kislány, mert meg ver a nagy eső,
Majd szaladok, ha akarok,
Ha megázni nem akarok,
Szép falumnak széles határában szeretőt nem találok.*

Az őszi délután a végéhez közeledett. A Nap korongja, a fényes sugárzásból rózsaszínné változott, jelezve az este közeledtét. Zakkar bácsi – a kecskepásztor – már a hegytetőn hallotta, hogy lagzi van a faluban. Hiszen a rézfúvósok zenéje nem csak a Nagyvölgy-tetőre hallatszott fel, hanem még a dombon túli tájakra is. Kedvező széljárás esetén a novaji és a bogácsi határban is hallható volt a nagydobbal ütemezett zene. A dombtetőről lassan engedte le a nyáját a faluba, hogy a násznép a templomi esküvőről – még a nyáj megérkezése előtt –, a vőlegényes házhoz érkezzen. Nem szerette volna, ha a két gyülekezet valamiképpen találkozott volna az utcán. A kecskenyáj vezére, a Berci névre hallgató kecskebak már több esetben bizonyította, hogy legény a talpán. Aki egyszer már a nyílt utcán találkozott vele, akkor, amikor az dühös volt, a későbbiekben igyekezett nagyívben elkerülni őt. Észrevétlen és gyanútlanul, hátulról támad kiszemelt áldozatára, aki az egyenlőtlen erőviszonyok miatt pillanatok alatt az út porában találta magát. De ezzel még nem volt vége Berci támadásának, mert még meg is taposta a porban fetrengő áldozatát, akinek ruhája cafatokban lógott. Az ilyen kellemetlen eseménytől óvta a lagzismenetet, amikor késleltette a nyáj érkezését a faluba Zakkar bá. Nem is lett volna most semmi baj, hiszen a násznép már messze járt. Rozi nene, meg Borcsa nene azonban szándékosan lemaradt a menettől, hogy a legfrissebb pletykát megbeszéljék, mert anélkül nekik a lagzi semmit sem ér. Ezt a suttogó beszédtempót csak a csörömpölő zenekartól távol lehetett jól gyakorolni.

– Hallottad mit mondott rólam az a szégyentelen ördögfajzat? – mondta Borcsa nene magából kikelve.

– Nem hallottam! – mondta Rozi nene, még a száját is eltátva, hogy fülének amúgyis kiterjedt ernyőit azzal is megnövelje.

– Hát azt mondta, hogy én pletykás vagyok! Hogy a víz enne meg az ilyen semmirekellő, cudar embert, mint ez a Pesta! – szórtá szitkait az egyik Pestára.

– Melyik Pesta? – kérdezte Rozi nene, mivel ő most itt több Pestát is látott.

– Hát az a drágalátos vőmuram, az a cudar, aki csak egy vászongatyát hozott a házamhoz, de azt is szakadtan. Nem is tudom, mit eszik rajta ez a hülye lányom, ezen a kóduson, aki kódusabb a kódusnál. Még azt szeretné, ha a házam is ráíratnám, meg a kutya-hegyi szőlőt, a rét földet, meg a többit. No de ebből nem eszik, amíg nekem Molnár Borcsa a becses nevem – szapult a vőmurát. Még szapult a tovább, annak ellenére, hogy ő nem pletykás. Két kezét a levegőbe emelte, és összecsattantotta, hogy szavainak súlyát ezáltal megnövelje.

– Hogy a jó Isten ott verje meg, ahol van a szégyentelen bitangot.

Csak a két kezét ne verte volna össze, ha már a nyelvét sebesen forgatta is, az egyáltalán „nem” pletykás szájában. Berci, a nyáj élén közeledő bakkecske erre a csattanásra megállt. Nem mintha ő megijedt volna, vagy bátorsága az inába szállt volna. Agytekervényeiben ez a csattanás arra emlékeztette, amikor a gonosz gyerekek bosszantották. Ezt ő mindig megtorolta, ha bármikor sérelem érte. Most is kihívásnak vette. Úgy állt a két asszonytól hajításnyi távolságra, mintha földbe gyökerezett volna mind a négy lába. Majd két lábát – az elsőt – tánc lépésbe helyezte, de

nem az ide is jól hallható rezesbanda zenéjére. Fejét mélyen a föld felé hajtotta úgy, hogy két szarva egymással párhuzamosan úgy állt előre, mint két dárda bevetésre készen. Lábizmai megfeszültek, és a következő pillanatban teljes sebességgel rohant bele Borcsa nene hátsófertályába. Az azon nyomban elterült a földön úgy, mintha a saját nyoszolyáján feküdne. Berci ráállt mind a négy lábával és dögönyözte Borcsa nene reumás testrészeit mindaddig, amíg Rozi nene segélyhívó futására a karókkal felfegyverzett segítség megérkezett. Berci még velük is fel akarta venni a harcot, de a karók hosszabbak voltak a szarvainál, így végül megfutamodott. Borcsa nene nyöszörgött és a sátán kezét látta a dologban, akivel veje összejátszik. Hazavezették, hogy bőszenyáját és egyéb ruházatát lecserélje, melyek sallangokban lógtak róla, mint egy indián törzsfőnök díszai.

A Nap korongja már vörösen sem látszott, mert végképp lebukott a Nagy völgytető mögött. Ha valaki kíváncsi lett volna még rá, fönn a tetőn még megláthatta volna. De erre most senki sem volt kíváncsi, mert több látnivalója akadt most itt lent a faluban, ahol a lagzi javában folyt. Amíg Borcsa nene szomorú kalandja lezajlott, addig a násznép a vőlegényes ház elé ért. Jobb, ha az ifjú párt még továbbra is a vőlegénynek, illetve menyasszonynak nevezzük. Mert igaz, hogy mind a polgári, mind az egyházi esküvő elmúlt, mégis a menyasszonytánc végéig ők azok maradnak. A menyasszonyosház vendégeivel megszorodott násznépet a vőlegény szülei a kapuban, gyertyával kezükben várták. Köszöntötték őket. Elsősorban az ifjú házasságokat, akik egymás karjába fűzött kezükkel jelent meg előttük, a kölcsönös csókok után – most már édesfiamat és édeslányomat beljebb tessékeltek:

– Isten hozott benneteket, édesfiam, édeslányom! Gyertek beljebb – vezették őket a tisztaszoba felé, ahol a ruházatukat kellett rendbe hozni a két esküvő és a sok tánc után.

A vendégeket a vőfélyek sátor felé irányították. Nem igen kérték magukat, hiszen a konyha felől terjengő illatok elég csábítóan csalogatták őket, minden külön kérés nélkül is. Még az utcán bémésködő, hívatlan vendégek is szippantottak a kellemes illatokból. A nyál összefutott szájukban, és szabaddá engedték fantáziájukat, hogy mennyit tudnának ők megenni az ilyen csábító falatokból. A bémésködők között szimatolt két idegen legény is. Jól voltak öltözve, ezért feltételezhető, hogy a szomszéd faluból látogattak át a szomolyai lányokat megtekintni. Mondhatjuk azt is, hogy egyiknek a neve „Jenő”, a másiknak „Benő”. Úgy látszott, hogy Jenő volt kettőjük közül a kezdeményező, ezért halkan, hogy a környezetük ne hallja, szólt Benőhöz:

– Nem vagy éhes?

– Ez a leghülyébb kérdésed ezen a napon! – válaszolta a kérdezett legény, akinek már nyála is majdnem csepegett, a gyomra meg könyörtelenül korogni kezdett.

– Akkor szép lassan induljunk a sátor felé, minden feltűnés nélkül – mondta Jenő.

– Te meg vagy örülve! Ki akarod dobni magad – szólt emez ijedten.

– Viselkedj! Viselkedj udvariasan! Ne legyél úgy betojva, hogy az első rádnézó leolvassa arcodról, hogy Te egy potya evő vagy.

Most itt a vőlegény, és a menyasszony vendégeinek együttesen lesz a vacsora.

A vőlegény vendégei azért lesznek hozzád udvariasak, mert úgy gondolják, hogy a menyasszony vidéki ismerőse vagy. A menyasszonyék pedig, mindezt fordítva gondolják. Soha jobb alkalom arra, hogy jóllakottan távozzunk egy ilyen lagziból – mondta elég meggyőzően Jenő Benőnek, és mindketten elindultak a sátor belsejébe. A vőfélyek udvariasan tessékelték őket még beljebb.

Jenő oldalba lökte Benőt:

– Minden jól alakul – súgta barátjának, akinek ez idő szerint még egy zabszem fért volna a hátsó fertályába.

De a szerencse továbbra is nekik kedvezett.

– Várjatok csak legények! – szólította őket egy fehér kötényt viselő asszony, aki a tálalásnál segédkezett a vőfélyeknek.

Egy pillanatra megdöbbenek a hozzájuk intézett felszólításra, Azt hitték, hogy ez lesz a csúfos lebukás, de az asszony mosolyogva tartott kezében két bokrétát, amelyet a többi legények is viseltek. Nagy buzgalommal tűzte mellükre a következő szavak kíséretében:

– Látom, máris elhagytátok a nagy táncolásban!

– Elhagytuk még a templom előtti táncban, pedig milyen szép bokréták voltak – mondta Jenő, aki ebben a helyzetben is gyorsan feltalálta magát és megköszönte a fehérkötényes asszony fáradozását.

Kivörösödött arccal néztek egymásra, és idő kellett, míg eredeti színüket visszanyerték. Ezután az esemény után már mindenki számára láthatóvá vált, hogy ők e háznak kedvesen látott vendégei. Igyekeztek is megfelelően viselkedni, és minden ételt köszönettel el is fogyasztottak, amit az asztalra feltaláltak. A zenekar tagjai egy külön kis sátorban foglaltak helyet, hogy a vacsorát elfogyaszthassák, amiből újabb erőt nyerhetnek az előttük álló éjszaka átzenéléséhez. A vendégek sátrában a nagyvőfély ált meg az ajtóban, kezében tálat tartva, amelyben párolgott az étel, és illatával betöltötte a sátor levegőjét.

– Halljunk szót Uraim!, kedves vendégeink – kiáltotta, majd köszöntőjébe kezdett:

*„Íme az első tál ételt behoztam,
Hogy el ne ejtsem, mindig imádkoztam.
Szakácsasszonnyal jól megfűszerszámoztattam,
Gyömbérrel, sáfránnyal, jól meg is sózattam.
Örülök, ha a tálat viszem ki üresen,
Így a vendég gyomra nem marad üresen,
Tessék hozzálátni uraim, de frissen,
Igen jó étvágyat kívánok szívesen.”*

Amikor a mondókáját befejezte, letette az asztalra a leveses tálat, és a többi vőfélyek hasonlóképpen. A tisztaszoba vendégei is hozzáláttak a leves meregetéséhez. Az értelmiségi asszonyság előbb áttörölte a tányérját és evőeszközeit. Biztos, ami biztos! – Ezek a fránya bacilusok bármikor támadásba lendülhetnek! Komám uram az újabb kioktatás hatására igyekezett viselkedni. Mivel a szürcsölést az élete folya-

mán jól begyakorolta, elhagyni most sem tudta. Hogy kevesebbet szűrcsölgjön, kevesebb levest szedett a tányérjába, és több húst. Annál is inkább, mert a levest nem tudja megrágni a hiányos fogazatával, de a húst valahogy még eldörmöli – mondta, amikor komámasszony rákérdezett a kevés levese láttán. A leveses tálak hamarjában kiürültek, mivel az ebéd óta jó pár óra eltelt. Így a vőfélyek kívánságának eleget tett a vendégsereg, és a tálakat vihették üresen. Ezután a káposzta következett. A nagyvőfély káposztás tállal kezében már a küszöbön állt. Mögötte a többi vőfélyek hasonlóképpen szorongatták a káposztával teli forró tálat.

A nagyvőfély köszöntőjébe kezdett:

*„Magyarországnak már sok táját bejártam,
Ily káposztafélét még keveset találtam.
De annyit mondhatok, merre csak jártam,
Mindenütt dicsérték fülem hallatára.
De nem dicsérem, dicsérje meg magát,
Mert bele vágattam két oldal szalonnát,
Tizenkét disznónak elejét-hátulját,
Keresse meg benne ki fülét, ki farkát.
Ti pedig lányok úgy iparkodjatok,
Ha fülét nem is, de farkát azt kapjatok.”*

– Azt, azt a farkát, ismételték meg a vőfély utolsó szavait a legények, a lányok felé kiabálva.

Azok erre a kiáltásra hangosan kuncogni kezdtek, és lapos pillantásokkal figyeltek a kiabálók felé.

Marsca nene saját maga akart meggyőződni káposztájának kelendősége felől, ezért Pesta sógor mögé lopakodott. Annak vállára tette kezét úgy, hogy székestől együtt majd földbe nyomta.

– No milyen? – mutatott a káposztára, mint főző tudományának remekművére.

Pesta sógor miután a Marsca nene rátehenkedése miatt kipréselődött levegőt pótolta, szűkszavúan válaszolt:

– Olyan!

Marsca nene, aki elvárta volna, hogy Pesta sógor bővebben nyilatkozzon, esetleg lelkenedzen a káposzta minőségéről, ismételten megkérdezte:

– De milyen?

– Hát egyszer meg lehet enni – válaszolta röviden.

Ettől több dicsérett várt, ezért ő is hasonló szépet mondott a sógorának.

– Fene enne meg az ilyen kákabélű embert, mint maga Pesta sógor! – ezzel fakép-nél hagyta sógorát, aki alig győzte pótolni a Marsca nene által kipréselődött levegőt. De azért még utána szólt:

– Bolond lyukból bolond szél fúj!

Miután ennyi szépet mondtak egymásnak, folytatta a káposzta evését. Közben az

egyik vőfély jelent meg az ajtóban. Jó hangosan, hogy mind a tisztaszoba és mind a sátor vendégei egyformán meghallják szórakoztató szavait, humorizálni kezdett.

*„Azért jöttem vissza ilyen hamarjában,
Mert nagy szerencsétlenség történt a konyhában,
Szakácsnénk mindenre vigyázni nem győzött,
Azt a kis bablevest, amit nekünk főzött,
Míg a kisvőfély az udvaron lötyögött (táncolt),
Egy kutya megette, minket megelőzött.
Kedves vendégeim! Legyenek bú nélkül,
Szakácsnő asszonyunk új főzéshez készül,
Sót, borsot kezéhez készítette,
Már a marhahúst is a tűzre tette.
Ezért most gyorsan kimegyek a konyhára,
Megnézem nem dült-e leves a padkára.
Aztán megjelenek, mindenki láttára,
Néhány nap múlva, Szent György napjára.
Méltó vendégei ezen tisztelt háznak,
Kérem táncoljanak, mert ülve megfáznak,
Szakácsnő asszonyaink csak kifiguráznak,
Mi nekünk kell várni, mégis ők lármáznak,
Higgyétek el uraim, elkészül az étel,
Elkezdtek a főzést, ezelőtt két héttel,
Ki megyek hát mostan, a füstös konyhára,
A sok jó étel drága illatára.
Majd visszajövök amúgy hamarjára,
Jövő esztendőnek Habakukk napjára.”*

Ennyi sületlenség, vicc hallatán, komámasszony hájjal borított hordónyi hasa a röhögéstől olyan hullámlásba kezdett, mint a viharos tenger hullámai. Ha igaz a mondás, miszerint a nevetés hizlal, akkor ő most tovább gyarapította zsírpárnáit. Az évei folyamán rá mindent rá lehetett fogni, csak azt nem, hogy gyomorbetegségben szenved. Szégyellte is mindig, hogy ekkorára sikeredett gömbölyödnie, ezért ha valaki a hasára mutatott, akkor pirulva válaszolt:

– Pedig higgyétek el, alig eszem valamit. Csak csipegetek – magyarázkodott egyfolytában.

De mivel ezt ő maga sem hitte el, így ezt másoktól sem várhatta el.

Most az értelmiségi asszonyság is megjegyezte:

– Fogykúrázni kellene magának Panni nene.

– Hát az meg mi a fene? – nézett ijedt, kidülledt szemekkel az asszonyságra.

– Kevesebbet kell enni mindenből. Nem szabad szalonnát, zsíros húst, süteményt enni – kapta a kioktatást.

– Hát azt megmondaná-e, hogy a kapálást mitől bírjam? Nehezebb azt mozgatni, mint azt a sok hazugságot író töltőtollakat.

Meg aztán olyan jó az a sült szalonna tojással, meg a sült hús, a sok jó túrós-mákos rétes. Ha ezeket nem eszem, félek megtámadnak a bacilusok, mint drága jó anyósomat. Isten nyugosztalja ott ahol van – válaszolta. Azt még csak valahogyan elhallgatta, hogy a töltőtollal sértegeti őt Panni nene, de a bacilusok hallatán a rosszullét környékezte. Bacilusoktól félt a legjobban. Panni nene ezt jól tudta, ezért is említette meg előtte, hogy kövérségét máskor hagyja békén az asszonyosság. Ennek a párbeszédnek az ismét megjelenő vőfély vetett véget. Kezében húsos tálat tartva, mögötte a többi vőfély sorakozott, kezükben csúcsosan megrakott húsos tálakkal.

– Halljunk szót Uraim! – intette csendre a vendégeket, akik az egymásközi beszéddel bábeli zűrzavart csináltak.

*„Kakas meg a jérce van itten a tálban,
Ilyen békében még őket sohasem láttam,
Magam fogtam meg az apró jószágot,
Ilyen nagy csirkefogót még senki sem látott.
Magam forráztam, magam kopasztottam,
Hiába nevetnek ottan a sorokban.
Magam főzése is itten valamennyi
Magukon a sor az egészet megenni.
Az asztalra rakom most a sok tele tálat,
S kívánok hozzá igen jó étvágyat!”*

A vőfély befejezve mondókáját, meghajolt és letette a kezében tartott húsos tálat. A többi vőfélyek hasonlóképpen cselekedtek, majd távoztak. A párolgó sült hús illata betöltötte a helységeket. Aki csak bírt még enni, az most az ínycsiklandó falatok asztalokra helyezése után hamarjában neki látott az evésnek. Jenő és Benő is mohón falatozott. Időnként egy-egy pohár borral nyomatták lejjebb a finom falatokat, amelyek számára már egyre kevesebb hely maradt feszülő gyomrukban. Benőnek még a szeme is kidülledt, amikor a félig már lerágott kakascombot próbálta eltüntetni a szájában. Fel-tűzött bokrétáját azzal szerette volna meghálálni, hogy mindent besöpör az asztalról. Keservesen nézett azokra a falatokra, amelyeket „helyhiány” miatt ott kellett hagynia. Szerette volna, ha lett volna egy tartalék gyomra, amit most degeszre tömhetne ezekből a jó és potya ételekből. De mivel ez nem volt, a meglévőt kellett megtömnie úgy, hogy meg is maradjon benne. Érezte, ha túlfeszíti, akkor baj lesz – nagy baj. Mert amilyen potyán megette, ugyan olyan potyán kiköpi idő előtt a finom falatokat. Akkor esett kétségbe, amikor a nagyvőfély újra megjelent, kezében süteményes tállal és mögötte libasorban sorakoztak a többi vőfélyek kezükben tálakkal. A tálakon finomabbnál-finomabb kalácsok, szinte felkínálkoztak arra, hogy elfogyasszák őket. Túrós rétes, mákos rétes, mákos kifli, túrós kifli, köszöntő kalács, kakastejjel gyúrva. S még sok-sok más kalács is. Benő tudta, hogy ez már nem az ő kalácsa. Ő egyelőre már képtelen enni belőle, ezért szomorúan hallgatta a beköszöntő verset, melyet a nagyvőfély elkezdett:

*„Finom, fehér lisztből készült ez a jó sütemény,
Cukorral vegyítve nem is olyan kemény,
Mazsola szőlővel van telis-tele,
De sok más egyebet rakattam még bele.
Édes ez a tészta, mint a csurgatott méz,
Fogjon meg minden darabot legalább tíz kéz!”*

Lepakolták az asztalokra, és jó étvágyat kívánva távoztak a konyha irányába. De ez csak a látszat volt, mert valójában az italtároló helységben kötöttek ki. Ebben a helységben már jóval előbb megtöltött üvegek sorakoztak, borral tele öntve. Már eddig is sok bor került innen a vendégek elé. Sőt, már az esküvőre menetkor is a fonott korsókba. Mégis a bor beköszöntésének most jött el az ideje. A kulcsár, a vőfélyek kezébe adta az üvegeket, akik a vendégek előtt ismét megjelentek.

– Halljunk szót uraim! – A nagy zsbongásban kért újra csendet, hogy köszöntőjét elmondhassa:

*„Mikor Noé apánk Isten parancsára,
A vízözön elől futott a bárkába,
Minden állatból, minden növényből egyet vitt,
Hogy a víz után ne nélkülözzön semmit.
Ám legbölcsebben mégis csak azt tette,
Hogy a szőlőtőkét el nem felejtette.
Neki köszönhetjük, hogy a bort ismerjük,
amelyből öröket, kedvünket szerezzük.
Nosza rajta csak, töltsenek a pohárba,
Igyunk Noé apánk emlékére már ma,
Hogy szőlőt teremtett legyen érte hála,
Neki köszönhető szívünk boldogsága.*

– Éljen! Éljen! – üdvözölték legtöbben Noé apánk bölcsességét.

Mert bizony bor nélkül a lagzi csak gyászoló gyülekezet lenne, sok szomorú emberrel, akik még erre az időre sem lennének képesek elfelejteni mindennapi gondjaikat. Mert gondok azok mindig vannak. Feri sógor is megkóstolta a bort, már annak beköszöntője előtt. Ezért aztán megállíthatatlanul tört elő szájából a panasz, amely tele volt elkeseredéssel:

– A kutyafáját neki! Miért kellett nekem annyit dolgozni? – fordult Pesta sógor felé, akinek feje úgy lógott a sok bortól, mint a szemekkel tele búzakalász.

Lesett-lesett Feri sógorra, hogy valamint megértsen panaszából, de a szesz még nem engedte, hogy tudatáig eljusson a másik ember panaszsa. Ezért időnként öntudatlanul közbeszólt: – No igen –, no igen! Akik ismerték már tudták, hogy Pesta sógor semmit sem ért az egészből. A hozzá intézett szavak süket fülekre találnak. Feri sógor folytatta:

– Minden földemet elvett a termelészövetkezet. Pedig én mindet a két kezem

munkájából vettem. De sokat álltam Egerben a Dobó szobornál, hogy valamelyik szőlősgazda magával vigyen kapálni. De sok verejtékembe került, míg a földjeim árát összegyűjtöttem. Most mégis koldusszegény vagyok. Cseléd a „Tsz-be”, a saját földemen. Az a brigádvezetőm, akitől a földeket vettem, és most jókat röhög rajtam –, mondta elkeseredetten és végül levonta ebből is a tanulságot:

– Az is bolond, aki dolgozik ebben a mocskos világban. Csak attól vesznek el, akitől tudnak. Aki csak henyélt, tivornyázott, annak nincsen semmije, így azt elvenni sem tudják –, bölcselkedett saját kárán tanulva.

Pesta sógor ismét rábiccentett: – No igen. No igen! Feri sógor panaszát a rezes-banda elkezdődő zenéje szakította félbe. A vacsora befejeződött és kezdődött a lányok éneke, amit a zenekar kísért, vagy nem.

*„Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok,
A szegény legénynek utat mutassatok.
Mutassatok utat a szegény legénynek,
Nem találja házát a szeretőjének.”*

*„Udvarom, udvarom, szép kerek udvarom,
Nem söpri már többé az én gyenge karom,
Söpörtem eleget, söpörjön már más is,
Öleltem a babám, ölelje már más is.”*

*„Rozmaringnak csak az a szokása,
Télen-nyáron zöld annak az ága.
Ha lehajlik karikába kötik,
A szeretőm ősszel házasodik.
Jaj Istenem, háromszor is jaj-jaj,
Gyászba borult fölöttem a hajnal,
Nem csak a hajnal a szép csillagos ég is,
Elhagyott a régi szeretőm is.”*

A lányok panaszos nótái kicsalogatták a vacsorát borivással befejező legényeket is. A zenekar zenéje a leánykoszorút alkotó lányokat már előbb táncritmusba hozta. A legények elbűvölten figyelték a táncoló és daloló lányokat, akik ezzel nagyon is tisztában voltak és ennek megfelelően viselkedtek. Lapos, szemérmes pillantásaikkal csalogatták a legényeket táncba. Ezzel tulajdonképpen elkezdődött a menyasszony-táncig tartó mulatás.

*„Este késő ragyognak a csillagos,
Béres legény a faluban csavarog,
Olyan szépen mondja egy barna lánynak,*

*Adj egy csókot, mert meghalok utánad!
 Este késő ragyognak a csillagok,
 Béres legény a kocsmában csavarog,
 Tanyát keres, de nem tudja merre jár,
 Barna kislány, de megszorítottál.”*

*„Erdő, erdő, erdő,
 Marosmenti kerek erdő,
 Madár lakik benne,
 Madár lakik tizenkettő,
 Cukrot adnék annak a madárnak,
 Dalolja ki nevét a babámnak,
 Csárdás kisangyalom,
 Érted fáj a szívem nagyon.”*

Kint az utcán a nem hivatalos vendégek – nézők – kíváncsian figyelték a táncoló fiatalokat. Majd ők maguk is táncba kezdtek. A falu idős asszonyai falat és sötétséget is átszűrő tekintetekkel figyelték, hogy ki-kivel táncolt. Hogy néz a partnerére tánc közben. Ebből messzemenő következtetéseket vontak le, és adtak később tanácsot a lánynak vagy fiúnak. Például ilyen:

– Nagyon jóra való lány az a Rózszi! Vagy: – Nagyon egy semmirekellő legény az a Pesta! Meg aztán hitvány is. Úgy, hogy messzire került azt a részeges disznót! – adta tanácsát Mari nene, Borcsa nene, Panni nene, Ilona nene, Rozi nene – meg az összes többi nenék.

A gyerekek sem bámultak hiába a kapu előtt. Két fehér kötényes asszony jött ki az udvarból. Kezükben egy hatalmas vajling (nagytyál) telis-tele kaláccsal. Egyik az egyik fülét fogta, másik a másik fülét. A szabad kezükkel pedig a nézelődők között a kalácsot osztogatták. A köszöntőkalács illata terjengett körülöttük. A gyerekek szájában megindult a nyál-elválasztás és mohón kaptak a feléjük nyújtott kalácsok után. A kis Pityukának most szerencséje volt, mert neki is jutott az osztogatásra szánt kalácsokból. Így amikor hazament, nem kellett anyja kérdő szavára lehangolóan válaszolni, mint egy korábbi lagziban.

– Kaptál-e kalácsot édes kisfiam?

– Jancsika nem kapott, de én majdnem! – ebből bizony nem sok morzsát lehetett elhullatni, mert a majdnem egyenlő a nemmel.

Most szerencsésebb volt, és mohón látott neki a kalács falatozásának, nehogy egy éhes nagy kamasz fiú kikapja kezéből. A száját is megnyalta a finom kalács után, és már arra gondolt, ha anyja megkérdezi:

– Kaptál-e kalácsot kisfiam?

– Kaptam bizony, olyan finomat, amit kakastejjel sütöttek.

A kéregetők is megérezték, hogy most van itt az ideje annak, hogy edényeiket megtöltve vigyék haza. A két fehérkötényes asszonynak odaadták edényeiket, akik

elvitték és megtöltve visszahozták. Busa kedvére teleehette magát. Igaz, ő megdolgozott érte, mert lagzi előtt fát hasogatott azért, hogy a vőfélyi bokrétát és szalagot megkapja az ételek, italok mellé. A vőlegény és menyasszony – az ifjú pár – is kijött a táncolók közé, és a táncot járták. Nem sokáig táncolhattak együtt, mert a menyasszonyt mindenki táncra kérte, pedig még messze volt a menyasszonytánc. Addig viszont pénz nélkül táncra lehetett kérni. Benő közeledett határozott céllal az ifjú ara felé. Azt a gátlását, hogy ő valójában nem is hivatalos, már az elfogyasztott bor végén elfelejtette vele. Jenő aggódva figyelte Benőt, akinek a bátorsága a kelleténél nagyobb méreteket öltött. Rettegve gondolt arra, hogy Benő egyre növekvő alkoholbátorsága miatt lebukhatnak, ezért éberén figyelte az eseményeket.

– Szabad egy táncra? – hajolt meg Benő az ifjú ara előtt, és félő volt, hogy a hajlásból nem sikerül egyenesbe jönnie.

– Tessék! – Engedte át a táncot az egyik legény.

Benő olyan táncot járt, amit már a bor irányított. Lépései esetlenek és bizonytalanok voltak.

– Ez a hülye még lebuktat! – mormolta magában Jenő és a kialakult helyzetnek megfelelően gyors döntést hozott.

– Szabad lesz? – hajolt meg a menyasszony előtt, Benő megdöbbenésére.

– Szabad! – mondta Benő, mert mást nem igen mondhatott.

Elfogadta mindig, hogy Jenőé az irányító szerep, és most sejtette, hogy barátja valamit akar, de azt nem sejtette, a lagzi számukra befejeződött. Pedig milyen örömmel táncolt a szomolyai lányokkal a rezesbanda zenéje mellett. Mindegy volt, hogy csárdást, keringőt, vagy tangót zenéltek. Jenőtől rövidesen lekérték a menyasszonyt. Az első dolga, hogy Benőt felkutatta és kemény szavakkal illette.

– Észnél vagy Te mond? Félrészezen felkéred táncra a menyasszonyt, és úgy táncolsz vele, hogy összesúgnak mögötted az emberek! Gyere azonnal utánam! – beszélt hozzá úgy, hogy senki meg ne értse azt.

Pár perc múlva elhagyták a lagzi területét, bokrétáikat eldobálva felszívódtak az éjszakában. Végül is örültek, hogy nem a más akaratából, hanem saját akaratukból, lebukás nélkül, épen távozhattak Szomolyáról.

A zenészek több hallgató nótába kezdtek, a vendégsereg énekelt. Eközben a tánc szünetelt. Ezeket a nótákat a menyasszony bátyja kérte, akinek nem csak a szerelme volt reménytelen, de be is sorozták katonának és a behívóparancsot várhatta.

*„Édesanyám kössön kendőt, selymet a fejére,
Menjen el a legszebb lányhoz a falu szélére,
Mondja meg a legszebb lánynak el akarom venni,
Kérdezze meg akar-e a feleségem lenni.
Édesfiam azt a kislányt verd ki a fejedből,
Nem érdemli, hogy szeressed szívedből, lelkedből,
A minap is azt üzente, gazdagabb is kérte,*

*De amikor édesanyám, majd meghalok érte.”
 „Itt hagyom a falutokat nem sokára,
 Elmegyek én titőletek messze tájra,
 Te sem vethetsz a szememre,
 Egyéb hibát, nagyobb vétket,
 Csak annyit, hogy szerettelek nagyon Téged”.*

*„Amikor az édesanyám imakönyvét utoljára kérte,
 Megköszöntem a jóságát, ágya mellett leborultam térdre,
 Megfogadtam néki, esküt tettem rája,
 Rendes ember lesz belőlem, akkor is, ha két szemét lezárja.
 Aztán jött egy gonosz kislány, ki csókjával belevitt a bűnbe,
 Megtanultam az éjszakát átmutatni cigány zenéjére,
 Esküszegő lettem, szép kislány bolondja,
 Így jár, aki éjjel mulat, nappal meg a miatyánkot mondja!”*

Az idősebb férfiak katona élményeiket mesélték egymásnak. János sógor erősen gesztikulálva magyarázta vitézségének egy-egy epizódját. Minél több pohárral hajtott föl a „garatra”, annál több hősiesség jutott eszébe. Izidor sógor csak ámult történetei hallatán.

– Hej Izidor sógor, az volt ám a cudar világ. Az oroszok úgy özönlöttek a hegyoldalra lefelé, mint a megbolygatott hangyafészekből a hangyák. A hadnagy úr kétségbeesetten fordult felém:

– János közlegény mit csináljunk? – kérdezte tőlem ebben a kilátástalan helyzetben.

Sodortam vagy kettőt-hármat a bajszomon, majd elé álltam:

– Sose aggódjon Hadnagy úr, majd én ellátom a bajukat.

No, ezzel fogtam a géppuskát és bele állítottam egy gödörbe. Mellé feküdtem úgy, hogy az oroszokkal szembe nézzek, és a géppuska csövét rájuk irányítottam. De az oroszok csak gyöttek-gyöttek felénk, már lassacskán kezét is foghattam volna egyik-másikkal, olyan közel engedtem magunkhoz. Komám uram – aki szintén jelen volt – ideges rángásaival jelezte, hogy nagyon is oda figyel erre a kezdődő szörnyű csatajelenetre. Az egykori János közlegény ezt észre is vette, ezért Izidor sógortól kissé elfordulva, Komám uram ámuló nyitott szájába mondvá folytatta az egykori csatajelenet elbeszélését.

– Szóval, ahogyan gyöttek-gyöttek, ezer meg ezer torokból kiabálták: Hurrá, Hurrá!

– Hű a mindenségit! ennek már fele sem tréfa – mondtam magamban, amikor kiabálásukra majd meg süketültem.

Hidd el Testvér, még most is borzadva gondolok rá éjjelente, amikor nem alszom. De nem volt ott idő a sok gondolkodásra, ezért a géppuskám kattogását azon nyomban elindítottam. Hulltak az oroszok, mint ősszel a legyek. A Hadnagy úr csak ámult, ahogyan kaszáltam őket a golyózáporral. Kiabálta felém, hogy ezért kitüntetés lesz.

Én meg visszakiabáltam, hogy először le kell löni, és majd azután beszélhetünk a dologról, és lőttem tovább. Már a Dunát el lehetett volna fogni a sok ruszkival, amit lelőttem. Észre is vették, hogy soraik nagyon megcsappantak és abba hagyták a „hurra-hurra” kiabálást, majd mindenüket hátrahagyva megfutamodtak. Komám uram szája tátva maradt, János közlegény meg csak bizonygatta:

– Bizony így volt ez Testvér. Innen ne menjek el, ha nem igaz. Persze eszeágában sem volt innen elmenni, ahol ilyen jó borral kínálják a vendéget, és még el is hiszik amit mond.

Komám uram, amikor a rémséges történet kábulatából észhez tért, János közlegényhez szólt:

– Testvér! Mennyi ideig voltál katona?

– Két hónapig! Azaz egy nap híján két hónap – válaszolta János közlegény. Ekkorára a hallgatóság felszaporodott, és többen kételkedve hallgatták János testvért, majd egyikük megjegyezte:

– Én három évig voltam katona, mégsem tudtam ilyen „hősiességet” végrehajtani „Testvér”! – mondta János közlegény szeme közé nézve.

Erre többen is mosolyogva néztek János közlegényre, aki fogta poharát és három asztallal odább ült.

Marcsa nene – a főzőasszony – igen jó kedvében volt már. A kakas okozta fájdalmat enyhítendő, gyakran nézett az üveg fenekére. Most már tehette, mert az ő főzőtudományára már nem volt szükség, tovább – a mai napon – nem kellett főznie. Így annak a veszélye, hogy elsózza az ételt, nem állt fent ezen a napon. Megtalálta a Rozi nene által előle eldugott italt is, meg aztán a kulcsárhoz is gyakran bejárt egy-egy kupicára. Ezért nagy kedvet érzett ahhoz, hogy summás életéből felidézzen egyet-mást.

– Bizony, mikor én tizennégy éves voltam, már summásnak kellett elszegődnöm az uradalomba. Hat hónapra kaptam három mázsa búzát. Ennyi volt a bérem. Meg az a kis semmi lötty, amit enni adtak a búza mellé fizetségül. Egyik nap bab, a másik nap bab, a harmadik nap szintén bab. Néha egy kis paprikás krumppli. Nem úgy volt akkor a fiatalok élete, mint most. Mert most csak a muzi érdekli őket, meg az a sok heje-huja.

– Nem is tudom, hogy élnek meg, ha már az öregek nem dolgoznak! – mondta ki lesújtó véleményét a mai fiatalságra.

– Látástól-vakulásig dolgoztunk. A Nap már a határban virradt ránk, és még este ott is hagyott bennünket. Most meg az olyan idős lányoknak, mint én voltam, már a legényeken jár az eszük. El is pusztul ez a romlott világ nem sokára! – jósolta meg a közelgő világvéget, ami már a kertek alatt jár szerinte.

A lányok, és legények mindezt hallva, kuncogni kezdtek Marcsa neve varas orral „díszített” teste mögött. Ő már nem volt olyan állapotban, hogy ebből bármit is észrevegyen. Képelete visszavitte a múltba, ahol az ő fiatalsága észrevétlen illant el. Nem csoda, ha irigykedve nézett időskorának arra a fiatalságára, akiknek valamivel

könnyebben telt fiatal életük. Marcsa nene a rezesbanda felé indult lépteivel, hogy felkérje őket a summás nótájának elzenélésére, amit ő eldalolni kívánt. A zenekar nem kérette magát és apró fúvásokkal kereste a megfelelő hangot a nóta indításához. Megérdemelte Marcsa nene, mert mégiscsak finom vacsorát – és persze korábban – ebédet főzött, amit a rezesbandások is jóízűen fogyasztottak el.

Marcsa nene a torkát köszörülte, így készülődött a nótához, amit a zenekar elkezdett:

*„Intéző úr kiáll az eresz alá,
Onnan nézi, hogy a summás mit csinál,
Dolgozik-e, vagy csak lopja a napot,
Megérdemli-e a savanyú babot.
Intéző úr, Isten verje meg magát,
Egye meg már maga a többi babját,
Vagy egye meg, vagy adja a kutyának,
Ne annak a szegény, dolgos summásnak.”*

A nóta végére sok idős ember is bekapcsolódott a dalolásba, hiszen ők is summások voltak valamikor. Némelyikük elérzékenyülve, egy-egy könnycseppet törölt ki a szeme sarkából. A zenekar tudta, hogy a lagziba inkább örülni kell, mint szomorodni, ezért a fiatalok kívánságát is teljesíteni kell, akik nem a summás életet kívánták felidézni. Vidámabb nótákba kezdtek:

*„Szomolyai dombtetőn integet a szeretőm,
Selyemkendőt lobogtat, engem oda csalogat.
Hernád vize de széles, a babám csókja de édes,
Egyet kaptam belőle, szerelmes lettem tőle.”*

*„Ennek a kislánynak dombon van a háza,
Sugár jegenyefa van az udvarában,
Sugár jegenyefa földre lehajlik az ága,
Ennek a szép szőke lánynak én leszek a párja.”*

*„Kiskút, kerekeskút van az udvarunkban,
De szép szőke kislány van a szomszédunkban,
Csalfa szemeimet rá sem merem vetni,
Fiatal az édesanyja azt is kell szeretni.”*

*„Házunk előtt kedves édesanyám van egy magas eperfa,
Alá állok kedves édesanyám, hogy ne ázzak alatta,
Csipkés annak a levele, jaj de jószagú,
Egy legényért a mostani babámért sose leszek szomorú.”*

A lagzi hangulatának sokkal jobban megfelelték ezek a vidámabb nóták, amit a fiatalok énekeltek a rezesbanda kíséretével. De a zene és az ital mindenből más-más érzéseket hozott felszínre, amik más esetekben talán rejtve maradtak volna. A „bú-felejtő” bor nem mindenkinél felejtette a bűt. Volt aki könnyezett, volt aki nevetett, de volt aki kötekedővé vált, és az élő fába is belekötött. Haragos Karcsi az utóbbiakhoz tartott. Kis ember lévén mindenkibe belekötött, bár mindig meg is verték emiatt. Ő ezekből nem tanult semmit, és valami ürügyet igyekezett keresni a verekedéshez. A reménytelen szerelem az egyik legjobb kifogás, hogy valakire haragudjon. Már régóta reménytelenül szerette Bárány Etát, de mit ad az Isten, ő meg a Máté Jóskát szerette újabban. A szeretett lányt most is ez a bitang táncoltatta, és nagyon bazsalyogtak egymásra. Neki meg idegrángások rángatták azt a kezét, amelyikben a bugylibicskája még becsukva lapult. A keze pedig a zsebében türelmetlenül várt gazdája agytekervényeinek parancsára.

A zenekar most a következőt játszotta:

*„Mondd, mért szeretsz Te mást és én csak Téged?
Mért másnak örülsz mikor én Néked?
Ha mellém sorolt egyszer már az élet,
Én nem engedlek oly könnyen el.
Mondd, miért adtál reményt és oly sok álmot,
Ha mástól várod a boldogságot,
Mondd mért fogadtad el szerelmes szívem,
S ha elfogadtad, hát mért dobtad el?
Már az első pillanatban megmondhattad volna,
Szólhattál volna, hogy ne kezdjük el,
De Te táncba vittél lágyan átkarolva,
Hozzám hajolva, hazudtad el,
Hogy nem szeretsz Te mást enyém a szíved,
Lásd kis búcsúlevél lett az ígéret,
De én ezt a kis levelet most összetépem,
Ha így akartad is, nekem csak fáj”*

De még mennyire! Nem akart tudomást venni erről az új helyzetről. Dühösen állt meg a táncoló pár előtt, és haragosan szólt Máté Jóskához, aki még jobban ölelte magához a lányt.

– Ne olyan hevesen édeskomám, mert megégeted magad! – mondta és bugylibicskáját még erősebben szorongatta a zsebében.

– Szabad egy táncra? – szólt Etához, aki ijedtében még jobban hozzásimult táncosához, és a szíve is hevesebben vert már. Nagyon jól ismerte ő már Haragos Karcsit, és sejtette, miért van a keze a zsebében, de tudta azt is, hogy bent a lagziban nem mer verekedni.

– Nem táncolok veled! Máskor se, most meg részeg is vagy! – válaszolta a lány. De Karcsi nem akart tágítani. Ezért Jóska szólt rá keményen:

– Nem hallottad mit mondott Eta?

– Te csak ne pofázz, mert rögtön ellátom a bajod! – válaszolta kihívóan, majd az utca felé intett:

– Gyere ki ha mersz! – sziszegte mindenre elszántan, és a szeme villámokat szórt.

Bizony az nagy szégyen lett volna, ha nem ment volna ki, erre a nyílt kihívásra. Félni nem félt, így hát intett neki, hogy mehetnek.

– Jaj-jaj vigyázz, mert bicska van nála! – sikoltotta a lány, és elkapta a legény kezét, hogy ne engedje őt bele ebbe a nagy veszedelembe.

De az kitepte magát a lány szorító ujjai közül és mindenre elszántan követte kihívóját. A lagzi rögtön olyan lett, mint a felbolygatott méhkas. A rezesbanda elcsendesedett. Csak az idősasszonyok sikoltoztak egyre hangosabban.

– Jaj, csináljatok valamit, mert megölik egymást! Pedig attól még igazán messze jártak. Különbén sem kellett Máté Jóskát féltetni, aki egy fejjel magasabb volt Hargos Karcsinál és erősebb is volt nála.

A nagy sikongások kíséretében az utcára értek, ahol a kíváncsi tömegtől csak a sötétség volt nagyobb. Annyit azonban látni lehetett, hogy egy bicska pengéje villan az utcalámpa gyér fényénél és tulajdonosa az utca árkában találja magát. Onnan fel-tápaszkodva futásnak ered és kiabálni kezd tisztos távolból:

– Megállj! Megállj Máté Jóska, csak gyere a házunk felé, de megkeserülöd.

Még távolból is hallani lehetett elkeseredett kiáltozását, de ha már mást nem tudott csinálni, akkor legalább kiáltozott. Az is valami. Máté Jóska a kíváncsi tömeg élén visszament a lagziba, hogy ott folytassa a táncot, ahol elébb abbahagyta. Még egy darabig derültek a törtéteken, aztán minden folytatódott tovább, mint annak előtte:

*„Kiskertemben tulipánt ültettem,
Este-reggel könnyeimmel öntöztem,
Lehullott a tulipántnak rezgő levele,
Babám karján aludtam el az este.
Este-este szerelmes szombat este,
Szerelmes legény volt nálam az este,
Szerelmes legény volt nálam, sej-haj az este,
Még szerelmesebb lesz vasárnap este.
Jaj Istenem minek is teremtetél,
Ha számomra szeretőt nem rendeltél,
Egész életemen át csak egyet adtál,
Attól is de hamar elválasztottál.
Édesanyám mért szültél a világra?
Vettél volna a zavaros Tiszába,
Tisza vize vitt volna a széles Dunába,*

*Hogy ne lettem volna senki megunt babája.”
 „Haragszik az édesanyám,
 Mért járok a lányok után,
 Ne haragudj édesanyám,
 Te hozzád is járt az apám,
 Néha napján, vasárnapján, amikor még kislány voltál.”*

*„Csak-csak, csak az esik nékem keservesen,
 Büszkén jár előttem a kedvesem,
 Olyan büszkén mintha sosem látott volna,
 Mintha a szeretője sosem lettem volna.”*

*„A faluban nincs több kislány csak kettő, csak kettő,
 Az egyiket elszerette a jegyző, a jegyző,
 A másik meg a kapuban neveti, neveti,
 Hogy őt meg a segédjegyző szereti, szereti.
 Kiültek a vénasszonyok a padra, a padra,
 Isten tudja miről folyik a pletyka, a pletyka,
 Nem kérem én a jó Istent csak arra, csak arra,
 Ragassza le valamennyit a padra, a kispadra.”*

Ennél az utolsó nótánál az öregasszonyok fel-fel álltak az ülésről, hogy nehogy odaragadjanak a „kispadra”. A lányok és a fiatalasszonyok nem bánták volna, ha még a nyelvük is beragadna esetenként. Mivel ők már ritkán táncoltak, ezért inkább a nyelvüket használták lábuk helyett. De azt annál serényebben. Panni nenének csak az orra látszott ki a fejét beborító fekete kendőjéből. Időnként jobbra-balra fordította fejét, hogy a pletyka számára valami jó csemegét találjon. S ha talált, akkor nem hasogatott tovább a hátába, de a lábából is kiállt a köszvény. A pletykánál – ezekre a betegségekre – jobb gyógyszer ez idő tájt még nem volt ismeretes. Jobb oldalán Rozál nene ült. De csak azért, mert a pletykához ennyi személyre feltétlenül szükség volt. Ő is, hasonlóan Panni nenéhez, jobbra-balra csavargatta fejét, hogy nem lát-e valami olyan dolgot, amivel végre a pletykát elkezdheti. Ő róla az a hír járta, hogy nem is hall és nem is lát rendesen. De volt, aki azt mondta, hogy ezt csak azért csinálja, hogy másokat megtéveessen és így sokkal több dolgot hall meg, mint más asszony. Most Panni nenét lökte oldalba:

– Nézd csak a szégyenteleneket, hogy nem sül le a pofájukról a bőr! – bökött fejével oda, ahol Csámborgó Olga táncolt Pengő Imrével.

A tangó zenéjére magához húzta a fiatalasszonyt, aki engedelmeskedett önkéntelenül is a férfi akarátának. Ölelő karjaiban elfelejtett minden bánatot. Még azt is, hogy élete párja ebben a pillanatban is az ötliteres üveget emelgeti szájához és kortyolgat. De ezt nem csak lagziban csinálja, hanem máskor is. Így ha ő egy kis ölelésre vágyik,

akkor mástól kell elfogadnia. Arca lángba borult, amikor Imre felkérte táncra. Hiszen úgy vágyott már egy kis ölelésre, egy kis titkos együttlétre. Ezer és ezer veszély leselkedett, hogy egyszer lebuknak és vége lesz a titkos találkáknak. Most is érezte, hogy szúrós szemek, vizsla tekintetekkel figyelik minden mozdulatukat. Érezte, látszik rajta, hogy nincs ellenére a tánc, az ölelés. Ezt nem lehetett eltitkolni a kíváncsi tekintetek elől. A pletykás öregasszony elől pedig főképpen nem. Panni nene egy fejbőlintással jelezte, mindent lát. Majd közelebb hajolt Rozál nenéhez és úgy súgta „süket” fülébe:

– „Csak ne mondd senkinek, én még többet is tudok a szegyetelenekről.”

Ekkor elkezdte sorolni az összes megtörtént és meg nem történt dolgot a táncoló párról. Mindent amit tudott, még azt is, amit nem. Majd a végén csak annyit mondott:

– Tudod, én nem vagyok pletykás, hiszen ismersz –, mondta, ahogyan máskor is minden esetben ezt elmondta már, majd nyomatékosan újra felkérte Rozál nenét:

– Csak arra kérlek, ne mondd senkinek!

– Dehogyan mondom! Nem vagyok én olyan! Ha kell, a szentlélekre is megesküszöm, hogy én tőlem senki nem tudja meg.

Rozál nene – mivel nem esküdött meg a szentlélekre – még aznap tovább mondott mindent. Természetesen ő is felkérte azt, akinek elmondta:

– De nehogy elmondd valakinek! Valószínűleg azért mondta el, mert a „titok” szétrobbantotta volna. Ezt a bajt meg senkinek sem kívánhatjuk.

A szerelmespár nem törődött a vénasszonyok összesűgásaival és még jobban összebújva táncolt tovább. Nem bánták már ők, ha az ég leszakad is, csak úgy szakadjon le, hogy őket összebújva találja. Nagyobb baj az volt, hogy a férjürem ennyi ivás után még mindig nem dűlt el, mint a krumpliszák. Pengő Imre aggodalmasan figyelte lyuksógorát, akinek most nem igen ártott meg a bor. A kulcsárt gyanúsította, hogy az elvizezi a bort. Mert ennyi bornak már zsibbasztani kellene, és most alig van hatása sógorára. Szerelme pedig egyre gerjedt az asszony iránt, de hát józan férjtől nem lehet az asszonyt ellopni. Mikor a zene leállt és a tánc is, már ezer kint érzett be nem teljesülő vágya miatt. Ezért fogta a pálinkás butykost és oda ment lyuksógorához:

– Béla sógor, igyunk már egy kis kupicával! Még az este nem is ittunk együtt. Tán haragszol? – kérdezte mesterkélt aggodalommal „sógorát”

– Nem haragszok én sógor, csak azon gondolkodom, hogy mitől, vagy kitől vagyunk mi ketten sógorok? – kérdezte bambán.

– Ejnye sógor, még ennyit sem tudsz? – mondta sértődötten és sorolni kezdte:

– Szóval, keresztanyám sógorának az apja, a Te apósod anyjának a komája.

Ez olyan bonyolult hangzott, hogy nem volt érdemes tovább feszegetni ezt a kérdést, ezért megegyeztek abban, hogy ők igenis sógorok. Ha pedig már a sógorság így bizonyítódott, akkor arra inni kell. Imre azonban a kupica tartalmát óvatosan a háta mögé öntötte többször is. Béla sógor pedig minden esetben felhőrpintette, és csettintett utána egyet a nyelvvel. A hatás hamarosan jelentkezett. Béla sógor lábai elnehezedtek, szemei keresztbe álltak, és egyensúlyi zavarokkal küszködött. Bizony támogatásra szorult. Egyik oldalán az élete párja, a másik oldalon lyuksó-

gora támogatta a hazafelé vezető úton. Ejnye-bejnye, ez a Béla megint felöntött a garatra, bökte oldalba Rozál nene Panni nenét és intett az imbolygó másfél pár után. Neki ez már több volt, mint gyanús. Szeretett volna már ő is valami bizonyosságot tudni a táncolást megszakítókról, de Panni nenéhez képest ő még semmi perdöntőt nem tudott, csak sejtései voltak. Hiába figyelte a párjukat folyton csaló szerelmeseket, megfigyelése eredménytelen maradt. Az elmúlt héten is hiába állt feszült figyelésben a résnyire nyitott kiskapu mögött, mert a fiatalok, amikor a kapu előtt találkoztak, még a fejüket is elfordították egymásról. Fülelt, fülelt, amikor ezek köszöntötték egymást. A szerelmesek hallották, amikor nyílt Rozál nene kiskapuja, és ekkor egymásra nem nézve halkán súgták:

– Majd este!

Ilyen köszönés után Rozál nene most sem tudott meg semmit. Ezért olyan dühös lett, hogy epeköve megmozdult és görcsölni kezdett irgalmatlanul.

– Hogy a nyavalya álljon belétek! – sziszegte két foga közül és becsapta a kiskaput, hogy az eresz alatt meghúzódó verebek nagy csiripelés mellett hagyták el fészkelőhelyüket.

Irigyedett a fiatal párra. Mert bizony szeretett volna Csámborgó Olga bőrében lenni, amikor néha még bizsergett a vére. De az öregember az ő bizsergésére már nem figyelt oda. Inkább a folyton füstölő pipáját tömködté egy-két pohár bor mellett. De ha még élete párja bizsergésére oda figyelt volna is, nem tudott volna vele mit kezdeni. Így aztán más élvezet nem lévén, a nyelvének izomzatát egy kis pletykával tornáztatta Rozál nene. Ha tehetné, ezt el nem mulasztotta volna soha. Attól még nem múlik el a lagzi, hogy három vendég elmegy. Legfeljebb annyival kevesebben maradnak. Az öregasszonyoknak pedig újabb szerelmeseket kell kiválasztani, nehogy a pletyka csorbát szenvedjen.

A zene továbbra is szólt. Azok a vendégek, akik a jó nótákra figyeltek és táncoltak, továbbra is kellemesen töltötték idejüket a lagziban. Táncolt mindenki, még az idősebbek is táncra perdültek. Csak egy-két málészájú legény támogatta a ház falát úgy, mintha az anélkül kidőlné. Az ácsorgó pár nélküli lányok egy darabig még sóvárogva figyeltek feléjük, majd egymással kezdték el a táncot. Mert az ilyen jó zenére csak táncolni lehetett, de ácsorogni nem.

*„Nem vagy legény Berci,
Nem mersz hozzánk járni,
Apád-anyád előtt,
Rozi nenéd előtt,
Nem mersz megcsókolni.
Mert ha legény volnál Berci
Hozzánk is eljárnál Berci,
Apád-anyád előtt,
Rozi nenéd előtt*

Száz pár csókot adnál.”
„Látod-e babám, látod-e babám
Amott azt a nagy hegyet,
Míg az ott lesz, míg az ott lesz
Én a Tied nem leszek,
Aztat a hegyet a zsebkendőmnek
A négy sarkában is elhordom,
De mégis csak a Tied, mégis csak aTied
Leszek csárdás galambom.”

„Van egy nóta nem dalolja senki,
Elfelejtett, kopott kis regény,
Barna kislány fekete szemébe,
Szerelmes lett egy szőke legény.
Nyári est húzza halkán, csendben,
Egy muskátlis kisablak alatt,
Sírt a kislány, zokogott a lelke,
S kacagott egy legény ez alatt.
Szállj, szállj szerenád,
Egy holdvilágos éjen át,
Barna kislány azt zokogja,
Ablakában nem szól többé szerenád!”

„Falu szélén faragnak az ácsok,
Ide hallik a kopácsolások,
Eriggy lányom kérdezt meg az ácsot,
Egy pár csókért adnak-e forgácsot.
Édesanyám hamisak az ácsok,
Szoknyám alá hányják a forgácsot,
Kilenc csókot ígértem már érte,
Tizediket ráadásul kérte.”

Komámuram megelégette már azt, hogy az ő nótája még eddig nem hangzott el. Mint fővendég, közeledett a rezes banda felé, hogy az ő nótája is sorra kerüljön. Előtte azonban megölelte komámasszonyt, amiből az tudhatta, hogy most az ő nótájuk következik:

„Lenn a délibábos Hortobágyon,
Megakadt a szemem egy kis lányon,
Hullámozott a göndör haja a sötétbe,
Mikor belenéztem a szemébe.
El is megyek hozzá, meg is kérem,

*Legyen az én drága feleségem,
Boldogságom tudom nála megtalálom,
Lenn a délibábos Hortobágyon.”*

Komám uram hol jobbra, hol pedig balra forgatta komámasszonyt, míg a zenekar az ő nótájukat játszotta. A játszmat megismételtette egy újabb ráadással. A táncközben öblös hangjával énekelte a nótát. Bizony régen volt már az az idő, amikor ő ezt az asszonyt, mint göndörhajú kislányt hozta az Alföldről. Ő kőfaragó volt. Sok sírkeresztet és sok lépcsőt faragott életében. Ezekből sokat elvitt az Alföldre, hogy ott pénzért vagy terményért eladja. Egy ilyen út során ismerte meg azt a göndörhajú kislányt, akihez sokat vissza-vissza járt. Majd végül magával hozta Szomolyára. Az Alföldi lányok szívesen jöttek férjhez Szomolyára. Még szívesebben, ha valakinek ilyen mestersége és hozzá még kőbányája is volt. Az alföldi legények is örömmel házasodtak innen. Hiszen több leánynak volt itt bányája, cseresznyése, szőlője, ami jó megélhetést biztosított. Csak a dombokat, hegyeket nehezen szokták meg, melyeken a járás nehezebb volt, mint a régi otthonukban az Alföldön. Ekkor tájt volt szokás mondani: „Az alföldi ló nehezen megyen a hegyre”. Meg persze az alföldi ember is. Nem beszélve ha hátára felkötötték a Métyi-hegyen a húsz kilogrammos hátit tele cseresznyével. No persze, ha valaki Szomolyára házasodott, előbb-utóbb felkerült hátára a cseresznyével teli hát. Ha szerencséje volt, akkor a közelebbi cseresznyéstől kellett cipelni, ha nem, akkor messzebből. Szomolyán viszont sok cseresznyét ehetett, míg az Alföldön nem. A sok cseresznyeévés után nem ártott ha közel volt az erdő, mert nem volt közömbös, hogy idejében elérje-e a megkönnyebbülés helyét. Mert ha nem érte el, akkor baleset történt még józanul is. Ezt a veszélyt vállalni kellett, ha valaki a messze földön is ismert szomolyai cseresznyéből úgy istenigazában be lakni kívánt. Cseresznyeszedés közben hangzottak a dombok a cseresznyeszedők nótáitól. Erre akart most komámasszony emlékezni és fúvatta el a zenekarral, hogy fiatalságára visszaemlékezzen:

*„Érig a ropogós cseresznye,
Viszek a babámnak belőle,
Viszek a babámnak sej-haj belőle,
Ha beteg gyógyuljon meg tőle.”
„Már minálunk babám, már minálunk babám,
Az jött a szokásba,
Nem szedik a meggyet, nem szedik a meggyet,
Fedeles kosárba,
Fel megy a legény a fára,
A meggyfa tetejére,
Lerázza a meggyet,
Te meg babám szeggyed,
A rózsás kötényedbe.”*

– Sej-haj, csuhaj, kiabálták a legények a nóta után.

Bár Szomolyán – és máshol sem – nem rázták a meggyet, mégis így dalolták. Ez a lagzi legjobb alkalom arra, hogy a nótáját a vendég elfúvassa és vele együtt más is eldalolja. Izidor sógor is most látta legmegfelelőbbnek az időt, hogy nótáját elfúvassa. Az ő nótája keserű emlékekből fakad. A háború után öt évig volt hadifogoly Szibériában. Legyengülve, csont és bőr soványan tért haza. Sokáig nem hallottak felőle semmit, és ő sem az otthon maradottakról. Amikor végre hazajöhetett, menyasszonyát, mint asszonyt látta viszont. A fiatalasszony egy kisgyerek kezét fogta, mely akár az ő gyereke is lehetett volna, de nem az volt. Nem győzte várni menyasszonya és az első kérőnek kezét nyújtotta. Igaz, nem szerelemből, de hát bizonytalanul várni még rosszabb és – még ha szerelem nélkül is – a feléje nyújtó kezet elfogadta. Végül jó ember, gyerekének jó apja ez a másik férfi és ez a múlt szerelemnél fontosabb. Izidor sógor nem haragudott menyasszonyára, mert az öt év az öt év, de ha tehette, a nótáját elfúvatta:

*„Harangoznak a mi kis falunkban,
Édesanyám menjen a templomba,
Imádkozzon, a jó Istent kérje,
Hogy a fiát semmi baj ne érje,
Idekint az orosz határ szélén.
Csak még egyszer haza tudnék menni,
Nem kell nekem, a világon semmi,
Csak még egyszer lehetnék Te nálad,
Párnám lenne a Te selymes vállad,
Haza segít tudom nem sokára
Megláthatjuk egymást valahára.
Mikor haza segített az Isten,
Olyan kihalt, olyan árva minden,
Az hagyott el, akit úgy imádtam,
Aki után mindig haza vágytam,
Jobb lett volna messze idegenben,
Odakint az orosz határ szélén.”*

Izidor sógor a nóta végeztével kitörölte szeme sarkából a könnyet, ami ennyi év után még mindig kibuggyant, mint az egykori bánat. Majd töltött egy pohár bort magának, és felhajtotta saját vigasztalására. Sokan voltak, akik nála is rosszabbul jártak, mert súlyos betegen, vagy megcsönkulva jöttek vissza a háborúból. Sokan pedig soha nem értek haza. Itthon az árvák, özvegyek előtt meg-megcsillant a remény egy-egy hír hallatán, de remény csak remény maradt. A fiatalok részvétellel hallgatták Izidor sógor hallgató nótáját, és ez idő alatt tüdejüket teleszívták az őszi éjszaka friss levegőjéből. Most, hogy erőt gyűjtöttek, kezdődhetett ismét a tánc, mert a zenekar újabb nótába kezdett, amit dalolni és táncolni kezdtek.

„Nem adlak másnak,
 Nekem rendelt az élet,
 Nem adlak másnak
 Ha kell harcolok érted,
 Ha néha lenne még
 Köztünk bármikor is ellentét
 Sorsunk összehoz,
 Nem is tépi semmi szét.
 Én félre dobtam,
 Látod a büszkeségem,
 Haragszom Rád,
 Minek is jártam véled?
 Mert így az élet
 Olyan nagyszerű és szép lesz,
 És a Föld kerekén,
 Senkinek nem adlak én,
 De, senkinek nem adlak én”.

A zenekartól távolabb táncolt Ildikó az újdonsült táncosával, Gyurival. Végül is a lánynak azzal kell táncolnia, aki őt táncra kéri. Hosszú szőke haja lágy, vastag fontokban, fehér pántlikával bekötve a háta közepéig ért. A sátor lámpáinak fénye még fokozta dús hajfonatainak aranyló szőkeségét. A táncról, és szerelemtől piruló arca olyan volt, mint egy porcelán babáé, amelyből csodálatos szempár igéző, kék fényeket sugárzott a legények felé. A szép hangján énekelte a dalt, és táncolt mint egy tündér. A legények kézzől-kézre adták tánc közben és bolondultak érte, és egyetlen érintéséért. A dal, melyet énekelt, nem a jelenlegi táncosának volt címezve. Időnként észrevétlen figyelt a nagysátor másik sarkába, ahol az a legény táncolt, akinek titokban küldte ezt a dalt. A legénynek tetszett a lány és az, hogy ilyen szép lány nem közömbös iránta. Amikor tehette, felkérte, de hamar lekérték a lányt. Remélte, hogy az ő lagzijukban is szól majd a zene, a dal, és akkor már valóban nem adja másnak.

A mulatozással telik csak igazán az idő. Már jó pár órája annak, hogy a Nagyvílgy-tető mögött lebukott a napkorongja. Közel járt az éjfél. A vendégek mintha megfogytak volna, de ez csak a látszat volt. Valójában a menyasszonyosház vendégei szivárogtak ki észrevétlen a kapun, és mentek a menyasszonyosházhoz. Ők készültek fel a hérésszre. Ez a jelenet az, amikor nagy zenebona mellett, sok süteménnyel, itallal, pénzzel érkeznek majd vissza a vőlegényesházhoz, hogy a menyasszonytáncot eltáncolják. Így aztán a menyasszonyból már menyecske lesz – ifjú asszony! Azok a vendégek, akik maradtak, továbbra is jó hangulatban mulattak. Pál sógor és Gábor sógor egymást kínálgatták az itallal. Velük egy asztalnál ült Lojzi sógor is. Ő is megitta a magáét, azonban nála még a bor sem váltotta ki a mulatással járó örömet. Igazi elkeseredett ember volt. Ha tehette, igyekezett másnak is kedvet szegni. Nem volt elégedett semmivel, csak a rosszat emlegette. Valószínű, hogy csak titok-

ban örült, nehogy más is kérjen az öröméből. Legnagyobb öröme az volt, ha kitűnő színészi alakítással úgy eljátszhatta a szerencsétlen embert, hogy azt el is hitték neki.

– Mondjátok meg sógorok, miért ver engem az Isten? – kezdte bánatosan. Megvettem a földet a Vaslápánál és a kukoricát az évben elverte a jég. A Burbolya földet amikor megvettem, bevettem búzával, de az aszály tönkretette. Amikor a Gyepi gyümölcsösben megvettem a cseresznyést, akkor meg a vihar lehasogatta a fák ágait.

Gábor sógor már nem bírta tovább Lojzi sógor síralmait, ezért közbe vágott:

– Ejnye sógor, ejnye sógor! Mondd már meg nekem, hogy akkor miből gyarapodsz ilyen szépen, hogy ezeket a földeket mégis meg tudtad venni, meg a többit is.

– Hiába mondd Gábor sógor, én olyan szerencsétlen vagyok. Másnak minden könnyebben sikerül.

– Pali sógornak most is kettőt ellett a tehene, nekem meg csak egyet. Ugye Pali sógor?

– Hát kettőt, de már másnapra elpusztultak mind a ketten – mondta a kérdező.

De Lojzi sógort semmi és senki nem tudta attól a gondolattól megszabadítani, hogy ő a szerencsétlen. Gábor sógornak egyáltalán nem tetszett, hogy sógora elégedetlen, és mindig olyan savanyú, mint az éretlen büszke. Soha nem elégszik meg semmivel és csak azt emlegeti, ami szerinte rosszul sikerült. A jóról meg csak hallgat és nem dicsekszik el vele. Most sem állhatta, hogy ezt meg ne mondja neki:

– No látod Lojzi sógor, most jobb lenne, ha a te tehened is olyan kettőt ellett volna? Az csak egyet ellett, de egészségeset.

– Azt mondasz, amit akarsz, de mégis én vagyok a legszerencsétlenebb ember a faluban – válaszolt a vigasztalásával próbálkozó sógorának, aki csak fejét csavarogatta ezekre a szavakra, és úgy mondta:

– Én úgy gondolom sógor, hogy valóban szerencsétlen vagy és az is maradsz.

Erre Lojzi sógor megnyugodott, mert úgy gondolta, hogy sógoraival sikerült elhittetni szerencsétlen életét. De továbbra sem érezte jól magát, mert arra gondolt, hogy mennyit tudna ő dolgozni az alatt az idő alatt, míg mások jókedvű mulatásait kell figyelnie. Bűnösnek érezte magát, hogy most is hasznos munkavégzés nélkül kell az időt eltöltenie. A Teremtő úgy alkotta az embereket, hogy ilyen is legyen, meg olyan is. Az egyikből kifejejtette a munkakedvet, és nem dolgozott semmit, míg a másiknak annyit adott, amennyi két embernek is sok lett volna.

Fiskális úr az előbbiekhöz tartozott. Csak a vendégségbe hívást szerette. „Első” osztályú vendég lévén, nagyon szerette a potya evést-ivást. A napnak még nem volt vége, de neki már igen. Leesett az asztal alá, ahol egyfolytában nyöszörgött és gagyogott érthetetlen szavakat, amit már senki sem értett. Orrfacsaró bűzőket árasztott, ami arra utalt, hogy kis- és nagyszükségeit a nadrágja letolása nélkül többször is elvégezte. Ez már senkinek sem tetszett, ezért kitámogatták az utcára és magára hagyták. Ezek után nem kell mindjárt arra gondolni, hogy a menyasszonytánc ezáltal megszorbult, mert ő még sohasem dobott pénzt egyetlen menyasszonytáncban sem. Erre itt sem számított senki, viszont távozásával tisztább lett a lagzi levegője és környéke. A tánc és a dalolás folytatódott tovább:

„A csitári hegyek alatt régen leesett a hó,
 Azt hallottam kisangyalom véled esett el a ló,
 Kitörted a kezdet, mivel ölelsz engemet,
 Így hát csárdás kisangyalom nem lehetek a Tied.

Amott látok, az ég alján egy madarat repülni.
 De szeretnék a rózsámnak egy levelet küldeni,
 Repülj madár ha lehet, vidd el ezt a levelet,
 Mondd meg az én galambomnak ne sirasson engemet.

Amott látok az ég alján egy csillagot ragyoni,
 De szeretném a rózsámat minden este ölelni,
 Mert mindig fürdik a gólya, mégis sáros a tolla,
 Így hát csárdás kisangyalom Tiéd leszek valaha.”

„Nincs szebb lány a matyó lánynál,
 Vékony karcsú derekánál,
 Olyan vékony, mint a nádszál,
 Maga jár a legény után.

Még az anyja nem is tudja,
 Hogy a lánya milyen csalfa,
 Majd meg tudja, nem sokára,
 Gólya száll az udvarába.

Maga mondja a legénynek,
 Válassza feleségének,
 Jól van kislány én nem bánom,
 Csak az anyád ne sajnáljon.”
 „Száz forintnak ötven a fele,
 Egye meg a fészkes fekete fene,
 Nem lehet az ember fából,
 Ki kell rúgni a hámfából.

Még azt mondják részeges vagyok,
 Pedig csak a jó bort szeretem nagyon,
 Szeretem én mind a kettőt,
 Verje meg a jeges eső.”

Azt, hogy „verje meg a jeges eső” – különösen a régebben házasodott férfiak énekeltek nagy lelkesedéssel, azok közül is azok, akik vőnek mentek és az anyósukra

terelődött gondolatuk. Dalolás közben hosszú, keményszárú csizmájukat tenyerükkel csapdosták, hol egyiket, hol a másikat. Komám uram, Péter sógorral szemben táncolt. Helyesebben csak ugráltak, és a csizmájuk szárát csapdosták.

– Hej sógor! A mindenségit ennek a cudar világnak, meg a pletykás vénasszonyoknak, meg a finyás városi népségnek, meg minden naplopónak, akik ezen a világon csak a bánatot okozzák – kiabálta komám uram a zenét túlharsogva.

Komám uram a „finyás városi népség” megemlékezésénél az ifjú értelmiségi asszonyra gondolt, aki pedig a Péter sógor megváriasodott lánya. Péter sógor tudta, hogy az ő lányáról van szó, de nem neheztelt Komám uramra. Hogyan is haragudott volna, mikor ő is hasonlóan látta válogatós, finyás lánya viselkedését. Nagy bánata volt az neki, hogy lánya túl magasan hordja az orrát. Szégyenli fajtáját, ahonnan származott. Amikor lánya hazalátogat a városból nagy szeretettel várják finom ételekkel, de annak semmi sem ízlik a bacilusoktól való örökös rettegés miatt. A legutóbbi látogatásakor kedveskedni akart neki, amikor az istállóba hívta volna, hogy megmutassa neki a hízómarhákat, amiktől olyan szépen megszokott hízni a takarékbetétkönyv. Szerette volna, ha lánya csak annyira is megismeri ezeket a jószágokat, hogy az elejét a hátuljától meg tudja különböztetni. Legalább azzal legyen tisztában, melyik végén kell etetni, és melyik végén jön ki a végtermék. Sok unszólásra az istálló ajtajáig elment, de ott olyan illatokat érzett finyás orrocskája, hogy nem lépett be az ajtón.

– Pfuj! De bűdös van! – és már rohant is, hogy minél távolabb kerüljön.

– Bűdös neked az istálló is, meg a jószág is, meg az is, aki gondozza, csak a takarékbetétkönyvnek meg a pénztárcámnak nem bűdös a szaga – szólt apja az elrohanó lánya után

De az már ebből semmit nem hallott. Így talán jobb is volt, mert még ritkábban látogatta volna meg őseit, akik azt nehezen viselték volna el. Péter sógornak és feleségének régóta fájópont volt lányuk viselkedése. Sokszor gondoltak arra, hogy kár volt iskoláztatni, mert azóta csak a pénzüket szereti, de azt ugyancsak. Komám uram érezte, hogy Péter sógor kedve alábbhagyott. Tudta, hogy ennek lánya az oka, ezért el akarta terelni figyelmét egy kis koccintással:

– Ne törődjön sógor semmivel, csak igyunk egyet az egészségünkre! – szólította egy kis szívderítőre sógorát.

Az elfogadta koccintásra szóló buzdítását, mert manapság sem ismernek jobb búfelejtőt egy-két pohár bornál. Busa, egyik kezével falába kiálló csonkját fogta, másik kezében borosüveggel csörtetett befelé a kapun és kiabált:

– Gyönnek a hérészesek! Már a Pesta sógor házuknál járnak!

Ez a bekiabálás megzavarta a lagzi eddigi menetét. Először a zenekar indult a hérészesek elé. De ők már a bekiabálást megelőzően egyenként lopakodtak ki, hogy a hérészeseket zene kísérettel kísérjék be a lagziba, vagyis a vőlegényes házhoz. Ezért eléjük mentek és olyan hangerővel fűjták hangszerüket, hogy ha eddig valaki már elaludt volna a faluban, akkor az édes álmát félbeszakították volna.

„A házunk tetején zsúpfedél van,
 És ha tél van, összebújunk kicsi párom.
 Vasvillával szúrom ki a szemedet,
 Cintányérral verem szét a fejedet,
 Mert a mi házunk tetején zsúpfedél van
 És ha tél van, összebújunk, hogy ne fázzunk.”

„Piros barna lány mikor hozzád jártam,
 Ezt a legényt mindig nálad láttam,
 Kérdezd meg a muskátli virágot,
 Hány számos éjszakát töltöttem el nálad.
 Piros barna lány mikor hozzád jártam,
 Ablakid alatt, de sokat megfáztam,
 Kérdezd meg a fénylő holdvilágot
 Hány számos éjszakát töltöttem nálatok.”

A nóták alatt egyre közeledtek a vőlegényesház kapujához. Meg-megálltak, táncra perdültek vidám kurjongatások kíséretében. Igyekeztek minél nagyobb zajt csapni, hogy még akik bent maradtak a lagziban, mind kijöjjenek a fogadásukra. Nézzék meg milyen ijesztő alakokat öltöztettek egy-egy karóra, vagy seprő nyélre. Persze nézzék meg azt is, hogy milyen ajándékokat hoztak, mert bizony ők nem üres kézzel jöttek ám. A lagziból kiszűrődő fény, és az utca gyér világítása mellett komikusan festett a hérész menete. Az első személy magasan tartotta kezében azt a seprőt, amelyen a menyecskeruha piros színben fehér pettyekkel tündökölt. A menyasszony – a menyasszonytánc után – ezt ölti majd magára, bizonyosságul annak, hogy neki már bekötötték a fejét, ő már ifiasszony. A fejét ugyan ilyen színű fejkendővel kötik be. A seprúbáb mögött sok-sok ajándék, edények, de főleg sok finom sütemény. Hat-almas torták, melyek közül a leges-legnagyobb a menyasszonyi torta, amelyet az ifjú ara keresztanyja sütött, vagy süttetett. Ő sütötte meg az óriás nagyságú köszöntő kalácsot, amelyet két személy féltő óvatossággal cipelt, nehogy valami baja essék a bemutatás előtt. Beszéltek arról, hogy volt olyan lagzi, amikor a köszöntőkalács úgy megkelt (megnőtt) a kemencében, hogy az ajtaján nem fért ki a sütés után és a kemencét el kellett bontani. Ez természetesen „kakas” tejjel volt sütvé, mert hát az a legfinomabb. A kapuban a rezesbanda ismét fújni kezdte:

„Gyere be rózsám, gyere be,
 Csak magam vagyok idebe,
 Három cigánylegény hegedül,
 Csak magam járom egyedül.

*Gyere be rózsám, gyere be,
Csak magam vagyok idebe,
Húzd bele banda, most húzd rá,
Most van a vendég fogadás.”*

Mivel a hérész még erre a hívó nótára sem igyekezett befelé, ezért a rezesbanda ezt többször is megismételte. A hérészesek még egy darabig ugráltak a kapuban, mielőtt bementek. A kapuban az ifjú pár várta őket, kezükben égő gyertyával. Ez a fogadtatás főleg a most érkező menyasszony szüleinek tiszteletül szolgált, és természetesen a többi érkező kedves vendégnek is. A menyasszony szülei már az előbbiekben is a vőlegényesház lagzijában „mulattak”, vagy inkább a közös lagzi menetét irányították a háttérből. A mulatásról kevésbé lehetett szó, hiszen a mulatásnál fontosabb volt számukra az, hogy a lagziról a későbbiekben mindenki jó véleményekkel legyen. Az ifjú pár és vőfélyeik a sátor és tisztaszoba felé irányították a hérész nagy sikításokkal, kiabálásokkal érkező vendégeit. A vendégeknek disznótoros eledel készült felszolgálásra a menyasszonytánc kezdete előtt, hogy legyen erejük a további táncra. Erőre, főleg a menyasszonynak volt szüksége, hiszen ebben a táncban ő táncol mindenkivel. De ez a tánc már pénzbe kerül. Az asztaloknál helyet foglaló zsbongó vendégek előtt a nagyvőfély jelent meg, kezében párolgó disznótoros étellel. Mögötte most is a többi vőfély libasorban, kezükben finom, ínycsiklandó ételekkel várták, hogy a nagyvőfély beköszöntse az ételt. A nagyvőfély a torkát köszörülte, majd csendre intett:

– Halljunk szót Uram! – kiáltott a zsbongó vendégeknek, majd a köszöntőbe kezdett:

*„Tisztelt Vendégsereg, immár megérkeztem,
De merem állítani, nem jöttem üresen,
Ezen eledelért nagy próbát tettem,
Hét napig egy kannal mindig verekedtem.
Kicsiben múltott, hogy fogam ott nem hagytam,
De oda se neki, csakhogy megbirkóztam.
Itt tehát a rántott hús és hurka, egyétek,
Igen jó étvágyat kívánok Tenéktek.”*

Nem igen kellett sokáig kínálgatni az asztalok mellé telepedett vendégeket. Az elmúlt órák táncolásai és ugrádozásai még fokozták nyál elválasztásukat az asztalok környékén terjengő disznótoros illatokkal együtt.

– Rakjátok csak le az asztalra minél előbb! – szólt Márton koma a hozzája közelebb álló vőfélynek, aki nem is kérette magát sokáig, hanem letette a disznótoros étellel teli tálat.

Még idejében sikerült a forró táltól megszabadulnia, mert az volt az érzése, hogy amennyiben a beköszöntő egy versszakkal hosszabb, akkor azt csúfosan ejti a földre. Márton koma jobb oldalán, élete párja, Róza asszony segített a vőfélynek aszta-

lukra helyezni a disznótoros tálat. Velük szemben ültek az ő kedves komájuk, és komaasszonyuk, akit az Alföldről hozott magával a komaúra, amikor summásnak volt elszegődve hozzájuk. Igaz, tíz évvel idősebb komámuramnál, de sokkal gazdagabb, mint bármelyik szomolyai lány. Először kisebb akadályok adódtak, ennek a frigynek létre jötténél, mivel komámuram még ilyen hozomány ellenére sem volt hajlandó Szomolyát elhagyni. Mivel a lány otthon nem kelt el, oda kellett eladni, ahová kérték. Az após-anyós tisztos hozománnyal engedte el lányát az alföldi faluból. Ott eladták a hozományul szánt földeket, és Szomolyán vettek lányuknak helyette szántót, szőlőt, gyümölcsöst, bányát, házat. Így aztán máris gazdagon indultak az életnek. A Burbolyán két hold, a réten három hold, a Gyűrön egy hold szőlő, a Gyepi részen egy hold cseresznyés, a Hátmegi réten egy hold kaszáló és a falu közepén egy szép nagyház a hozzátartozó gazdasági udvarral, és még az Ispánbeki bányáknál egy kőbánya. Az András koma így indult az életnek. Igaz, nem valami szép volt az élete párja, de hát azt vallotta, hogy bárki megcsúnyulhat, mert szépség az mulandó. Különben sem kell mindig egymást nézni. Ő inkább – ha tehette – egy másikat nézett, aki fiatalabb és szebb is volt, mint élete párja. Ezt azonban igen óvatosan csinálta. Nem szerette volna az előbb felsorolt szerzeményeit elveszíteni. Bár ez nem könnyen sikerült volna, mivel az igen-igen ragaszkodott hozzá. András koma azóta sokszor átgondolta már, hogy helyesen cselekedett-e, amikor a csúnya, de gazdag lányt feleségül vette.

– Jobb lenne-e azóta is a más birtokán summásnak lenni? Jobb lenne-e most is koldusszegénynek lenni? – kérdezte olyakor önmagától, amikor feleségét hasonlított össze észrevétlen, fiatalabb és szebb asszonyokkal.

– Nem! – volt a válasz önmagának. Ő akkor eldöntötte: Nem akar a más birtokán szegényen megdőglenni.

Most a késői vacsora közben a Márton komája töltött poharába és kérte koccintásra:

– Komám uram, fogja már a poharát, mert beszövi a pók! – utalt ezzel a gyakoribb ürítésre.

– No, akkor Isten-Isten! – fogta meg poharát András koma, pedig már időnként keresztben álltak szemei és réveteg tekintettel nézett a semmibe. De olyan jól esett egy kis zsibbadás, főleg ha a Márton komájával ült le poharazgatni.

Ha tehette ilyenkor mindig elmesélte, hogyan ismerkedett meg élete párjával.

– Szóval, amikor egyik kukoricasorból fordultam át a másikba, láttam, hogy jön rám szemben valaki. Én mindjárt láttam, hogy ez a valaki vagy asszony, vagy lány – kezdte el történetüket egy korszakalkotó felfedezéssel. Mert ha már valaki női ruhában jön vele szemben, ugyan mi más lehetne még. Főleg, ha a női ruhába öltözött egy icipicit hasonlított a női nemre.

Annyi bizonyos, hogy ez az alak csak egy picit hasonlított a női nemre. András koma annyira azért nem volt elzsibbadva, és figyelemmel kísérte nem-e hallja az ő beszédét élete párja. Az nem hallotta, mert Borcsa nene legújabb pletykáját hallgatva, még a szája is tátva maradt. Ettől kissé megnyugodva folytatta tovább:

– No, szóval amikor odaér hozzám, mint akinek felvágta a nyelvét, kötekedni kezd velem:

– Nagyon semmire való munkája van magának hallja-e, de tán még annál is semmire valóbb – mondta, és mutogatta, hogy itt sincsen kikapálva a gaz, meg amott se.

– Hát magát, meg honnan szalajtották? – tettem fel neki a kérdést, mert ez alatt a pár nap alatt még nem volt szerencsém látni, ha egyáltalán szerencse egy ilyen perszónával találkozni.

– Én vagyok a gazdának a lánya! – jelentette ki dacosan.

– Maga? Nem inkább az anyósa? – mondtam neki, mert ezek a vénlányok mindig idősebbnek tűnnek, mint amennyiek valójában. Meg aztán ő se mondott nekem semmi hízelgőt, akkor én minek mondjak.

– No szóval – miután ilyen szépen elbeszélgettünk láttam, annyira dühös, hogy nemcsak az elhagyott gazomat tépi, hanem a kukoricát is.

Tetszett nekem, hogy sikerült ennyire feldühítenem. El is határoztam, megkérem a kezét.

– Mondja már meg, mi tetszett meg rajta? – kérdezte Márton koma, nem leplezett kíváncsisággal.

– Hát rajta semmi, de a földje, vagyona, az igen! Mert mégis csak jobb a saját földemet kapálni.

– Miféle kapálásról beszélsz Te? – fordított hátat Borcsa nenének komámuram élete-párja, mint aki sejtené, hogy az ő személyéről esik szó.

– Miféle kapálás, miféle kapálás, az az átkozott kapálás, ami egész nyáron van! – emelte fel hangját sértődötten András koma, és töltött ismét a poharába, hogy pótolja azt a szeszt, amit beszéd közben kilehelt magából.

Mellettük gyereksírás hallatszott a szomszéd asztaltól. Anyukája próbálta csitítani, de az ennek ellenére tovább rezegtette hangszálait úgy, mintha a felnőttek zsi-bongásait szerette volna utánozni.

– Ejnye-bejnye aranyos cseppségem, hát neked mi bajod? Jobb volna már aludni ugye aranyvirágom? – fordult a felsíró gyerekhez Marcsa nene, de az még inkább sírni kezdett. Lehet, hogy Marcsa nene kakas karmolta orra ijesztette meg.

– Most ébredt fel nem régen –, mondta Marcsa nenének csalfa szemű anyukája, akiről sokan tudni vélték, hogy nem veti meg a szoknyapecér férfiak társaságát, ha erre alkalom kínálkozik.

– No, no édeslelkem, ne sírjál! Ilyen nagybabának már nem szabad sírni – mondta ismét Marcsa nene, amikor az csak fokozta sírását.

– Tisztára olyan ez a gyerek, mint az apja. Szakajtott az apja. A haja, a szeme, mintha a szájából köpte volna ki ezt a csöppséget, – állapította meg.

Az anyukája ennyi dicsérő szóra elpirult, vagy azért, mert ő tudta csak igazán, hogy férjére hasonlított a legkevésbé. Ahogy a gyerek nőtt, úgy lett egyre bizonyosabbá, hogy nem hasonlít a névadó apjára, sokkal inkább arra a szoknyapecér Kormos Gyurira. Sokan pletykáltak is már erről a faluban. Éppen ezért jól esett Marcsa nene sokatmondó megállapítása, hogy a gyerek kiköpött apja. Persze, ő azt mondta, olyan, mint

az apja. Hogy az ki lehet, azt csak a jó Isten tudja, vagy az se. Annyi bizonyos, hogy a nevet adó apjára hasonlított a legkevésbé. De az ezt nem vette észre, és büszke volt, hogy neki már milyen fia van!

A késő éjjeli vacsora befejezésével készülődés kezdődött a tisztaszobában. A szoba egyik sarkában fehér abrosszal leterített asztalt helyeztek. Az asztal közepére egy előre kiválasztott repedt tányért tettek, amit fehérkendővel takartak le. A repedt tányért azért választották, hogy az könnyebben eltörik, ha rácsapnak puszta kézzel. Meg aztán ha már el kell törni, akkor a selejtes törjön el. Különben is, ki látja azt, hogy milyen tányér van a fehér kendő alatt? Senki! Így még egy gyengébb nagyvőfély is könnyebben eltöri, ha eljön az ideje. Mert az bizony nagy szégyen, ha egy vőfély csak többszöri próbálkozásra képes darabokra törni. Törés nélkül pedig nem kezdődhet el a menyasszonytánc. Az így elkészített asztal mellé székeket helyeztek. Itt foglaltak helyet az örömszülők, és a keresztszülők. Előfordult, hogy rajtuk kívül még más idősebb asszonyokat is megbíztak az asztal körül lezajló események pontos megfigyelésével. Itt lehetett csak igazán képességüket kibontakoztatni a szűrös szemű, mindent megfigyelő pletykás vénasszonyoknak. Mert meg kellett figyelni: ki kérte fel a menyasszonyt, és mennyit dobott a menyasszonytánc pénzes tányérjába. Ezt ugyanis illett visszaadni, ha majd eljött az ideje, ha majd a most még ifjú párt is lagziba hívják. Akkor aztán az emlékezetből feljegyzett pénzek jó része visszakerült az ajándékozők rokonságához. De addig az ifjú pár használta, ami hosszú évekig is rendelkezésre állt. A zenekar is közelebb költözött a menyasszonytánc helyszínéhez, mégpedig a hosszú, oszlopos ámbituson foglalt helyet – azaz a tornácon. Azok a vendégek, akik elfelejtettek pénzt hozni – vagy nem hoztak, hogy el ne vesszítsék –, már korábban hazamentek érte. Tízesek, húszasok, százasok ott lapultak már a zsebekben. Készen arra, hogy a menyasszony táncra kérésének pillanatában a leterített tányérban hivalkodjanak gazdájuk nagyvonalúságáról, bőkezűségéről. A nagyvőfély jelent meg a tiszta szoba küszöbén. Finoman köszörmelte torkát, jelezve szándékát, hogy ő most valamit akar.

– Halljunk szót Uraim! – kiáltotta el magát a zsibongó vendégek között, és a köszöntőjébe kezdett:

*„Íme, itt áll előttem az ékes menyasszony,
Hogy menyasszony fővel még egyet mulasson,
És minden vendégünknek egy nótát juttasson.
Táncoljon hát vele mindenki egy kurtát,
Csak le ne tapossák a cipője orrát.
Mert gondoljanak arra, hogy drágáért varrták.
Az asztal közepén áll egy üres tányér,
Én kezdem a táncot, a többi még ráér.
Húzd rá banda az új házaspárért!”*

Amikor befejezte köszöntőjét, jobb kezével zsebébe nyúlt és az addig ott lapuló százasokba belemarkolt, majd ökölbe szorította kezét. Az ökölbe szorított kezével

az asztalra helyezett, letakart tányérba csapott. A tányér nagy csörömpöléssel hullott darabjaira, az őt rejtő fehér kendő alatt. Bár erre a csörömpölésre lehetett számítani, mégis sok idős asszony ijedten kiáltott fel:

– Jaj, hogy a zíz egyen meg! – kiáltott Panni nene is, de esze ágában sem volt, hogy ezt komolyan kívánja is.

Ez akár egy dicsérő szó is lehetett, méltatva ezzel a nagyvőfély tányértörő erejét. A nagyvőfély büszke is volt a sikeres tányértörésre, és sugárzó arccal nyitotta meg ökölbe zárt kezét, amelyből a piros százforintosok hullottak a fehér kendőre.

– Enyém a menyasszony! – kiáltotta. A rezesbanda nem ijedt meg, mint az idős asszonyok, hanem a nótába kezdett:

*„Az a szép, az a szép,
akinek a szeme kék, akinek a szeme kék.
Lám az enyém, lám az enyém sötét kék,
Még sem vagyok a babámnak elég szép.
Nem azért szeretlek, hogy én elvegyelek,
Hogy megcsaljam a szívedet,
Ki csalom a szívedet a helyéről,
Letagadom a csillagot az égről,
Mert az a szép, az a szép,
Akinek a szeme kék, akinek a szeme kék.”*

A menyasszony ruhája tollpiheként repült a táncforgás közben, mint a mennyországból alászálló angyalka hófehér ruhája, de ez nem csak látomás volt, hanem a megfogható valóság. Fehér fátyla rátekeredett a nagyvőfély derekára, és a rövid tánc végéig ott is maradt.

– Enyém a menyasszony! – hallatta hangját Juli édesapja, miközben ropogós százforintosokat dobott az asztalra terített fehér kendőre, a nagyvőfély iménti százasai mellé.

Megcsókolta lányát, és egy rakoncátlan könnycsepp jelent meg az erősnek hitt férfi szeme sarkában. Ki tudja mi jutott eszébe? Talán az egész élet könyörtelen küzdelme, vagy talán az, hogy ezen a napon lányát elveszítette, aki ezen a napon belépett a „nagybetűs” életbe. Önálló életet kezd Jánossal és majd gyerekeik lesznek, és ekkor lesz ő nagypapa. A lánya pedig a gyorsan felnövő gyereket házassítja meg, mert az évek hihetetlen gyorsasággal kergetik egymást, akár az égen a fellegek. Bármilyen csalta is ki ezt a könnycseppet, nem kell szégyellnie, hiszen egy ilyen esemény ritkán adódik az életben.

– Enyém a menyasszony! – dobta százasait nem fukarkodó kezével az asztalra az újdonsült nászura és érintette meg vállát a még táncoló nászúrának.

Az átengedte a további táncot nászúrának. Az após megcsókolta ifjú menyét, és az egyfolytában szóló zene hangjára ő is táncba kezdett.

– Tudod-e lányom, én már többször mondtam ennek a Jánosnak, hogy náladnál szebbet nem igen talált volna Szomolyán, de még azon túl sem – mondta menyének kedvesen apósa.

Az még jobban elpirult ilyen szép szavak hallatán, pedig már a tánc is megtette hatását, mert arcán minden festés nélkül is rózsaszín árnyalat jelent meg. De azért jólesett apósa kedvesen csengő beszéde.

– Enyém a menyasszony! – csapta piros százasait az asztalra Juli bátyja, és vette át a táncot a most már sógor urától.

A két testvér érzékenyen nézett egymásra. Hiszen együtt nevelkedtek. Ismerték egymás örömet-bántát, amiket egymásnak elmondtak. Nem volt titok közöttük. Ezután már ez is másképpen alakult, mint eddig volt.

– Elfáradtál-e már Julikám? – Kérdezte kedvesen hűgát.

– Á, dehogy fáradtam! Még messze van a menyasszonytánc vége – mondta bátyjának, és már hallotta is az újabb táncosának hangját:

– Enyém a menyasszony! – zavarta meg a testvérek táncát Rozika – Juli egyik barátnője – és ötven forintosát a többi pénz tetejére dobta, a másik kezéből pedig egy terjedelmes csomag ereszkedett az asztalra. Ebben a csomagban a barátnők külön ajándéka bújt meg, és azt bizony haladék nélkül meg kellett keresni, mielőtt az újabb táncot elkezdenék.

Sejtések már voltak a csomag tartalmát illetően, de ezt a menyasszonynak illet azonnal kibontani. Felmerült a gyanú, hogy ez az egész csomagbontás csak arra szolgált, hogy a menyasszony új erőt gyűjtsön a további táncához. Leült a selyem szalaggal átkötött terjedelmes ajándéka mellé, és bontani kezdte. A külső borító eltávolítása után egy újabb kötést talált, újabb borítóval. Ezt is kibontotta, amikor ismét egy újabb borítót talált. A kíváncsi körben állók türelmetlenül kiáltottak fel:

– Dobd el Juli, nincsen abban semmi!

De ő türelmesen bontotta tovább, és az előbbi eredmény újra és újra megismétlődött, a körülállók egyre fokozódó türelmetlensége ellenére. Az ajándécsomag az eredeti méretének tizedére csökkent, de azt tovább kellett bontani, az eddigi kudarc ellenére is. A végére már egy gyufásbodoz méretűre csökkent nagysága és még mindig ismeretlen volt tartalma. Annyi bizonyos volt, hogy az utolsó szalagot kell kibontani, és ott az ajándék. Az utolsó borító lebontásával egy pici baba hullott az asztalra, a jelenlévők nagy derűtségére.

– Hogy a rossz törjön ki benneteket! – csapta össze két kezét Rozál nene és fordult a lányok felé, akik ezt a célzatos csomagot összeállították a menyasszonynak.

Mire jól kikacagták magukat a táncra várók, a menyasszony is jól kipihente magát és megértette az ajándék üzenetét, kezdődhetett a tánc. A zenekar újabb nótába kezdett:

*„A zsebkendőm négysarka, simára van vasalva,
Mind a négy sarkába a babám neve van varrva,
Egyik szőke, a másik barna, a harmadik csodaszép,
Megállj te, csodaszép, majd eszedbe jutok még.
Majd eszedbe jutok babám, de már akkor késő lesz,
Majd ha az én szívem, nem a tiéd másé lesz.”*

– Enyém a menyasszony! – kérte táncra a keresztapja, miután százasait az asztalra dobta.

Hiába volt a pihenő, mégsem ment jobban a tánc. A keresztapa ugyancsak bepityókázott már. Nem most volt már a lagzi kezdete, és azóta sok sógorral, jó baráttal, komám urammal, komám asszonnyal, sógorasszonnyal kellett koccintania. Még az esze a helyén volt, de a lába már botladozott. Így aztán saját lába helyett a keresztlányáét használta e rövid tánc alatt is.

– Bocsáss, bocsáss meg! Ismételte ilyenkor. Tudod, régen táncoltam már, próbálta magyarázni botladozását.

A keresztanya – aki az asztalnál pénzfigyelő volt –, restellte férjeura támoltygását és hallotta annak mentegetőzését, nem állhatta szó nélkül:

– Igaz, régen táncoltál, de nem régen ittál, és ez a Te bajod! – súgta oda komaasszonyának.

A keresztapa sejtette, hogy róla van szó, de tudta, hogy élete párjának igaza van. Meg aztán a lába után a nyelve is botladozott és a kettős látása is kialakulóban volt, és ezt ő is restellte. Megváltás volt számára, amikor fia kérte le tőle a menyasszonyt.

– Enyém a menyasszony! – szolt, miután az összegyűrt százasait az asztalra dobta.

Hiába, táncolni igazán a fiatalok tudnak! A két keresztgyerek táncát mindenki élvezettel figyelte, amint a csárdást gyönyörűen táncolták. De egy fél percnyi idő után újabb kérő dobta pénzét az asztalra.

– Enyém a menyasszony! – szolt erélyesen a szomszédasszony, mintha már ő nem kerülhetne sorra ebben a táncban, és ötvenesét az asztalra ejtette.

A régebben étvágyára fordult asszonyság lassúbb tempót diktált, mint az előző táncosok. De annál jobban forgatta nyelvét, mert az legalább még karcsúnak volt mondható. De gömbölyded alakja a teltkarcsú fokozaton is túl járt.

– Jaj, hogy egyem meg a lelked Julikám, de szép vagy aranyom. Nem hiába bolondult beléd ez a János, de nem is talált volna nálad szebbet ebben a faluban, de még a többiben sem!

Valóban szép volt, még ha hízelgésnek tűntek is az előbbi nyájas szavak. Arca újra kipirult a táncból pirosítószer nélkül is. Nem használt ő semmilyen kenceficét, mint a városi nők, akik a sok kenőcsök és pirosítószerek hatására negyven éves korukra már csúnya ráncokat kénytelenek magukévá tudni. A falut ölelő dombok erdőinek fái, és a mezők virágai biztosították az ő hamvas arcának üdeségét, testének, lelkének egészségét minden más szernél jobban. Birta is a táncot, amely most a pénzt hozta, amelyből az első lépéseket meg lehet tenni a jövőjük felé. Egymás után kérték fel a táncra a közeli és távoli rokonok, ismerősök, barátok, barátnők. Húszasok, ötvenesek, százasok gyűltek halomba a törött tányért takaró fehér kendőn. Ahogyan szaporodott az asztalon, úgy fogyott a zsebekben a pénz., A zenekar is újabb nótába kezdett:

*„Hogyha nékem, hogyha nékem száz forintom volna,
A kilincsem, a kilincsem színaranyból volna,
De mivel, hogy nincsen, fából van a kilincsem,
Így hát nékem semmi pénzem sincsen.”*

A menyasszony már egyre hosszabb ideig volt kénytelen táncolni egy-egy partnerével. Ez volt a biztos jele annak, hogy a menyasszonytáncra szánt pénz már elfogyott a táncosok zsebéből. A vőlegény már résen állt arra, hogy bármely pillanatban elrabolja a menyasszonyt, immár feleségét a tisztaszobából. A függöny mögül leskelődött még egy rövid ideig, majd hirtelen előugrott, az asztalra egy csomó százast dobva kiáltotta:

– Enyém a menyasszony! Ezután ölébe kapta, és mint könnyű pelyhet vitte el a táncolók orra elől, mielőtt azok egyáltalán megakadályozhatták volna.

Ez után az esemény után nem volt többé menyasszony. Átöltözött a fehér pettyes piros menyecske-ruhájába, és alig egy húsz perc multán megjelent újra a tisztaszobában, ifjú menyecskéként. A vendégek ismét megbámulták, mert hiába egyszerűbb volt ez a ruha a menyasszonyi ruhánál, mégis csodálatosan szép volt ebben is.

– Jaj hadd nézzelek meg drágaságom! – szólt Panni nene kedvesen, és körbejárta az újdonsült menyecskét.

– Szakajtott olyan vagy, mint az anyád volt ilyen idős korában.

Az anyukájának könnyeket csalt szemébe az iménti megállapítás. Talán arra gondolt: Most volt kislány, és már asszony. Így rohan el az élet. A rezesbanda fűjni kezdte a nótát:

*„Tűzről pattant kismenyecske vagyok én,
Kinek csók kell, jöjjön ide adok én,
Adtam csókot százat is egy legénynek,
Azt is tudom, jól esett a szegénynek.”*

*„Lányok a legényt jól meg becsüljétek,
Ha részeg is ágyba fektessétek,
Fektessétek a paplanos ágyba,
Adjatok csókot mind két orcájára.”*

Ezek a nóták egy rövid menyecsketáncra szolgáltak. Még egy kevés pénzt is dobtak a táncolók, de ez már nagyon kevés volt. Majd végül az ifjú pár eltűnt az éjszakában – észrevétlenül. Az örömszülők összehajtották a pénzes kendőt, és elvonultak, hogy egy csendes helyen megszámolják a menyasszonytáncban kapott pénzt. A zenekart kifizették, akik ezt követően elkészöntek a vendégektől, kiknek létszáma ekkorra már ugyancsak megfogyatkozott. A lagzi ezzel véget ért. Már a közelebbi rokonok is hazafelé indultak, hogy a mulatás okozta fáradalmat egy kiadós alvással kipihenjék. Rozál nene is ballagott hazafelé. Mellette ura, – de nem parancsolója

–totyogott. Fürkésző tekintete a sötét utca szegletében egy csókolózó párt fedezett fel.

– Szégyen gyalázat, amit ezek a fiatalok csinálnak. Mi lesz ezekből a fiatalokból?! Mi lesz a világból?! – mondta olyan hangosan, hogy aki az utcán van mindenki hallja.

– Ejnye ángyom! Maga is így csinálta, amikor fiatal volt! Vagy magát a szentlélek szállta meg, hogy a lányai megszülettek? – próbálta Pesta sógor csillapítani, de ő még dühösebb lett.

– Még a szentlélek nevét mered a szádra venni, Te lator?! Még te is a pártjukat fogod?! Ott végzed te is, ahol ők, a tisztítótűzben! – hallatszott Rozál nene kiabálása még a távolból is.

És hallatszott, amint a világ végét, és újabb Szodomát, Gomorát jósolt meg. Aztán az ő hangja is elhalkult, amint egyre távolabb kerültek a hazafelé vezető úton.

A fogyó hold még ezüstös fényével ragyogta be a falut, hogy aztán a Nagyvölgytető mögött pihenőre térjen. A Gyűr-tető mögött – a keleti égbolton – a pirkadatnak még semmi jele sem látszott. Azonban a lagzit túlélő kakasok és tyúkok már a közeledő hajnalt jelezték. Ezúttal nem kellett tartaniuk attól, hogy népüket ezen a napon is veszély fenyegeti. Ezen a napon nem készült lagzi Szomolyán. A kakasok vidám kukorikolással, a tyúkok kotkodálással köszöntötték a közeledő napkeltét, amely már nem járt messze. A hajnali homályban itt is-ott is egymáshoz bújó szerelmesek ballagtak hazafelé, a sok tánctól, mulatástól fáradtan. A csillagok fénye, mintha megkopott volna, már nem ragyogott annyira, mint egy órával előbb. Halványodni kezdett az előbb még oly csillogó fényük, hogy aztán ők is pihenőre térjenek. A hazafelé ballagó legények és lányok énekelni kezdtek:

*„Megyen már a hajnal csillag lefelé,
Az én rózsám most ballag hazafelé,
Lábán van a csizmája, lakkos szárú kis csizma,
Rásütött a hajnal csillag sugára.
Amerre méggy édes rózsám kívánom,
Hogy a rét is előtted, piros rózsává váljon,
Hogy a rét is előtted, tiszta búzát teremjen,
A Te szíved engemet soha el ne felejtсен!”*

AZ ARATÁS ÉS CSÉPLÉS

A pacsirta az Ég és Föld között egy helyben lebegett. Trillázó énekével köszöntötte a májusi égen lassan tova haladó bárányszerű felhőket, amelyek fölé még ő sem bírt repülni. Pedig milyen jó lett volna csak egyszer is föléjük repülni, hogy minél messzebbre láthatott volna és minél távolabbra küldhette volna a májust dicsőítő énekét. Így azonban csak a falu alatti búzaföldeket láthatta, melyeken ilyenkor – vasárnap – csak egy-két szorgalmas gazda nézelődött kíváncsian, a búzavetéseket nézgetve, melyből majd a jövő esztendő kenyere lesz. Mert nincs annál kellemesebb időtöltés, mint vasárnap délután a saját búzavetését meg szemlélje a Föld gazdája. Ez még akkor is kellemes dolog, ha örökölte földjét, ha pedig napszámosként kereste meg a földre valót, akkor még inkább kellemes érzés. Sándor gazdának – és családjának is – sok napszámos munkába, spórolásba került, amíg a föld ára összejött. Sokat kellett ezért a földért kapálni az egri szőlőhegyeken és sokszor kellett az egri piacra hátyival a hátukon Szomolyáról cseresznyét cipelni. Azonban mindezeket a fáradtságokat most feledtette vele a szépen zöldülő búzaföld, amelyen a vetés már olyan nagyra nőtt, hogy a benne megbúvó fácánok, nyulak és foglyok népes kis családjai elbújhattak benne.

Nem kellett már summásnak elszegődni az Alföldre azért, hogy a jövő esztendőre való kenyér meglegyen. Ezzel a büszke tudattal szemlélte a vetést, amelyen nem-sokára már a búzakaralások apró, kis hajtásai is láthatóak lesznek. A zöldellő búza, mintha érezte volna gazdája ügyelő, gondos tekintetét, az enyhe szélben meg-meghajolt, hullámozott, így köszöntötte meg a törődést. Mert bizony sok fáradtság, munka eredménye az, amíg a vetés ilyen szép látványt nyújt a gazdájának és más szemlélőnek is. Már ősszel a megrágyázott és mélyen megszántott talajra rá kell vetni a magot. A kézzel elszórt magot ismét beboronálják a földbe. A boronát tehenesfogat, vagy lovasfogat húzza és már így a magot földdel takarja. A földdel betakart mag a nedves földben még ősszel kikel és amíg az időjárás engedi, növényt is, mire aztán

bezöldül a bevetett föld. A télen a hótakaró meleg dunnaként védi a fagyástól. Ha azonban a jótékony hótakaró elmarad, akkor bizony a felfagyott búzát le kell hengerelni, hogy a levegőben lógó gyökerei ismét talajba kerüljenek a tavasszal. Ha netalán gyomnövények szaporodnának el a búzában a tavaszi esők hatására, azt bizony ki kell onnan gyomlálgatni, mert a búzavetést tönkre tennék.

A jótékony tavaszi esők és a kellemes meleg hatására szárba szökken a búza. Egyre nagyobb lesz a kalász és egyre súlyosabb, amiért aztán a föld felé hajlik a súlyosbodó búzaszemekkel. Az előrelátó, gondos gazda, a szőkülő kalászkok láttán az aratást készíti elő. Sándor gazda már az ősszel hozzá kezdett az aratás előkészítéséhez. A falu határában található ingoványos völgyekből sarlózott annyi csuhit, amennyi a learatott búzaszálak kévébe kötéséhez elegendő. Ezeket a csuhikat (hosszú, vastag fű) a száradás után még a télen kötélle csavargatta a család. Azok a búzák, amelyek hosszú szárúra nőttek, önmagukkal is beköthetők. De azokat, amelyek az időjárás mostohasága miatt nem nőttek meg nagyra, csak a kötél segítségével lehet megkötni. A kasza élezése egyik legfontosabb feladat, mert életlen kaszával hamar elfárad a kaszás. Az egyébként is meleg időben, hamarjában csurogni kezd a víz a homlokáról. Ilyenkor merülhet fel az a gyanú, hogy ez azért van, mert a kaszás silány ember, aki még kaszálni sem tud. Ez bizony olyan dolog, ami leértékeli a kaszáló embert, mert milyen ember az, aki még kaszálni sem tud? Egy jó éles kaszával végzett munka, jóval eredményesebb, még egy kevésbé jól kaszáló embernek is. Tudta ezt jól Sándor gazda is. Ezért nagy gonddal készült az élezéshez – azaz a kasza veréséhez. Az ehhez szükséges kaszaverő ültöt beverte a földbe, majd kis kalapácsával a kasza élét verte egyre vékonyabbá, hogy minél élesebb legyen. Erre a kalapálásra lett figyelmes a szomszédos Marcsó nene és András bátyó figyelmét próbálta a zörejre irányítani:

– Hallod-e? Sándor már az aratásra készülődik! Jobb lenne, ha nem a legyeket csapdosnád a lábadon, hanem az aratáshoz készülődnél.

– Nem kell azt elkapkodni! Van még arra idő bőven –, nyugtatta meg párját András bátyó, aki arról volt híres, hogy soha nem kapkodott.

– Persze, van még idő! Te mindent az utolsó napra hagysz, csak az evést nem halogatom! – mondta erre Marcsó nene és nem is próbálkozott tovább a neveléssel, mivel az mindig eredménytelen volt az életük során.

Sándor gazda ebből a perpatvarból nem hallott semmit, így a kasza élezése után a sarló élezéséhez fogott. Amikor még a tartalék kaszát is megélezte, a szekér tenge lyét kente meg jófajta kenőzsírral, hogy kerekei ne nyikorogjanak úgy, mint János koma szekerének a kerekei. Nem akarta, hogy az egész falu hallja és tudja, hogy ő az adott percben melyik dombról ereszkedik be a faluba. Igaz, most nem kell a dombról leereszkednie szekerével, hogy a learatott búzakeresztek saját portájára – a szérűre – kerüljenek, mert a Vaslápánál van a búzavetése. Ezután, az előkészületeket követően, nagyon meleg idő köszöntött erre a tájra.

A júliusi hőségben fonnyadoztak a fák levele. A kukoricás földek és a veteményes

kertek szomjasan tekingettek az imitt-amott úszó báránnyelűkre azt remélve, hogy majd csak egyesülnek és jótékony esővel áztatják a környéket. Azonban erre hiába vártak, mert még a báránnyelűk is szerte foszlottak, ezért aztán még az eddigi kevés árnyék megszűnt. Ilyenkor szokták mondani, hogy hét ággal süt a Nap. Az ezidáig csak szőkülő búzaföldek pár nap alatt teljesen beértek, és aranylóan sárga színben hullámozott a búzatenger egy-egy meleg szellő hatására. Annak ellenére, hogy az aratást felkészülten várta a gazda, mégsem gondolta ilyen közelinek. A szárazság és hőség hatására a búzaszálak éltető tövei igen gyorsan megszakadtak. Táplálékot már nem szívtak fel az eddig őket éltető talajból és igen gyorsan száradni kezdtek. Így aztán semmi sem volt annál fontosabb, mint a búza – az élet – learatása, hiszen bármikor jöhet egy vihar, ami megdönti a búzát és annak aratása sokkal nehezebbé válhat.

Ha pedig a vihar jégesővel jön, akkor az még komoly szemvesztéssel is járhat, a kenyérnekvaló nagy része kárba vesztet. Sándor gazda is tisztában volt ezzel, hiszen sok aratást megélt már ő az életben. Úgy határozott, hogy két pár végezze az aratást, ezért saját családján kívül más munkaerőre is gondolt. Itt volt az alkalom arra, hogy Gyuri fia jegyese – Ilonka – is bemutatkozzon a családban a munkavégzés területén is. Ha az aratásban megállja a helyét, akkor áldását adja a fiával kötendő házasságra. Ha nem, akkor lebeszéli fiát erről a leányzóról, mert a szorgalmasság mindennél fontosabb, mert csak úgy lehet megélni, ha az asszony is szorgalmas. Nem elég az élethez, hogy valaki jól táncol és csábítóan mosolyog, hanem dolgozni is tudni kell és főleg akarni. Az akarás bizonyítására pedig ennél alkalmasabb hely és időpont, mint az aratás – nem létezik.

A júliusi szabad ég alatt negyven-ötven fok is előfordul, ha süt a Nap. Márpedig az süt, mert hát mikor süssön, ha nem ilyenkor, amikor még egy-egy báránnyelű is alig van az égen. Ha van is, csak azért van, hogy az aratóknak legyen fogalmuk arról, milyen jó is lenne, ha árnyékban kellene a búzaföldön dolgozni.

– Az első kaszás Gyuri lesz. A marékszedője Ilonka. A második kaszás majd ő lesz. A marékszedője, lánya, Rozika – gondolta át a sorrendet már korábban, hogy mindig legyen alkalma az előtte arató ifjúpárt figyelemmel kísérni.

De főleg a leendő menyét, hogy miképpen szedi a markot, amit a fia levágott. Nem szórja-e szét a tarlón, és hát úgy szedi-e, hogy a búzaszálak tövei együtt vannak, mert ezeket lehet jól összekötni kévébe. Pistike majd a nagy gereblyét (brúgó) húzgálja a tarlón, hogy a széjjel szóródó búzaszálak is a kévébe kerüljenek majd a kötés végén. Petikére a vízellátást bízta. Ebben a cudar melegben a vízfordó edényben (cserépkorsó, csobolyó) ő hordja majd a friss ivóvizet a közeli Tardi kútról. Petikére volt még bízva a tehenek legeltetése is, akik megérdemelték, hogy jól lakjanak, mert korhajnalban őket húzták le a szekeret a szerszámokkal és az aratókkal együtt.

Még alig szürkült az éjszakai sötétség után, amikor az aratók leértek a falu alatti Vaslápához, ahol az érett búza learatásra várt. Bármilyen korán jöttek is, nem tudták megelőzni a pacsirtát, amely már ott lebegett a búza föld felett. Olyan éneklésbe kezdett, mint aki már a felkelni készülődő Napot is látná. Persze, aki olyan magasan van, az

mindenképpen előbb találkozik vele, mint akik lent, az esőt régóta nélkülöző földúton most érkeztek. Sándor gazda levette a jármot a tehenek nyakáról és Petikének máris a legeltetéshez kellett fognia, a földeket szegélyező harmatos fűvön. Az ivóvízhordás még odébb volt, hiszen az otthonról hozott víz még egy pár óráig elég lesz az aratóknak. Persze később, a melegebb időben gyorsabban ürül majd a vizes csobolyó. Addigra azonban jól laknak a tehenek és Petikének már csak a vízhordásra lesz gondja. Amikor az első napsugarak bekukkantottak a Vaslápára a Pázsag-tető mögül, a két kaszás a búzaföld sarkától már ötven méternyi távolságon kaszálta le a búzát. Nyomukban a marékszedők szorgalmasan szedték össze sarlójukkal és rakták csomókba folyamatos hajlongás mellett a kévének való búzaszálakat. A legény és jegyese volt az elsőpár arató. Utánuk következett az apa és lánya, akik nem maradtak le a munkavégzésben a fiatal pár mögött. Gyuri legény minden lendületnél erőteljesen nyújtotta ki karját, hogy minél szélesebb rendet vágjon a búzában. Nem azért, hogy jegyesét megdolgoztassa, hogy ezáltal próbára tegye, hanem azért, mert így látta ő ezt az apjától is. Apjának pedig az volt a mondása, hogy az ember ha belefog valami munkába, azt teljes szívvel csinálja, vagy pedig hozzá se fogjon.

– A kellenlen, tessék-lássék munkánál rosszabb látvány nem létezik –, ismételte a fiának Sándor gazda.

Az éjszakai harmattól megpuhult búzaszálakat az éles kaszák úgy döntögették, mint télen az őlfavágók döntögetik éles baltáikkal az erdő fáit. Igyekeztek a munkával. Tudták, hogy amint felszáll a harmat és egyre magasabbra emelkedik a Nap, lesz majd egyre melegebb és nehezebb az aratás. A Nap pedig egyre feljebb kúszott az égen. Az aratók hátán az ingek foltjai jól mutatták az idő melegeződését, amelyek egyre csak terebélyesedtek. Már pedig a búzaföldön nincs egy fa sem, hogy az égető sugarak elől elbújjon az ember fia. De ha még lenne is fa, akkor sem érne semmit, mert az aratás azzal nem halad, ha az arató a fa alatt hűsöl. Így aztán az arató szegény ember nem tehet mást, mint vigasztalja önmagát, hogy nem lesz mindig ilyen meleg.

Pistikén is látszott, hogy szenved a hőségtől, mert olyan lankadásba kezdett, mint az imitt-amott található gyomnövények. A reggeli hűvös időben még úgy gereblyézte a széjjel szóródó búzaszálakat, hogy öröm volt nézni. Azonban most annyira lelassult, hogy nem lehetett tudni, ő húzza-e a gereblyét, vagy a gereblye tolja őt.

– Mozogj már gyorsabban, mert jön a suszter, hogy menetközben megpatkolja a cipődet! – próbálta serényebb munkára serkenteni apja, de ő helyett az égre mutatott:

– Olyan meleg van, hogy már a pacsirta is a hűvösön pihen.

– Miért nem lettél pacsirta, akkor most Te is a hűvöst adó bokorban pihenhetnél.

– Miért nem lett olyan gazdag, mint D. V. bátyó, mert akkor én is olyan gazdag gyerek lennék, mint D. Jani! Nem kellene ezen a meleg tarlón lankadni, mint a dudva.

– No! No! De ki nyílt a csipás szemed egyszerre! Jobban tennéd ha a kezed járna, nem a szád! – figyelmeztette Pistikét és mutatott a földön fekvő gereblyére, amely arra várt, hogy valaki ide-oda huzigálja a learatott tarlón.

Ilonka eddig sem lustálkodott, mert sarlójával mindig a Gyuri nyomában járt. Pis-

tike okítását hallva, még jobban neki látott a marokszedésnek, különös gonddal vigyázva arra, hogy az általa szedett kévének való csomók formásak legyenek. Mert a szőrös-szálkás csomók rossz minősítést adnának neki a leendő apósa előtt. Már pedig Gyurit kedvelte, jobban mint a többi legényeket. Mivel okoslány, járt fejében olyan gondolat, hogy egy gazdag legény sokkal jobb lenne. Nem kellene most sem ebben a ronda hőségben markot szednie, és máskor meg más munkát végezni, a szeszélyes időjárással tarkított határban, mert a cselédek elvégeznék helyette is.

De egy igazi gazdag legény nem ajánlkozott. A kevésbé gazdagnál meg még többet kellett volna a földeken dolgoznia, és csak annyit ért volna el vele, hogy előbb lett volna görbeháta a sok munkától. Nem jött egy igazi királyfi sem fehér lován, akármerre tekingetett a Vaslápában, csak a kérődző teheneket látta a fehér ló helyett, amint egyhangúan álltak a szekér mellett az előbb legelt füvet emészelve. Ezeket a körülményeket átgondolva, jobbnak látta ha az aratás munkájában serénykedik úgy, hogy a leendő apósának jó véleménye legyen az ő munkájáról.

A Nap már olyan magasan járt, hogy Pistike elkezdett forogni maga körül, hogy saját árnyékát megtalálja, míg végül rájött, hogy alig van árnyéka. A reggel és este nagyra megnyúlt érnék most alig látszott pár centinek, mert a feje tetején érezte a Nap már-már elviselhetetlenül meleg sugarait. Amint így forgott, a falu felől egy imbolygó alakot vélt felfedezni, akivel a délibáb furcsa játéka űzött gonosz tréfát, azt a látszatot keltve, mintha a közeledő alak egy kiadós borozgatás után lépkedett volna a búzaföld felé vezető földúton. Még egy pár percnél el kellett telnie ahhoz, hogy a közeledő alak – akinek kezében ételhordó himbálódzott, a hátára pedig hátyi volt kötve – felismerhető legyen:

– Ni csak! Ott jön édesanyám! – kiabálta Pistike és kezével az érkező irányába mutatott.

Erre a felfedezésre mindenki abba hagyta a munkát és az érkező felé figyelt, aki egyre közelebb ért és lett egyre felismerhetőbb mindenki számára. A gazdaasszony érkezése mindenképpen nagy öröm volt. Öröm volt, mert végre elmúlt a nap első fele ebben a cudar melegben, amely már-már elviselhetetlenül sanyargatta az aratókat, akiknek napégette testükön patakokban folyt a víz. Ilyen időben szokott eszébe jutni a melegben szenvedőknek, hogy az irodai fiskálisoknak, adóügyi előadóknak mégis csak jobb dolguk van a hűvös irodában, ahol még a bögölyök hada sem támad annyira, mint a meleg búzaföldön. Nem volt kisebb öröm az sem, ha a gazda asszony jófajta falatokat rejtegető hátyiját láthatták egyre közelebbről. Mert abban mindenki bizonyos volt, hogy aratókhoz illő falatok érkeznek abban a hátyiban. Még akkor is megéhezik az emberfia, ha egésznap a hűvös irodában az ablakon betévedt legyeket hajkurássza, hát akkor ha a határban a munkával sanyargatja testét. Az érkező Panni nene mindezeket jól tudta, ezért nem késlekedett érkezésekor, hogy éhes családjának mielőbb feltálalja a finom ebédet.

Sándor bátyó bekötött vagy tíz kévényi búzát, amely ez esetben egy-egy ülőhelyül szolgált. A földre helyezett abroszra feltálalt ételt körbe ülték és az ételhordóból sza-

porán meregették tányérjaikra a finom tyúkhúslevest, egy-egy darab hússal együtt.

A gazdaasszonynak még csak kérdeznie sem kellett, hogy milyen az az ebéd, amit főzött, mert a mohón falatozó aratók arcáról ez kérdés nélkül is olvasható volt. Nem is nagyon szólt hozzájuk mindaddig, amíg a levest be nem kanalazták. Ezután egy búzakalászt vett kezébe és morzsolgatni kezdte az egyik tenyerébe:

– Szépek a szemek! Jó kenyér lesz belőle –, mondta urának.

– A sok májusi esőnek köszönhető –, válaszolt a gazda, majd hozzáfűzte:

– Még az utóbbi időben is el kelt volna egy kis eső. Kövérebbek lettek volna a szemek, meg aztán a kukoricák is szebben fejlődtek volna –, mutatott a közeli domb felé, ahol a kukoricák az eső hiányában és a meleg időjárás miatt fonnyadoztak.

E rövid beszélgetés után Panni nene az abroszról eltette a kiürült ételhordót és helyébe egy leterített tálat helyezett, ami még így is étvágygerjesztő illatokat árasztott a terítő alól is. Pistike és Petike türelmetlenül rántották le róla a terítőt, amely eddig a sok-sok palacsintát rejtegette. A tál telis-tele volt palacsintával. Túrós, mákos, lekváros, volt abban mindenféle, finomabbnál-finomabb palacsinta, ami a nem annyira éhes embereknek is ugyancsak étvágygerjesztő lett volna, hát még éhes aratóknak. Panni nene abban bizonyos volt, hogy senkit sem kell túlzottan kínálgatnia. De azt is tudta – nem véletlenül –, hogy kisebb gyerekeit mohóságuk miatt figyelmeztetni kell.

– Ejnye Pistike! Ejnye Petike! Ne habzsoljátok annyira. Annyit sütöttem, hogy nem maradtok éhen! – intette mérsékletességre a palacsintákat szinte rágás nélkül nyelő gyerkőcöket.

Ők azonban továbbra is válogatás nélkül nyelték le a palacsintákat, mindegy volt, hogy mákos, túrós, vagy lekváros. Amikor aztán mégis csak teleették magukat, eldültek a szekér árnyékában, a zöldellő fűvön, mintegy telezsák. Apjuk ezt látva, a szekér tetejére rakta az eddig összekötözött kékéket, hogy még nagyobb legyen az árnyék és egy rövid szundításra ők is leheveredtek a zöldellő pázsitra. Így tették ezt az ötven méternyi távolságban arató többi családok is. A jóteknő álom békés pihenőt hozott a Vaslápánál aratókra. Nem fájt senkinek a dereka, a feje, még a meleget sem lehetett annyira érezni, mint a tarlón, ahol esetleg csak az imitt-amott megmaradt búzaszál adott árnyékot, ami még egy hangyának sem elegendő. A szekér árnyékában itt is-ott is békés szuszogások és apró horkolások hallatszottak. Akár estig is elszundígtak volna, ha valaki fogná helyettük a kaszát, a sarlót és eldolgozna vele. Azonban azért vannak a bögölyök és más egyéb legyek, hogy a hétalvók közül egyet felébresszenek a ronda, nagy csipéseikkel. Ez pedig lehetőleg a gazda legyen! A bögölyök arról híresek, hogy az alvó embert és a pihenő állatot előszeretettel zaklatják, igen csak kellemetlen csipéseikkel. Most azonban sokkal aktívabban lendültek támadásba, mint ahogyan azt a közeledő vihar alkalmával máskor is teszik. Sándor gazda lábszárát máris apró csipésekkel ízlelgették. Miután kedvükre valónak találták vérét, mélyebbre engedték szűrő fegyverüket, mire a gazda egy nagyot rúgott, majd csapkodni kezdte lábszárát. Erre aztán tökéletesen felébredt. Ekkor látszott először,

hogy a nyugati égbolt peremén a sűrűsödő báránnyel felhőből egy villám cikázik és röviddel utána egy másik követi, mely után egy halk dörrenés is hallatszott.

– Ébredjetek! Ébredjetek! Jön a vihar és mindjárt bőrig ázunk! – kiáltott a gazda és megrángatta azokat a hétalvókat, akik pusztán csak a kiáltására még nem ébredtek fel.

Vagy nem is akartak ébredni, mert egy nyári záportól ugyan úgy nem ijedtek meg, mint a szemközti domboldalon fonnyadozó kukoricák. A nyugati égbolt aljáról tornyosuló viharfelhő olyan gyorsan terebélyesedett, mint a ruhára ömlött olajfolt. A dörgések, villámlások folyamatossá váltak.

– Gyuri! Gyuri! Hozzad a kaszákat és vidd oda a patak mellé, nehogy a villámot lecsalja az égről! – kiabálta Sándor gazda, és egy ponyva darabból próbált gyorsan egy kisebb sátrat formálni a zápor ellen, amely ritka és nagy szemekben máris paszkolta a poros földeket.

Gyorsan elcsendesedett a határ. Mindenki valami menedékhelyet keresett magának a zápor elől, amely szerencsére jeget nem hozott magával. Csak egy fácáncsibe szaladgált még csipogva anyját és testvéreit keresve, akiktől a vihar elszakította. Aztán ő is egy bokor felé futott és félelmében elcsendesedett. Az eső csak rövid ideig záporozott. Szerencsére nem kísérté szélvihar és így még a lábon álló búza nem dőlt meg, ami a búza levágását megnehezítette volna.

– Hát bizony még eshetett volna, mert a búzának nem ártott, a kukoricának meg igazi égi áldás volt. Ilyen meleg-száraz időben mindig jól jön az égiáldás.

– A paraszt ember azt tartja, hogy ilyenkor az arató pihen, a kukorica meg csövel –, ismételte a régi gazdák bölcs mondását Sándor gazda.

De bármit is mondott, erre a Fentiek nem mindig figyelnek oda. A Nap már ismét teljes erejéből pásztázta a környéket, minek hatására meleg párába burkolódzott a táj, amit aztán egy kis szellő máris feloszlatozott. Alig egy óra elmúltával folytatódott az aratás, és az eső miatt még inkább meleg lett. Így aztán Petike máris foghatta kezébe a butykost, hogy az egy kilométernyire lévő Tardi-kútról vizet hozzon, mert bizony a palacsintás ebéd miatt nemcsak a palacsintás tál ürült ki, hanem az agyagcsobolyó is. Ennek a feltöltése pedig az ő feladata volt és marad is, míg fel nem serdül, hogy aztán még nehezebb feladatot kapjon. A zöld, nedves fű alól előhalászta a vízhordó edényt, amely azért volt letakarva, hogy ne melegedjen meg ezen a forró napon olyan könnyen a víz benne. Ezután elindult az ivóvízért, a többiek pedig hozzáfogtak ismét az aratáshoz, mert a lábon álló búza máris megszáradt a meleg, lengedező szélben. Mielőtt az első kaszavágást Sándor gazda megtette volna, a nadrágszíjára akasztott tokmányosból kivette a kaszaélező fenet és ide-oda huzigálta kaszája élén, hogy az jobban levágja a sűrű búzaszálakat. Követte példáját Gyuri fia is. A két kaszás élezési mutatványa élesen csikorgó hangot adott, amit a foglyok és nyulak meghallva, máris menekülni kezdtek a levágásra kerülő búzaföldről, de még a környékéről is. Az élezett kaszákkal sokkal könnyebben haladt az aratás. Az így levágott búzát szorgos kezek a sarló segítségével szedték csomókba, hogy aztán majd bekötözve egy-egy kéve legyen belőlük. A levágott búzaszálak a még lábán álló búzára

dőltek, hogy ne terüljenek el a földön úgy, mint a lekaszált fű, mert akkor sokkal nagyobbba kellene hajolni a marékszedőnek a felsarlózás során. A tarlón egyre szaporodtak a marékszedők által felszedett – bekötésre váró – búzacsomócskák, és ezzel arányosan fogyott a még le nem kaszált búza is. Az már bizonyossá vált, hogy a rövid eső ellenére is le lesz aratva aznap a búza. Legfeljebb a kévék bekötése marad el és hát ezeknek a keresztbe rakása. Ez nem is volt baj, mert az esőtől megázott csomókra még ráfért a száradás. Abból csak baj lehetett volna, ha a nedves búzacsomók bekötözésre kerülnek, azért, mert megpenészedtek volna.

Késő délutánra járt az idő. A Nap már egyre közelebb került a dombok tetejéhez és lett elviselhetőbb a meleg. Pistikének sem kellett az árnyékát keresni, mert az ő magasságát meghazudtolóan nagyra nőtt és már a szomszéd földjén követte őt elválaszthatatlanul. Petike érkezett meg a friss, hideg ivóvízzel. Mintha mindenki csak erre várt volna, abba hagyták a munkát, hogy a friss vízből jókat kortyolgassanak. Azt, hogy a meleg elviselhetőbb lett, még a pacsirták is észrevették. Közülük egy, a többiekkel versenyezve olyan magasra emelkedett, hogy annál magasabbra csak a vércsék repülnek, és ők is csak azért, hogy minél nagyobb területen tudják megfigyelni az apró vadak mozgását. A magasan lebegő pacsirta ott folytatta énekét, ahol reggel félben hagyta. Önfeledten trillázott, mintha neki lett volna ünnepelni valója azért, hogy a munkáját ezen a napon jól végezte. Bár lehet, hogy a rá kimért feladatot ő is legalább olyan jól elvégezte, mint a búzát arató emberek. Mert, hogy a búzát arató emberek jól végezték dolgukat, ahhoz semmi kétség nem fért. Sándor gazda elégedetten nézett a learatott búzaföldre, ahol a tarlón sok-sok kis csomó búza várt arra, hogy a következő napon szorgos kezek kévébe kössék. Elégedett volt fia jegyesével is, aki a napi sok munka után sem fáradt el annyira, hogy a folyton mosolygós arca a fáradtságot tükrözte volna. Ehelyett inkább a Gyuri nyakába kapaszkodott, így mutatva azt, hogy ha már megfogta, nem is engedi el. Arról azonban szó sem volt, hogy valaki el akarná venni, ezért aztán rendületlenül bazzalyogtak egymásra, mindaddig, míg enyelgésüket a gazda hangja félbeszakította:

– Én amondó vagyok, hogy szedelőzködjünk, mert a napnak ugyancsak vége van és ha nem igyekszünk, még itt kell hálni a tarlón a sötétedés miatt.

Bizony, a Nap vörös korongja olyan közel állt a dombtetejéhez, hogy Pistike a gereblyéjével akár le is húzhatta volna. Ettől a beszédől Gyuri és Ilonka egy cseppet sem ijedt meg. Ők akár a tarlón is elaludtak volna, ha egymás mellett tölthették volna az éjszakát, a tücskök éjjeli muzsikálását hallgatva. De hát mit mondana a falu, hogy még csak jegyesek és már egymás mellett töltik az éjszakát? A falu pedig bizonyosan megszólná, már csak azért is, hogy valamiről mindig kell pletykálni, még aratás idejében is, amikor bőven kerül munka. Ezek után mégis csak jobbnak látták, ha a felszólításra a szekérhez hordják a szerszámokat, amelyre a gazda már az eddig össze kötözött pár kévét rárakta, hogy kényelmesebb legyen az út hazafelé. Miután mindenki helyet foglalt a szekéren, a két tehén legeléstől gömbölyű hassal elindult a falu felé. Amikor beértek a faluba, már a fényesebb csillagok ragyogtak az égen, távoli

fényükkel világítva meg az érkezők előtt az utcákat. Péter papó már kitárt nagykapukkal várta az érkezőket, nehogy valaki még azt találja ki, hogy ő semmire sem való. Panni nene, meg Marcsó mama – Sándor gazda anyja – az apró jószágokat etették olyan lármázás mellett, hogy észre sem vették, amint a tehenes szekér begördült a portára. Az ilyen pletykás szájú libák etetése közben még azt sem lehetne meghalalni, ha valaki a házat húzná kifelé a portáról, nem még azt, hogy az aratók gördültek be a szekérrel. Amikor azonban mégis csak észrevették az érkezőket, Panni nene otthagya a gágogó libákat, hogy az éhes aratóknak vacsorát tálaljon. Hogy éhesek, arról szentül meg volt győződve, mert az aratási munka olyan nehéz, hogy ha az ebédre egy dézsányi palacsintát vitt volna, már akkor is megéheztek volna. De mivel csak egy nagy tállal vitt, főleg megéheztek.

A vacsora után Gyuri hazakísérte Ilonkát. Nem azért, mintha félt volna egyedül hazamenni, sokkal inkább azért, hogy még hazáig is ölelgethesse. Persze nem szabódott a lány sem, hiszen mások jelenlétében még egy igazi ölelést sem lehet csinálni anélkül, hogy esetleg a szomszéd aratók közül valaki efféle megjegyzést ne tenne: „nézzétek már a szégyenteleneket, hogy nyalják-falják egymást”. Persze, ők is így csinálták! Az persze más dolog. Az már olyan régen volt, hogy a patakparti jegenyén fészkelő varjú is legalább ötvenszer költött azóta, ha nem többször. Ha meg olyan régen volt, azt akár el is lehet felejtetni. Miután a jegyesek jól megölelgették egymást, Ilonka érezte úgy, hogy a közeledő hajnal miatt ezt a turbékolást már ideje lenne befejezni:

– Gyurikám! Jobb lesz ha már hazafelé indulsz! Egy pár óra, és a Gyürtető mögül bekukkant a Nap a faluba!

A szerelmes legény mindezt jól tudta, de hát olyan kellemes időtöltésnek érezte a lánnyal való enyelgést, hogy nehezen tudott elszakadni tőle. Amikor azonban egy – majd több – denevér is suhant fejük fölött a közeli templom tornyából repülve, döbrent rá arra, hogy közeleg a hajnal.

Így hát elköszönt arra a pár órára, ami a reggeli aratásig még hátra volt. Az idő még messze járt ahhoz, hogy a Nap aranyló sugaraival köszöntse a falu lakóit a Gyürtető mögül felkelve. Csak éppen sejteni lehetett, hogy merre felé jár, mert az égbolt koromsötét burka egy picit megpattant, és a domb tetején derengeni kezdett. Sándor gazda azonban nem erre a derengésre ébredt, mert már a teheneket vezette kifelé az istállóból, hogy a jármot a nyakukra téve a szekér elé fogja őket. Az aratók a rövid éjszaka miatt olyan álmosan foglaltak helyet a szekéren, mintha le sem feküdtek volna. Az éjszaka pedig rövid volt. Talán rövidebb volt még a disznótorból kapott kóstoló kolbásznál is. Nem csoda, hogy Pistike pityeregve mondta:

– Jaj apu! Én még olyan álmos vagyok, hogy arra sem emlékszem, lefeküdtem-e igaziból?

– Le bizony, kisfiam! Csakhogy valaki gyorsabban húzza felfelé az égre a Napot, mint a télen szokta. De ne félj, karácsonykor majd annyit alszunk, hogy a jegesmedvét is lepipáljuk, annyi szent.

Hogy a karácsonyi többlet alvás be lett ígérve, Pistike sem morgolódott tovább, hanem elfoglalta helyét a szekéren a többiek között, és szunyókált tovább. Talán még az álmát is ott folytatta, ahol abbahagyta. Erre volt is ideje, mert a két tehén csak döcögött a Vaslápa felé, mintha még ők is bóbiskoltak volna járommal a nyakukon. Mire leértek a búzaföldre, már a napsugarak pásztázták a tarlón bekötésre váró búzacsomókat. Pistikének is abba kellett hagynia az alvást. Petike pedig csak most ébredt fel igazán, hiszen ő még akkor is aludt, amikor otthon a szekérre feltették. Lerakták a szekérről a csuhiból készült köteleket, ami eddig kényelmes ülőhelyet adott a szekéren érkezőknek. Erre a kötélre csak a domb alján termett rövidebb búza bekötéséhez volt szükség, amely a silányabb, kavicsos talajon termett. A föld többi részén termett búza olyan hosszú lett, hogy önmagával is be lehetett kötni. A kévék kötése gyorsan haladt. Sokkal látványosabb volt, mint a búza levágása és a marokszedése. A bekötött kévéket csomókba – kereszttekbe – rakták. Ezt úgy csinálták, hogy négy kévét raktak le a földre úgy, hogy a búzakévék kereszt alakban voltak a kalászos részükkel a kereszt közepe felé. Ezután mindegyikre raktak még hármat-hármat – vagy többet is – és az így kapott búzakeresztet egy nagy kévével a közepén megfejtették, majd lekötötték. Ezt a nagy búzakévéét „papnak” nevezték, amely védte-takarta a többi kévék búzakeresztjét esőtől, esetleg jégveréstől, amire ebben az évszakban mindig lehetett számítani. Az egyik kötésre váró búzacsomó felemelésekor egy kis nyuszi próbált esetlen futásával menekülni az aratók elől.

– Jé! Jé! Ott meg egy nyuszi! – kiabálta Pistike, és máris eldobta a gereblyét és ugrott a menekülő nyuszi után, ám az rémülten próbált menekülni az üldözője elől.

A gyerek sem volt rest és hol itt, hogy ott dobta le kis kalapját azt remélve, majd csak alatta marad a megrémült kis állat. Néhány próbálkozás után a nyuszi eltűnt, de a mozgó kalap arról árulkodott, hogy nem lehet máshol, csak a pörge „kis kalap” alatt, amely ide-oda ugrált. Egyik kezével gyorsan lenyomta a nyuszi rejtő kalapot a földre, míg másik kezével óvatosan alányúlt és a remegő kis állatot kiemelte.

– Meg van! Meg van! – kiabálta örömeiben és szavának bizonyosságául a levegőbe emelte a remegő nyuszikát, amelynek szíve irtózatosan dobogott félelmében.

– Minek fogtad meg? Jobb lesz, ha máris elengeded ezt a szegény kis porontyot! – mondta fiának az apa.

– Dehogy engedem! Hazaviszem és beteszem a kalitkámba, hogy felneveljem!

– Örülne-e Te annak, ha valaki elrabolna a testvéreidtől azért, hogy kalitkában felneveljen? De egy pár napnál úgysem élne tovább, mert elpusztulna bánatában.

Pistike lehajtotta fejét, annyira elmerült gondolataiban. Szerette volna megtartani a nyuszi, azonban azt már nem akarta, hogy ő miatta elpusztuljon, ezért mégis elengedte. A nyuszi élve visszkapott szabadságával, futott a learatatlan szomszédos búzaföld felé és annak sűrűjében eltűnt az aratók szeme elől.

Ahogy közeledett a délidő, lett egyre melegebb. Azonban a búzakereszték szépen sorakoztak végig a búzaföld közepén és már az utolsót rakták, így elmondhatták, hogy az aratást befejezték.

A gazda azonban jobb szerette volna, ha nagyobb lett volna a búzaföldje, mert akkor sokkal több búzakereszt sorakozna most földje közepén.

– Legalább csak annyi búzaföldem lenne még, amit estig lebírnánk aratni –, mondta és a szomszédos búzaföld irányába tekingetett, ahová a nyuszi elmenekült.

Azonban a többeknek nem igen volt ilyen óhajuk. Mintha ebben a melegben ők már ennyi aratással is megbékéltek volna.

Így aztán a gazda az óhajával egyedül maradt. De ez az óhaja akkor sem teljesülhetett volna, ha a többieknek kedvük lenne az aratáshoz, mert a szomszéd búzájának aratásába nem illő dolog bele fogni.

– Petike! Petike! – kiabált a gazda a teheneket legeltető fia felé, aki felfigyelt a kiabáló apjára és észrevette annak hívogató karmozdulatait, ezért a szekér felé hajtotta a legeltetéstől jőllakott állatokat.

A szerszámokat és egyéb holmikat felpakolták a szekér derekába. Miután pedig a tehenek nyakára rákerült a járom is, máris helyet foglaltak a szekéren és elindultak a falu felé, amelynek templom tornyában éppen a delet harangozták. A távolabb arató szomszédoktól integetésekkel búcsúztak el, akikre még igen meleg délután várt az aratás kemény munkája miatt. Az aratásból hazaérkezőket Panni nene finom ebédje várta. Tudta, hogy ebédidőre hazaérkeznek az aratók, ezért nem vitte most le a búzaföldre a finom ebédet. Az ebéd most is jólesett a munkából hazaérkezőknek, még ha kevesebbet dolgoztak is ezen a napon. Mert a gyomor követeli a magáét a kevesebb munkavégzés esetén is, sőt még ha nincs fizikai munka, akkor is. Bizonyosság erre az, hogy a hűvös irodában napot töltő emberek is szoktak ebédelni, testi sanyargatás nélkül is. Ebéd után úgy szétszéledt az arató brigád, mintha nem is létezett volna soha. Csak Sándor gazda és Gyuri fia serénykedett a porta szérűjén, készítve helyét a haza szállításra váró búzának, amelynek akkor van jó helye, ha egy kazalban áll a szérű szegletében. Miután a helyet elkészítették, a szekér körül foglalatoskodtak, felkészítve azt a csépeletlen búza hazaszállítására. Először is a két keresztfát kötötték oda a szekér oldalára úgy, hogy azok merőlegesen helyezkedtek el a szekér oldalához rögzítve. Ezután a két vendégoldalt kötötték rá az előbb rögzített keresztfákra úgy, hogy azok a szekér hossz tengelyével párhuzamosan, hosszan nyúltak előre és hátra. Így növelték meg a szekér rakfelületét, amire így már több búzakeresztet is rápakolhattak a szállítás alkalmával. A szállítás előkészítésével úgy eltelt az idő, hogy a napnak is vége lett. Az Ortás út felől a pásztorok egymás után engedték be a legelőkről az állatokat. Először a legtürelmetlenebb állatokat, a disznókat, a malacokat engedték, amelyek óriási sivítózás mellett porzottak végig az alvégen, hogy a falu különböző pontján található otthonaikat elérjék. Ezután következett a kecskenyáj, majd a birkanyáj és végül a tehencsorda, melynek élén a kolompos tehén olyan igyekezzettel lépkedett otthona felé, hogy aki ebben gátolni próbálta, azt fel is lökte. Azonban ettől mindenki óvakodott. Az eddig oly csendes faluban mindenfelől a lárma és zsvivaj hallatszott az érkező állatok miatt, akik türelmetlenül követelték az eleséget a gyomrukba. Miután megkapták a vacsorájukat, ismét elcsendesedtek és velük együtt a falu is.

Bármilyen korán kel is a Nap a nyár közepén, Sándor gazda most sem vele kelt. Még koromsötét volt, amikor már etette a teheneit, akikre kemény munka várt ezen a napon, a búza hazaszállítása miatt. Aki már végzett az aratással azon igyekezett, hogy búzája haza legyen szállítva, mert bármikor jöhet egy esős idő, amikor a szállítás nagyon megnehézülhet a sáros utak miatt. Nem mindenkinek volt lehetősége, hogy saját portájára szállítsa – vagy szállíttassa – terményét. Részben azért, mert olyan kicsinyke volt a portája, hogy nem fért volna el a búzakazal, de a cséplőgép sem tudott volna beállni a kicsiny, szűk hely miatt. Részben pedig azért, mert csak egy pár keresztnyi búzája volt, amiért a cséplőgépet nem érdemes lett volna bonyolult műveletek mellett beállítani. Emiatt ők a bikaól melletti térre szállították és többen összefogva együtt csépték el búzájukat. Természetesen más helyet is találhattak erre a célra a bikaól melletti téren kívül is. Sándor gazda, miután megetette teheneit, két kötelet, két vasvillát a szekérre tett, majd a jármót a tehének nyakára helyezte. Miután Gyuri fia is helyet foglalt mellette, elindultak a búzaföldre. A tehének már jól ismerték az utat. Nem akadályozta őket a hajnali sötétség sem, amely még mindig tartotta magát. Amikor leértek a Vaslápához, derengett. A távoli Gyúri szőlők és cseresznyések fölött eltűntek a csillagok, átadva helyüket a pirkadó, vöröses égboltnak. Annyira már láttak, hogy neki foghattak a szekér megrakásához. Miután a szakér belsejét megrakták, a két hosszú vendégoldalra pakolták a kévákat, amelyekkel a rakfelület meg volt növelve. Egyre magasabb lett a szekér, amelynek tetején a gazda villájával nyúlt fia szintén villával feldobott kévái után. Végül a megrakott, magas rakományt két hosszú kötéllel jó szorosan lekötötték, nehogy a hazafelé vezető úton széjjel szóródjon. A lekötözés után Gyuri is felkapaszkodott a rakomány tetejére, amely olyan magas lett, hogy némely magasabb út menti fát is súroltak a kalászukkal befelé rakott búzakévék. Innen történő szállítás során nem a dombon ereszkedett be a faluba a szekér, és így nem kellett a kerekeket a fékezés miatt láncsal megkötözni, ezért ülhettek mindketten a rakomány tetejére. A gazda – miután a fia is helyet foglalt mellette – a gyeplőt megrántotta és szólt a teheneihez:

– Cselő Darú! Hajsza Szegfű! – és suhintott fölöttük egyet az ostorával, amely most olyan magasan suhant a gazda kezében, hogy akkor sem érte volna el őket, ha akarta volna.

De nem is akarta őket megütni. Ehelyett az égfelé emelte tekintetét, hogy fohászáat a bárányfelhők fölé küldje:

– Isten segíts! Isten segíts!

Bizony ez a segítség bőven rájuk fért ahhoz, hogy egy ilyen magas rakomány a föld-úton billegő szekéren épségben hazaérjen. Isten mentsen, hogy a szekér felboruljon! Azért is, hogy súlyos baleset történhetett volna, aminek kimenetele a legsúlyosabb is lehet. De ha még sérülés nem történne is, akkor is nagy szemvesztéssel járt volna a szekér borulása. Mindig lehetett olyat hallani, hogy valakit, vagy valakiket baleset ért a termény szállítása során. A gazda visszatekintett földjére, ahol a búzakeresztek szépen sorjáztak végig a földjén, annak híjával, ami már a szekéren gördült hazafelé.

– Ha Isten is úgy akarja, holnap estére már mind a kazalban lesz –, mondta

reménykedve, feltételezve azt, hogy sem az időjárás, sem baleset nem akadályozza meg őket ebben.

Nem is történt semmi baj. Másnap késő délután a hatodik megrakott szekér is begördült az udvarra és a kazal teteje kihegyesedett, az az be lett tetejelve. Ezután a kazal tetejét egy ponyvával letakarták, hogy egy hirtelen jött zápor ne áztassa be, mert a búza akár ki is csírásona a cséplőgépre történő várakozás során. Mert arra bizony mindig várakozni kell. A kevés búzával rendelkező szegény embernek különösen. A gépészek olyan szérűre szeretik a gépüket beállítani, ahol nagy kazal vár cséplésre. Esetleg több is. Így aztán a gazdag embereké az elsőbbség. A szegény az vár a sorára és ha olyan esős időjárás jön, a kicsinyke búzakazalja csírázásnak indul. Ezek után nem lehet csodálkozni, ha a szegény ember nem szereti a gazdag embert, még aratás idején sem. Mivel az aratás és a búzakeresztek hazaszállítása befejeződik, még a gazda nem lehet nyugodt, mert a búza csépléséig sok baj történhet a kazalban tárolt terménnyel. Árthat neki víz és tűz is. Száraz időben könnyen meggyulladhat rossz emberek keze miatt, a cséplőgépet vontató traktor kipufogójából kipattanó szikra miatt, de akár villámcsapás miatt is. A paraszt ember csak akkor lehet nyugodt igazán, ha már a zsákjaiban vagy a nagy hambárban tárolja búzáját. Ezért aztán úgy várja a cséplőgépet, mint a Vaslápa oldalában fonnyadozó kukoricák várják az esőt.

Tulajdonképpen már a télen elkezd a cséplésre való készülődést. Előszedi zsákjait, megvizsgálja nem-e lyukadt ki valamelyik. A zsákok persze mindig kilyukadnak, mert azokat nem lehet olyan jól tárolni, hogy azok a cudar egerek ki ne rágnák. A paraszt ember pedig nem teheti meg azt, hogy lyukas zsákokba csépelje terményét, mert akkor úgy járna, mint az állam, akinek az adókból befolyt pénze sok-sok lyukon folyik el. Csak az állam tudja pótolni veszteségeit azáltal, hogy újabb adót talál ki. Például: fizess több adót, mert kettővel több ürgelyuk van a búzaföldeden! Mivel a parasztember ezt nem teheti, ezért be kell foltoznia zsákjait, mielőtt a terményét bele teszi. Ő ezt meg is teszi, csak az a fránya gép jönne már. Már minden segítséggel meg van beszélve, hogyha jön a gép, akkor jön segíteni. Jönnek a sógorok, sógornők, komák, komaasszonyok, nagynénék, nagybátyók, jegybenjárók, szomszédok, kezükben vasvillával, gereblyével, hogy a falánk cséplőgépet kiszolgálják és haladjon a munka. Mert nincs annál fontosabb, mint a kenyérnek való, – az élet – biztonságban legyen. Sándor gazda is ott toporgott az utcabeli nagy gazda portáján és aggódva nézte az égig is felérő búzakazlakat amelyek csépelése akár két napig is eltarthat. Azért is, mert a sok búzakazal sok időt igényel, meg azért is, hogy nem sok segítsége volt a gazdag embernek. Napszámost nem akart hívni, mert annál sokkal fősvényebb. Ám a segítségére meg senki sem akart menni, mert senki sem olyan hülye, hogy olyannak menjen el segíteni, akinek két napig is udvarán – szérűjén – csépel a gép. Amikor aztán az ő búzája kerül sorra, az nem tart tovább kétóránál. A toporgó Sándor gazdát végül is észrevette a fiatal gépész, akinek tetszett a gazda szemre való lánya, Rozika, ezért aztán kellő tisztelettel kérdezte:

– A gép iránt érdeklődik-e Sándor bátyám?

– az iránt érdeklődöm Miklós fiam, hogy mikor számíthatunk a cséplőgépre?

– Sajnos ez még megtart ma és holnap, de azután sorra kerül a magáé is, András szomszédjáéval együtt – mondta a gépész kedvesen Sándor gazdának, aki nem tudta mire vélni a gépész fiú kedvességét ebben a pillanatban.

Ez a kedvesség azonban nem neki szólt, hanem a lányának, akinek nem igazán tetszett a legény, de mivel gépész volt, semmi sem lehetetlen. Sándor gazda és Panni nene lehet, hogy sejtette a fiú vonzódását a lányuk iránt. Ők nem igen gátolták volna lányukat abban, hogy viszonyozza a fű vonzódását. Bizony egy gépész biztos megélhetést tudott biztosítani családjának, mert jövedelme kevésbé függött az időjárástól. Sándor gazda miután mégis sejtette a kedvesség igazi okát, hazaérve csak ennyit mondott:

– Milyen rendes ember ez a Miklós. Ezzel még jól jár az a lány, akit feleségül vesz! Jóra való fiú!

Amint ezt kijelentette, Rozika aprókat köhögött és nagyokat pislogott, mintha az ebéd ment volna cigányútra, pedig az ebéd már odébb volt ahhoz, hogy ezért akár egyet is köhítsen. De hát mit csináljon az, aki írul-pirul zavarában? Mert azzal tisztában volt, hogy apjának megjegyzései az ő figyelmét szeretnék a fiúra irányítani. És ez nem is olyan nagy baj. Mert miért lenne az baj, ha valaki tudomást szerez arról, hogy eggyel több hódolója van? Ezért aztán Rozika a zavarát leküzdvé bazsalyogni kezdett, és élvezte, hogy eggyel több legényt eszik a fene érte. Ha az a legény ráadásul még gépész is, az sem olyan nagy baj. A jobb-könnyebb megélhetéstől nem kell megijedni. Legfeljebb kevesebbet kell a meleg napon kapálnia, markot szednie. A kevesebb munkától pedig még senkinek sem lett semmi baja. Szerencsére az időjárás – ha a kukoricának nem is –, de a cséplésnek mindenképpen kedvezett. Amikor ilyen melegen tűz a nap, akkor mondják a szomolyai emberek, hogy hét ággal süt a nap. Hogy miért éppen hét ágat mondanak? Ezt senki sem tudja megmondani. Ezt így hallották és így mondják tovább.

Két nap múltával nagy zúgás-zörgés kíséretében közeledett a cséplőgép Sándor gazda portája felé. A gép előtt a gazda iparkodó lépteivel úgy mutatta azt utat, mintha ezt enélkül a gépész nem is tudta volna. De a gazda jobbnak látta, ha egy percre sem hagyja kíséret nélkül a várva-várt gépet, mert esetleg valamelyik közelebbi gazda becsalja a portájára. A híd előtt megállva, rámutatott hídjának azon köveire, amelyek leginkább megbírják ezt a súlyos gépóriást. Mert bizony ez a cséplőgép a portákra vezető kishidak igazi teherpróbája. Ilyenkor van az, hogy ami a szekerek alatt nem szakad be, most egy pillantás alatt beroggyan és a nagy, óriásgépet úgy kell az árokból hévérrel kiemelni. A gépóriást lármás gyerekek hada kíséri. Előfordul, hogy a haragban álló gyerekek most „megbosszúlják” sérelmeiket és a saját kapujukba állva azt mondják:

– Te nem jöhetsz be! Te bejöhetsz!

Aki aztán kívül marad, szomorúan veszi tudomásul, hogy nem lehet a gép mellett és nem figyelheti annak zörgő-zötyögő szerkezeit. A gép egy nagy kanyart véve bekanyarodott a hídon. Vezetője a kanyarodás közben figyelte a gazda irányító moz-

dulatait és talán ennek köszönhetően az erősebb kövekre hajtva, nem szakadt be a híd alatta. Miután a traktor a szérűig bevontatta a cséplőgépet, széjjel választották, és a traktort mögéje állították. Ezután mind a kettő gépegységet bonyolult műveletekkel beállították, hogy azok vízszintesen álljanak. Majd egy hosszú, széles, lapos meghajtósíjjal a két gépet összekötötték és így a traktor a meghajtósíj segítségével megforgathatta a cséplőgépszerkezeteit. Így már indulhatott a cséplés. Erre az időre összesereglett a cséplést végző emberek sokasága, akik mindannyian megkapták feladatukat a cséplés idejére és máris indulhat a cséplés. A legmocskosabb, legkoszosabb hely a töreklyuk. Ez a cséplőgép legalsó pontja, ahol akkora a por, mint az este hazafelé rohanó disznósorda után az alvégen lenni szokott. De vannak, akik azt vallják, hogy a töreklyukhoz képest az alvég pora semmiség. Mindenesetre a negyven fokos nyári napon, amikor még annyi szellő sem fúj, hogy a pipafüstöt eloszlatná, a töreklyukban izzadó ember pár perc elmúltával már felismerhetetlen. Ami csak létezik por, az mind az izzadt emberre tapad, aki aztán feketébb lesz a bantu négernél. Ezt a helyet kapta Ilonka – a menyasszony. Amennyiben még a csépelés után sem adja vissza gyűrűjét, akkor tartós lesz a házasságuk. A töreklyuk felett a szalmát önti magából a gép, melynek szalmarázója leginkább egy hatalmas bálna szájához hasonlít. Ha nincs is annyi por, mint a töreklyukban, azért annyi mindenképpen kerül, hogy az ott munkálkodó ember az ördöggel összetéveszthető legyen. Ide aztán kettő olyan ember is kell, aki szeret dolgozni. Persze olyan ember nem igen létezik, aki az ilyen munkát is szívesen csinálná, de hát ezt a munkát is el kell végezni valakinek. Legfeljebb, aki elég ügyes, az valamilyen módon igyekszik elkerülni ezt a helyet. Elkerülheti úgy is, hogy a szalmakazalra igyekszik, vagy a búzakazalra. Itt is kemény munka vár rá, de legalább távolabb kerül a porosabb helytől. Ezeket a helyeket a ravaszabb sógorok, komák már időben elfoglalják még akkor is, ha egyéb más esetekben ők a magasban szédülnek. De hát inkább a szédülés jöjjön, mint a poros levegő. A cséplőgép traktor felőli részénél jön ki a rostált, tiszta búza, amely több kiömlő csonkon is zsákokba ömlik. Ide bizony jóerőben lévő, kemény legények kellenek, akik a tele zsákokat vállra kapják és a kamrába cipelik. Itt aztán a minden búzát elnyelő hambárba öntik a zsákok tartalmát. A cséplőgép legtetején – a dob mellett – egy nő és egy férfi búzakévékkel etetik a mohó étvágyú gépet. Ők az etetők. Ezen a helyen is elviselhető a por, azonban ugyancsak balesetveszélyes. Sok baleset történt már úgy, hogy az itt dolgozók valamelyike belesett a dobba, a garatba. Ez a baleset általában végzetes, de nem gyakori. Miután mindenki elfoglalta helyét a cséplőgépen és környékén, beindul a cséplés irtózatosságból kíséretében. Ekkor van az, hogy az eresz alatt fészkelő verebek ott hagyják fészkeiket és a hatodik szomszédba menekülnek az elviselhetetlen zajok elől, a cséplés idejére. Közben azon gondolkodnak, hogy érdemes-e jövőre ilyen zajos portának még csak a közelébe is fészkelni. A cséplést kezdő embereknek sem ezen, sem máson nincs idejük töprengeni, mert a gépész gázt adott a traktorának és a búzakévére éhes gép várja az eleségét. János koma olyan magasan van a búzakazal tetején, hogy villájával akár a báránýfelhőbe is beleszúrhatna, ha erre neki ideje lenne. Azonban erre idő nincs, mert

a gépész int kezével a búzakazal tetejére. Ez pedig azt jelenti, hogy János koma dobálhatja villájával a kévéket a garat felé, amely még jóval lentebb van a búzakazal tetejénél. Ilyenkor még könnyű dolga van a kazal tetejéről búzakévéket lefelé dobáló János komának. Ebben a pillanatban ő még olyan erőben van, hogy máris figyelmezteti András szomszéd efféle szavakkal:

– Csendesebben komám uram, mert belök bennünket a garatba!

Ő azonban büszke rá, hogy milyen könnyen ledobja. Ez az erő azonban hamarosan alább hagy, amikor a búzakazal nem magasabb a cséplőgépnél, sőt alacsonyabb lesz. Nem kell féltetni ezután sem, mert meg van neki a magához való esze. Mert bizony cséplőgépre feldobálni az alacsony, elfogyó kazalról sokkal nehezebb, mind kezdéskor a magas kazalról ledobálni. Ilyenkor van az, amikor eltorzult arccal kiabálni kezd:

– Jöjjön valaki leváltani, mert megrándult a kezem! Most azonban ez még odébb van. Hiszen a gépész még alig pár perce intett a kezdésre.

András szomszéd a búzakazal tetejéről ledobott kévét elkapja, és kalászával lefelé a garat fölé tatja. Ekkor Rozika késével elvágja a kévét összekötő kötelet, és ezután András szomszéd a szétzilált kévét a garatba ejti. Itt aztán egy gyorsan forgó henger olyan erősen püföli-veri a kalászokat, hogy azokból a búzaszemek kihullanak. Rozika azonban csak azokat a köteleket vágja el késével, amelyek búzából vannak. A csuhiból készült köteleket ledobja a gép tetejéről a földre, mert azokra még a jövő esztendőben is szükség lehet. Nem szabad az olyan dolgokat csak úgy elkótya-vetyélni, amik még máskor is felhasználhatók. Márpedig a csuhi kötél az olyan dolog, hogy megkímélve több éven keresztül is felhasználható. Miután a széjjel zilált búzakéve bekerült a garatba, a forgóhengeren keresztül a különböző méretű rostákra kerül. Itt aztán elválasztódik egymástól a búza, a törek, szalma és az ocsú. A búzaszem a tisztítórósták után egy gyűjtőcsatornába kerül, amelynek lefolyó csanakjaira a megfoltozott zsákok vannak felakasztva egymás mellett. A zsákokra a gazda fia – Gyuri – ügyel. Amikor valamelyik megtelik, vállára emeli és a kamra jó részét elfoglaló hombárba viszi. Ide bizony erőre van szükség, az ő erejére. A nyolcvan kilónyi zsákok vállra emelésében András szomszéd fia, –Pityu –segédkezik, mert egyedül nehéz lenne vállra emelni. Ő ügyel arra is, hogy a hosszú és széles meghajtósíj mellől a játszó gyerekeket elkergesse, mert a gyorsan forgó síj mellett még felnőtteknek is balesetveszélyes tartózkodni, gyerekeknek pedig még inkább. A cséplőgép belsejében egy külön csatornán, a törek indul a gép legalsó részén lévő kijáratá felé. A nagy portól nem látni a kijáratot, meg azt sem, aki a töreket gereblyézi el a kiömlő nyílástól. Azonban már tudjuk, hogy ebben a porfelhőben buzgólkodó személy nem más, mint Ilonka, – a menyasszony. Ezért a helyért őt most senki sem irigyli, legfeljebb csak sajnálja. Ez pedig nem más, mint a gazda fia, Gyuri. Ő azonban nem tehet semmit, mert menyasszonyának ez a töreklyuk a próbatétele. Ha itt megállja a helyét, akkor jó asszony lesz belőle, legalábbis ezt mondják.

A szalmarázó ontotta magából a szalmát. Fűlsiketítő robaj mellé a sűrű porfelhő is párosult, amelyet talán már késsel is lehetne vágni. Ezen a helyen több ember is

serénykedett, ahol a forráság sokkal nagyobb volt, mint máshol, a szérút körbezáró kazlak miatt. A por megtalálja az utat magának az orrlyukain és nyitott szájon át a tüdőig. Mert bizony a nehéz munka miatt nem elég csak az orron keresztül levegőt venni. De betelepszik az ing alá, a nadrág belsejébe, hogy ne legyen egyetlen gombnyi felület sem, ahol az izzadsággal keveredve meg ne telepedne a munkát végző emberen. A törekkel vegyült por, a sós ízű izzadsággal keveredve gondoskodik arról, hogy az egy-két másodpercig tartó munkaszüneteket vakaródzással töltsse el a cséplésnél munkálkodó ember.

Ahogy a búzakazal magassága csökken, úgy növekszik a szalmakazal, amely-nél több ember is serénykedik. Hosszú, magas létra támaszkodik a kazal oldalához, amelyen több ember is kézzől-kézre adja a villájával felszúrt szalmát, hogy az a kazal legtetejére kerüljön. Gazdagabb helyen – ahol több szalmakazal is van – elevátor segédkezik abban, hogy a magas kazal tetejére kerüljön a szalma. Szegényebb helyeken azonban kevesebb a szalma, hely is kevés a hosszú, magas elevátor számára és persze fizetni sem tudnak érte, ezért az emberek kézzől-kézre adva továbbítják a zörgő-zakatoló gép gyomrából szakadatlan ömlő szalmát. A búzakazal már annyira alacsony, hogy két ember dobálja fel villájával a búzakévéket a cséplőgép tetejére. Most érkezett el annak az ideje, hogy János komának megrándult a karja, ezért őt le kell váltani. Ez várható volt. Ahogy a szérún csökkent a búzakazal magassága, a kamra hambárjában úgy szaporodott a kirostált, kenyérnek való búza. A gazda gyakran ellenőrizte a hambárjában szaporodó-gyapardó búzát, az életet. Életnek nevezte, mert ebből a búzából öröltette a következő esztendőig a kenyérnek való lisztet, amely eltette őt és családját. Ő is, mint a többi parasztember, akkor tudott csak megnyugodni, ha az egész évi kenyérnek való már a kamrájában volt. És akkor, ha a kukoricatermésből karácsonytájékára a most még csak hízónak való malaca szépen kigömbölyödött és a pincéjében a szüret után forrásnak indult a szőlő leve.

Miután az utolsó búzakévet is elnyelte a cséplőgép, a gépész leállította a zörgő masinát. Csend borult a portára, de még az alvésre is. A nagy csend nyugtatólag hatott az állatokra, emberekre. Az igaz, hogy csak azokra az emberekre, akinek a búzakazal helyett szalmakazal állt a szérúján, a kamrájában pedig a tele hambár a kicsévelt búzával. A fáradt, poros emberek nyitott fenekű hordókból és dézsákból mosakodtak, melyeknek vize a napon melegedett meg annyira, hogy a sparheltón sem lett volna melegebb. Bár az is igaz, hogy ebéd után egy másik szérún ismét porosak lesznek, de hát ilyen porosan még az ebéd sem esne jól. A verebek ismét visszaköltözhetnek a csendes porta házának eresze alá, hogy jövő ilyenkorig gondtalanul költhessék ki pettyes, apró tojásaikat.

HŐFORRÁS A FALU SZÉLÉN

Visszatekintés

1955-ben a Bükk hegység alján több helyen is kőolaj után kutatnak a „Kőolajfúrási Vállalat” dolgozói. A kutatófúrások – Eger déli részének kivételével – eredménytelenek voltak. Ez év őszén került sor Bogács község és környékének kutató fúrásaira. A falu északi szélén, a tervezett mélységig lefűrt lyukban sem találnak kőolajat, és gázt sem. Ezért a geológia elrendeli e fúráspont felszámolását. A fűrórudak kiépítése folyamatban van, amikor este tízóra felé jár az idő. A fűrómester leállítja a munkát, hogy a szokásos műszakvégi jelentést megírni bemenjen a pihenő bódéba. Előzőleg két fiatal fűrómunkásnak, a munkapad és gépek körüli takarítást adja utasításba. Ők azonban ehelyett – virtusból – a géphez babrálnak és komoly műszaki és személyi balesetet okoznak. A baleset hatására visszazuhannak a fűrólyukba, a még kiépítésre váró fűrórudak. Átütik azt a földréteget, amely a meleg víz felszínre törését eddig megakadályozta, és eddig ismeretlenül bújt meg a föld mélyén. Az eseményt követően alig félóránnyira felszínre tört a víz! Erről is szól ez a történet.

Munkába állás (1955)

A szeptember végi napsugár eső után is melegen ontotta áldását, a szőlőfürtöket érlelő hegyoldalakra, melyek úgy takarták el Szomolyát a faluba érkezők szemei elől, mintha tudatosan rejtegetnének lakóikkal együtt. A szőlősgazdák pincéik előtt mosták a hordókat, hogy tiszta edénybe kerüljön a jónak ígérkező termés. Ezen az őszön más is történt a falu életében. Hatalmas teherautók – terjedelmes rakományokkal – fröcskölték a sarat a falu utcáin. A libák – amelyek ez idáig háborítatlanul uralták a víztócsás utcákat –, ijedten rebbentek széjjel, bemenekültek az út menti árokba. Éppen úgy szokatlan látvány volt nekik, mint a falu lakóinak, akik értetlenül nézték az utca forgalmát.

– Mik ezek a gépek? – kérdezte az egyik bámészkodó a másiktól, akinek a szája is tátva maradt az óriás gépek látványától.

– Nem tudom, csak nem valami katonai gyakorlat? – kérdezett vissza a másik.

– Ugyan már Jóska bátyám, ne ijedjen meg, hiszen ezek az olajkutatók – nyugtatta meg a bámészkodókat egy fiatalabb férfi, aki tájékozottabb volt náluk.

Egy darabig még néztem én is, a lassan vonuló óriásokat, aztán hazamentem, hogy beszámoljak a falunkba érkezőkről.

– No látod, oda kellene menned dolgozni, mert fogytán van a pénzünk! A sógorod is ott dolgozik! – tette még hozzá anyám.

Anyámnak erre az ajánlatára valami bizonytalan érzés lett úrrá rajtam. Az iskolapad után miképpen tudnék én dolgozni ilyen óriás gépeken? A bizonytalanságom ellenére mégis úgy éreztem, hogy meg kell próbálnom. Ugyanis az már bizonyossá vált, hogy egy ideig nem tanulhatok tovább, mert apám betegsége tartós marad.

– Megyek, beszélek sógorommal! – mondtam anyámnak és elindultam a lakásuk felé. Szerencsémre otthon találtam. Rövid beszélgetés után viccesen kérdeztem:

– Nem tud egy jó munkahelyet, ahol keveset kell dolgozni, és sokat lehet keresni?

– Ha munkahelyet akarsz, ne legyél nagyon válogatós. Gyere el a „Kőolajfűrészi Vállalathoz”, ahol én dolgozom. Ott biztosan van felvétel. Úgy hallottam a lyukbefejező berendezésnél van egy üres hely. Ha érdekel, holnap megkérdezem –, fogta komolyra a szót.

– Kérdezze meg, mert érdekel! – válaszoltam, és mint aki jól végezte dolgát, elköszöntem.

Sógorom másnap délután már jött is, hogy mehetek, mert vár a főnök. Gyorsan átöltöztem, hogy illő módon járuljak a nagytekintélyű főnök elé, és elindultunk a fűrészhez.

– Hát ő lenne az főfűrészmester elvtárs, akiről beszéltem –, mutatott rám sógorom.

– Ez még gyerek! – mondta a nagytekintélyű főnök, miután jól megmérgetett vizsla szemeivel.

– Hány éves vagy te egyáltalán?

– Tizenhét! – feleltem gyorsan.

– Tizennyolc évesnél fiatalabbat nem vehetünk fel. Itt szilaj, kemény munka van, mindenféle időjárási viszonyok között a szabadég alatt, télen-nyáron, éjjel-nappal!

– Megállom én a helyem, csak tessék fölvenni! – mondtam kérően.

– Hát jó. Ha annyira akarod, holnap megbeszélem az üzemvezetővel. Remélem, korendékllyel sikerül fölvenni.

– Sikerült!! Pár nap múlva munkába álltam a lyukbefejező berendezésnél, amely Szomolyán a Borda-hegyen volt megtalálható, Bogács község felé.

A háromlábú vastorony a sártenger közepében állt. Egy lánctalpas traktor, cementtel megrakott teherkocsit vontatott a tengelyig érő sárban, mert az vontatás nélkül moccanni sem tudott volna. A torony körül, vízhatlan ruhában, nagy csizmába öltözött markáns arcú emberek dagasztották a sarat.

– Hamarosan így nézel ki te is! – „vigasztaltam” magam, amint tekintetem körbe vittem a torony környékén foglalatосkodó embereken.

– Állj meg már te hülye! Felborítod a tornyot! – ordított egy szelíd tekintetűnek nem nevezhető alak a lánctalpas vezetőjének. Pedig még messze járt ahhoz, hogy a toronyhoz érjen, de mindenáron hallatni akarta hangját. Utasítgató kiabálásából úgy ítéltem, hogy ő itt a főnök, a fűrómester.

– A mindenségit, emberevők közé kerültem! – nyugtáztam magamban, miközben hosszasan pislogtam a dűhtől megkékült arcú alakra.

Az egyik munkás – megszeppent arcom látva – hozzám somfordált, és fogai között alig hallhatóan odasúgta:

– Ne törődj vele, hülye... Egy fejbiccentéssel adtam tudtára, hogy nekem is ez a véleményem.

Alig érkeztem a toronyhoz dolgozni, már azon törtem a fejem, hogy miképpen kellene innen meglépnem. De azért napokig színlelt alázattal igyekeztem felsőbbrendűségét elismerni, aminek hatására borvirágos orra és lila arca szelídebb színeket ölthetett. Rövid együttlétünk alatt egyfolytában macerált.

– Gyere csak gimnazista! Fogd ezt az emelőrudat! – szólt hozzám morcosan, és a kezembe lökött egy vasdarabot, egy kis magyarázattal:

– Ez lesz ezután a töltőtollad! – mutatott az olajos, zsíros csődarabra, és gúnyosan vihogott az arcomba.

– A fene enne meg az ilyen morcos embert, akinek még egyetlen barátságos szava sincs hozzám! – gondoltam magamban, miközben óvatosan szemléltem az arcvonásait, amelyen állandóan jelen volt a gög és az ostobaság.

– Hát tehetek én arról, hogy most nem a többiekkel járom a harmadik osztályt, hanem itt a Borda-hegyen, ilyen ütődött fűrómester irányítására kell a sarat taposnom? Természetesen nem én vagyok az oka, hogy nem tanulhatok tovább. Apám munkaképtelenné válása miatt kellett abbahagynom, mert pénzt kellett keresnem minden áron.

Pillanatnyi töprengés után fogtam az olajos emelőrudat, és utasítására beledugtam a tolózár kerekébe.

– Hórukk, emeld meg! – mondta dühösen.

Egyfolytában dühös volt! Csak egyszer dühösebb volt, mint máskor. Szerettem volna megkérdezni, hogy miért ilyen dühös, de a kéthetes munkaviszonyommal jobbnak láttam ezt a kérdést nem feszegetni.

– Emeljük rá a peremre, aztán belerakhatod a csavarokat, majd beépítjük a fűrórudakat, és a réteget lecementezzük! – adta az utasításokat egyfolytában, mintha annyira értenék már minden munkafolyamathoz a toronynál.

A fejemmel biccentve jeleztem, hogy a parancsa szent előtttem. A csavarokat berakva, beépítettük a fűrórudakat, és vártuk a cementező aggregátort, meg a váltást, mert bizony az idő csak eltelt, és a műszak már a vége felé járt.

– No, akkor holnap már ne gyere ide dolgozni! – szólt hozzám felemelt hangon.

Értetlenül, meglepődve néztem rá, amint ezt megmásíthatatlan határozottsággal mondta.

– Mit csináltam már rosszul? – néztem rá kérdően, mert nem akartam hinni a fülemnek, hogy nem kellek tovább.

– A főfűrómester utasítása, hogy holnaptól egy időre a bogácsi fűráshoz kell menned, mert egy ember megbetegedett, és azt helyettesíted! – válaszolt kérdő tekintetemre.

Megnyugodtam, hogy nem a munkámmal van kifogása, mert ezt mások előtt is nagyon szégyelltem volna.

– De hát hogyan találom meg a fűrást? – kérdeztem óvatosan, nehogy még jobban feldühítsem.

– Van szemed, füled, meg szád és találj meg! Legalább nem unod magad a cementkötés ideje alatt –, mondta kárörvendően, mintha én bármiféle pihenőnek is ellensége lettem volna valaha is.

Másnap délben elindultam Bogács felé Gyűrtetőn át, magam mellett tolva a kerékpáromat. A meredek domboldalon még tolni is nehéz volt. Negyedórányi meredek kapaszkodó után elértem a domb tetejét. Fent megálltam egy kis pihenőre, hogy kifújjam magam, mert a szívem dübörgött az emelkedő után. Visszanéztem a völgybe békésen elnyúló falura – Szomolyára, a házak kéményei füstölögtek. Domboldalakon a fák a szivárvány minden színébe öltözve hirdették az Ezerkilenc-száz-ötvenötödik őszt. Távolabb, az Eged-hegy és a Vár-hegy zárta le Észak felé a kilátást. Agyó! Agyó! – Andor bátyám! – örök búcsút remélve intettem a dühös fűrómester irányába –, a háromlábú torony feltételezett helye felé, amelyet a Gyűrtetőről már csak sejteni lehetett, hogy merre van, mivel az erdő fái, és a dombok eltakarták minden kíváncsi szem elől.

– Akkor lássalak, amikor a hátam közepét! – gondoltam tiszta szívemből, mert úgy éreztem, ez a pár nap bőven elég volt ilyen környezetben.

Eltökélt szándékom volt, hogy többé nem dolgozok a dühös fűrómesterrel és megpróbálok a bogácsi fűrásnál maradni.

Fent a domb tetején – ahol már csak a szél fújta erdő zúgása hallatszott –, szabadnak éreztem magam, mint a madár. Gyönyörködtem a kilátásban, amit a magaslat nyújtott. Tiszta idő volt. Délnek az alföldi róna látszott, előtérben Mezőkövesd nagyközség, a gimnázium kiemelkedő épületével. Néztem a távoli épület körvonalaát, amelyben a volt osztálytársaim fűtött teremben tanulják a harmadik osztály tananyagát, míg én a dombtetőn, csípős szélben igyekszem Bogács felé. De hát ilyen az élet –, a VÉLETLEN. Mondják – AZ ÉLET A VÉLETLENEK SOROZATA –, melynek a további történetemben fő szerepe lesz. Rövid pihenő után kerékpárra ültem, és a lejtős erdei gyalogúton már könnyen gördültem Bogács falu felé, ahol a fűrótoronynál vártak rám.

– Mi lesz, ha odaérek? – gondoltam nem kis izgalommal az újabb helyemre. Egy ismeretlen helyen – tizenhét évesen – mégiscsak furcsa érzés, hiszen a vállalatnál is csak két hete dolgoztam.

Az erdőből kiérve a falu látképe tárult elém. A házak szomszédságában – a falu felső szélén – állt a fűrótorony. A gép zaja már messziről hallatszott. Pár perces gurulás után megérkeztem, és keresni kezdtem a fűró mestert, hogy munkára jelentkezsem.

– Jó szerencsét! – köszöntem bányászosan. A fűró mestert keresem! – jelentettem ki határozottan, amint a bódé ajtaján beléptem, ahol a brigád éppen tartózkodott.

Közben próbáltam a hangom minél dörmögőbb színben hallatni, hogy sokkal idősebbnek érezzenek, mint amilyen voltam valójában. De a fűró mester nem dült be az öregbítő trükkömnek, ezért minden ceremónia nélkül letegezett:

– Foglalj helyet, mindjárt bemutatom a leendő munkatársaidat! – mondta, miközben a műszaknaplóban bejegyzéseket végzett, majd hátat fordítva az asztalnak, ülve maradt és a bódé homályos sarka felé mutatott:

– Ő ott Hadobás! Minden tizedik szava, ha igaz. Miközben elmosolyodott ezen a megjegyzésén. Hadobás felállt, kezét fogott, és elvigyorgott.

– Az ott Kotró (Erdős Lajos), a kapcsoló állás légtornásza.

Kézfogás közben egymás tekintetét kutattuk. Úgy néztem pár évvel idősebb nálam. Úgy látszott, nagy mókamester – egyből szimpatikusnak éreztem.

– Ez pedig Takács, a motorkezelő, a fűrótorony „ereje”. Takács máris nyújtotta olajos kezét, és arcából csak a szeme fehérlett, amivel barátságosan pislogott felém. Kölcsönösen bemutatkoztunk egymásnak.

A fűró mestert Hoffer Andrásnak hívták – aki a bemutatkozások után – a fűróberendezést mutatta meg. Minden kérdésemre türelmesen válaszolt, és megmutatott mindent. Mennyivel másabb volt ez az ember, mint a másik fűró mester – a „Dühös” Andor. Hamarosan elkezdődött a munka. A fűrórudazatot beépítettük a lyukba, és ment a fűrás. Jóleső érzés volt, amint a fűrórud lassú forgással süllyedt a föld mélyébe, hogy talán bármelyik percben felszínre törjön az olaj. De erre hiába vártunk, mert nem következett be most sem, és később sem a bogácsi fűrásoknál. A délutános műszak végén Kotró elvitt a saját szállásukra, ahol Hadobással laktak együtt.

– Holnap neked is nézünk egy remek helyet, ahol jó kis begyes pipi van – mondta Kotró, és sokat sejtetően vigyorgott. Csak a későbbiekben értettem meg, hogy mi az amin vigyorgog.

Ennek a fűrótoronynak a dolgozói – akárcsak a többi toronyé is – falusi családoknál laktak albérletben, vagy teherautón szállították haza családjukhoz. Szomolyára nem járt a váltókocsi, ezért szállást kellett keresnem.

Félek

Másnap reggel ébredés után elmentünk a Kotró által ajánlott helyre az albérlet miatt.

– Üljenek le, mindjárt hozok egy kis bort! – fogadott kedvesen a háziasszony, és már indult is kifelé.

– No milyen helyre hoztalak? – fordult felém Kotró roppant meglegedve magával.

De ez még nem minden! – tartotta föl az ujját jelentőség teljesen. Sejtettem, hogy a tegnap esti begyes csajra gondolt, akivel hamarosan találkozni fogok.

– Teljes összkomfort?! – súgtam feléje gyorsan, mivel már a léptek zaját hallottam, és közben éreztem, hogy jóleső érzés fut át rajtam, ha a bogácsi kislányokra gondolok.

Még lelkiismeretfurdalást sem éreztem emiatt mivel nem fogadtam hűséget a szomolyai lányoknak. A háziasszony visszatért egy kancsó borral, és azt az abrosszal leterített asztalra tette, két pohárral együtt. Kotró, mint régi vendég öntött a poharakba, és koccintottuk a háziak egészségére, és természetesen a széplányokra. Már a negyedik pohár után jártunk, amikor bedöcögött a háziasszony „szépséges” lánya, akit anyja mutatott be, mint a ház leendő úrnője – természetesen a házasság után. Rövidcopfos, vörös hajába élénk piros szalag volt kötve, gömbölyű teste bőszenyában még gömbölyűbbnek látszott.

– M... vagyok! – nyújtotta felém kezecskéjét, egy nálamnál tíz évvel idősebb, és ötven kilóval súlyosabb gömböcke.

Kotró a lábamat taposta, és kuncogott megdöbbsent arcom láttán. Visszatapostam a lábára, és dühösen rápillantottam: – Nesze neked a begyes kislányért, aki még a fél liter bor után sem tetszett.

– Hát akkor beszéljünk már a kvártélyról! – hozakodott elő a háziasszony a lábta-posást követően.

– Jó lesz-e, megfelel-e? – fordult felém kíváncsian.

– Jó lenne, de haza akarok járni minden műszak után, mert otthon aggódnak értem –, feleltem neki olyan hangon, mintha sajnáltam volna, hogy nem jön össze a szállás.

A „kis begyes” mintha csalódott volna, csendesén kivonult a szobából, minden köszönés nélkül.

– Hazajárna az erdőn keresztül, egyedül, éjjel? – nyomta meg az utolsó szót a ház asszonya.

– Most is meggyilkoltak egy szomolyai embert a szőlőjében! – fejtegette érveit az elhatározásom ellen.

Egy pillanatra jeges borzongás futott végig rajtam, mert valóban szörnyű módon vesztette életét a szőlőjét őrző gazda – (Kovács ((kukk)) Miklós). Már-már azon voltam, hogy maradok szállásra, de féltem, hogy „Gömböcke” miatt gúnyolnak majd a munkatársak, így aztán gyorsan döntöttem:

– Köszönöm a helyet, de nem maradok! – mondtam neki és oldalba löktem Kotró, mert ő a bor mellett még elbeszélgetett volna.

Végre megmozdult ő is az asztaltól és elindultunk a házból kifelé az elköszönést követően.

– Miért nem fogadtad el a helyet? – szegezte nekem a kérdést Kotró.

– Azért, hogy ne tudjatok macerálni! – feleltem dacosan.

– Most mi lesz? – kérdezte sajnálkozva.

– Hazajárok! Végére is három kilométer az egész.

– Az igaz, de az út az erdőn keresztül vezet, és éjjel! – nyomta meg az utolsó szót, mintha sejtette volna, hogy ez a leggyengébb pontom.

– Rá se hederíts, ismerem az összes rejtett gyalogösvényt, ahol még a madár sem jár, nem még ember! – nyugtattam meg Kotrót, mert úgy éreztem, hogy ezúttal aggodása nem mesterkélta.

– Jó, jó, de hallottad a szőlősgazda meggyilkolását, és a napokban megfutamított gyalogost, aki az erdőn keresztül ment Szomolyára! – hívta fel figyelmemet ismét. Megnyugtattam, hogy mindenről tudok, de ennek ellenére hazajárok.

– Hazajárok már csak azért is, hogy ne nézzenek gyávának! – döntöttem el végleg, de azért éreztem, hogy máris félek.

Kettő órakeresztül elkezdődött a délutános műszak. Beépítettük az új fűrófejet a lyukba, miután Kotró elkezdte a fűrást, mi pedig a bódében beszélgettünk. Hadobás vitte a vezérfonalat, nem hagyott mást szóhoz jutni. Bárki szólni akart, közbevágott:

– Szavad ne felejtse! Szavad ne felejtse! – állított le mindenkit, aki megakartja őt állítani hadarásában.

– Szóval amikor idejöttem a fűráshoz, mindjárt az első nap át akartak verni. Azt mondták, hogy keressem meg a Lyb. 5-s fűrást, és kérjek reszelőzsírt meg violinkulcsot. – No de engem nem vertek át! – gondoltam magamban. Különben is öt kilométerre volt a fűrás. Az az igazság, hogy én már az iskolában is okosabb voltam a többenél, ezért nem tudtak becsapni. Hiába volt nálam magasabb a szomszédék fia, mégis okosabb voltam nála, mert engem sohasem haraptak meg a kutyák, őt meg a tanító kutyája is megharapta.

– Elég már, elég! – szólt közbe Takács motorkezelő. Más is akar beszélni!

– Jó, jó, szavad ne felejtse! – ismételte újra meg újra, és annyira elkanyarodott az eredeti témától, hogy talán már ő sem tudta, mit akar mondani.

– Hagyd már abba Hadobás, mert megszédülünk! – szólt rá Bandi bácsi is kacagva.

– Szavát ne felejtse Bandi bátyám... – mondta volna tovább, de Bandi bácsi közbevágott.

– Azt mondd már meg, hogy elhoztad a „reszelőzsírt”, meg a „violinkulcsot”, vagy nem?! – szegezte neki a lényeges kérdést. (violinkulcs – 40 kg-os szerszám, reszelőzsír – árokzsír WC).

– Hát elhoztam! – nyögte ki végre Hadobás a lényegét, hogy őt is átverték.

– Elég a hülyeségből! Gyerünk kifelé dolgozni! – vetett véget a hülyeségnek Bandi bácsi.

Kotró kint rendületlenül fűrt és énekelt. A motor időnként fel-fel nyögött, amikor lejjebb engedte a fűrórudazatot a lyukba, amely egyre mélyebb lett, és egyre reménytelenebb, hogy olajat találjunk. Pedig a geológia által tervezett mélység a végéhez közeledett, azonban a magmintákban az olaj még nyomokban sem mutatkozott. Aztán egyszer csak a házak felé kiabált, ahol az utcán két kis begyes csaj produkálta magát a fűrólegényeknek. A lányok visszakiabáltak, de a zúgástól nem lehetett érteni őket. Pusztit intettünk feléjük, és ők visszaintegettek.

– Holnap délelőtt találkozunk! – kiáltottuk nekik, mire ők tovább mentek nevetve. Kotrónak jókedve volt. Énekelte a fűrös dalt:

*„A mélyfűrónak soha nincsen vasárnap.
Délelőtt van toronyvizit
Délután meg mindig iszik vasárnap”.*

De nekem ezen a napon nem volt valami virágos jó kedvem. Korán esteledett a borús, esős idő miatt. Még korábban jött az alkony. Nyugat felé tekintettem – Szomolya irányába és figyeltem a titokzatos esti szürkületet, amely egyre áthatolthatatlanabb leplet borított az erdőre. A dombok, a sűrű erdővel együtt lassacskán teljesen beleolvadtak a koromsötét éjszakába. Aggódva figyeltem az otthonom irányába, ahová éjfél körül kellene hazaérkeznem.

– Csak az az erdő, a sűrű, áthatolthatatlan sötétség ne lenne! – töprengtem el magamban a sötétséget kémelve. Titokban azt szerettem volna, ha a műszakom reggelig tartott volna. Este tíz órakor azonban vége lett a műszaknak, mert jött a váltóbrigád.

Az eső esni kezdett. Apró, sűrű cseppekben hullt alá az égből. Elindultam én is hazafelé, nagy csizmámban, vízhatlan ruhámban.

– Csak ezt a három kilométert kell megtenned, és máris otthon vagy! – biztattam magam.

– Három kilométer a sötét erdőn keresztül! – dobbant egy nagyot szívem erre a gondolatra.

Bogács községből kiérve, a falu szélén laktak a cigányok (akkor még a falu felső végén laktak). Mellettük vezetett el a hazafelé vivő gyalogút. A késő éjszaka ellenére még több putriban is világított a mécses, vagy a gyertya. Ezek pislákoló fénye szűrődött ki az éjszakába, kissé megvilágítva utamat. A putrikból nehéz sóhajok és gyereksírások hallatszottak, a szimpla üveggel vagy zsírpapírral befedett ablakokon keresztül. Lélegzetem visszafojtva, lábaimat óvatosan rakosgatva, mint egy árnyalak osontam, nehogy valaki észrevegyen. Ekkor azonban egy kutya felugatott, aztán egy másik, és az összes többi, ami csak létezett a viskók körül.

– Valaki jár itt! – hallottam bentről egy férfihangot. Rögtön futásnak eredtem a hegynek fölfelé, a bentről jövő hang után. Meg sem álltam az erdő széléig, a futástól kifulladásra vártam. A kutyák eszeveszett csaholását hallgattam. Figyeltem, nem jön-e valaki utánam. Már nagyon bántam, hogy elindultam, de nem volt visszaút, csak a hazafelé vivő.

– Kellett ez nekem? Kellett nekem a munkatársaim macerálásától tartanom?! – dühös lettem magamra, de a szőlősgazdára gondoltam folyton, hiába próbáltam gondolataimat másfelé terelni.

Úgy éreztem, hogy ebben a pillanatban nincs nálamnál gyávább legény széles e világon. A végtelennek tűnő pár perc után – amikor meggyőződtem, hogy senki sem követ, és a kutyák is abbahagyták az ugatást, folytattam utam hazafelé. Újra és újra meg-megálltam fülelni az éjszakába, de nem jött senki utánam. Csak a sarat dagasztó

csizmam adott furcsa, cuppogó hangot, amint talpam alól fröcskölődött a sár szerzetét. A lehető legnagyobb csendben, óvatosan – a legkisebb zajkozást is kerülve – folytattam az utam. Szemeim már jól megszokták a sötétséget, és osontam minden neszre figyelve. Jobb kéz felől valami mocorgás hallatszott, alig-alig hallhatóan. Megálltam fülelni. Ismét hallottam a neszt.

– Valaki be akar cserkészni! – moccanni sem mertem. Egy ág reccsent, aztán még egy.

Éreztem, hogy a szívem a torkomban ver. Homlokomról egy verejtékcsepp indult, és gördült végig az arcomon.

– Csak nem követnek mégis?! – döbbsentem meg a pusztá gondolatra is.

Gyorsan, és óvatosan egy nagy fa mögé húzódtam, és vártam órának tűnő kinos perceket. Fogaim vacogtak, de nem a hidegtől. Most már az ágreccsenés folyamatosá vált. Pár pillanat múltán egy szarvas körvonalai bontakoztak ki a sötétből, egész közel hozzám. Fellélegeztem! Megtöröltem verejtékező homlokom, és csizmammal egy hatalmasat rúgtam a fa oldalába. A megrémült állat egy nagyot ugrott, majd eszeveszett menekülésbe kezdett.

– Elmúlt a „veszély” – könnyebbültem meg az idegfeszítő percek után.

Korholtam magam, hogy túl élénk a fantáziám. Ki járna ilyenkor, ilyen istenverte helyen, és időben éjfél körül? Kissé bátrabban, de mégis óvatosan folytattam az utat hazafelé. Az eső is mintha alábbhagyott volna, a vízhatlan kabátomra egyre ritkábban szemerkélt. A szél kezdett feltámadni, és sodorta magával az esőtől terhes fellegeket. A feltámadó szél hatására a fák sárgult levelei zizegve-zörögve hulltak az avarra. Az út másik oldalán lévő fenyveserdő lombjaiba is belekapaszkodott egy szélroham, amitől olyan sejtelmesen zúgott mintha titkokat mesélne hozzáértő füleknek. Távolból bagolyhuhogás hallatszott. Egyre nehezebb volt megkülönböztetni az idegen zajt az erdő zúgásától. Mégis – jól hallhatóan – megzörrent előttem valami a bal kezem felől. Ösztönösen arra felé fordultam, és figyeltem feszülten.

– Mi lehet az? Talán megint valami állat? – s vártam a fejleményeket mozdulatlan.

– Ez nem állat! – állapítottam meg teljes bizonyossággal, amikor egy köhintésfélé hallottam.

Pár pillanat múlva egy alakot pillantottam meg, a felhők mögül ki-ki bukkanó hold fényénél, amint lépéseket tett felém, majd megállt. Gyorsan félreálltam, de a lábam alatt reccsenő gally elárult.

– Ez észrevett! Dermedten álltam. Most mi lesz?

Ő sem mozdult helyéről egy tapodtat sem.

– Vajon vannak-e társai? – töprengtem el egy pillanatra, és szorosabban markoltam meg a már korábban kezembe vett fadarabot.

– Nem adom olcsón az életem! – tökéltam el magamban, hogy valami nyomot hagyok rajta a fadarabbal. Csak azt nem értettem, hogy miképpen kerülhetett elé, amikor én Bogács falu felől vártam a támadást.

– Biztosan becserkészték, mint vadászok a vadat –, képzeltem el a leghetetlenebb, és legképtelenebb dolgokat iszonyú félelmemben.

A bagolyhuhogás már közelebbről hallatszott, ami még félelmetesebbé tette az adott pillanatot. Úgy éreztem, mozdulni kell a helyemről, vagy talán elfutni minél gyorsabban, és minél messzebb.

– De merre? Hová? A putrik felé sem mertem, és másfelé sem.

Ebben a pillanatban egy artikulátlan hang dörrent:

– Gyertek már! Hozzátok a baltát is!

– Többen vannak, adta tudtomra az ismeretlen alak. Olyan pillanatnyi mozdulatlanság vett rajtam erőt, mint a kígyó szuggerálta békán. Biztosra vettem, hogy felkoncolnak, és már azon voltam, futok, amerre tudok, amikor az előbbi hang sürgetően újra megszólalt.

– Igyekeztek már János! – ordított az ismeretlen alak. Ebben a pillanatban teljesen ismerősen csengett az előbbi hang, csak egy kis remegést éreztem rajta.

A döbbenet erejével hatott a felismerés. Megkönnyebbültem!

– Miklós bácsi! Kinek kiabál? – kérdeztem a sötétségbe burkolódzó embert (Rázsi Miklós, ((murmus))), akiben a váltótársamat ismertem meg, aki jókora késéssel jött a műszakváltásra, mint már máskor is, ha előtte iszogatót.

Természetesen senki nem jött a kiabálására.

– Te vagy az?! A szentségedet! – káromkodott az öreg. De meg ijessztettél, tette hozzá örömeiben, hogy csak én vagyok. Ekkor értettem meg, hogy csak félelmében kiabált, azt a látszatot keltve, hogy nem egyedül van, és tőlem ijedt meg csupán. Erre aztán jót kacagtunk mind a ketten. Ő tovább indult a munkába, én pedig kissé vidámban hazafelé, hogy lám-lám, nem csak én félek...

Üzemi baleset

Másnap nem dicsekedtem el munkatársaimnak az éjszakai eseményekről, de Miklós bácsi sem, mert éjjeli kirándulásról semmiféle hang nem hallatszott még a későbbiekben sem.

Október vége volt. Reggelente ezüstfehér dér lepte be a rétet, ahol a fűrótorony állt. A fák alatt szaporodtak a sárgult falevelek. Napközben még – szélvédett helyeken – kellemesen melegített az őszi napsugár, de estefelé a Hintó-völgy felől már csípős szél fújdogált. Az idő nem befolyásolta a munkát. Éjjel-nappal, vasárnap-hétköznap a fűrásnál folyamatos volt a munka. Miután Bandi bácsi mindenkivel közölte a feladatát, elkezdődött a munka. Kotró a kapcsolóállásra ment fel. Az ő feladata volt beépítésnél a szállítószéket fűrórudakra ráhelyezni. Az előző fűrófej helyett – ami elkopott – egy újat szereltünk a fűrószál végére, amivel már sokkal könnyebben ment a fűrás.

– Látod! Ez az igazi fűros élet, nem a lyukbefejező berendezés. Mi mindig új lyukat fűrünk, nem más által kifűrt lyukban kotorászunk mint Ti csináljátok a lyukbefejező fűrásnál –, mondta büszkén. A fűrórudak kapcsolóállásának dűlve, a toronyban álltak.

Az én feladatom – lent a munkapadon – a fűrórudak összezsavarása volt, láncos kulccsal, svédfogóval. Ebben segített nekem a csavaros észjárású Hadobás. Mun-

kánk ment zökkenő nélkül, mint a karikacsapás. Kotró egy vidám természetű ember volt. Most is a motor zaját túlharsogva énekelte a fűrösök dalát. Amikor nem énekelt, az utcán járó emberek felé kiabált. Ha munka nem volt, akkor a torony tetején lévő bakcsigán gyakorolta a kézenállást. Szörnyű volt még nézni is. Bandi bácsi az emelől művet kezelte. Mindig újabb, és újabb szakaszt engedett le a fűrőlyukba, azokat, amiket mi összezsavartunk. Az emelőműtől kiabált fel Kotrónak:

– Tán veszted érzed?! – mert az egyre hangosabban ordibált.

Lassan besötétedett. A fűrőrudak beépítése befejezéséhez közeledett. Utána már megindulhatott a fűrés. Hadobás kezdte el, mi pedig a bódében pihentünk. De most nem sokáig örülhettünk a pihenőnek, ami egyébként mindig jól jött. Egy gépkocsi sebes iramban közeledett a fűrőtorony felé. Fényszórója végigpásztázta a környéket.

– Ki az isten már az megint?! – duzzogott Bandi bácsi. A fűrösök semmi jót nem várhattak egy ilyen esti látogatótól.

– Biztosan ellenőrzés! – mondta Kotró.

A találgatásnak a kocsiból kiszálló geológus vetett véget. Jó szerencsét! – köszönt bányászosan, és a fűrő mestert kereste. Talán meg sem ismeri már?! – kérdezte sértődötten Bandi bácsi.

– Már hogyan ismerném Bandi bátyám, csak a torony világításától káprázik még a szemem –, szabadkozott a geológus.

– Mi jót hoztál – kérdezett újra.

– Nem tudom jó-e vagy rossz – felelt rá a geológus és kezeit dörzsölgetve kérdezte:

– Mi most a munkafolyamat?

– Most építettünk be és kezdjük a fűrészt.

– No, akkor építsenek ki! Nem lesz tovább fűrva ez a fűrészi pont!

– Mi az istenért nem jöttél már előbb? Csak éppenhogy beépítettünk – szólt neheztelően Bandi bácsi.

– Sajnálom Bandi bátyám, most készült el a közetminta vizsgálata, amit tegnap ebből a fűrőlyukból bevittünk. A laboratóriumi vizsgálat alapján a geológia döntött így. Az olajnak még csak nyoma sincs a megvizsgált közetdarabban.

– Bandi bátyám, akkor építsenek ki és reggel jönnek a toronyszerelők leszerelni a tornyot –, mondta a geológus.

– Hol lesz a következő fűrészpont? – kérdezte a távozni készülő geológustól.

– Fent a dombtetőn, Cserépváralja felé –, felelt és jó munkát kívánva elköszönt.

Már korábban említettem a véletlent, amely most is közbeszólt. Kotró még egy ideig vagdosta földhöz védőkesztyűjét dühösen, közben kiabálva, hogy minden főnök hülye. Felesleges munkát végeztetnek. Nagyon sajnáltuk, hogy a fűrőrudat fölöslegesen építettük be a lyukba.

– Először beépíteni, aztán ki! – jegyezte meg epésen.

– Nehogy a fűrés megálljon egy kis pihenőre.

Bandi bácsi vetett véget a zsörtölődésnek.

– Hiába morgunk, ők a főnökök, ők utasítanak és nekünk végre kell hajtani.

Erre aztán nem volt mit mondani senkinek sem. Ment mindenki, hogy elfoglalja helyét a munkapadon, a kapcsolóálláson és a gépen. Elkezdtek a fűrórudak kiépítését a befejezésre ítélt fűrólyukból. Már elég sok fűrórudat építettünk ki, amikor Bandi bácsi így szólt:

– Megírom a műszakjelentést, Ti meg csináljatok rendet a torony körül.

Ami útban volt nagyjából elraktuk, de Kotróval még a munkapad mellett maradtunk. Beszélgettünk, természetesen a lányokról. Miről is beszélgethettünk volna, én tizenhét, ő huszonegy éves legények. Beszélgetés közben figyeltük, jön-e már a váltókocsi, fűrös nevén „szalmarázó”. Így neveztük a jó öreg Zisz ponyvás teherautót, amelyen hosszú lócák voltak rögzítve. Az egymást váltó brigádokat ez szállította a fűráshoz. A hattonás teherkocsi rúgókötegei túl erősnek bizonyultak egy kis létszámú brigád szállításához. Így aztán a rossz makadám utakon úgy rázta az embereket, mint a cséplőgép szalmarázója a szalmát. Az erősen dobáló teherautón többször is a lóca mellé estek, mire az úticéljukat elérték az utasok.

– A gépkocsi fényszórója még nem világít, tehát a váltás még nem jön! – állapítottuk meg mind a ketten.

– Gyere, felhúzzunk még egy szakaszt! (fűrórud) – szóltam Kotrónak. Szerettem volna bizonyítani, hogy én is értek a géphez.

– De mit szól hozzá Bandi bácsi? – kérdezte aggódva.

– Ne aggódj már! – bátorítottam.

Észre sem veszi, mert írja a műszaknaplót, és ebbe úgy belemerül, hogy se nem lát, se nem hall. Sokat kell neki írnia, mert akkor keresünk sok pénzt, ha sokat ír, nem ha sokat dolgozunk – érveltem neki. Különben is csak megemelek egy szakaszt, és alá teszed a villát – mondtam, és már indultam is az emelőmű irányába. Várj! Megmutatom, hogyan kell ezen a gépen kapcsolni, aztán megpróbálhatod Te is – állított meg, mielőtt az emelőműhöz értem.

– No jó, nem bánom –, álltam rá könnyen abban a reményben, hogy utána én következek.

Valóságos boldogság lázába estem, a gép kipróbálásának még a pusztá gondolatára is.

– Hej, ha látnák ezt a szomolyai-bogácsi lányok! – sóhajtottam fel, miközben Kotró rám kiabált:

– Mozogj már! Mozogj! Mindjárt itt lesz a váltás.

Sűrgető hangjára abbahagytam az ábrándozást, és odaugrottam a fűrólyuk mellé, hogy a megfelelő pillanatban kihúzzam helyéről a villát, amely a fűrórudakat gátolta meg abban, hogy a fűrólyukba visszaessenek. Oda állt az emelőműhöz és a kuplungot benyomva sebességbe tette, majd egy ellenőrző pillantást vetett felém kérdően, amelyből érthettem, hogy készen állok-e egy sok bajt okozó mozdulatra. Mert ezt a cselekményt utasítás nélkül, szabályellenesen csináltuk. A bajt nem tudhattuk előre, ezért tovább csináltuk. Intettem, hogy mehet gép. Gázt adott, majd a kuplungot lassan kiengedte. Az emelőmű drótkötele megfeszült, mint a húr. Kotró szeme szikrázott a boldogságtól. Látszott rajta, hogy uralkodik a gépen. Ez a boldogság úgy átragadt rám is, hogy máris úgy

éreztem, mintha én kezelném a gépet. A csigasor elkezdte emelni a szakaszokat, miközben a motor felnyögött a nagy terheléstől. A villát gyorsan kihúztam a rudazatból, még emelés közben.

– Jól van már! Jól van! – kiáltottam türelmetlenül, mert följebb húzta, mint amennyire kellett.

A fűrórúdon a villa helye jóval feljebb volt a peremnél. Kiáltásomra egyszerre nyomta be a kuplungot, és féket. A fűrórúd nem emelkedett tovább.

– Engedd lejjebb! – kiáltottam a gépzeját túlharsogva.

A fűrórúd elindult lassan lefelé. A motorház ponyváját meglebbentette a szél, s eltakarta az egyik lámpát. Egy pillanatig árnyék vetődött a munkapadra, mintha valami gonosz szellem lopakodna észrevétlen közelünkbe. Hirtelen rossz érzés fogott el. A következő pillanatban irtózatossá robajjal zuhanni kezdett a fűrórúdazat vissza a lyukba. Másodpercek alatt zajlott le minden. Ijedten pillantottam Kotróra, aki ebben a pillanatban indult az ég felé a csigasor húzókötelén.

– Mi ez a furcsa zaj?! – cikázott át agyamon, de már ugrottam is a torony alól.

A húszmázsányi csigasor irtózatossá csörömpöléssel zuhant előbbi helyemre, szilánkokra zúzva a munkapad padlózatát. Meghűlt bennem a vér. Dermedten álltam a torony mellett.

– Ez a halál szele volt! – szólalt meg bennem egy hang, és néztem a húszmázsás csigasort, amely az előbbi helyemen már mozdulatlanul feküdt.

– De hol van Kotró?! – eszméltem rémülten, és szememmel lázasan kutatva, hogy a fűrótorny teteje felé szökkenő mutató után hová tűnhetett?

– Kotró! Kotró!? – fogalmazódott meg bennem egy keserű kiáltás, amelyből végül is csak egy rémült suttogás lett, minden hangerő nélkül.

A nagy zajra előrohantak a bódéból Bandi bácsi, Takács és Hadobás.

– Mit csináltak?! Hol van Kotró?! – ordított Bandi bácsi rémülten, de nem tudtam választ adni.

Csak álltam némán, egy szó nem hagyta el ajkamat. A lábam is mintha földbe gyökerezett volna, nem mozdult. Úgy éreztem testileg-lelkileg megbénultam.

– Ott van! Ott van! – mutatott az emelőmű irányába Hadobás izgatottan, és rohant is arrafelé. A többiek követték.

Kotró élettelenül feküdt az emelőmű alatt, az életnek legcsekélyebb jelét sem adva. Feje tetejéről egy vércsík húzódott le, egészen az álla alá. Keze-lába teljesen beszorulva.

– No ennek már vége! – szólalt meg Takács motoros halkan, nehogy a hangosabb szavakkal kegyeletsértést kövessen el.

– Hozzátok a hordágyat! – szólott Bandi bácsi az izgalomtól remegő hangot.

– Nem kell már ennek hordágy, sem orvos! – mondta Takács és leemelte sapkáját Kotró élettelen teste mellett.

– Ennyi az élet! – jegyezte meg valaki a falu lakói közül, akik a bajra pillanatok alatt a toronyhoz érkeztek, a pár méterre lévő házaikból.

Nem kevés időbe telt, amíg Kotró testét kiszedték az emelőmű alól és a hordágyra

tették. Keze lecsúszott a hordágyról. Valaki megpróbálta visszatenni, ekkor derült ki, hogy az is el van törve. De mit számított már ez ahhoz képest, hogy az élet elszállt belőle. Vitték a hordágyon a bódé felé, amikor az egyik ember így szólt:

– Tegyétek már le egy kicsit, nézzük meg jobban, mintha nyöszörgést hallottam volna!

Letették! Most már csaknem mindannyian hallottuk, amint Kotró egy halk „jaj” szót hallatott.

– Hiszen ez még él! – kiáltott örömeiben Hadobás.

– Orvoshoz! Orvoshoz! – kiáltottuk mindannyian remegő hangon. Ekkor érkezett meg a váltókocsi, hozva a műszakváltást.

– Gyorsan a kocsihoz! – rendelkezett Bandi bácsi határozottan. Feltettük a kocsira, mely nagy füstfelleget kavarva maga után, vitte Kotrót a kórházba.

– De hát mi történt tulajdonképpen? – néztek rám kérdőn a többiek azt követően, hogy Kotrót a kocsi elvitte, aki hosszú idő múltával meggyógyult.

A többiek tudták, hogy ami történt az én és Kotró titka, s valami nagy fegyelmezetlenség következménye. Később aztán minden kiderült. Kotró lába lecsúszott a fékről, mielőtt én még a villát a rudazatba dugtam volna. Ő pedig egyensúlyát veszítve elkapta a csigasor fölfelé menő kötél ágát, a csigasor pedig leütötte őt az emelőmű alá. Az a csigasor, amely az életemet veszélyeztette. A fűrőrudazat visszazuhan abba a lyukba, amelynek sorsát a geológia már eldöntötte, hogy nem lesz tovább fúrva. Zuhanás közben átütötte azt a ré teget, amely a kifúrt lyuk, és a forró víz között volt, és maradt volna is. Alighogy Kotrót a kocsi elvitte, Hadobás így kiabált:

– Nézzétek már, valami párolog a lyuknál! Mi lehet az?

Az elmúlt események hatására még kábultan indultam én is a többiekkel arra felé.

– Ez víz! Meleg víz! – mondta valamelyik, aki előbb ért a lyuk közelébe.

– De furcsa kénes szaga van –, jegyezte meg, és ujjával hozzáért a vízhez.

– Hű a mindenségit, de forró! – kapta szájába az ujját, majd fújkalni kezdte.

A víz egyre erősebben és melegebben tört a felszínre. Elárasztotta a fűrőtorony környékét, lassan párafelhőbe vonta a tornyot, majd az út menti árokba folyt, ahonnan tovább hömpölygött a Hór-patak vizébe. A hűvös október végi éjszakában Bogács falu északi része már párafelhőben úszott. A faluban az emberek még békésen aludtak, nem is sejtve, hogy gazdagabbak lettek egy hőforrással, persze én meg egy fegyelmivel, amit hamarosan a nyakamba sóztak fegyelmezetlen viselkedésem miatt.

Fegyelmi tárgyalás

Másnap elkezdődött a baleset körülményeinek vizsgálata. Az egyértelmű volt, hogy fegyelemsértés történt, mert a fűrőmester tudta nélkül nyúltunk a géphez. Mivel Kotró a kórházban volt, csak engem tudtak kihallgatni az eseménnyel kapcsolatban. Bandi bácsi legalább annyira félt, mint én, hiszen ő volt a brigád vezetője.

– Te vagy a koronatanúm, hogy nem adtam utasítást a kiépítés folytatására! – mondta nekem, és úgy nézett rám, mint a fuldokló ember a bedobott kötélre.

– Nyugodt lehet, úgy mondom el mindent, ahogyan történt. Parancs nélkül csináltunk mindent –, próbáltam megnyugtatni, pedig magam is bőven erre szorultam.

Közben megérkeztek a Bányaműszaki Felügyelőség emberei, a baleset körülményeinek kivizsgálására. Takács látta rajtam a félelmet, és vigasztalni próbált.

– Mit vagy úgy betojva? Nem csinálhatnak veled semmit! Még munkavédelmi oktatást sem kaptál.

Nem vigasztalódtam, de jólesett törődése. A következő pillanatban szólítottak:

– Somogyi Dénes jöjjön be!

Beléptem az ajtón. Az asztalnál szigorú tekintetű emberek ültek, a Bányaműszaki Felügyelőség emberei. A teremben csak Rákosi elvtárs szelíd arca mosolygott rám, az asztal mögötti falról, mintha azt mondta volna: bízzál bennem, apádat is mosolyogva tettem tönkre. Apám sokszor kívánta őt a pokolra a sok adó és beszolgáltatás miatt. De az ördög még váratott magára. Az egyik szúrós tekintetű alak – aki hajdani tanáromra emlékeztet –, orrhegyére csúsztatott szemüvege mögül nézett rám, majd így szólt:

– Mondjon el mindent, ahogyan történt, a műszak elejétől a végéig.

Próbáltam mindent elmondani. Többször is félbeszakítottak újabb és újabb kérdéseikkel. Bármilyen hosszúnak is ítéltam a vizsgálatot, mégis vége lett. Egy félóra szünet után, a szemüveges alak közölte az eredményt:

– Nagyfokú fegyelemsértés történt, amelyben ön kezdeményezése megállapítható volt. De mivel még nem töltötte be a tizennyolc évét, ezért „csak” szigorú megrovás” fegyelmi büntetést javasolunk önnek, a munkahelyi vezetői felé.

– Kiléptem az ajtón. Valamerről a szél az unalomig hallott induló foszlányait hoztam felém:

„Kényszer volt egykor a munka, ma hősi tett! – Hősi tett! – gondoltam szomorúan a fegyelmirre, alig párhetes munkaviszonyom gyümölcsére. Mindenesetre jól kezdődött számomra az elismerés, amelyről elsősorban csak én tehettem. Teljesen lehangolva kerestem munkatársamat, a jó indulatú motorkezelőt és feléje irányítottam lépteim.

– Fel a fejjel! – szólt vigasztalóan Takács motorkezelő.

– Igaz, abból a lyukból a visszazuhanat fűrórudakat már nem lehet kimenteni, mert nagyon elgörbültek. De mégis csak találtunk azon a fűrási ponton is valamit, ha nem is olajat.

A bogácsi Tanács majd újra fűratja, és ebben a szép környezetben lesz egy szép fürdője a falunak. Talán ez a nap – a véletlen jóvoltából – megváltoztatja lakóhelyük arculatát. Ismertebbé teszi országhatáron belül, de talán kívül is –, mondta vállamra téve a kezét, és elindultunk új reményekkel az új fűrási pont felé, a domb tetejére – Cserépváralja irányába. A domb oldaláról visszanéztem a párolgó vízre. Istenem! Bárcsak három kilométerrel nyugatabbra lenne ez a párolgó vízfelület! – gondoltam szülőfalumra, Szomolyára. Talán a fegyelmi sem érdekelné. Azt hiszem, helyettem más is ezt gondolta volna, és ezt bocsássák meg nekem a bogácsiak, hiszen a sóhajom nem tudta befolyásolni azt a valóságot, hogy a SZERENCSES VÉLETLEN végérvényesen az ő oldalukra állt.

Szomolya, 1958. (A baleset: 1955 ősze)

KÖDBEN

Még másfél hónap is alig telt el azóta, hogy a bogácsi fűráspontról a Cserépváralja irányába húzódó hegygerince költözött a fűrótorony. Ez a fűráspont is lett mélyítve és költözhattünk tovább anélkül, hogy olajat találtunk volna. Hiszen az ilyen sekély-fűrási pontok (200-300 méterig) gyorsan le lettek mélyítve és utána várt az újabb fűrási pont, amit a geológia már jóval korábban kijelölt. Nem volt időnk arra, hogy megunjuk a tájat, mert máris újabb helyre kellett költözni a fűrótoronnyal. A bogácsi cigányok, ha egymást akarták megsérteni, akkor csak annyit mondtak egymásnak:

– Te! Alábbvaló vagy a fűrósnál!

Ez elegendő sértés volt ahhoz, hogy a másikat eléggé feldühítse. Ennek a sértésnek volt is igazságtartalma. Mert nézzük a valóságot: Csupa vándorlás volt az életünk. Az olajtól és iszaptól csak a szemünk golyója volt tiszta, minden más fekete volt a kosz miatt. A következő fűrási pont az Eger melletti Demjén keleti részére volt kitűzve. A karácsony küszöbén voltunk, pár nappal előtte. A hó nagy pelyhekben hullt alá az égből, mintha az égiek a Jézuska megérkezésére készítették volna elő ezt a tájat is. A hó mindent eltakart, egyforma fehérre varázsolvá a tájat, amelyen az északkeleti szél nyargalászott, hogy egyik helyről a másikra hordja az égiek mindent eltakaró ajándékát, a havat.

– No legalább megismerkedhetsz a demjéni, meg az egri lányokkal! – mondta Bandi bácsi, a fűrómester, miközben vállon veregetett.

Nem igen örültem ennek a biztatásnak, hiszen a fűrótorony már így is messzebb volt annál, mint amikor munkába álltam. Megmondták ezt nekem felvételnél, hogy ez egy vándorló munkahely, amely az ország bármely részében kiköthet, bármikor. Amikor látta, hogy nemigen örülök az újabb helyszínnek, akkor tovább vigasztalt:

– Ott vannak csak igazán szép lányok, akik sokkal szebbek a bogácsiaknál!

Azt viszont elhallgatta, hogy jóval távolabb kerülök Szomolyától, ahonnan még buszjárat sem indul Egerbe. Hogy is indulhatott volna, amikor még út sincs, csak az erdei földutak és ösvények. Nemigen válogathattam a munkahelyekben, mivel más nem volt, csak ez a folyton vándorló „kőolajkutató és fűrási üzem”. Emellett kellett kitartanom ha tetszett, ha nem. A toronyszerelők két nap alatt leszerelték a tornyot, majd nagy teherbírású szállító járművek vették hátukra a nehéz toronyvasakat, fűrórudakat, gépeket, bódékat és irány a Demjén keleti fűrási mező. Három nap után már állt az új helyen a fűrótorony, hogy itt is belefűrjünk a föld mélyébe, az olaj után kutatva. Szállásunk az egri családi házak mellékhelyiségeiben, udvari konyháiban lett elkészítve, mert téli időben Szomolyára már képtelenség lett volna hazajárni gyalogosan naponta. A munka folyamatos volt, éjjel és nappal, hétköznapi és ünnepnap egyaránt. Így a szabadnapok is lehettek hétköznapi és ünnepnap, attól függően, hogy mikor került ránk a szabadnapolás. Karácsony már elmúlt. Január közepén járt már az idő, amikor az első szabadnapolásról készültünk visszatérni a fűrótoronyhoz.

– Mivel menjünk Dénes? – kérdezte munkatársam, Szalóki Gyuri (Tuti) bátyám a visszaindulás napján, nekem szegezve a kérdést, mintha nekem valami jó ötletem lett volna a visszautazás módját illetően.

– Vonat nem indul Szomolyáról Egerbe, mert vasút nincsen, de busz sem indul, mert út sincsen építve – mondtam egykedvűen.

Egerből hazafelé úgy jöttünk, hogy Eger-Füzesabony-Mezőkövesd vonattal, onnan pedig Szomolyáig a ritkán induló busszal. Úgy tizenkét órányi idő alatt haza lehetett érn.

– Mondok én neked egyet, és kettő lesz belőle! – mondta elképzelését Gyuri bátyám. Mi lenne, ha Noszvajra felmennénk gyalog, onnan már tudunk menni busszal Egerig – adta az újabb ötletet.

– Igen ám, de Egerben ha nem érjük el a váltókocsit, akkor a fűrótoronyig mehetünk gyalog. Akkor pedig nem sokkal gyalogolunk többet, ha Szomolyáról gyalog megyünk Novaj és Ostoros között Andornaktályaig. Ott meg valamelyik fűrés autóval majd csak találkozunk, ami a fűrótoronyig elvisz bennünket – mondtam.

– Hát, ha nyár lenne nem is lenne rossz elképzelés, de most ez a hideg, meg a tizenöt-húsz centis hó, nem könnyű dolog – mondta.

Ha nyár lenne, akkor csak kerékpárra pattannánk és ezt a nyolc kilométert meg sem éreznénk Egerig. De most csak gyalog tudunk menni, érveltem a gyalog indulás mellett.

– Végére is kibírjuk az utat. Mikor bírjuk, ha most nem? Te tizennyolc éves vagy, én meg harminc – mondta magabiztosan, és máris úgy dörzsölte össze két kezét, mintha túl lennénk ezen a tizenkét kilométeren, ami Andornaktályaig a hegyeken keresztül még teljes egészében előttünk állt.

Úgy döntöttünk, hogy délután kettőkor elindulunk, és bármilyen lassan haladunk is, hat órára a fűrótoronymál leszünk. Ott még az éjszakai műszak kezdéséig négyórányit pihenünk is. Ennél jobbat már nem igen lehetett kitalálni. Ha csak azt nem, hogy ebben a zimankós télben otthon maradunk a jó meleg kályha mellett, és hallgatjuk a macskát, amint a kályha előtti szőnyegen dorombol. De ezt nemigen tehetjük, mert az éjszakai műszakra vártak bennünket. Pedig jobb lett volna, ha az út leendő nehézségeit nem becsüljük le, és erőnket pedig nem értékeljük túl. Az ilyesmire szokták mondani: Majd meglátjuk a végén.

Délután két órakor vállunkra akasztottuk a hidegélélemmel megtöltött hátizsákokat, és elindultunk ki a faluból a Nagyvölgy-tetőn keresztül Andornaktálya irányába. A hátizsákban magunkkal vitt élelem az elkövetkező napokra lett szánva, hiszen mindenkinek magáról kellett gondoskodnia. Üzemi konyha az olajfűrásnál akkor még ismeretlen fogalom volt. A falu viszonylagosan szélvédett völgyéből kiérve a dombtetőre, a csípős északi szél varázsolt percek alatt pirospaprikát orrunkból. Nem igen volt több mínusz nyolc foknál, azonban az északi szél fokozta hidegérzetünket. A tizenöt-húsz centiméteres hó felszínét finom porrá őrlve emelte levegőbe, hogy pár méterrel odébb dűnékbe rakja le. Melegkapcába burkolt lábunkat fedő bőrcsizmánkkal még könnyedén tapostunk az egyre növekvő dűnék tetejére. Egymás nyomába lépve, hogy legalább a másodiknak könnyebb legyen a havat taposta. Időköz-

zönként cseréltük a sorrendet. Hol Gyuri bátyám ment elől, hol én. Az Ispán-berki és a Vén-hegy közötti völgyben másfél órányi út után értük el a Hátmegi-rét alsó részét. Sokallottuk erre az útszakaszra fordított időt, amit a nehéz hótaposásnak tudtunk be. Felkapaszkodtunk az alsó Méti-hegy lankás déli lejtőjére, onnan már Novaj község északi részén jó néhány ház látható közelségben eregette magából kéményén keresztül a füstöt. Ez a jelenség megnyugtatólag hatott ránk ebben a zimankós, téli időben, hiszen eddigi utunk során még egy lelket sem láttunk, akinek legalább egy „adjon Istent” köszönhattünk volna. Mindketten néztünk a füstölgő kéményű házak felé. De egyikén sem tettünk javaslatot arra, hogy jó lenne bemenni a másfél kilométernyi távolságban lévő faluba, és utunkat egy valamikor induló busszal folytatni tovább. Pedig szerintem mindketten gondoltunk erre, de szégyelltük egymásnak mondani. Az út eddigi tapasztalataiból – büszkeségeinket félre kellett volna tenni, és a józan észre hallgatni, annál is inkább, mert a rövid nappal után még a világító hó ellenére is szürkülni kezdett. Mire beesteledett már Ostoros község alatt kapaszkodtunk föl a hegyre, Andornaktálya irányába. A falu gyér villanyfényénél sokkal jobban fénylett az égbolt milliárdnyi csillaga, mely a hó fehérségével együtt megvilágította előttünk a dombokat. A szél már elcsendesült. A hideg fokozódott. A szélborzolta hókupacok néhol térdig értek. A magaszárú bőrcsizma szárán hómorzsák igyekeztek bejutni csizmánk belsejébe. A nadrágunk szárát kellett kissé rábuggyantani, hogy el ne ázzon a lábunk. A hó egyre jobban csikorgott, furcsa nyikorgó hangot adva az egyre fáradtabban lépkedő lábunk alatt. Egy nagy permetező betonkádhoz értünk, ami mellett száraz fagallyak és venyigék hóval takart kupaca a betonkád magasságáig ért. Gyuri bátyám lelökdöste róla a havat, majd felém fordult.

– Pihenjünk egy kicsit, majd jobban bírjuk –, mondta és már ült is le a gallycsomóra.

Nem kellett kétszer mondania, máris mellé kuporodtam. Mindketten erős fáradtságot éreztünk, amely abban is megnyilvánult, hogy egyre kevesebbet beszélünk. Nem volt már kedve vicceket mesélni, mint az indulásunk utáni órában tette. Ólom nehéz lábunkat súlyosnak és erőtlennek éreztük, pedig még az andornaktályai házak több mint egy kilométer távolságban voltak. Még onnan a Kerecsend-Eger főútvonal és a fűrótorony három kilométer távolságra volt. Mi azonban még ültünk a száraz gallycsomón úgy, mintha soha nem is akarnánk onnan tovább indulni. A kristálytisza, csillagos égbolt nyugati alján már a hold is elköszönt, ezért még inkább fokozódott az esti homály. Igaz, szemünk alkalmazkodott hozzá, és láttuk az irányt amerre mennünk kell. A lábunk alatti gödröket pedig még nappal sem lehetett látni, a mindent betakaró, szél formálta hó dűnéktől. Ezért óvatosan egymás nyomába lépve, egy karóval kezünkben, tapogattuk a hó alatti talajt, amely tele volt gödrökkel. Még gondolni is borzalom volt arra, hogy bármelyikünknek lába törhet. Ebben a hidegben és hóban, még a két-három kilométernyi távolságban található falu is messzinek tűnt. Mert ha egyikünk a segítségért elmegy, addig a másik csonttá fagyhat a dermesztő hidegben. Gyuri bátyám ülő helyzetében meg-megbillent. Fáradtságában el-el bókkolt és néha horkantott egyet. Ijedten ráztam meg:

- Ébredjen, mert itt fagyunk meg mind a ketten! – szóltam rá erélyesen.
- Mi van?! Mi van? – szólt értetlenül, és bizonygatta, hogy ő pedig nem aludt.

A hátizsákjából az otthonról hozott borosüveget húzta elő, majd kortyintott belőle és felém nyújtotta:

- Igyál! Majd több erőd lesz – mondta.

Ittam egy pár kortyot belőle, aztán nyújtottam vissza a borosüveget.

- No igyál még! – biztatott az újabb kortyintásra, de már nem fogadtam el.

Féltem, ha én is elbókolok, akkor mindkettőnknek egy szép temetést kell rendezni. Ahhoz még fiatalnak éreztem magam. Persze ez a veszély nincs tekintettel a fiatal-ságra sem. Példa erre a bogácsi balesetem, amikor az üzemi balesetnél – a forró víz feltörése előtt – a hús mázsás csigasor zuhant a toronyból a munkapadra. A negyed-órányi pihenő után, kezünkben botokkal a szőlődombokon keresztül – irányba vet-tük Andornaktályát, ahonnan a hideg téli estében már a kutyák vonyítása hallatszott. Talán ők is fáztak. Persze, ha velünk gyalogoltak volna, még melegük is lett volna. Este nyolc óra elmúlt! Egy szál gyufát elsercintve pillantottam az órámra.

- Jól eltelt az idő! – lepődött meg Gyuri bátyám is az órára pillantva.

– Eltelt, csak nem jól! – helyesbítettem véleményét, és gondoltam az árkon-bok-ron át megtett havas kilométerekre.

A tervezésünk szerint már két órája a fűrótorony bódéjában kellene melegegdnünk, és ahelyett még csak most villant meg előttünk Andornaktálya utcai lámpáinak gyér fénye.

– A keservit, de meg szenvedtük ezt az utat! – tört elő az őszinte jövő megállapítás a mögöttünk maradó útról Gyuri bátyámtól.

Nem baj, Gyuri bátyám, mert így egészen biztos, hogy a mennyországba kerü-lünk! – céloztam ezzel a vallásra, mely szerint szenvedőké a mennyek országa. Ked-vetlenül morgott rá valamit. Lehet, hogy még ő sem akart a mennyországba kerülni. Időközben beértünk a faluba, ahol a hideg, és a késő este miatt már elnéptelenedtek az utcák. Talán jobb is volt így, mert kezünkben karóval, hátunkon hátizsákkal furcsa párt alkottunk. Némely kutya vadul csaholt felénk a bezárt kapuk mögül, most ben-nünk látva legnagyobb ellenségét a környéken. Pedig túlságosan is fáradtak voltunk ahhoz, hogy bárkivel szemben ellenségesen viselkedjünk. Egykedvűen folytattuk az utat a faluból kifelé vezető úton, a kerecsendi műút irányába. A ritkán használt föl-dutat befújta a hó. Inkább csak sejteni lehetett, hogy merre van az út nyomvonala, és azt az irányt próbáltuk tartani abban a reményben, hogy majd csak jön egy olaj-fűrés autó, aminek a platóján eljutunk a fűrótoronyhoz. Úgy éreztem, hogy állva is el tudnék aludni. Szerintem voltak olyan tízméterek, amikor menetközben is alud-tam. Főleg ha nem én mentem elől. Nem beszélgettünk már egymással, mert attól már régen elment a kedvünk. Kimondatlanul is nehezteltünk egymásra az út összes fáradalma miatt, pedig együtt döntöttünk arról, hogy gyalog indulunk ennek az egész szerencsétlen útnak. A bogácsi cigányok megjegyzése jutott eszembe, amikor gépi-esek raktuk lábunkat egymás elé:

- Te alább való vagy a fűrósnál!”

Valóban úgy éreztem, hogy annyira alól vagyunk, hogy a békának az a bizonyos „valamije” fűrótorony magasan van fölöttünk. Hogy ez az érzésem fokozódjon, egyik percről a másikra, leszállt a köd. A kristálytisztá éjszakában csillagok fénye kezdett homályosodni, majd végképpen kialudt. Sűrű, áthatolhatatlan köd ült a környékre, olyan, amit már tényleg majdnem meg lehet fogni. De bárcsak meglehetett volna fogni, hogy kilátástalan elkeseredésünkben leszaggathattuk volna, hogy aztán lábunkkal eltapossuk, mint a búcsúban kapható égetett pehelycukrot. Szinte képtelenség volt tájékozódni. Hogy a földút nyomvonalát mikor veszítettük el, azt csak a jó Isten tudja, vagy az sem. Egyik vízmósásból a másikba értünk abban a reményben, hogy majd csak meghalljuk a fűrótorony motorjainak a zúgását, amely elképzelésünk szerint már nem lehetett messze. Abban már nem bízhattunk, hogy valami fűrószautó utolér, és felvesz a platójára, mert az utat már régen elhagytuk. Csak magunkban és egyre fogyó erőnkben bízhattunk. Néma és ijesztő csend ült a tájon, amit csak a csizmánk alatt nyikorgó hó tett egyre ijesztőbbé. Ijesztőbbé, mert mindketten attól féltünk, hogy egy kis pihenőre megállva, megfagyunk. Ezért elhatároztuk, hogy nem állunk meg, hanem lassan, de folyamatosan megyünk, és remélhetőleg haladunk is a célunk felé.

– Csak még egyszer érhessünk emberközeli helyre, soha többé ilyen meggondolatlan dolgot nem csinálunk! – fogadtuk meg mind a ketten, és gondoltunk titokban arra, hogy a fűrótorony melegező bódéjában a többi munkatársak nem is sejtik, miért nem jelentkezünk műszakkezdéskor.

– Nézd csak, Dénes! – mutatott izgatottan emberi nyomokra előttünk a hóban, majd hozzátette a reménytől felvillanyozódva.

– Ezeket a nyomokat kell követnünk!

– Mégis van Isten! – jelentettem ki határozottan, és olyan lelkesen, mintha máris a fűrótorony bódéjában melegednék.

Elővettem a gyufát a zsebemből, és az utolsó szálát is elsercintve lehajoltam a nyomokhoz, és megvilágítottam. Amilyen gyorsan jött a remény, olyan gyorsan foszlott szertesét. A nyomok mellett a saját szőlőkarónk háromszög lenyomatát láthattam a hóban.

– Gyuri bátyám! Ne menjünk a nyom után! Ezek a nyomok a mi csizmánk nyomai! – mondtam neki teljesen elcsüggedve.

– Ne beszélj marhaságokat! Hogy az istenbe kerültek volna oda? – felelt durván és tette fel kérdését.

– Úgy, hogy körbe-körbe járunk! – mondtam halkan és próbáltam jobb belátásra bírni. Hirtelen levetette hátizsákját a hátáról és a hóba vágta.

– Mi az atya úristennek cipelem én ezt a vacakot. Úgy is megdöglünk mind a ketten –, ordította, majd leült a hóra dobott hátizsákjára és fejét két kezébe fogva kesergett és keserített engem is.

Ő volt az idősebb, felnéztem rá és most ha ő nem bízik, akkor én ugyan miben bízek. A kerecsendi útról már hallani kellett volna az elhaladó gépkocsik hangjait, még ha nem gyakran is. Fénycsóvaik villanását nem észlelhattük az áthatolhatatlan köd miatt.

– Talán hóakadály van az úton, és azért nem járnak az autók –, jegyeztem meg, de Gyuri bátyám nem szólt semmit a feltételezéseimre. Hallgatott, teljes letargiába merülve a kilátástalan út, és az erőnk teljes hiánya miatt.

Rajtam volt a sor, hogy előre álljak a havat taposni. Gyuri bátyám is feltápászkodott a hóról, majd hátizsákját hátára véve beállt utánam. Úgy gondoltam, legjobb, ha arra törekszem, hogy az enyhe emelkedő felé irányítom lépteim, mert Andornaktályától folyamatosan emelkedett az út a fűrótoronyig. Legszívesebben visszamentem volna a faluba, de az eltévedésünk miatt körbe-körbejártunk, és nem találtuk volna meg a visszavezető helyes irányt. Ez lett volna a leghelyesebb, mert az első házba bezorgetve, a lakók segítségünkre lettek volna. Egy istállóban vagy bárhol menedéket adtak volna reggelig. Lábammat egymás elé húzva, mint valami aggasztán, csoszogtam a hóban. Mert inkább csoszogáshoz hasonlított utánam a nyom, amit felemelés nélküli lábammal hagytam magam után.

Mesélték a fűrósök, hogy ők is eltévedtek korábban a fűrótorony megközelítése közben, de nekik szerencséjük volt, mert velük volt a szomolyai Harázi Lajos, aki igazi erdei ember lévén, a ködben is megtalálta magát. Sokat bolyongtak, de végül megtalálták a fűrótoronyt. A brigádot szállító váltókocsi nem tudta megközelíteni a fűrótoronyt a veszélyes terep miatt, és kettő kilométert gyalogolni kellett, vagy többet is. Mégis egy többtagú brigád biztonságosabban tette meg ezeket a kilométereket, mint egy-két ember. Csapadékos idő esetén legtöbb esetben csak gyalogosan lehetett közlekedni a kiépített műút és a fűrótorony között. A fűrási pontok a leglehetőlenebb helyeken kerültek kitűzésre, ott, ahol a geológia eredményesebbnek vélte az olaj utáni kutatást. Erdők, hegyek-völgyek dzsungleiben úgy el voltak dugva, hogy a terepet nem ismerő ember könnyen eltéved. Volt olyan, hogy a három kilométernyire lévő fűrótoronyhoz elküldött fűrómunkás – akit alkatrészcseréért küldtek el – úgy eltévedt, hogy másnap reggelig bolyongott az erdőben, amikor is a munkatársai találták meg. Még szerencséje volt, hogy ez nyáron történt és fáradtságában elaludva semmi baja nem történt. De akkor nyár volt, és meleg. Akkor még aludni is lehetett. Most még leülni is alig, mert a tél könnyen ottmarasztalja az embert, ahová leült. Nem igen mertünk már leülni mi sem. A szőlőkaróra támaszkodva pihentünk egy kicsit. Ezt egyre gyakrabban tettük, mert az erőnk már alig mozgatta lábainkat. Talán csak a remény, hogy felszáll a köd, vagy hallunk valami zörejt, ami embertől származik, és elindulhatunk abba az irányba, és akkor akár össze is eshetünk, mert ott segítenek rajtunk. És ha ilyesmibe bízunk, ezt nevezhetjük reménynek, amely a legképtelenebb helyzetekben erőt ad a jelen kilátástalan helyzetének túlélésére. Ez nagyon jó dolog, mert amikor ismételten találkoztunk saját lábnyomainkkal, csak a remény volt az, ami hajtott tovább abban a borzalmas ködben, és néma csendben, ahol sem látni, sem hallani nem hallottunk semmit. Mintha az égiek is megelégtettek volna már tévelygésünket, a talajt eddig vastagon takaró ködpárna megmozdult. Egyre ritkább lett, majd egyik pillanatról a másikra, fölszállt! A csillagok fénye újra szikrázóan ragyogott, mintha soha nem is takarta volna el a kegyetlen zord ködfüggöny.

Ekkor egymás kezét szorongatva néztünk fel a csillagokra, hogy mégis van Isten. Éreztük, hogy a semmiből egy kevés erő költözik lábainkba, annyi, amennyi a fűrótorony melegező bódéjába segít minket, hogy végre meleghelyen – a megfagyás veszélye nélkül – pihenhessünk. Jól sejtettük korábban. Az Eger-Kerecsend közötti úton a nagy hófúvás miatt az autók nem jártak. Ezért nem hallottuk az autók zúgását, amit a ködben tájékozódásra felhasználtunk volna. Tudtuk már az irányt, hogy merre van a fűrótorony! Hamarosan látni lehetett a fűrótorony tetején fényesen világító lámpát, ami a bakcsigát világította meg. Már ha megálltunk és lábunk alatt nem csikorgott a fagyos hó, a fűrótorony motorjainak duruzsolása is oda hallatszott. Máskor az oly zajosan működő motorok most csendes hangjukkal hívogattak egyre közelebb, a biztonságot adó meleg bódé irányába. Amikor már ott voltunk, akkor vették észre munkatársaink a két közeledő alakot, amely hasonlított inkább két cammogó hóemberre, mint való élő emberre. A fagyos zúzmara fehérré varázsolta ruházatunkat. Csak az arcunk bőre volt nem fehér, amelyből az orrunk pirosabb volt a piros paprikánál.

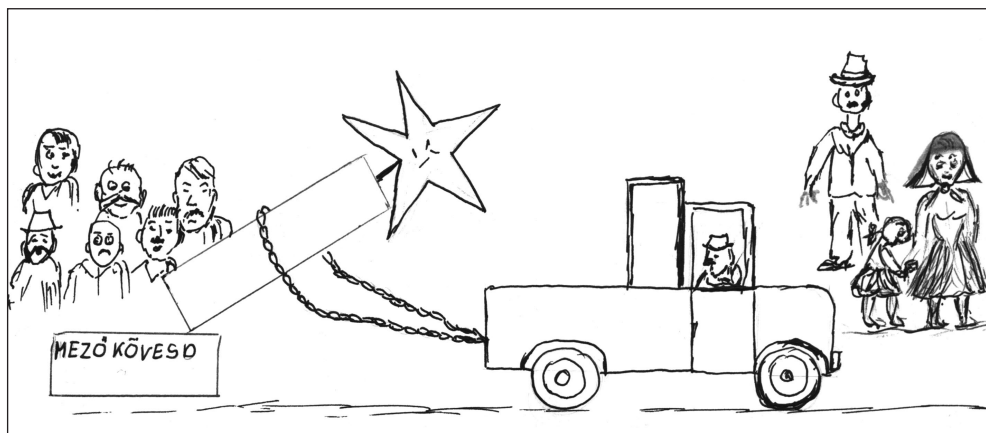
– Atya úristen! – kiáltott fel elképedve Bandi bácsi, a fűrómester. Hogy néztek ki?! Hol jártatok eddig? – intézte hozzánk kérdéseit, amire nem igen várt választ elképedő arcával.

– Tudjátok hány óra van? – Már hajnali két óra!

– Nem szóltunk rá semmit. Mit szólhattunk volna: Kit érdekelt már az óra? Minket nem, az biztos!

Ha még érdekelt volna is az úton, akkor sem tudtuk volna megnézni, hiszen az utolsó szál gyufa már régen kialudt a kezemben. Sötétben meg nem igen láthattuk volna meg a mutatók állását. Így aztán válasz nélkül hagyva kérdéseit, mentünk be a melegező bódéba, ahol a kályha mellett foglaltunk helyet. A gázolaj-kályhában meg-meglobbant az éppen befolyó olaj, amelynek fénye szemünk és testünk végtelen fáradtságát világította meg, munkatársaink sajnálkozó társasága előtt. Nem érdekeltek már bennünket fürkésző, sajnálkozó tekinteteik, mert percekben belül mély álomba zuhantunk. Így csak órák múlva tudhatták meg, hogy mi is történt velünk az úton, amelyet tizenkét óra megpróbáltatása tette ilyen hosszúvá és kegyetlenné. Nem múlt el nyomtalanul ez az út! Gyuri bátyám súlyos izületi bántalmakkal megbetegedett. Hosszú évekig alig bírt menni, egyik háztól a másikig lassan, bottal segítve magán közlekedett, hogy napi pár méterét megtegye. Később még szív- és idegproblémái is kínozták. Hosszú évekig komolyabban betegeskedett, majd javult az állapota, de igazán nem gyógyult meg. Én szerencsémre, egy kiadós influenzával megúsztam, vagy legalábbis azt hiszem. Egyet egy életre megtanultam: a járott utat a járatlannal soha nem cserélem fel – főleg télen, semmiképpen sem!

ÖTVENHAT ŐSZE

Ez az ősz sem különbözött a többitől. Még akkor sem, ha az az ezerkilencszáz-ötvenhatodik ősz. Legalábbis a természet számára ez is olyan volt, mint a többi, nem érintették a világban folyó események. A fák levelei elszínesedtek és egy-egy csípős szél hatására sűrűn hulltak a fák alá. A ZISZ teherautó lassan cammogott föld a hegyre, a százmázsányi rakományával. A teherkocsi után utánfutó volt akasztva, a platóján forgószámoly és ezekre pakolva a sok-sok fűrőrúd. Mire felértünk a hegy tetejére, a hűtővíz felforrt, a motorháztető alól gőzpára szállt, figyelmeztetőül, hogy meg kell állni.

– Meg kell állnunk, ami sok, az sok! – mondta Rudi a túlterhelésre célozva.

Leállt az útszélére és kézfékkal rögzítette a kocsit. Mögöttünk – lent a völgyben – Bükkszék már elkészönt tőlünk és mi is tőle. Mikor idejöttünk tudtuk, hogy itt a munkánk pár hónapig tart majd, mégis fájó szívvel mondtunk búcsút a falunak.

– Bárcsak minél előbb eldugulna a szalvuszt kút, hogy visszajöhetnénk újra fűrni a kutat – fordultam Rudi felé.

– Nagyon megtetszettek neked a bükkszéki lányok, hogy máris vissza akarsz fordulni? – mosolyodott el.

– Nem mondom, akad közöttük kedvemre való. De most már vége mindennek, mert el kell mennünk innen. A szalvuszt kút meg egyhamar nem dugul el – legyintettem kedvetlenül.

– Ja barátom, aki a Kőolajfűró Vállalathoz szegődött, az számíthat rá, hogy tesz egy pár kirándulást ebben az országban – próbált vigasztalni.

Ez bizony sovány vigasz volt számomra, de abban igazat adtam, hogy ez a vállalat örökös vándorlásból áll. A rövid kényszerpihenő alatt lehűlt a hűtővíz, a hiányzó vizet a kannából pótoltuk és készen álltunk a továbbindulásra. Jani bácsi – a fűrőmester – fent a platón ácsorgott a szállítómunkások részére összetákoltt bódé előtt. Pufajka kabát-nadrágba öltözve, usánka sapkájával a fején úgy nézett ki, mint egy

második világháborús szovjet katona. A fűrészeknek ilyen volt a munkaruhája. Láthatóan jól érezte magát, a meleget adó öltözkében, a csípős, szeles őszi időben. Ha sejtette volna milyen inzultusban lesz része a ruha miatt – az utazásunk folyamán – talán rögtön levetette volna.

– Öreg, foglaljon helyet, mert indulunk – szólt fel hozzá Rudi.

Jani bácsi egy percig még igazgatta az ülését, hogy kényelmesebb legyen, aztán jelezte, hogy akár indulhatunk is. A teherautó egy pár métert még erőlködött felfelé az emelkedőn, de miután felért, egyre fürgébben nyelte a kilométereket. Motorja elhalkult és a levegőfék időnkénti pisszegése jelezte, hogy lefelé megyünk a lejtőn. Egerbe érve várt ránk az utasítás, hogy a rakományt a mezőkeresztesi telephelyre kell vinnünk és talán a következő héten kell tovább menni Bácsalmásra, ha addigra kijelölik a következő fűrészi pontot. Pedig semmi kedvem nem volt olyan messze menni dolgozni abban a veszélyes, zavaros őszben. Az ország csendjét fegyverek robbanása zavarta meg. Rákosiért eljött az ördög, hogy elvigye az őt megillető helyre. Mezőkövesd szélén egy idős bácsi integetett hevesen, majdnem könyörgően, hogy álljunk meg.

– Megálljunk? – kérdezte Rudi.

– Álljunk! – mondtam, mert a bácsi egyre hevesebben integetett, és a község belső része felé mutogatva kiabált valamit, de nem értettük.

– Mi baj van papa?! – kérdeztük, miután az út szélén megálltunk.

– Ne menjenek tovább, mert nagy baj van a főtéren, kitört a forradalom. Kerüljék el azt a környéket, nehogy bajuk essen – magyarázkodott a bácsi, és újra kérte, ne menjünk arrafelé.

– Kerüljük, kerüljük, könnyű azt mondani, de ilyen hosszú rakománnyal ezekben a szűk mellékutcákban el se bírok fordulni. Különben is nincs közöttünk Rákosi, de még egy adóvégrehajtó sem! Nincs mitől félnünk, nem követtünk el semmit! Akinek meg viszket a háta, bújjon el, ha nem akarja, hogy megvakarják – humorizált Rudi és elindultunk az intelmek ellenére a főtér felé. Ahogyan közeledtünk a főtérhez, úgy sűrűsödött az emberáradat. Egyre több nemzetiszín szalagos, fegyveres személy tűnt fel a tömegben, különböző jelszavakat kiabálva. A tömeg zsongott, mint a méhkas. Valami láthatatlan erő vitte őket a főtér felé. Lépésben haladtunk, de az elmenésről már szó sem lehetett. Az élő akadálytól az út lezárult. A tér megtelt erősen felizgatott emberekkel.

– Le a szoborral! Szabadságot a magyarnak! – kiabálták egyre többen.

Két fegyveres alak elénk állva megálljt intett.

– Mi lesz itt? – néztünk egymásra Rudival, latolgatva a kiszámíthatatlan jövőt.

– Mars ki a kocsiból! – szegezte ránk a fegyvert az egyik.

– Miféle magyarok vagytok, hogy ilyenkor is dolgoztok, amikor mások a szabadságot vívják ki számotokra, és minden magyar számára!? – ordított ránk torka szakadtából.

Egy másik fegyveres hátrament, hogy nem bujtattunk-e el valakit. Hirtelen felkiáltott és kibiztosította fegyverét.

– Itt meg egy ruszki!

Erre a kiáltásra több fegyveres körbe ogott bennünket.

– Mit kiabál ez az alak? – néztünk döbbenten egymásra Rudival. Akkor vettük észre, hogy Jani bácsira szegeznek a fegyvert.

A rémülettől az arca viaszszínűvé vált. Próbált volna magyarázkodni, hogy ő magyar, de a félelemtől csak valami érthetetlen dadogást lehetett hallani.

– No mit mondtam, hogy ruszki! – vigyorgott elégedetten. Megérezem én a szagát egy kilométerről is! – és már emelte vállához a fegyvert.

– Ne! Ne! – ugrott oda Rudi a fegyveres alakhoz. Feszült pillanatok következtek.

– Még véded te mocskok! – harsogta, és fegyverével Rudi felé lökött.

– Le kell löni őket, mint egy kutyát! Ruszkit rejtegetnek! – kiabálták egyre többen.

– Te jó Isten, ha lelövik Jani bácsit, senki az égvilágon nem tudja bizonyítani, hogy nem orosz! Akkor pedig kinyírhatnak minket is – ismertem fel a pillanatot. Jani bácsi valóban a ruházatában úgy nézett ki, mint egy szovjet katona. Az usánka sapkája szemébe húzva és értetlenül nézte az eseményeket, amelynek pillanatnyilag ő volt a főszereplője. Talán nem is fogta fel teljes egészében a fenyegető veszélyt.

Jani bácsi! Jani bácsi! Könyörgöm, szólaljon meg! Bármit, csak mondjon valamit! – ugrottam oda hozzá.

– Mit szólaljak?! – szólalt meg végre érthetően és magyarul.

– Csak ennyit, semmi mást – szóltam megkönnyebbülve.

– Hallották? Hallották!? Magyarul beszél! – kiáltottam örömben a fegyveresek felé fordulva.

Azok láthatóan meglepődtek Jani bácsi magyarságán, és az egyikük Jani bácsi felé fordulva ingerülten szólt:

– Papa, máskor válaszoljon előbb és érthetően, mert az efféle időhúzás az életébe kerülhet.

Jani bácsi valami „igen” félét mormolva leült a helyére. Kissé megkönnyebbülve figyelte a további eseményeket.

– No végre! – lélegeztünk fel azt remélve, hogy elmúlt a vihar. Persze túl korán ítéltünk.

A következő percekben a kocsis vonóhorogját kezdték nézegetni. Néztük, vajon mit akarnak még velünk? Nem kellett sokáig várni, mert egyikük rögtön feltette a kérdést:

– Van-e drótkötél?

– Nincsen! – válaszolta Rudi teljesen meglepődve a kérdésre.

– Nem baj, majd kerítünk. Tolass oda a szoborhoz! – hangzott ellentmondást nem tűrően a parancs. A szobor körül nyüzsgtek az emberek, mint a hangyák.

Kalapácsok sújtottak le a szovjet emlékmű kerítés köveire. A keménykő állta a kalapácsütések zuhatagát, csak a kövek sarkai töredezték le. A tömegben diákok, a gimnazisták egyensapkját viselő fiatalok megbabonázva serénykedtek. Mivel köteleket nem találtak, a kerítés láncát toldották össze, hogy azzal döntsük le a szobrot. Ráakasztották a felső végére, a másik végét a teherautó vonóhorogjára.

– A rohadt, piszkos életbe, mibe keveredtünk bele! – sziszegte Rudi a fogai között.

– Gázt neki! – dörrent a parancs szava. A teherautó lassan elindult, a laza láncot megfeszítette, majd a motor felnyögve leállt.

– Mi van? Nincs benne erő, vagy nem akarjátok ledönteni?! – mordultak fel többen is az eredménytelenség láttán.

Rudi visszatolatott, a lánc meglazult. A kocsi teljes gázzal elindult előre. A nagy rántástól a kocsi minden ízében megremegett és a lánc darabokra szakadt. Az emlékmű egy millimétert sem mozdult.

– Össze kell kötözni újra! – rendelkeztek a fegyveresek.

A láncot összekötve, újra ráakasztották a vonóhorogra. A teherkocsi újra nekilendült. Az emlékmű megingott, majd nagy robaj kíséretében a földre zuhant. A tömeg ujjongott! Az ünneplés nem sokáig tartott, mert egy személyautó Szihalom irányából érkezve fékezett a tér előtt. Vezetője a kocsiból fűrgén kiugorva kiabálta:

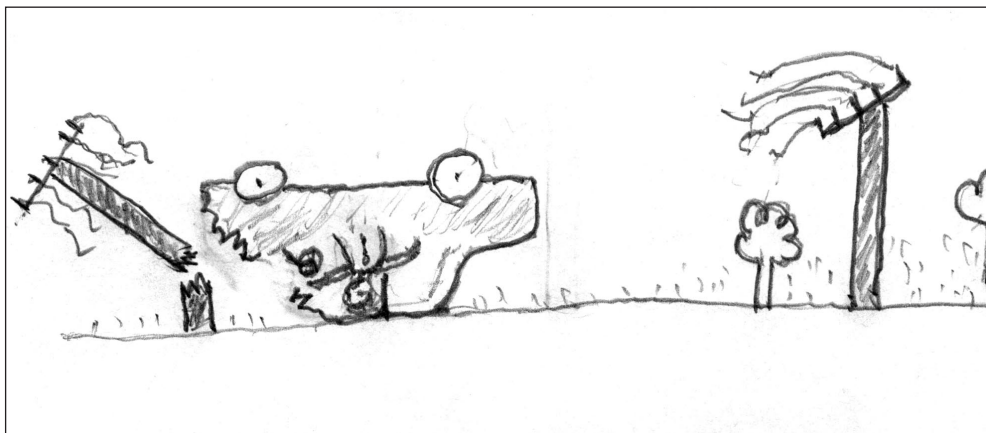
– Jönnek az oroszok harckocsikkal! Már itt jönnek a község szélén! – kiáltotta még és a kocsiba visszaugorva gyors tempóban elhajtott.

Hirtelen csend lett a téren. A nagy csendben valóban hallani lehetett a harckocsik zaját. A lánc talpasok irtóztos robajjal közeledtek a szilárd burkolatú úttesten. A tömegben kitört a pánik. Ment mindenki, ki merre látott. Perceken belül kiürült a tér.

– Nyomás, gyerünk! – mondta Rudi sürgetően. A történetek után nem szeretttük volna bevárni a harckocsik érkezését.

Beültünk a kabinba és gyorsan, egy perc késedelem nélkül indultunk a mezőkeresztesi telephelyünk felé. Nem szólt egyikünk sem, de éreztük, hogy minél messzebb kell kerülnünk a helyszíntől. A jó öreg Zisz teherautó, mintha megérezte volna mit kívánunk tőle, egyre gyorsabban hagyta maga mögött a kilométereket. Az út menti fák a borús szürkületben, mint rémisztő óriások, suhantak el két oldalt az ablak mellett. Mikor már elég messze kerültünk a helyszíntől, akkor szólalt meg Rudi: – Ez is egy nap volt, de nem is akármilyen. Ennek még folytatása lesz és szippantott egyet az előbb meggyújtott cigarettából. Az események után hamar „horogra” kerültünk. Kihallgattak bennünket, és úgy találták, nem vagyunk vétkesek. Véletlenül cseppentünk az események kellős közepébe, sodródtunk akaratlanul az árral. Mindenesetre, maradéktalanul soha sem hitték el azt, hogy mindezt nem tudtuk volna elkerülni. Hősöket és hősiességeket emlegettek példaképpen. Bizonyos körülmények között, a bátornak kikiáltott emberek is kevesebb bátorságot tanúsítanak, mint amit elvárnak tőlük. Olyankor lehet megtudni, ki a hős, ki a szájhős. Talán pusztán azért, mert élet csak egy van és megismételhetetlen. Így aztán vigyázni kell rá, nehogy valaki kilyukassza az ember bőrét, mert a foltozás kimenetele bizonytalan.

A SZERELEM BILINCSÉBEN

Ebben a pillanatban roppant szerencsétlennek érezte magát. Ott ült előtte életének vágyálma, egy szőke asszony, akinek hosszú haján a természet megvilágító lámpa fénye szikrákat szórt. Mit nem adott volna érte, ha csak egyszer is megőlelhetné. Ha csak egyszer is kölcsönösen dúdolhatnának egymás fülébe szerelmes szavakat. Az elmúlt évek során megszokta azt, hogy könnyű sikereket érjen el azoknál a nőknél, akiket kiszemelt magának. De ez az aranylő szőke hajú asszony más volt az eddigi „trófeáihoz” képest. Ez sokkal nagyobb erőfeszítései hatására is, soha nem olvadó jégcsapnak bizonyult. Minél elérhetetlenebbnek bizonyult, annál inkább kívánta őt úgy, mint eddig még soha senkit nem kívánt. Átkozta a sorsot, amely pontosan erre a tanfolyamra irányította. Mert úgy érezte, hogy még a sors is úgy intézte, hogy ezzel a reménytelen asszonnyal keresztezze útját, talán csak azért, hogy rádöbbenjen, neki is lehetnek kudarcai, már ami a hódítást illeti.

A szőkeasszony – ábrándos kékszemeivel – olyan ártatlanul tudott nézni, mint akinek fogalma nincs a mögötte ülő, epekedő rajongójáról. Pedig az mindennel tisztában volt. Régóta sejtette, hogy ki az, aki egy-egy szál virágot csempész a padjába, mielőtt helyet foglalna megszokott ülőhelyén. Inkább bosszantotta, mint örült a titokzatos hódolójának, aki esetenként egy papírszeletkét is mellékel a virág mellé ezzel a felirattal: „Szeretlek!”

„Nem vagy az esetem!” Nem vagy Te sem és a többi férfi sem! – mormolta ilyenkor magában, minden udvarlási szándékkal közeledő esetben. Bosszantotta, hogy könnyű prédának nézik, amióta elvált. Azt tapasztalta, hogy azóta úgy zsonganak körülötte a férfiak, mint virágzó fa körül a méhek. Ezekből természetesen nagyon kevés az olyan, aki tartós kapcsolatra gondolna. Inkább csak futókalandnak nézik, akit aztán a „céljuk” elérése után nagyon gyorsan eldobnak. Eldöntötte már régen, hogy ő nem kér ezekből a kiábrándítóan sivár futókalandokból, ha még férfira gondolna is egyáltalán. De egyelőre annyi gondja-baja van, hogy úgy érezte, semmi nem áll távolabb tőle, mint az „erősebb nem”-mel való kapcsolat teremtés. Most is,

hogy benyúlt a padjába, egy papírlap akadt a kezébe, melyre ez volt írva: „Szeretlek, kívánlak!” Elolvasás után fogta a tollat, és a szerelmes szavak mellé írta: „ÉN NEM!”, majd hátrafordult és a papírszeletke feladója elé tette. Ezzel a cselekedetével rajongója megtudhatta, hogy ez az ábrándos, kékszemű asszony már régóta tudja titkos rajongójának nevét, mégis érzéketlen, hideg maradt minden alkalommal.

– Mióta tudod, hogy én vagyok a titokzatos rajongód? – kérdezte megdöbbenve a mögötte ülő férfi, aki mellesleg nő, és tele volt az asszony utáni vágygal.

– Az első perctől kezdve. És az első perctől kezdve érzem azt, amit odaírtam! – mondta egy cseppet sem jókedvűen, talán azért, amiért sajnálta, hogy csalódást kell okoznia egy rajongójának, aki talán nem ezt érdemelné.

Az óra végét jelző csengő megszólalt. A férfi azonban a döbbenet miatt nem mozgott. Nem sokszor fordult elő még eddig, hogy kerek-perec elutasították. Nem volt ő ehhez szokva, hogy ennyire szemébe mondják: „Minden buzgóság fölösleges!” Megittasodva figyelte a padból felálló asszonyt, amint csípőinek szerelmet gerjesztő ringásával elindult az ajtó felé.

Minden mozdulata csupa báj, csupa szépség, és ez számomra elérhetetlen képzelet, és álom marad. A szépség, amely nem nekem virít! – hatolt tudatába a nagyon is valóságot jelentő gondolat. A keserűnyál összefutott szájában a reménytelenség pusztá gondolatára is. Minél elérhetetlenebbnek érezte, annál de annál jobban erősödött benne a vágy, ennek a gyönyörű asszonynak a meghódítására. Élénk fantáziája hányszor hozta intim helyzetbe vele. Hányszor vetköztette le ábrándos képzeletében, simogatta testének rejtett részeitől, amitől jobban megittasodott, mint a legerősebb italtól, és mindezt feleslegesen, mert az álmot nem követte a megvalósulás soha sem. Maga sem értette, hogy miért éppen őt akarja kalandja tárgyául választani, melyről most már meggyőződhetett, hogy majdnem reménytelen eset. Ott van az a barna, vagy az a másik szőkeasszony, akik félreérthetetlenül tudtára adták hajlandóságukat egy kapcsolat kialakításához. De ő elnézett fölöttük. Túl könnyű prédának ítélte meg, minden különösebb élmény nélkül. Ujjai között szorongatta az összegyűrt papírszeletkét, bizonyítékát annak, hogy rossz helyen keresi a kalandot ezúttal. Szövegét gondolatait, mint pók a hálóját. Felkészült rá, hogy hosszú, türelmes utat kell bejárnia, ha ezt az asszonyt megakarja hódítani. Már pedig ennél semmire sem vágyott jobban, amióta ez a tündér felbukkant az életében.

– Ez az asszony nem szokványos eset, és főleg nem könnyű préda –, ismerte el, folyton az asszony körül bolyongó gondolatai közben.

– De talán a céljának elérése, ennek a gyönyörű asszonynak a meghódítása kárpótolja majd mindenért.

Kárpótolja a türelmes, töretlen kitartásáért, amit ebbe a szerelembe már bele vitt energiát, másik tíz asszony megnyeréséhez elég lett volna. Mert ez már szerelem volt, mégha önmaga előtt kalandnak nevezte is.

– „Lassú víz partot most” – ismételte magában az ismert közmondást, és úgy döntött, hogy nem rohan ajtóstól a házba, kevesebbet udvarol, mint eddig tette.

A következő oktatási napon – mintha nem kapott volna elutasítást az asszonytól – ugyanúgy kedvesen üdvözölte, mint annak előtte. Az osztály lázas izgalomban égett, melynek oka matematika dolgozatírás könyörtelen ténye volt. Gyorsan elkészültek a „puskák”, a kicsinyke papírdarabkára írt megoldó képletek tömegével, amiket illetet volna tudni e nélkül is. De hol van a diák, amelyik fejből tudna valamennyit? Sehol! Éppen ezért kellett ezt a puskákkal pótolni. A tanár felírta az „A” és „B” csoportnak szánt példákat a táblára. Ildikó – az ábrándos szemű szőke asszony – felszisszent.

– Mi van? – figyelt fel a vészjósló szisszenésre Tamás, a kitaró rajongó segítségnyújtásra készen.

– Nem értem a példát! – súgta oda Tamásnak.

– Fordulj vissza, nehogy a tanár észrevegyen –, súgta vissza, majd a megoldás képletét egy darabka papírra írva, óvatosan előre nyújtotta.

Az asszony hálásan pillantott vissza rá, és közben talán arra gondolt, milyen jó, hogy Tamás nem sértődékeny – gondolt az ő általa átadott papírdarabkára – „NEM! ÉN NEM!” Végül is a dolgozatok kisebb-nagyobb sikerrel elkészültek. Ildikó a szünetben megköszönte a segítséget, majd zavartan kezdte:

– Kérlek, ne haragudj, hogy azt írtam a papírodra, de én őszintén írtam. Nem akarom, hogy téves ábrándokba ringasd magad. Elismerem, hogy egy rendes, segítőkész ember vagy, ez ez „ahhoz” kevés. Természetesen a viszonzásreményre gondolt.

Tamás erre lehajtotta fejét, és halkán válaszolt:

– Kérlek, felejtsd el. Ígérem ilyen dolgokkal nem foglak zaklatni.

– Tudod mit? Legyünk barátok! – mondta kedvesen Ildikó.

– Barátok? – ismételte Tamás ezt a kedvesen csengő szót, amelyet fontos szónak ítélt meg e pillanatban, mert bármilyen kapcsolatot szívesen fogadott ezzel a gyönyörű szőke tündérrel.

– Igen! Barátok! – ismételte meg az asszony, és egy bájos mosollyal meg is toldotta kedvesen csengő szavait, mintha enélkül a férfi az ajánlatát el sem fogadta volna. Pedig semmi szándéka nem volt az asszony ajánlatát elutasítani.

– Boldogan fogadom el ajánlatodat, ha már több nem jut nekem! – gondolt a szerelemre, mely nagyon messze járt tőlük, legalább is a másik részéről biztosan.

Ismét becsengettek. A férfi vegyes érzelmekkel ült vissza helyére. Messze-messze járt képzeletében az iskola padjától. Képzeletének szárnyán egy sűrű erdő, füvel borított picinyke tisztásán kötött ki, ahol az előtte ülő ábrándos kékszemű asszony ölébe hajtotta fejét, és ő a hosszú szőke haját simogatta:

– Barátság?! – repült vissza a rideg valóságba. Ez is több a semminél. A barátság egy lépéssel közelebb visz a szerelemhez, amelyben titkon bízott, hogy viszonzásra talál. Kellemes érzés járta át ennek a szónak pusztá gondolatára is.

Eközben a tanár magyarázott valamit a táblánál. Hangja olykor felerősödött egy-egy fontosabb résznél. Ilyenkor összerendezte, mert egy pillanatra gondolatai visszaérkeztek ismét az osztályba, ahol egyébként csak a teste foglalt helyet, amiért korholta is önmagát.

– Mi ez? Szerelem? – kérdezte önmagától, de mindannyiszor tagadta. Szeretni csak a feleségét szereti. De a kíváncsiság – amelyet az előtte ülő asszony iránt érzett – erősebb volt a felesége iránt érzett szerelemnél, és természetesen a hűségénél is.

Mindenképpen csak a szokásos alkalmi kapcsolatára gondolt, amelyet céljának elérése után minden esetben könnyedén be is fejezett. De ezt az asszonyt sokkal nehezebb volt behálózni, mint azt a kezdet-kezdetén gondolta.

– Mit töprengsz annyit? – mondta neki barátja, amikor elmesélte érzéseit, amit az asszony iránt érzett.

– Szeresd a feleséged és emellett elégítsd ki kíváncsiságodat. Meglátod, ő sem lesz különb a feleségednél.

– Könnyű ezt mondani – elégítsd ki kíváncsiságodat, amikor már elutasította közeledésemet –, mondta Tamás.

– Tudod mit, csinálj úgy, mintha már lemondnál volna róla, és hagyd őt hidegen. Esetleg szemeláttára udvarolj másnak. Elhiheted nekem, hogy ez eredményt hoz, mert a nőket semmi sem idegesíti jobban, mint amikor nem veszik őket észre. Különben is, két hét múlva lesz egy bankettünk, akkor kipróbálhatod, amit mondtam – adta tanácsait barátja.

A következő napokban megpróbált a tanács szerint viselkedni. Csak a legfontosabb dolgokat beszélte meg az előtte ülő kékszemű, szőke asszonnyal. Igyekezett még a látszatát is kerülni bármiféle udvarlásnak, amit hihetetlenül nehéz volt betartania.

Végül elérkezett a várva-várt bankett estéje. Sorra kérte fel osztálytársnőit egy táncra, csak Ildikót halogatta a legvégére. Különösen azzal a barna asszonnyal enyelt legtöbbit, aki már korábban sem titkolta, hogy boldogan menne bele egy szerelmi kapcsolatba. Szorosan ölelte magához a barna asszonyt, aki láthatóan majd elolvadt a boldogságtól. Szeme sarkából figyelte a hatást, amely máris látszott, hogy nem marad el. A gyönyörű szőkeasszony – Ildikó – ott ült az asztalnál, és egyre türelmetlenebbül mocorgott. Sehogy sem találta helyét, bár osztálytársai már táncoltak vele, mégis, mintha valaki még hiányzott volna, hogy felkérje őt. Nem titkolt irigységgel figyelt a szorosan összesimuló pár felé, és nem tudni miért, a pokolba kívánta volna mindkettőjüket ebben a pillanatban. Végül őt is felkérte.

– Szabad egy táncra? – hajolt meg illedelmesen előtte Tamás.

– Azt hittem, már egyáltalán fel sem kérsz! – mondta szemrehányóan az előtte meghajló férfinak. Persze, megértelek, láttam jól éreztétek magatokat – mondta nem kis gúnnal, és a férfi vállára tette a kezét.

– Ugyan már, nem érdekel engem egyikük sem, csupán szeretek táncolni! – célzott ezzel az előző táncpartnereire.

– Nem hiszem, hogy csak a tánc az, ami érdekel. Láttam, amit láttam – tette ismét az újabb szemrehányást.

– Mit láttál? – kérdezte mosolyogva.

Tetszett neki Ildikó őszinte morcossága, és felelősségre vonása, amit feltétlenül

jó jelnek ítélt meg, annak, hogy mégsem közömbös számára. Mintha egy picinyke féltékenységgel csillant volna meg szemében, amelyből gondolhatta, hogy jó irányban haladnak elképzelései.

– Azt akarod mondani, hogy ő is közömbös számodra? – és fejével a barnaasszony felé intett, aki éppen most is Tamást figyelte.

– Jól tud táncolni, ennyi az egész.

– Tud ő mást is, ami téged érdekel! – bökte ki véleményét minden takargatás nélkül. Azt hiszed nem láttam, hogyan simult hozzád? Le sem lehetett volna vakarni rólad. Ha már barátok lettünk, legkevesebb, amit elvárok tőled az, hogy előttem ne alakoskodj.

– Nem hiszem, hogy valamivel megbántottalak volna. Nem kellene így pattognod minden semmiségért! – vágott vissza Tamás emeltebb hangon, az őt érő vádló szavakért.

– Úristen, de hülye vagyok, valóban úgy beszélek, mintha valami közöm lenne hozzád! Pedig ez az, amit egy cseppet sem kívánok sem most, sem máskor.

– Valami újabbat nem tudsz mondani? Ezt már egyszer mondtad nekem! Sőt írásba is adtak! – célzott ezzel a papírdarabkára írt „ÉN NEM!” szavakra a férfi.

– Értelmes ember ennyiből is eleget ért! – mondta lángvörössé vált arccal és gyorsan faképnél hagyta – a barnaasszony imádottját, minden köszönés nélkül.

Tamás egy elégedett mosolyt küldött a sértődötten távozó asszony után.

– Dühöngj csak kicsikém! Le fogsz még te szállni a magas lóról! – gondolta magában elégedetten és dörzsölte meg kezét. Úgy érezte a legjobb úton halad a meghódítás felé. Lábujjhegyre állva lázasan kereste a barna asszonyt, hogy újra felkérve, tovább dühítse Ildikót. Mikor a tömegben megtalálta, újra felkérte egy táncra, az asztalnál dühösen mocorgó Ildikó bosszantására. Szorosan magához ölelte úgy, hogy szívének minden dobbanását érezze. Az asszony engedelmesen simult hozzá, testének minden porcikájával, lassan mélyeket lélegezve. Fejét megadóan hajtotta Tamás mellére. Szemeit behunyva, átadta magát az ábrándozásnak. Nem tudhatta, hogy ez az ölelés nem neki van címezve. Ő csak egy eszköz a férfi kezében, akinek más célja nincs mint az, hogy az asztalnál dühösen mocorgó Ildikót féltékennyé tegye. Ha ez volt a célja, akkor ez sikerült is, mert az perceken belül háborgó szívvel hagyta el a termet, mint akit megloptak. Pedig nem hiányzott semmije abból, amit ebbe a terembe hozott. Mint üzőtt vad, rohant az autóbusz megálló felé, mint akit kerget valaki, vagy valami. Egyre messzebb akart kerülni ettől a helytől, mintha azzal minden megoldódna. Tudta, hogy nincs igaza, hiszen neki senki sem tartozik semmivel, főleg hűséggel nem, mert közöttük még eddig nem volt semmisem. Ezért viszont csak saját magát okolhatta, és senki mását. Ő volt az, aki nem akarta ezt a kapcsolatot sem vele, sem mással. De mégis fájt valami, amit nem tudott meghatározni, hogy mi. Titkon szerette volna birtokolni a férfi szívét, bezárva valahova, hogy egy szerinte elképzelt időpontban számára hozzáférhető legyen, de csakis számára és senki máséra. Még százméternyi távolságra volt a megállótól, amikor a busz kikanyarodott onnan és elhajtott.

– Na még ez is ellenem van! – sóhajtott az egyre távolodó busz után, aminek már hiába integetett, mert az éjszakai sötétben a vezetője úgysem vette észre felfelé tartott kezeit.

– Most mi lesz? Tizenegy óra már elmúlt. Ez volt az utolsó busz a faluja felé.

– Még szerencse, hogy a gyereket anyuékhoz vittem és így nem kell félnem, hogy mi lesz, ha felébred –, sóhajtott a végképpen eltűnő busz után, amelyet úgy nyelt el az éjszakai sötétség, mintha eddig is csak a képzeletében létezett volna.

Kisfiára gondolt, aki egyetlen értelme volt a terhektől cseppet sem mentes, szürke életének, amit az elválás csapodár férjétől még jobban összekuszált. Gondolatai az elmúlt éveket kutatták, amikor egy személykocsi fékezett előtte:

– Elment a buszod? – kérdezte a volán mögül a vezető, akiben Tamást ismerte fel.

– Űlj be! Haza viszlek – mondta neki kedvesen.

– És ha nem ülök, akkor mi lesz?! – szólt vissza Ildikó félvállról.

– Akkor itt maradsz és megázol! Mert ha nem vetted volna észre, az eső már szemetel. Persze, buszod meg már nem lesz hajnalig.

Ez elég meggyőző érv volt, nem tudott mit szólni rá, és beült a kocsiba. Az eső egyre sűrűbben hullt alá a gyorsan tornyosuló viharfelhőből, amely olyan gyorsan keletkezett, ahogyan ez a nyári viharoknál lenni szokott.

– Miért nem a táncosodat viszed haza? Szegényke még meg fog ázni! – gúnyolódott, miután elindultak.

– Azért, mert téged akarlak hazavinni, és nem pedig őt. Ez eléggé világos?

– Eléggé –, válaszolta kedvetlenül Ildikó.

Az eső sűrű, kövér cseppekben ömlött a szélvédő üvegére, ahonnan az ablaktörő lapát a legnagyobb fokozatba kapcsolva is, alig bírta letörölni. Igazi nyári zápor volt ez a javából. A reflektor fénye nem bírta átvilágítani a sűrű esőfüggönyt, amely ezen a nyári éjszakán ugyancsak kiadósan ígérkezett. Csökkentett sebességgel, tompított világitásra váltva haladtak a tíz kilométernyi távolságban lévő falu felé. Csak az eső kopogása, és a motor monoton zúgása törte meg a nyomasztó csendet a kocs belsőjében. Hallgattak mindketten, mintha nem lett volna semmi közölnivalójuk egymás számára, míg az asszony megtörte a csendet:

– Mondd! Szereted Te a feleségedet?

Tamást váratlanul érte ez a kérdés.

– Miért pont ezt kérdezed? Annyira fontos ezt most ebben a sötét éjszakában meg tudnod?

– Nem annyira fontos, de szeretném megtudni az igazságot.

– Persze, hogy szeretem! – válaszolt határozottan.

– Akkor miért csapod a szelet, udvarolsz mindenkinek? Trófeákat akarsz gyűjteni, és a trófeák mennyiségéből akarod lemérni, hogy ki is vagy Te? – mondta szemrehányóan. Ilyenek vagytok ti férfiak mindannyian. Minden nőt meg akartok kapni, de hogy miért, azt magatok sem tudjátok megmondani. Hazudtok, hízelegtek mindaddig, míg a célokat el nem éritek... S aztán... sóhajtott az asszony – aztán eldobjátok, mint egy elkoptatott cipőt. Nem bánjátok, hogy egy érző ember, akinek nehezen, vagy soha nem gyógyuló sebet hagytok a szívében...

Egy villám cikázott át az égbolton, amely távoli fényével megvilágította a sző-

keasszony vádló arcát. Beszéd közben arca révetegen tekintett a semmibe. Vonásait régi lelki sebek komorrá tették, amelyet a férfi most olyan idegennek és ijesztőnek talált a távoli villám fényénél. Az asszony folytatta:

– Tudod, nem is olyan régen volt egy boldog házaspár, talán olyan, mint ti vagytok most. Boldog családi életet éltek, de kíváncsi volt a férj. Kíváncsi volt, de mindig más és más nőkre. Csapta a szelet fűnek-fának, és a felesége, a gyereke hiába várta haza esténként. Ez nem volt elég, hanem már a fizetését sem adta haza, mert alkalmi barátaival azt is megitták, mintha a családban nem is lett volna fontosabb helye a pénznek. Pokollá változott az életük a folytonos civódás miatt. A válás természetesen bekövetkezett, mert más kiút már nem volt.

Az asszony itt abbahagyta, annak a „bizonyos” családnak történetét, és zsebkezdőjével szemeit törölgette, amiből Tamásnak nem volt nehéz dolga kitalálni, hogy a panaszkodó asszonynak férjéről szólt a történet. Egy közeli villámlást hatalmas dörrenés követett. Az asszony felsikoltott félelmében és ijedten bújt a férfihez, olyan hirtelen, hogy az majdnem az árokba vezette a kocsit.

– Mit csinálsz? – kiáltott a nála oltalmat kereső asszonyra, és máris visszakapta a kormányt, mielőbb az árokba be nem borult a kocsi, amit ezzel a kormányrántással mégis csak sikerült elkerülni.

– Ne haragudj, nagyon félek a villámlástól – tért vissza a bátorság az asszonyba, és elhúzódott a férfitől.

A férfi csalódottan nézett az asszonyra. Nem így képzelte el ezt az estét, hogy az éjszaka közepén egy asszony szomorú sorsát meséli el. Sokkal inkább képzelte azt, hogy ez is olyan lesz, mint a többi kaland, amelyre napok-hetek vagy évek múlva, mint kellemes emlékre emlékezik majd. De az asszony már nem igen gondolt arra, hogy a mellette ülő férfi miként képzelte ezt az estét. A betelt, szomorú poharát, már mindenképpen ki kellett öntenie valakinek, mert az már csordultig telve volt, ezért folytatta panaszát:

– Most itt vagyok a gyerekekkel, munkahellyel, tanulással, beteg szüleimmel. Dolgozom reggeltől estig, hogy eleget tegyek a sors szeszélye folytán rám váró feladatoknak.

Nincs időm azon gondolkodni, hogy fiatal vagyok és talán vannak olyanok, akik kíváncsian találnak. Számomra a szex nem jelent semmit, mert ahhoz, hogy jelentsem, meg kellene ismernem partnerem teljes egyéniségét, és megszeretni őt. Megszeretni, mert csak úgy vagyok képes valakinek a testét elfogadni, ha megismerem annak lelkét is, érzelem világát együttesen. De hol van nekem annyi időm? – sóhajtott lemondóan. A férfi hallgatta csendben. Szánalmat érzett iránta. Lehúzta az ablakot, kinyújtotta kezét, és a nyitott tenyerébe hulló esőcseppeket hevült arcára dörzsölte, amitől ólomnehéz szemhéjai kissé felfrissültek.

– Kell hogy legyen időm ilyesmire is, mert most vagy fiatal, szép, és az idő gyorsan elrohan feletted is. Nem vár arra, hogy sok-sok problémád megszűnjön és időt tudjál szakítani magadra is.

– Könnyű ezt mondani, de ha elmondom miből áll egy napom, talán megérted.

Mindennap félhatkor kelek. Ott van apám, aki évek óta beteg. El kell látnom úgy, hogy ne legyen probléma míg távol vagyok a munkahelyen, illetve az iskolában. Az anyám szintén beteg, de legalább nem ágyban fekvő, mint apám, ezért ő úgy-ahogy magát próbálja ellátni. Örülök, ha ilyen rendkívüli alkalmakkor, mint ma, a gyerekre vigyáz. Hét órakor indulok munkába, négy óra után érkezem haza, amikor iskolába nem megyek. Hozzá fogok főzni, mosni, takarítani. Nyolc óra körül hulla fáradtan ülök a televízió elé, aminek műsorát rendszerint végigalszom. Mindez csupán az egyszerűbb napok egyike. De nem akarlak tovább untatni. Csupán szerettem volna ha megértetted volna belőle, hogy milyen sokadrendű nálam a szex. Hol vannak még az anyagiak? Egy dolgozó nő fizetése ma nem engedi meg, hogy az anyagi javakban dúskáljunk. Szerényen és szegényen élünk a bajban.

– De azért csak van olyan pillanat, amikor érzed, hogy hiányzik valaki? – kérdezte együttérző hangon a férfi.

– Persze, hogy hiányzik egy megfelelő társ, akivel megbeszelném gondjaim, bajaim. Aki levennie vállamról a terhek felét. Aki előtt őszintén kitarhatnám lelkemet, minden bánatommal együtt. Sokszor úgy érzem megbolondulok. Hidd el fáradt vagyok, nagyon fáradt, és a legszomorúbb az, hogy nem látok kiutat ebből a kátyúból. A volt férjem pedig éli világát, mintha már senki és semmi felé nem lenne elkötelezettsége ezen a világon. Rálépett a lejtőre, amin nem tud megállni. Sokszor azt sem tudom, hogy ki a szerencsétlenebb. Ő e vagy én? Eldobott bennünket, megfosztva magát attól az örömtől, ami nagyon sok férfi életcélja – a boldog családi élet.

Az eső csendesedni kezdett, majd teljesen elállt. A nyári égbolton új fényekkel ragyogtak a csillagok, mintha a hirtelen jött nyári zápor mosta volna őket még fényesebbre. A talaj fölött ködpára szállt, amelyből a falu utcái és házai hirtelen bukkantak elő. Az utcai lámpa fényében, mint megannyi gyöngyszem, az esőcseppek csüngtek alá a tárgyakról.

– Lassíts! Nem soká odaérünk!

– A gyereket is el akarod még hozni a szüleidtől? – kérdezte a férfi, aki tulajdonképpen már nem bánta, hogy vége van ennek az útnak.

Nem így képzelte el ezt az estét. Nem szeretette hallgatni ezeket a szomorú dolgokat, amikben ezen az éjszakán ugyancsak része volt. Teljesen lehangolódott ennyi szomorú történet hallatán. Amilyen vidám természetű volt egyébként, olyan gyorsan esett át a másik végletbe. Dühös volt! Nem tudta megmondani, hogy kire dühös elsősorban. Saját magára-e, amiért rossz helyen kereste a kalandot, vagy az asszonyra, akinek ilyen az élete, vagy az elvált férjre, aki miatt egy boldog család élete borult fel. Dühében kapkodta a kormányt, mint aki álmosággal küszködik, és az asszonyra nézve az előbbi kérdésre várta a választ, ami nem akart megérkezni.

– Nem! Nem hozom most haza, hagy aludjon! – mondta némi várakozás után.

– Itt állj meg! Ebben a kis házikóban lakunk! – mutatott házukra.

– Egy kicsit ütött-kopott már, de úgy hiszem, hogy az én anyagi helyzetemtől még az is lesz egy darabig – mondta lehangoltan.

Kitette Tamás az irányjelzőt balra, mintha ezt figyelembe vette volna valaki, a teljesen néptelen utcában, majd rákanyarodott a ház előtti hídra.

– Itthon vagy! – szólt az asszonyhoz, mintha egy ígért vállalását teljesítette volna, ezzel a haza fuvarozással.

De az nem mozdult. Olyan jól esett még maradnia, annak a férfinak a társaságában, akinek ezen az éjjelen magányos életének egy parányi részét bemutatta. Töprengtet, hogy behívja-e. Nem érti-e félre a meghívást? De aztán hirtelen elhatározással döntött.

– Biztosan álmos lehetsz. Legalább is úgy láttam abból, ahogyan vezettél. Főzők egy kávé, ha bejössz.

A férfi távol állt már attól, hogy ezt a meghívást félreértse. Tulajdonképpen nem is lett volna már hozzá semmi kedve. Vágyai, ösztönei lecsillapodtak. Minél előbb és minél távolabb akart lenni ettől a helytől, és ettől az asszonytól. El innen, addig, amíg sajnálatból – vagy ki tudja miből – szerelmes nem lesz ebbe az asszonyba. Az pedig semmiképpen sem akart lenni. Nem hazudott, amikor azt mondta az éjjel, hogy szereti a feleségét. Mindig is érezte, hogy soha nem tudna lemondani róla. Szerencsésnek érezte magát, hogy a Sors ilyen asszonnyal hozta össze. De a pillanatnyi kíváncsisága futókalandok felé irányította útját. Talán azért, mert a felesége nem rajongott különösebben a szexért, amiért ő pedig hajlamos volt a hűtlenségre is.

– Be jössz? – kérdezte újra Ildikó az ábrándozó férfit.

– Talán valóban nem leszek ennyire álmos – válaszolt az, és kiszállt a kocsiból.

A bejárati kiskapu nem akart kinyílni. Végre mégis elfordult a zárban a kulcs, és nagy nyikorgások közepette kinyílt a kapu is.

– Látod, ilyen egy magányos asszony kapuja. Hiányzik a férfikéz. A mesterembert meg az én fizetésemből nem tudom megfizetni. De azt hiszem jobb, ha nem panaszkodom már tovább, hiszen ebből már bőven volt részed ezen az estén.

– Gyere beljebb! – invitálta a férfit, aki erre belépett a szobába.

Meglepetten nézett széjjel a szobában. A szolidan berendezett szobát a tisztaság uralta. Egyik sarokban egy szenes kályha, vasporról fényesre csiszolva. Mellette a heverő gondosan leterítve pléddel, amelyen valószínűleg sajátkézzel hímzett párnák voltak elhelyezve. A másik oldalon a szekrény állt, és egy asztalka a televízióval.

– Foglalj helyet, míg megfőzöm a kávé – kérte.

– Tudod mit, adj egy kombinátfogót meg egy kis olajat. Megjavítom addig a kapuzárat.

– Ne butáskodj már, az éjszaka kellős közepén akarsz kapuzárat javítani?

– Mire a kávé megfőzöd, készen leszek.

Az asszony hozott egy fogót és egy kis flakonban kerékpárolajat.

– Jó lesz ez? – kérdezte és nyújtotta Tamás felé.

– Persze, hogy jó! – Perceken belül megjavul a zár.

Meghuzigálta a csavarokat, megolajozta a zárat. Csodák csodája a zár megjavult, mire az asszony szólt, hogy elkészült a kávé.

– Na hát, hogy Te milyen ügyes vagy? – álmélkodott a jól működő zár láttán.

– Nem nagy ügy az egész, és még természetben sem kell fizetni érte semmit – mosolyodott el hirtelen jött kijelentésén.

Az asszony megértette a célzást. S talán hosszú idő óta először gondolt valami kellemesebb dologra, de ezt még az arcizmaival sem árulta el. Némán hallgatott, mint aki nem értette meg.

– Legközelebb megjavítom a kerítést. Úgy látom az oszlop is kilazult már.

Tulajdonképpen rögtön meg is bánta, hogy ezt a könnyelmű ígéretét megtette.

– Mit mondasz majd a feleségednek, hogy hová jársz javítani? Nem hiszem, hogy megőrülne ennek, mégha bizonyos dolgokban ártatlan vagy is – sütötte le szemét az asszony szégyenlősen.

– Ez az én dolgom. Bízd csak rám. De most már megyek, mert ugyancsak későre jár! A gőzölgő kávéját felhőrpintette és elkészönt.

Vegyes érzelmekkel ült be a kocsiba. Teljes zűr-zavar és káosz volt a fejében, amely úgy zsongott, mint a méhkas rajzás előtt. Az, amiért idejött, teljesen másképpen alakult. Abban a reményben jött, hogy az asszony iránti, régóta felfokozott vágya beteljesüljön. De nem ez történt és nem is bánkódott miatta. Úgy érezte, ez a nő többet jelent számára az egyszerű, szokványos kalandnál. Ettől az érzéstől pedig szerette volna magát minden erejével távoltartani. Érezte, hogy belecseppent valamibe, ami teljesen különbözött az eddigi „mellékutcaítól”. – Így nevezte magában az eddigi kiruccanásait, kalandjait. Maga sem tudta, hogy mit is akar ezúttal. Már nagyon bánta, hogy nem a barna asszonykával maradt ott a banketten. Akkor már talán kellemesen vége lett volna ennek a szerelmi kalandnak. Így pedig még el sem kezdődött. Ha a folytatására gondolt, egyszerűen melege lett a teljes bizonytalanság miatt. A lehajtott ablakon kidugta a fejét, és figyelte a gyors, egymásután érkező felezővonal darabkákat, amelyek káprázatos gyorsasággal érkeztek és máris távoztak látószögéből. A zápor utáni elfrissült levegő jótékonyan simogatta forró arcát, és haját teljesen összekuszálta. Éjfél már régen elmúlt. A keleti égbolton mintha az éjszaka megakarná adni magát a közelgő hajnalnak, alig észrevehetően virradni kezdett. Befordult az utcájukba és leállította a motort, hogy minél kisebb zajt okozva guruljon a házuk elé. De a kutya éberségét nem tudta kijátszani, mert az éktelen örömgatásba kezdett, gazdája érkezése láttán.

– Hallgatsz el! – sziszegett a kutyára, s az abba hagyta az ugatást és szűkülve, farkát csóválva közelített e szokatlan időpontban érkező gazdájához.

De az előbbi hangosabb ugatásával már riasztotta a ház lakóit, amit a gazdi feltétlenül szeretett volna elkerülni. Bent kigyulladt a villany, aztán az udvaron is, egyféle jelzéseként, hogy várják érkezését.

– Na, most legyél észnél! – figyelmeztette önmagát, és már a feltett kérdésekre adandó válaszokon gondolkodott. Az ajtóban kattant a zár. Ott állt előtte felesége, sebtében magára terített köntösében.

– A garázsajtót kinyitottam! Állj be! – mondta két ásítás között szűkszavúan.

Ő azt várta, hogy felesége majd szemrehányóan leckézteti a késői érkezésért. De nem ez történt. E helyett a konyhában zörgött valamivel, majd onnan szólt neki.

– Gyere, melegítettem egy kis ételt!

– Mit akar ez? Először biztosan jól akar lakatni – kavartak fejében a gondolatok, mert szentül hitte, hogy az éjszakai távollétét számon fogja kérni.

Megvacsorázott vagy megreggelizett, mert éppen úgy nevezhető késői vacsorának, mint korai reggelinek. Felesége azonban nem kérdezett tőle semmit. Bosszantotta ez a hallgatás. Úgy érezte bele lát még a veséjébe is, minden kérdés nélkül. Így aztán bármilyen kínos is volt, ő kezdte el. – Nem is kérdezed hol voltam?

– Mit kérdezzek? Úgy tudom a banketten voltál – mondta minden szemrehányás nélkül.

Már azon a ponton volt, hogy elmondja késői érkezésének igazi okát, de aztán mégis csak jobbnak látta hallgatni. Végére is nincs mit mondania, hiszen nem történt semmi. Semmi olyan, amibe be akarná avatni. Levetközött, felvette a pizsamáját és odabújt a felesége mellé. Szorosan magához ölelte. A hálóingjén keresztül is érezte testének kellemes melegét. Csókolgatta, és halk, suttogó szavak kíséretében még szorosabban ölelte magához. Suttogta azokat a halk suttogó szavakat, amelyeket csak ők értettek. De a hatás elmaradt, mint már máskor is többször ezekre a szavakra.

– Ne butáskodj már, mindjárt reggel lesz. Azt akarod, hogy úgy menjek munkába, holt fáradtan? Olyan leszek, mint egy kicsavart feltörlőrongy – korholta gyengéden szerelemittas férjét.

Csalódottan hagyta abba az ölelést, és rövid idő múltán hallotta felesége egyenletes szuszogását, aki már újra az álmok birodalmában járt. Átfordult ő is a másik oldalára, hogy utánozza alvó feleségét, de a jótékony álmom nem akart elérkezni. Gondolatok kavartak a fejében, mint forgószelek közepében a száraz falevelek.

– Hiányzik ez nekem? – vádolta önmagát a sok forgolódás és töprengés után. Elhatározta, hogy még egyszer elmegy Ildikóhoz és többé nem. Becsületbeli ügy, hogy elmenjek, ha már egyszer könnyelműen megígértem a kerítés megjavítását! – kijelentésével próbálta igazolni a következő – és egyben az utolsó – találka fontosságát.

A következő csütörtökön a napja eljött ennek is. Egy kicsit késve érkezett az iskolába, mert már mindenki a helyén ült. A tanár is a táblánál magyarázott valamit. Egy bocsánatkérő fejbólintással üdvözölte a késésért, és elfoglalta ő is helyét a padban. Ildikó ott ült előtte és jegyzetelt. Majd a jegyzetelést abba hagyva hátrafordulva üdvözölte őt. Mennyivel másabb volt ez az üdvözlés! Egyáltalán nem hasonlított a korábbi üdvözlésekre. Talán azért, mert az elmúlt hét során ő benne is kialakult egy kellemes érzés Tamás iránt, amelynek folytatását várta titokban. Azóta többször is visszacsengett fülében Tamás mondata:

– „Kell, hogy legyen időd magadra is!”

Sok igazságot fedezett fel benne. Nem lehet úgy élni mindig, hogy majd ekkor, majd akkor.

– Sok halogatással csak az idő megyen felettem! ismétlte magában többször is azóta.

Este nyolc órakor vége lett a tanításnak.

– Akkor eljössz? – fordult Tamás felé kíváncsian, válaszát várva.

– Megígértem, nem? – mosolyodott el jókedvűen.

– A sötétben nem látod megigazítani a kerítést.

– Egy félórás munka az egész. Az udvari villany fényénél tökéletesen meg lehet csinálni – felelte magabiztosan.

Beültek a kocsiba és elindultak Ildikóék felé. Ezen az estén nem készült esni a nyári zápor, mégis nyomasztó csend volt a kocsiban. Nem beszélgettek, mert el voltak foglalva saját gondolataikkal. Ezek a gondolatok egymással voltak kapcsolatban. Ildikó arra gondolt, hogy mennyivel másképpen alakulhatott volna élete, ha a sors egy kicsit is kegyesebb hozzá. Mindig így utazhatott volna, kényelmesen, biztonságban egy férfi védőszárnyai alatt. E helyett buszon, vonaton lökdösődik, lábára lépnek, és túrni kell más esetben is a kéjsóvár férfiszemek félreérthetetlen nézéseit. Most döbönt csak igazán rá, hogy mennyire ki van szolgáltatva mindennek és mindenkinek. Mindez elkerülhető lett volna, ha lett volna mellette egy olyan társ, mint Tamás. Ennél a gondolatnál megállt egy pillanatra:

– Mit is akar ez a Tamás tulajdonképpen? A kérdésre tudta a választ. Hiszen ő mondta, hogy szereti a feleségét. Akkor pedig csak a kalandot keresi.

Nem több számára ő sem, mint a többi nő, legfeljebb pillanatnyilag kíváncsiabbnak találja. Erre a gondolatra máris kiszolgáltatottnak érezte magát a mellette ülő férfinak, amiért érezte, hogy gyűlölni kellene, de nem tudja. Nem látta még soha Tamás feleségét, mégis gyűlölni és irigyelni kezdte.

– Elveszem tőle Tamást, de nem csak egy pillanatra, hanem örökre! – született meg benne egy elhatározás, amely talán soha nem valósulhat meg, hiszen szereti a feleségét. De a boldogsághoz neki is joga van, nemcsak Tamás feleségének.

Már pedig boldog akar lenni ő is, még azon az áron is, hogy mástól kell elvennie boldogsága tárgyát. Tudta, hogy a ma estéjének ebben döntő szerepe lehet. Ezért elhatározta, hogy olyan lesz hozzá ezen az estén, amilyen még eddig senki sem volt.

– El fogom csábítani, megszerzem magamnak. Nem bánom kinek mi a véleménye! Tamásnak tetszem, és ez most a legfontosabb! – tökélt el tántoríthatatlanul.

– Erősnek kell lennem, és elszántsuk! A gyengék soha nem érnek el semmit! eltápossák őket, és örökké sajnálni valók. Ő nem akart ilyen lenni!

Tamásnak is Ildikó körül forogtak gondolatai.

– Helyes egy asszony! – figyelte szeme sarkából a gondolataiba merülő asszonyt.

– Ma este véget vetek ennek a zavaros, kiszámíthatatlan következményekkel járó kalandnak – győzködte önmagát.

Érezte, hogy minden eddiginél veszélyesebb tűzzel játszik, amely könnyen megégetheti. Hiszen az eddigi kapcsolataiból egyik nő sem tetszett annyira. Éppen ezért saját magának sem hitte el, hogy ez az este egyben ennek a kapcsolatnak a végét is jelenti. De mégis bízott elhatározásának sikeres megvalósításában. A következő percben felbukkant az ismerős ház. Kitétte az irányjelzőt balra és rákanyarodott a hídra.

– Itt volnánk! – mondta Ildikónak, aki a nagy hallgatás után – merengéséből – kissé riadtan eszmélt.

– Zárd be a kocsit és gyere be! – szólt Tamásnak a hazaérkezés tudatának rögződésekor.

Az asszony ment elől. Csípőinek mozgását megszipogatólag figyelte az utca lámpa gyér fényénél, amelyet még sokkal kíváncsiabbnak talált, mint eddig bármikor. Ildikó előkotorta táskájából a kapukulcsot, amely most az első próbálkozásra nyitotta a kaput.

– Látod, milyen ügyes vagy, még mindig jól nyílik! – mutatott a nyitott kapura, Tamás felé fordulva.

– Ezt én sértésnek veszem, mert amit én javítok meg, több hét múlva is nyílni fog, nem még egy hét múlva –, mondta mesterkélt sértődöttséggel.

– Jól van no, fiatal úr! Nem akartam megsérteni! – mondta mosolyogva Ildikó, és megsimította tenyerével Tamás haragosra mesterkélt arcát.

Ez a simogatás nagyon kellemes érzéssel töltötte el. Úgy érezte, akkor érzett ilyet, amikor feleségének udvarolt. Megfogta a simogató kezét, és olyan hévvel szorította meg, hogy az asszony felszisszent.

– Ne butáskodj már, még meglát valaki. Tudod, egy elvált asszonyról még enélkül is sutognak egy ilyen kis faluban.

Ezt mondta, de azért mégis láthatóan jól esett a férfi szorítása. Érezte az erőt, amely talán ezen az estén még őt is le fogja győzni, de esze ágában sem volt ez ellen küzdeni. Elengedte az asszony kezét, mielőbb még jobban megszorítaná, és elindult befelé a házba az asszony után. A lakás belseje egyszeri látás után is meghitt volt számára.

– Foglalj helyet, mindjárt melegítek valamit. Gondolom, éhes vagy – kínálta helyel.

– Addig nem ülök le, amíg a kerítést meg nem igazítom. Hol talállok valami szerszámot?

– Hát ha annyira sürgős, találsz a faskamrában ásót, lapátot, meg ami kell.

Tamás megkereste a szerszámokat és neki kezdett a kerítés megjavításához. Ezalatt Ildikó a hűtőből elővette az ételt és a tűzhelyre tette. Aztán oda állt a tükör elé, hogy egy rakoncátlan hajfürtjét megigazítsa, amelyik sehogyan sem akart engedelmeskedni akarátának.

– Tetszem vajon neki? – kérdezte a tükörbeli képmástól, de az bizonytalanul nézett vissza rá.

Pedig ő ma este nagyon akart tetszeni, úgy hogy egy életre megszerezze magának Tamást. Előkereste a legkedvesebb lemezeit, mert ma este táncolni akart. Erre a táncra ő fogja Tamást felkérni, aki eddigre már elkészült a kerítés megjavításával és bejött a házba. Leültek az asztalhoz és mohón kanalazták az ételt, ami nem is csoda, hiszen az ebéd óta már ugyancsak megéheztek.

– Ízlik? – kérdezte az asszony, akinek jól esett nézni a férfi mohó étvágát, ami őrá is átragadt.

– No-ná! Persze, hogy ízlik, majdnem olyan, mint ...! – válaszolt hirtelen elhappva a mondat végét.

– Mondd csak ki bátran, nem sértődök meg érte.

– Nincs semmi jelentősége, ne is beszéljünk róla – próbálta szépíteni elszólását, amit ösztönösen, minden megfontolás nélkül tett.

A vacsorával végeztek. Ildikó leszedte az asztalról a vacsora maradványait, aztán

bekapcsolta a lemezejátszót és leült a heverő szélére. Tamás mellé ült. A lemezejátszón felhangzott az ismerős sláger: „Aki melletted él, annak könnyű a hűség!.. Tamás közelebb húzódott és átfogta Ildikó derekát. Érezte, keze alatt megrezdül annak teste, mint akit parányi áramütés ért. De nem tiltakozott. Egy pár pillanatig tűrte annak erős szorítását, majd kibújt ölelő karjaiból.

– Gyere táncoljunk! – mondta, és ábrándos, kék szemeivel úgy nézett rá, hogy annak nem lehetett ellent mondani.

– Értsem úgy, hogy hölgy válasz?

– Persze! Remélem nincs kifogásod ellene?

– Szó sincs róla! – súgta az asszony fülébe, miközben átkarolta annak karcsú derekát, az viszont engedelmesen simult hozzá, fejét keblére hajtva, táncba kezdtek a zene ritmusára.

Ahogy peregtek a zeneszámok a lemezejátszón, úgy lett egyre elviselhetlenebb a hőség, amit nem csak a mozgás váltott ki náluk.

Először Ildikó szólt:

– Várj! Levetem a pulóvert, mert melegem van.

Ezután Tamásnak is fölöslegessé vált a pulóvere, és ő is levetette.

– Van valami üdítőitalod itthon? – kérdezte a táncról lihegő asszonyt.

– Persze, hogy van! Öntök bele egy kis konyakot is ha elfogadod! – mondta bizonytalanul, mivel ő még kocsit akar vezetni az éjjel, ezért nem biztos, hogy elfogadja.

El bizony! Nem akarok én még most kocsiba ülni. Hozd minél előbb, annál jobban esik – mondta Tamás türelmetlenül. Koccintottak, majd a heverő szélére ültek. Tamás a konyaktól és az asszony iránt régóta érzett vágytól két kezébe fogta annak fejét, és csókolgatni kezdte önfeledten. A gyönyörű, kékszemű, szőke asszony fátyolos szemeivel nézett vissza rá. Láta, hogy ez a fátyolos szempár tele van vágygal, azzal a vágygal, amit ő már hosszú idő óta érez ez iránt a csodálatos asszony iránt, amióta csak meglátta. Azóta, egyre erősödött benne ez az érzés, és úgy gondolta, hogy talán elérkezett a pillanat, hogy a hosszú-hosszú vágyakozásból valóság legyen. Közelebb húzta magához a remegő testű asszonyt, akinek már nem csak az arca volt forró, hanem az egész teste is. Amikor szájon csókolta és gombolgatni kezdte blúzát, nem volt már benne semmilyen tiltakozás. Kigombolt blúzából, két gyönyörű mellének bársonyos hamvai előbukkantak. Fejét ezek közé a halmok közé dugta, majd csókolgatni kezdte, fölfelé haladva azoknak csücsáig. Eközben tovább vetköztette és haladt a csókkal is lefelé. Az asszony teste megvonaglott, nagy sóhajtasok mellett úgy szívta magába a levegőt, mintha a táncot csak ebben a pillanatban hagyták volna abba.

– Jól esik a csók? – kérdezte.

– Igen! Igen!...

Tamás ettől az őszinteségtől még szorosabban ölelte ruhátlan testéhez az asszony ruhátlan testét, amellyel összeforva eljutottak az igazi menyországba, vagy talán a pokolba, mert a végét még csak nem is sejtették, hogy mi lesz majd ezután. Mert Tamás számára is elkezdődött most valami visszafordíthatatlanul, amelyből nem

tudott, vagy talán nem is akart szabadulni. Aki a tűzzel játszik, meg is éghet. Kettős élete egyre zavarosabbá vált, tele mindkét irányban hazugságokkal. A felesége először még önmaga sem akart tudomást venni férje kettős életéről, akinek már minden összekuszálódott gondolataiban. Jól tudta, hogy választani kellene a két asszony között, de mindig csak önmagát biztatta: – Majd-majd egyszer! Álmatlan éjszakáin gyötörték a lehetséges megoldás gondolatai. Amikor úgy érezte, hogy megbillen a mérleg valamelyik asszony javára, akkor a következő pillanatban máris helyre állt az egyensúly. Pedig jól tudta, hogy sokáig nem bírják idegei ezt a hazugságokkal teli állapotot. Mert hazudott mind a két asszonnak, akik mind a ketten a maguk részére akarták kisajátítani teljes egészében.

– Nála voltál megint? – kérdezte a felesége csendesen, akinek ki tudja már hány-szor ígérte meg, hogy most még az egyszer elmegy ahhoz a másik asszonyhoz, és örökre elköszön tőle. De az elköszönésből újra és újra nem lett semmi sem.

Hogyan is tudta volna mondani Ildikónak – ennek az ábrándos kékszemű asszonnak –, hogy többé már nem jön? Mikor belépett az ajtón, már ugrott is a nyakába, elhalmozva őt sok-sok meleg csókkal és kedves szavaival kérdezte:

– No, beleegyezik a válásba? – kérdezte türelmetlenül Tamást, aki legutóbb azzal köszönt el, hogy legközelebb már választ hoz kérdésére.

De hogyan tegyen fel ilyen kérdést feleségének, akit változatlanul szeret annyira, mint Ildikót? Vergődött ijedten, mint hálóban a nyúl, akiért a vadász a következő pillanatban benyúl és megfogja. Ez a nyulacska számára a véget jelentette, a halált.

– Ez lenne a megoldás nekem is? – kérdezte magától riadtan, és valami ismeretlen, jeges borzongás futott végig rajta, amitől minden ízébe beleremegett.

– Beleegyezik? – kérdezte ismételten a férfit, akinek arcán komoly gondok gyötrődése látszott, és nem igyekezett válaszával.

– Tudod, nem megy az olyan könnyen. Fel kell készítenem rá – mondta hangjában tele bizonytalansággal, amiből az asszony érezhette, hogy ezt még Tamás sem hiszi, hanem csak egyfajta védekezés képen vele akarja elhitetni.

Nem bízott abban, hogy a válás valaha is megtörténjen. Nem tudta magának sem megmagyarázni kételkedésének igazi okát, mégis egyre kevésbé hitt a válásban, de annál inkább akarta, hogy mielőbb megtörténjen.

– Nem bírom elviselni, hogy ezekkel a kezekkel őt is megöleled! – mondta Ildikó és megsimogatta Tamás kezét, majd arcához emelve, hol egyiket, hol másikat csókolgatni kezdte, majd mind a két kezével húzta a heverő felé.

Tamás tébolyultan, megbabonázva követte az asszonyt a heverő felé. Nem bánta volna, ha az ég szakadna is le közben, mert ebből a kettős kapcsolatból már józan ész kiutat soha nem fog találni. Vágyaik lecsillapítása után elernyedve, mozdulatlanul feküdtek egymás mellett. – Talán ha ilyenkor szakadna le az ég, nem is lenne olyan rossz! – sóhajtott egyet Tamás magában, de az asszony csak a sóhaját hallhatta, és gyanakodva kérdezte:

– Ugye, bánod ezt az egész kapcsolatot?

– Nem bánom én egy cseppet sem, csak erre a kapcsolatra nincs megoldási képlet, amivel megoldható lenne, mint egy nehéz matematikai egyenlet – mondta, és ismét sóhajtott.

– Van még valami italod? – kérdezte, a lecsillapított vágyaival, meztelenül mellette fekvő asszonyt, mert úgy érezte, ha már olyan buta, hogy nem képes megoldani problémáját, akkor legyen még butább és ne is tudjon annak létezéséről.

– Persze, hogy van! De ne igyál már, ha még az éjjel haza akarsz menni! – kérlete csendesén, és női szíve máris aggódásba kezdett, és rettenetesen féltetni kezdte a mellette fekvő férfit, de most nem egy másik asszony ölelésétől, mert attól még nem veszhet el minden.

– Ne aggódj! Amikor én indulni akarok, akkorra elpárolog belőlem úgy, mintha egyáltalán nem is ittam volna –, nyugtatta meg az aggódó asszonyt, de ettől az még nem lett nyugodtabb és ezért tovább nyugtatta:

– Ne félj, tudok én vigyázni! – mondta és maga kereste meg a majdnem tele lévő konyakos üveget.

– Öntsek Neked is?

– Kérek!

Ezután szorgalmasan töltögette az italt, de csak az övé ürült ki egyre gyakrabban. Ahogyan fogyott az üvegből az ital, úgy hagyták békén gyötrő gondolatai. A fejéből induló zsibbasztó érzés eláramlott testének minden szegletébe. Testének minden része érezte, az alkohol jótékony, nyugtató hatását, amelyre úgy érezte, nagy szüksége van. Aztán mégis, valahonnan a zsibbadás mélyéből, valami ismeretlen szikra által lobbant be agyába a gondolat, amelyet egyre erősebben érzett a fejében:

– Haza kell mennem! – mondta a heverőn még békésen fekvő asszonynak.

– Ilyen ittasan nem ülhetsz kocsiba! – szólt Ildikó, akin eluralkodott a félelem Tamásnak erre a hirtelen jött elhatározására.

– Ne félts engem! Tudok én vezetni!

– Szó sem lehet róla! Ilyen állapotban nem engedlek! – és megfogta két kezét, amellyel a férfi elköszönésképpen megakarta ölelni. Ildikó – talán a hetedik érzékével – rosszat sejtett.

Tamás nem engedte magát elmenési szándékáról lebeszélni és kibontakozott Ildikó bilincsként szorító kezeiből.

– Majd jövők! – intett az őt marasztalni akaró asszony felé, akinek nem volt más választása, mint tehetetlenül nézni, amint Tamás beül a kocsiba és távozni készül.

Az utcai lámpa fénye szikrázott a krémszínű Lada gyári új fényezésén, amely nem olyan régen jöhetett le a gyártó szalagról. A hajnali pirkadat még messze járt, de a tiszta égbolt csillagai fényükkel nem engedték, hogy koromsötét éjszaka legyen. Egyik-másik türelmetlen pacsirta már nem győzte várni a hajnalt, és énekelni kezdett, mintha ezzel előbbre tudná hozni a pirkadatot. Nehezen sikerült betenni a slusszkulcsot a gyújtáskapcsolóba. Miután mégiscsak sikerült, beindította a motort és erősen túráztatta. Ezután a világítást bekapcsolva, kitolatott az útestre, miközben

bőgette a motort. Első sebességbe kapcsolva, ismét nagy gázt adott, miután durván kiengedte a kuplungot, egyre nagyobb iramban. Az út jobb oldalán a telefonoszlopok villanásnyi idő alatt érkeztek és maradtak el mögötte. Felezővonal, záróvonal teljesen mindegy volt már számára. Az út egyik oldaláról a másikra cikázott, nem volt már ura járművének, amely vezetőjétől függetlenül oda mehetett, ahová akart. Jobb lába megmerevedett a gázpedálon, ezért a motor bőgött a nagy fordulattól. Az éjszakai pillangók szerte-széjjel fröccsented a szélvédő üvegén. De számára már a tiszta kilátás lehetősége – vagy nem léte – nem jelentett semmit. Feje és végtagjai az alkohol hatására elnehezültek. Reflexei eltompultak. A telefonoszlopok kísértetiesen közeledtek a száguldó kocsi felé, ijesztő felkiáltójelként figyelmeztetve a vezetőt a veszélyre, aki a veszélyből már nem érzékelt semmit. A következő pillanatban egy hatalmas ütközés folytán, a telefonoszlop kirepült helyéről. Ezután a kocsironcs átrepült az árkon és a kerekei az égnek állva forogtak még egy ideig, majd azok forgása is megállt. Ebben a pillanatban érezte meg mind a két asszony, hogy valami szörnyű dolog történt. Olyan, amit soha de soha senki és semmi nem tud jóvátenni számukra. Az egyik asszony zavaros, nyugtalan álmában érezte ezt, amelyből riadtan ébredt, verejtékezve. Ijedten tapogatta a mellette üres fekhelyet, de nem talált ott senkit. Ekkor már ébren is érezte a szörnyű félelmet, amelyet máskor egy rossz álom után soha nem érzett, mert tapogató keze ott találta Tamást. A másik asszony nem aludt, hiszen még most köszönt el tőle. Így ébren érezte azt, hogy hirtelen valami nagy-nagy üresség támadt lelkében, ahonnan kiszakítottak valamit, amit már nem lehet pótolni. Mind a két asszony úgy képzelte, hogy győztesen kerül ki ebből a szerelmi háromszögből, ezért küzdöttek türelemmel és kitartással győzelmük reményében. De a Sors másképpen akarta. Úgy akarta, hogy ne legyen győztes, csak vesztesek legyenek. Nem azért, mintha ők ezt érdemelték volna, mert soha senki nem kapja azt, amit megérdemelne. Az ő forgatókönyvüket – életforgatókönyvüket – így írták meg, és az nem következhet be másképpen, csak ahogy az írva van. Már a baleset okozta por is elült a kocsi körül. Vezetője az ülőhelyzetének megfelelően, fejével lefelé a kocsi mennyezetén mozdulatlanul nyugodott. Arca ismeretlenségig roncsolódva, és orrából, szájából még folyt a vér. A kétfelé vezető út – egyik asszony, illetve másik asszony – gondjai már nem gyötörték, békén hagyták. Nem kellett már választani a számára egyformán szeretett két asszony között. Nem kellett, mert ő érette is eljött a vadász, amely számára azt jelentette, mint a hálóban vergődő nyulacsának: az Élet szomorú végét.